

F. Xavier Vila i Moreno
Marina Nogué Pich
Ignasi Vila i Moreno

Est

Estudis d'implantació terminològica

Una aproximació en l'àmbit dels esports

EUMO EDITORIAL / TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA

en primer **terme**.3
Papers

Estudis d'implantació terminològica

Una aproximació en l'àmbit dels esports

Direcció de la col·lecció:
Rosa Colomer i Artigas

Coordinació:
F. Xavier Fargas Valero

Autors d'aquest volum:
Francesc Xavier Vila i Moreno (director)
Marina Nogué Pich
Ignasi Vila i Moreno

Edició:
F. Xavier Fargas Valero
Pilar Hernández Abellán

Agraïm la col·laboració de la Secretaria de Política Lingüística
de la Generalitat de Catalunya, que ha cedit els drets per a la reproducció
del primer dels estudis.

F. Xavier Vila i Moreno (dir.)
Marina Nogué Pich
Ignasi Vila i Moreno

Estudis d'implantació terminològica

Una aproximació en l'àmbit dels esports

Biblioteca de la Universitat de Vic. Dades CIP:

Estudis d'implantació terminològica : una aproximació en l'àmbit dels esports / F. Xavier Vila i Moreno, dir. ; Marina Nogué Pich ; Ignasi Vila i Moreno

p. ; cm. - (En Primer Terme ; 3. Papers)

Bibliografia

ISBN 978-84-9766-22-6 (Eumo)

ISBN 978-84-393-7549-4 (TERMCAT)

I. Vila i Moreno, Francesc Xavier II. Nogué Pich, Marina
III. Vila i Moreno, Ignasi IV. Col·lecció 1. Terminologia - Investigació - Metodologia 2. Català - Neologismes - Investigació 3. Sociolingüística - Investigació - Catalunya
804.99-316

Disseny de la coberta: Eumogràfic

Maquetació: Victòria López

Primera edició: octubre de 2007

© dels textos: els autors respectius

© d'aquesta edició:

Eumo Editorial. C. de Perot Rocaguinarda, 3. 08500 Vic

Tel. 93 889 28 18 - Fax 93 889 35 41

www.eumoeditorial.cat - eumoeditorial@eumoeditorial.com

-Eumo és l'editorial de la Universitat de Vic-

TERMCAT, Centre de Terminologia

Diputació, 119. 08015 Barcelona

www.termcat.cat - informacio@termcat.cat

Imprès a Liberdúplex

Dipòsit legal: B-43.894-2007

ISBN Eumo Editorial: 978-84-9766-224-6

ISBN TERMCAT: 978-84-393-7549-4

Queda expressament prohibida, sota les sancions establertes per la llei, la reproducció total o parcial d'aquesta obra sense l'autorització escrita dels titulars del copyright, tant si és feta per reprografia o per tractament informàtic com per qualsevol altre mitjà o procediment. Queda igualment prohibida la distribució d'exemplars d'aquesta edició mitjançant lloguer o préstec públics.

TAULA DE CONTINGUTS

Presentació	
Rosa Colomer i Artigas, directora del TERMCAT	9
Introducció. Terminologia i sociolingüística: un distingiment innecessari?	
F. Xavier Vila i Moreno	13
1. L'anàlisi de la implantació terminològica en comunitats d'usuaris reduïdes: alguns elements metodològics des de la sociolingüística	
F. Xavier Vila i Moreno; Marina Nogué Pich.....	29
2. <i>Touché</i>? La implantació dels neologismes terminològics en el camp de l'esgrima	
F. Xavier Vila i Moreno; Ignasi Vila i Moreno	69
3. Buscant, encara, la via idònia? La implantació dels neologismes terminològics en el camp de l'escalada esportiva	
Marina Nogué Pich; F. Xavier Vila i Moreno.....	91
4. Entre <i>el hockey</i> i <i>l'hoquei</i>. La implantació dels neologismes terminològics en el camp de l'hoquei sobre herba	
Marina Nogué Pich; F. Xavier Vila i Moreno.....	161
5. Conclusions i propostes	
F. Xavier Vila i Moreno; Marina Nogué Pich.....	241
6. Bibliografia.....	251
7. Índex general.....	259

Presentació

Rosa Colomer i Artigas, directora del TERMCAT

El TERMCAT va ser creat l'any 1985 per iniciativa de la Generalitat de Catalunya i l'Institut d'Estudis Catalans amb l'objectiu de promoure i coordinar el desenvolupament de la terminologia en llengua catalana, a fi de facilitar l'ús de la llengua en les comunicacions especialitzades i contribuir, alhora, a la seva plena normalització en tots els àmbits.

Des d'aleshores i fins al moment actual, el TERMCAT ha treballat en aquesta línia, amb la necessària evolució d'acord amb el progrés i el dinamisme de la mateixa societat, i sempre en el marc de la política lingüística impulsada pel Govern de Catalunya i de la normativa dictada per la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans.

Per garantir la disponibilitat de recursos terminològics als diferents sectors especialitzats, el TERMCAT, durant els seus vint-i-dos anys d'existència, ha desplegat tres vessants fonamentals d'actuació: la creació de terminologies, l'assessorament terminològic i la normalització dels nous termes, en estreta col·laboració amb l'Institut d'Estudis Catalans. En tots aquests àmbits, el treball menat pel TERMCAT ha tingut, des dels inicis, un enfocament col·laboratiu, des del convenciment que la construcció d'una terminologia adequada demanava necessàriament la participació en el procés de tots els agents que d'una manera o una altra hi estaven implicats: especialistes, tècnics, professors, científics, mediadors lingüístics, professionals de la comunicació, terminòlegs, etc. El model adoptat pel TERMCAT ha estat el de servei públic orientat a satisfer les necessitats de la societat, buscant —a diferència d'altres organismes internacionals amb funcions semblants— la participació i el consens dels diversos sectors com a estratègia fonamental per a la difusió i la implantació de les terminologies desenvolupades.

En aquest sentit, i en el marc de les actuacions de millora contínua, el TERMCAT ha impulsat en els darrers anys unes primeres iniciatives per analitzar els usos reals dels especialistes, a fi d'obtenir dades objectives que permetin avaluar si la terminologia proposada arrela en els usuaris. Els estudis sobre la implantació de la terminologia són, però, un terreny enormement complex, per la dificultat mateixa de la definició de l'objecte d'estudi (els usos dels parlants) i per la complexitat d'obtenir dades realment representatives. D'altra banda, ens trobem en un àmbit pràcticament inèdit, perquè no hi ha gaires experiències d'altres llengües que ens puguin servir de referència —com a molt, al Quebec, que ens porta alguns anys d'avantatge, s'han publicat alguns treballs acadèmics apuntant uns primers principis metodològics. Es tracta, per tant, d'un doble repte, atès que per a avaluar l'èxit de les actuacions cal una anàlisi dels usos, fonamentada en una metodologia sociolingüística científicament contrastada.

El TERMCAT, doncs, no podia donar resposta tot sol a aquests reptes. Per això va buscar la col·laboració d'especialistes de diverses universitats perquè emprenguessin treballs de recerca amb la finalitat d'elaborar propostes metodològiques per a estudiar el grau d'implantació dels termes. L'obra que teniu a les mans s'inscriu de ple en aquesta línia, fruit de la col·laboració amb un equip d'investigadors vinculats al Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació (CUSC-PCB/UB), de la Universitat de Barcelona, i a la Xarxa Cruscat (Coneixement, Representacions i Usos del Català), de l'Institut d'Estudis Catalans, dirigits pel professor F. Xavier Vila i Moreno, sociolingüista de reconegut prestigi i autor de nombroses publicacions en aquest àmbit i, específicament, sobre usos lingüístics.

Aquesta obra, que es planteja uns objectius volgudament acotats dins d'aquest vast terreny d'investigació, vol ser una primera aportació a la construcció progressiva d'una metodologia que permeti analitzar els usos lingüístics i avaluar, a mitjà termini, la implantació dels termes en les comunicacions especialitzades reals. Aquesta és una fita que és present en el debat terminològic a escala internacional i que encara queda lluny. Caldrà el concurs d'altres especialistes i de nous treballs d'investigació fins que no es pugui assolir un consens tècnic prou ampli que avaluï una metodologia fiable per a aquesta mena d'estudis.

Per al TERMCAT és motiu de satisfacció i d'il·lusió la publicació d'aquesta obra, la primera de la sèrie Papers de la col·lecció En Primer Terme, tant pels continguts i propostes que s'hi presenten, com per la fluida col·laboració que hem tingut, des del primer moment, amb els autors i, especialment, amb el professor F. Xavier Vila i Moreno, a qui hem d'agrair l'esforç i la dedicació que hi ha esmerçat. Confiem que els suggeriments i les idees que se'n conclouen siguin d'utilitat per als especialistes en sociolingüística i puguin servir com a instrument de millora de les actuacions de planificació lingüística i terminològica, alhora que representin també un estímul per a la generació d'iniciatives semblants.

Introducció. Terminologia i sociolingüística: un distanciament innecessari?

F. Xavier Vila i Moreno

Dues visions allunyades

En la constel·lació d'enfocaments i de disciplines que s'ocupen de l'estudi de la llengua, és un fet que la majoria de terminòlegs i de sociolingüistes conceben —o si més no, han concebut fins fa molt poc— les respectives ocupacions com a distants, si no com a directament incompatibles, almenys a l'àrea lingüística catalana. Aquesta constatació de partida hauria de generar, si més no entre els sociolingüistes, certa estranyesa. N'hi ha prou de donar un cop d'ull a la gran majoria de manuals i de programes docents de sociolingüística per poder comprovar que en tots s'aborden les qüestions relacionades amb la planificació del corpus de la llengua en els seus diferents vessants que, indefectiblement, inclouen les operacions de codificació i compleció, l'estudi dels processos d'estandardització, de cultiu i similars. Òbviament, entre aquestes operacions s'hi compten la fixació i la creació de terminologia específica per a subvenir a les necessitats de qualsevol llengua amb aspiracions de funcionament normalitzat. De fet, en català sovintegen les obres dedicades a l'estudi de la planificació del corpus i de l'estandardització, amb aportacions no gens negligibles.¹ En altres paraules, la política lingüística concep bona part de la terminologia, si no tota, com una operació plenament rellevant per als seus interessos i activitats.

1. Sense cap ànim d'exhaustivitat, vegeu Lamuela (1994); Bibiloni (1997); Castellanos (2000); Vallverdú (2000); Pradilla (ed.) (2003); Pradilla (2004); Montoya (2006).

Però malgrat la potencialitat d'interrelació, l'allunyament entre sociolingüistes i *glotopolitòlegs*, d'una banda, i terminòlegs d'una altra, ha existit i encara persisteix. Tot i que en bona mesura comparteixen una mateixa formació lingüística, els especialistes d'ambdós camps tendeixen a coincidir més aviat poc en la pràctica professional i acadèmica, ja sigui en equips de recerca, en publicacions especialitzades o fins i tot en fòrums acadèmics. De fet, l'allunyament respectiu és tan marcat que la intercomunicació especialitzada entre els dos camps arriba a ser difícil fins i tot per qüestions senzillament terminològiques. En aquest sentit, una simple anècdota —segurament no tan anecdòtica— ja apuntada per diversos autors —com ara Cabré (1992)— permet il·lustrar les diferències entre ambdós camps. Ens referim a la manera radicalment diversa amb què la sociolingüística i la terminologia han tractat una denominació, la de *normalització*, que paradoxalment es troba a la base de tots dos camps.

En sociolingüística i en política lingüística, el terme *normalització (lingüística)* és introduït per Lluís Vicent Aracil als anys 60 (vegeu Aracil, 1965) com a concepte central per a abordar les possibles evolucions de les comunitats en situació de conflicte lingüístic.² En la formulació de l'autor valencià, la *normalització* coincidiria amb els esforços realitzats conscientment per tal de replantejar les normes d'ús lingüístic —i d'aquí el terme— vigents amb l'objectiu d'evitar la substitució d'una llengua recessiva per una altra d'expansiva. *Normalitzar*, en aquest sentit, tindria a veure, doncs, amb crear noves normes d'ús lingüístic que permetessin fer *normal* la llengua recessiva. Aquest plantejament és reprès i matisat per altres sociolingüistes del moment com Rafael Lluís Ninyoles, Francesc Vallverdú, Vicent Pitarch, etc., i les variacions que hi introdueixen fan difícil parlar d'una interpretació exclusiva del concepte. Amb tot, en termes generals, pot acceptar-se que la concepció inicial de la *normalització lingüística* constitueix l'equivalent català d'allò

2. Sembla que el mot apareix publicat en primer lloc en francès, però només ha tingut una àmplia difusió en la sociolingüística catalana —i en les que, com la basca, la gallega o l'occitana, n'han begut a bastament. Amb tot, aquesta circumstància no desfigura la nostra argumentació aquí. En qualsevol cas, vegeu una anàlisi de l'evolució del concepte a Boix i Vila (1998) i a Montoya (2006).

que en anglès es denominà *language planning*.³ Com en aquesta concepció, la normalització no es limita al *corpus* —a la codificació, l'estandardització o el cultiu de les llengües minoritzades— sinó que abraça, de manera molt especial, les funcions socials de la llengua, és a dir, els seus usos.

Per causes diverses, el terme *normalització lingüística* coneix un èxit molt considerable en català, fins al punt que acaba introduint-se en la lluita política, en la llengua estàndard i, fins i tot, en la legislació.⁴ Ara bé, en aquest procés d'expansió, el concepte experimenta una reformulació pregona, fonamental: si inicialment el procés de normalització consistia a desallotjar la llengua expansiva, ara la normalització passa a ser percebuda més aviat en termes de dignificació i, en bona mesura, d'equiparació de la llengua minoritzada amb la llengua dominant. Aquest és l'esperit que impregna les lleis dites «de normalització» de Catalunya i les Illes:

«Per això aquesta Llei es proposa de superar l'actual desigualtat lingüística impulsant la normalització de l'ús de la llengua catalana en tot el territori de Catalunya. En aquest sentit la present Llei garanteix l'ús oficial d'ambdues llengües per tal d'assegurar a tots els ciutadans la participació en la vida pública, posa com a objectiu de l'ensenyament el coneixement de totes dues llengües, les equilibra en els mitjans de comunicació social, eradica qualsevol discriminació per motius lingüístics i especifica les vies d'impuls institucional en la normalització lingüística de Catalunya.» (Preàmbul de la Llei de normalització lingüística de Catalunya.)

Com no podia ser altrament, la marcada polisèmia del terme *normalització lingüística* ha acabat passant-li factura. D'una banda, són nombrosos els especialistes que han renunciat del tot a utilitzar-lo, conscients que el seu significat és, com a mínim, ambigu (vegeu Lamuela 1994, Montoya 2006). D'una altra, la seva utilització política i legal s'ha reduït consi-

3. En tot cas, planificació lingüística en favor de la llengua minoritzada.

4. A Catalunya: Llei 7/1983, de 18 d'abril de normalització lingüística a Catalunya. A les Illes Balears: Llei de normalització lingüística de les Illes Balears, aprovada pel Parlament de les Illes Balears el 29 d'abril de 1986 (BOCAIB n. 15, 20-05-86. Correcció d'errates BOCAIB n. 16, 30-05-86).

derablement, fins al punt que la llei que va substituir la de normalització a Catalunya fou denominada Llei 1/1998, de 7 de gener, *de política lingüística* i no pas de normalització. Malgrat que encara sovintegen les referències a la normalització del català en els debats públics i en els textos legals i jurídics, el sentit amb què s'usa majoritàriament no evoca tant la substitució del castellà pel català sinó la garantia d'una presència freqüent i digna —una presència *normal*— de la llengua pròpia del país. El terme s'usa de manera molt més propera al significat del mot en llengua col·loquial que no pas com a terme veritablement específic de la sociolingüística.

Ara bé, sigui quina sigui la concepció de normalització lingüística adoptada actualment, sí que hi ha coincidència a entendre que una comunitat lingüística *normalitzada* seria aquella en què els usos de la llengua s'han generalitzat i, per tant, la llengua anteriorment en perill ja no té risc de desaparèixer. En altres paraules, la normalitat lingüística seria essencialment un fenomen social, no pas del sistema de la llengua.

L'origen i el significat amb què s'investeix la denominació *normalització* en terminologia no pot ser més diferent. En un manual recent dedicat precisament a definir aquest concepte, hom afirma:

«Si ens fixem en l'àmbit de la terminologia tècnica, científica, de l'àmbit socioeconòmic i de les humanitats, la normalització terminològica s'entén com un procés de fixació de les formes lingüístiques més adequades per a denominar en una determinada llengua els conceptes propis dels diversos àmbits del coneixement. **Aquest procés pretén, com qualsevol altra normalització, una reducció de la diversitat, en aquest cas denominativa**, per a facilitar la precisió i l'adequació en els intercanvis de comunicació.» (TERMCAT 2006: 21; la negreta és nostra)

La citació no pot ser més transparent pel que fa a la concepció de què significa «normalitzar» en el llenguatge especialitzat de la terminologia: en aquesta disciplina, el component semàntic central de *normalització* descansa sobre la idea d'unificar en una única solució un conjunt d'unitats inicialment heterogènies. De fet, en aquest sentit, les operacions de fixació terminològica es conceben com un procés comparable a les fei-

nes de reducció de la diversitat en el món de la indústria o dels mesuraments, operacions denominades *standardization* en anglès, *normalisation* (o *standardisation*) en francès, *normalización* (o *estandarización*) en castellà, *unificazione* (o *standardizzare*, *standardizzazione*) en italià... En totes predomina la idea de reduir a un sol model (estàndard) les formes neològiques o que presenten heterogeneïtat formal.

El resultat del procés de normalització terminològica és, com és obvi, un *terme normalitzat*. En general, doncs, un *terme normalitzat* qualsevol es correspon amb la solució preferida en el procés de fixació, unificació o estandardització. En català, a més, el concepte de *terme normalitzat* té un matís lleugerament específic. Com el francès, el castellà o el suec —i a diferència del que s'esdevé en anglès, per exemple—, el català és una llengua amb institucions públiques que vetllen per la normativa de la llengua (l'Institut d'Estudis Catalans). En català, a més, existeix un Centre de Terminologia Catalana (TERMCAT) encarregat precisament de subvenir a les necessitats terminològiques específiques d'un idioma en procés de recuperació després de segles de polítiques adverses. En aquest context específic, en català hom ha restringit l'ús de *terme normalitzat* a aquells termes que compten amb el vistiplau explícit del Consell Supervisor del TERMCAT, un organisme integrat per tres membres de l'Institut d'Estudis Catalans, dos membres del TERMCAT i dos especialistes designats per l'IEC i el TERMCAT (vegeu TERMCAT 2006: 29).⁵ Un pic acabada la normalització terminològica, hom pot procedir a difondre les solucions adoptades i, eventualment, estudiar-ne la implantació. Ambdós processos, però, es conceben com a posteriors a la normalització terminològica, que pròpiament s'acaba en signar les actes del Consell Supervisor.

Les diferències de plantejament entre els dos enfocaments de l'operació de *normalització* són evidents. Per a la sociolingüística i per a la política lingüística, allò que és central en aquest procés no és pas la reducció de la diversitat, sinó la substitució d'uns comportaments per uns altres. La *normalització lingüística* és essencialment una operació sobre la societat, sobre les pràctiques socials, que pot implicar o no una

5. En català, doncs, l'IEC normativitza el lèxic i el TERMCAT normalitza els termes.

actuació sobre el corpus. En canvi, la *normalització terminològica* és una operació sobre el sistema de la llengua, una operació sobre els hàbits dels parlants. Al cor de la normalització terminològica, doncs, no hi ha tant la idea de substituir *x* per *y*, sinó la de reduir un conjunt de *n* elements *a*, *b*, *c*... a una sola forma *a*. Per a dir-ho en els termes de Louis-Jean Calvet (1996), encara que pugui respondre a actuacions més o menys planificades, la normalització lingüística implica necessàriament unes pràctiques i uns resultats *in vivo*, mentre que la normalització terminològica s'atura precisament en les etapes que podem denominar *in vitro*.⁶

Dos paradigmes gairebé oposats

La diferència de significat atribuït al terme *normalització* il·lustra la distància entre els paradigmes científics, entesos en els termes de Thomas S. Kuhn (1962), en què s'han instal·lat tant la terminologia com la sociolingüística.

El paradigma de la terminologia ha reposat durant força anys en la teoria general de la terminologia (TGT) o teoria clàssica postulada per l'austriac Eugene Wüster (1979). En allò que aquí ens interessa, aquesta teoria duu a l'extrem alguns dels pressupòsits de la lingüística saussuriana. Molt especialment, la terminologia clàssica ha combregat amb l'axioma de la categoricitat (vegeu Chambers 1995), el qual concep la variació en termes negatius, com si fos supèrflua per a la comprensió última de la llengua.⁷

6. Val a dir que l'oposició entre les dues conceptualitzacions no sempre és tan categòrica. Alguns autors, com ara Pierre Auger (1984), subsumeixen sota la denominació *normalització* (terminològica) també les actuacions tendents a normalitzar socialment l'ús d'un terme determinat. Amb tot, cal no perdre de vista que el procés de normalització, al mateix Quebec, continua tenint una perspectiva fortament «de despatx» (vegeu Bureau de Normalization du Québec, 2007).

7. Tal com recorda Faulstich (2006: 27), a la seva tesi doctoral, l'any 1931, Eugen Wüster expressava que «denomina-se variação lingüística toda perturbação da unidade lingüística».

La teoria general de la terminologia parteix del supòsit que els llenguatges d'especialitat són una realitat essencialment diferent de la resta dels fenòmens lingüístics, per la qual cosa les seves unitats presenten trets distintius singulars. Molt concretament, segons aquesta teoria, els termes no dependrien del seu context d'enunciació: els conceptes, que preexistirien a les denominacions, serien compartits per totes les cultures i serien ahistòrics, asocials i ideològicament neutres. Atesa la prelatió del concepte sobre la denominació que defensa aquesta teoria, les denominacions haurien de ser igualment úniques. D'altra banda, la terminologia clàssica estudia els termes en tant que unitats de xarxes conceptuals, no pas com a unitats usades en el discurs, i no s'interessa per les evolucions històriques dels termes: se centra en l'anàlisi sincrònica. En aquest sentit, la terminologia comparteix amb la lingüística estructuralista i generativista l'orientació bàsica cap al sistema de la llengua, molt per damunt de l'interès per l'ús actiu de l'idioma o per les representacions lingüístiques que els parlants en tenen i la manera com aquestes afecten l'estructura de la llengua i els seus components.

Resulta evident que aquest plantejament de partida dificulta enormement el treball en comú amb la sociolingüística. Sigui quina sigui l'orientació adoptada per la sociolingüística,⁸ si hi ha algun element comú als molts enfocaments sociolingüístics és precisament la convicció que la variació i l'heterogeneïtat lingüístiques no sols existeixen, sinó que constitueixen un element crucial per a entendre adequadament la realitat de la llengua, tant en termes sincrònics com diacrònics. De fet, un dels trets distintius de la sociolingüística és que allà on bona part dels cor-

8. I n'hi ha moltes, com pot comprovar-se a Vila (2004). La definició precisa de què cal entendre per sociolingüística és encara avui objecte de certa dissensió. Per a un nombre d'autors força considerable, la sociolingüística és una àrea de recerca en què s'intersequen els interessos per la llengua i la societat, fins al punt que resultaria difícil de destriar on comencen els uns i els altres. Hi hauria, per tant, una sociolingüística més orientada cap a la societat i una sociolingüística més orientada cap a la llengua. Per a altres autors, hom hauria de reservar el terme sociolingüística per a fer referència tan sols al segon grup. Qui això signa comparteix una visió àmplia de la sociolingüística, en tant que camp de recerca interdisciplinari (vegeu Vila 2004).

rents lingüístics hegemònics durant el segle XX no veien més que variació lliure, inexplicable i irrellevant per als seus propòsits, els sociolingüistes s'esforçaven per entendre com funciona l'*heterogeneïtat estructurada* de la llengua, i quin paper té en l'ús i l'evolució de l'idioma. Per aconseguir-ho, i encara que hi ha notables diferències en l'anàlisi de la variació, tots els corrents de la sociolingüística coincideixen a concebre l'espai sociocultural en què es desenvolupa la vida humana com una realitat no uniforme, subdividida ja sigui en àmbits, en funcions o en esferes de vida. En socialitzar-se, els membres de cada comunitat de parla aprenen a modular les seves tries per tal de servir-se de l'opció més adequada tant a cadascun dels àmbits com a les finalitats concretes del parlant en cada situació.

És partint d'aquests pressupòsits que la sociolingüística entén com a nuclears els conceptes de variació lingüística social —dependent dels grups de pertinença— i funcional —dependent del context i les intencions dels usuaris. De fet, i tal com ho ha expressat algun autor recentment (Coulmas 2005), la sociolingüística constitueix «la ciència de les tries que fan els parlants»; en altres paraules, s'ocupa de com les persones prenen les decisions en situació d'opció —i l'opció, òbviament, exigeix la pluralitat d'alternatives. La sociolingüística planteja que la comprensió del sistema de la llengua exigeix, a més, que hom tingui en compte els usos reals de la població i, per tant, considera importants les representacions dels usuaris a l'hora d'entendre el funcionament i l'evolució del corpus de la llengua.

Una distància infranquejable?

En els termes exposats, la distància entre terminologia i sociolingüística seria gairebé infranquejable. Ara bé, hi ha diversos motius per a pensar que potser les dues àrees de recerca tenen més punts en comú del que hom podria creure a primer cop d'ull. La terminologia està experimentant durant els darrers anys una reorientació que ha dut autors de reconegut prestigi internacional en aquest camp, com ara M. Teresa Cabré (2003), a advocar per reobrir les portes de comunicació

entre la terminologia i la lingüística, i aquestes són unes portes per les quals caldria establir relacions profitoses també amb els lingüistes d'orientació més social. De fet, és bastant versemblant que la distància entre sociolingüística i terminologia hagi estat exagerada erròniament (vegeu Boulanger 1991, Gaudin 1993), i que aquest allunyament s'estigui escurçant significativament durant els darrers anys.

Entre els factors més importants que faciliten l'establiment de relacions productives entre terminologia i sociolingüística hi ha, de manera destacada, la rellevància que totes dues àrees de recerca atorguen al treball amb dades empíriques. Efectivament, a diferència d'altres plantejaments de recerca en les ciències del llenguatge que continuen estintolant-se en la introspecció de l'investigador, tant la terminologia com la sociolingüística mostren una forta vocació de fonamentar els seus estudis en dades observades, ja siguin orals o escrites. Més enllà de l'oposició *in vitro* / *in vivo*, totes dues són molt més empíriques que no pas especulatives. I aquesta vocació fa que tant la terminologia com la sociolingüística estiguin aprofitant la informàtica, les tecnologies de la informació i la comunicació i l'estadística com a auxiliars valuosíssims a l'hora de dur a terme les seves recerques, molt per davant del que ho estan fent altres orientacions de recerca lingüística.

La voluntat d'observació de dades externes a l'investigador està forçant els terminòlegs a replantejar-se bona part dels pressupòsits amb què treballaven fins fa ben poc. Tal com indiquen Cabré, Feliu i Tebé (2001: 2):

«Los datos empíricos demuestran que ni los conceptos son universales, ni las disciplinas están totalmente unificadas, ni existe una sola denominación para el mismo concepto. En realidad Wüster estableció una terminología prescriptiva sobre la base del acuerdo entre profesionales: aquello *que debía ser* la terminología.» [En cursiva a l'original.]

Els autors no poden ser més clars: cal que la vocació prescriptivista deixi d'amagar la realitat dels fets lingüístics, els quals inclouen de manera tossuda la variació. Una posició d'on es dedueix, de manera quasi inevitable, que una disciplina que aspiri a entendre la realitat lingüística, fins i tot en una de les àrees més estandarditzades com pot ser la terminologia espe-

cialitzada, ha d'incorporar l'anàlisi de la variació en el seu plantejament.

El fet que la terminologia abandoni l'axioma de la categoricitat està obrint unes perspectives de col·laboració més que interessants entre terminòlegs i sociolingüistes. Encara que hagi tingut una repercussió més aviat escassa entre els especialistes catalans, des de començament dels 90, entre les línies de recerca de la terminologia n'hi ha una, la coneguda com a *socioterminologia*, que pugna per introduir una dimensió social en l'anàlisi dels objectes terminològics (vegeu Freixa 2002, Gaudin 2003, Faulstich 2006). Igualment rellevant per a la relació que suggerim és, encara que en un sentit una mica diferent, la proposta de la teoria comunicativa de la terminologia (Cabrè, Feliu i Tebé 2001). En realitat, hom entreveu aquesta obertura en tots els replantejaments actuals de la terminologia (vegeu L'Homme, Heid i Sager 2003). En allò que ens interessa aquí, aquestes teories miren de superar alguns dels plantejaments que més limitaven la col·laboració entre terminologia i sociolingüística. Així, en primer lloc, aquestes teories reinterpreten la concepció prescriptivista que la teoria clàssica fa de la terminologia tot introduint una oposició entre terminologia *in vitro* (prescriptiva) i terminologia *in vivo* (en l'ús); noteu la coincidència amb els plantejaments apuntats anteriorment de Louis-Jean Calvet. Els nous corrents introdueixen també en l'anàlisi terminològica la consciència que l'heterogeneïtat —formal i significativa— no sols existeix de debò en la pràctica, sinó que la seva existència i el seu funcionament són rellevants per a la comprensió del camp d'estudi. En aquest sentit, incorporen la idea que la variació no sols no és aleatòria, sinó que està dotada de significació, i que aquesta variació depèn, si més no en certa mesura, de condicionaments socials, contextuals i funcionals.

No deixa de tenir interès el fet que l'evolució viscuda per la terminologia guardi diversos paral·lelismes amb la trajectòria seguida per la política i la planificació lingüística. Tal com ens recorda Hornberger (2006) tot evocant Ricento (2000), les primeres etapes d'aquestes disciplines sociolingüístiques, viscudes a l'entorn dels anys 60 i 70, estigueren presidides per un cert optimisme, gairebé naïf, que féu creure als seus impulsors que qüestions com la manca d'estandardització de les llengües

del tercer món o el seu cultiu estilístic —i terminològic!— eren reptes de resolució relativament fàcil, essencialment tècnic. En l'esperit d'aquella època,⁹ resultava creïble d'imaginar que la simple creació d'unes institucions normatives que fessin propostes tècnicament ben fonamentades, i el fet de posar aquestes solucions a disposició dels usuaris, resoldria de manera quasi natural el que els especialistes concebien com a mers «problemes lingüístics» de caràcter pràctic,¹⁰ fins al punt que hi havia autors que parlaven de la planificació essencialment en termes de *millora* de la llengua, com ara Tauli (vegeu Eastman 1983). No va ser fins als 80 —al domini lingüístic català, més aviat cap a finals dels 80— que els resultats empírics de les experiències de planificació van anar evidenciant que la feina *in vitro* distava molt de ser suficient per a aconseguir els objectius perseguits, i que fins i tot rere problemes que aparentaven ser simplement tècnics hi havia connotacions teòriques, polítiques i socials d'envergadura. És aleshores quan s'estén la consciència que al costat de les feines de despatx i de prescripció que realitzaven els planificadors *de bata*, hi havia tota una altra dimensió, es feia imprescindible el treball de camp —la feina dels dinamitzadors *de bata*, per dir-ho així. Una feina que implicava necessàriament ocupar-se també de la dimensió social de la planificació, amb tot el que això comporta de replantejaments tant de marc teòric com de pràctiques aplicades.

9. No podem deixar de fer esment, en aquest sentit, que els anys 60 i 70 són moments daurats per a les ideologies socialment intervencionistes, ja sigui pel progrés del bloc comunista, ja sigui pel prestigi de l'Estat del benestar europeu. No oblidem que un dels fundadors de la planificació lingüística com a disciplina, Einar Haugen, era un noruegoamericà que estudià la planificació lingüística en un estat tan clarament intervencionista com la Noruega de mitjan segle XX. En aquest sentit, no és estrany que l'auge del liberalisme com a ideologia hegemònica hagi afavorit les perspectives menys prescriptivistes fins i tot en camps com els lingüístics.

10. Fishman, Ferguson i Das Gupta (eds.) (1968), Rubin i Jernudd. (eds.) (1971), Eastman (1983).

L'avaluació de la implantació terminològica, un camp adobat per a la col·laboració

Els replantejaments evocats sumàriament als apartats anteriors permeten imaginar que en un futur podrà créixer la col·laboració entre la terminologia i la sociolingüística. De fet, les àrees susceptibles d'intercanvi i sinergia entre totes dues disciplines semblen nombroses, tot i que només un coneixement mutu més gran permetrà establir-les amb precisió i desenvolupar-les adequadament. Aquí no podem traçar un pla de col·laboració general, que cadascuna de les parts implicades haurà d'anar bastint en funció dels seus interessos, i que no serà necessàriament comú per a tothom. El que sí podem fer, a tall d'exemple —i partint, com no pot ser altrament en aquest cas, de la perspectiva sociolingüística—, és suggerir algunes àrees en què almenys *a priori* la col·laboració podria resultar profitosa:

- La terminologia s'ocupa de l'estandardització d'un tipus determinat d'unitats lingüístiques, les unitats terminològiques. La planificació lingüística té per objecte de recerca precisament l'anàlisi dels processos d'estandardització i de desestandardització de les varietats lingüístiques.¹¹ Atesa aquesta coincidència d'objectius, la pregunta no hauria de ser, en aquest cas, què és el que es pot intercanviar, sinó més aviat per què no es fa de manera molt més sistemàtica. En aquest sentit, el cultiu de la variació estilística i funcional en les llengües minoritzades hauria de ser un camp d'obligada coincidència entre sociolingüística i terminologia.
- La sociolingüística, especialment des d'una òptica variacionista, fa dècades que treballa per establir models socials que permetin entendre el canvi lingüístic i la variació social, centrant-se sobretot en fenòmens de tipus foneticofonològic i en poblacions generals.¹² Tal com mostren algunes experiències en aquest sentit (Freixa 2002), fóra probablement

11. Vegeu Montoya (2006) per a una introducció recent, sintètica i en català.

12. Milroy i Gordon (2003) n'és una excel·lent introducció.

productiu d'aplicar les metodologies i les teories variacionistes a l'estudi del canvi, la difusió i la variació de la terminologia en camps científics. I a l'inrevés, l'estudi del canvi i la variació en els àmbits especialitzats enriquiria molt probablement la visió que se'n té des del variacionisme.

- Com a mínim d'ençà de Weinreich (1953), l'estudi del contacte de llengües —interferències estructurals i en la parla, alternança de codis, tries de llengües, etc.— constitueix una àrea de recerca activíssima en què tant la sociolingüística macro com la més interaccional han tingut un paper capdavanter.¹³ Per la seva banda, la terminologia és una àrea especialment susceptible de contacte interlingüístic, i la seva experiència en el terreny no és negligible. Atès que totes dues perspectives comparteixen, a més, una experiència descriptiva i una altra de prescriptiva, sembla natural que l'intercanvi es produeixi de manera fluida i productiva.
- La terminologia té un interès especial per analitzar els elements terminològics produïts en el marc dels llenguatges d'especialitat, i s'ha d'enfrontar, per tant, al dilema de com definir aquestes varietats. La sociolingüística aborda problemes paral·lels de delimitació de la realitat social, però ho fa partint de posicions diferents: d'una banda, amb una perspectiva sociocultural, delimitant el que denomina *àmbits d'ús* o construccions teòriques similars; d'una altra, des d'una perspectiva social i etnogràfica, identificant les *comunitats de parla*, les *comunitats de pràctiques* i les *xarxes socials*.¹⁴ La contrastació de perspectives hauria de donar resultats enriquidors per a tothom.
- La terminologia s'ocupa d'uns elements lingüístics que són per definició d'accés limitat a col·lectius reduïts i que, per tant, són especialment susceptibles de ser usats com a eines de poder i indicis de posició social en la interacció cara a cara entre, per exemple, especialistes i llecs —una de les motivacions per a la variació, no cal recordar-ho. Aquest tema, el de la llengua com a capital cultural i la seva valoració en el mer-

13. Baker (2006) n'és la introducció internacional actualitzada per excel·lència.

14. Als capítols 2 i 3 de Boix i Vila (1998) hi trobareu una bona síntesi de la majoria d'aquests conceptes.

cat social, és un dels favorits d'alguns corrents de la sociologia de la llengua, l'etnografia de la comunicació i l'anàlisi crítica del discurs, per esmentar només alguns corrents que hi treballen.¹⁵

- Una terminologia socialment realista s'interessarà, amb tota probabilitat, per com s'estableix l'autoritat lingüística en una comunitat, i quina relació hi ha entre les institucions codificadores i les pràctiques lingüístiques. La sociolingüística, sobretot des de la política i la planificació lingüística i la seva tradició d'anàlisi crítica del poder lingüístic, podria proporcionar elements d'interès per als terminòlegs en aquesta àrea.¹⁶
- La sociolingüística no s'atura en l'estudi del sistema i de l'ús, sinó que incorpora també altres dimensions, com ara la sociocognitiva —les representacions, les ideologies, les actituds, els imaginaris sociolingüístics— i les posa en relació amb la variació i el canvi lingüístic. En la mesura que la terminologia aplicada vulgui reeixir l'intent de normalitzar els termes, aquest és un vessant que no pot deixar de banda.¹⁷

Finalment, un dels camps en què terminologia i sociolingüística tenen més a compartir és, precisament, en l'avaluació dels resultats de les polítiques de difusió terminològica. Val a dir que aquesta és una àrea de màxim interès per a totes les parts implicades. Des de la perspectiva de la terminologia, poder arribar a conèixer amb certa seguretat quin és l'impacte social de les propostes elaborades o, si més no, seleccionades *in vitro*. Això té un valor extraordinari, ja que permet constatar la bondat de les propostes llançades, detectar els problemes amb què topen i les raons per al seu èxit o fracàs i, en definitiva, mesurar la rendibilitat dels esforços esmerçats i proporcionar una orientació per al futur. Des de la perspectiva de la sociolingüística i, sobretot, de la política lingüística, avaluar la implantació que ha assolit una terminologia específica ofereix un camp d'anàlisi molt atractiu des d'un punt de vista teòric i pràctic, per tal com els termes neològics poden funcionar

15. Heller (1999) és un bon exemple de treball útil en aquesta línia.

16. La introducció més adequada podria ser la de Spolsky (2004).

17. Azurmendi (1999) és una bona guia a la psicologia social de la llengua; Van Dijk (2001), per a les ideologies de la llengua.

com a traçadors del canvi lingüístic, de les tendències, els entrebancs i les reticències en relació amb les polítiques lingüístiques en general. Cal tenir en compte que resseguir la difusió i avaluar la implantació assolida per uns termes determinats resulta força més fàcil i, per tant, econòmic, que no pas mesurar el canvi d'altres components de la llengua com el foneticofonològic o el sintàctic, i proporciona una munió de dades rellevants sobre el funcionament real del canvi lingüístic en la societat analitzada. És precisament d'aquest interès per l'avaluació d'on neixen els treballs que configuren aquest volum.

El contingut d'aquest volum

Aquest volum recull el fruit d'uns quants treballs de recerca en què s'ha produït la interrelació entre sociolingüística i terminologia que plantejàvem als apartats anteriors. Tots els treballs tenen un fil conductor teòric: l'interès per avaluar els resultats en els usos lingüístics de les polítiques de normalització terminològica de les institucions catalanes.

El capítol 1 constitueix una introducció a la metodologia d'avaluació de la implantació de les propostes neològiques desenvolupada per al treball amb petites comunitats d'usuaris. La proposta neix de l'experiència directa en els treballs de recerca presentats als capítols posteriors, i beu de les tradicions d'anàlisi etnogràfica i sociològica de la sociolingüística.

El capítol 2 està ocupat per l'estudi sobre la implantació de la terminologia específica en el món de l'esgrima. Aquest treball, elaborat per Xavier Vila i Ignasi Vila, és l'únic que ja havia estat publicat amb anterioritat, concretament a Vila i Vila (1997). Tanmateix, la seva escassa difusió en el món de la terminologia —fent honor a la distància entre àrees de recerca que evocàvem al començament, ja que l'article va ser publicat en una obra de política lingüística—, el fet que la seva temàtica coincidís amb la dels altres dos treballs de recerca i la circumstància que, de fet, havia estat un antecedent conceptual i metodològic directe dels altres dos treballs d'aquest volum

han aconsellat de tornar-lo a publicar en una versió lleugerament modificada de la que aparegué ara fa 10 anys.

El capítol 3 l'ocupa l'estudi de la implantació de la terminologia específica d'un esport minoritari: l'escalada esportiva. El treball va ser realitzat conjuntament per Marina Nogué i Xavier Vila al llarg del primer quadrimestre de l'any 2006, en el marc dels treballs de recerca de llicenciatura, concretament per a l'assignatura de Variació i Política Lingüística.

El quart capítol conté un estudi de la implantació de la terminologia específica en l'hoquei sobre herba. L'estudi va ser dut a terme també per Xavier Vila i Marina Nogué al llarg del curs 2006-2007, per encàrrec específic del Centre de Terminologia TERMCAT.

Finalment, el capítol cinquè presenta unes conclusions entorn dels resultats de les polítiques de normalització pel que fa a la terminologia, i unes reflexions generals pel que fa a l'avaluació d'aquestes polítiques, i unes propostes per a incrementar-ne l'eficàcia en les actuacions futures.

1. L'anàlisi de la implantació terminològica en comunitats d'usuaris reduïdes: alguns elements metodològics des de la sociolingüística

F. Xavier Vila i Moreno; Marina Nogué Pich

1.1 El procés de normalització terminològica com a problema de política i planificació lingüístiques

L'any 1986, Pierre Auger plantejava que el procés d'*aménagement terminologique*, és a dir, de planificació terminològica, podia enunciar-se com una sèrie de sis grans fases:

1. *recerca*, durant la qual (a) s'identificaria el projecte, (b) es definiria el treball terminogràfic, i (c) es duria a terme el treball terminogràfic pròpiament dit;
2. *normalització*, etapa d'estandardització *in vitro* de les propostes;
3. *difusió*, durant la qual es donarien a conèixer les formes seleccionades per les vies més adients;
4. *implantació*, etapa en la qual es passaria del coneixement passiu de les formes entre els destinataris a la seva utilització
5. *avaluació i control*, que idealment no es donarien només al final del procés sinó també al llarg de tota la intervenció;
6. *actualització*, és a dir, posada al dia d'acord amb les innovacions constants.

Aquest procés, que té una vigència important en els treballs de terminologia, guarda una forta semblança —lògica i inevitable— amb els processos de política i planificació lingüística

en general (vegeu Kaplan i Baldauf 1997: 73; Boix i Vila 1998, cap. 7) i, en realitat, amb els de totes les polítiques públiques (vegeu Subirats 1994). Aquests processos s'organitzen, en termes generals, a partir d'un conjunt d'activitats o fases com les descrites al model següent de planificació en política lingüística (vegeu Argelaguet 1996, Boix i Vila 1998: 288 i seg.):

1. la *selecció del problema*, és a dir, la decisió que una determinada qüestió ha de ser abordada i pot ser modificada;
2. la *definició del problema*, és a dir, la fixació dels termes en què s'ha d'entendre la qüestió abordada i la fixació dels objectius;
3. la *formulació de les línies d'actuació*, o sigui la definició de com s'ha d'abordar la resolució del problema;
4. la *posada en pràctica de les mesures previstes*, és a dir, l'execució dels plans previstos, l'elaboració i difusió dels materials necessaris, etc.;
5. l'*avaluació de les actuacions*, o sigui la comprovació de l'acompliment dels objectius fixats;
6. l'*acabament o el replantejament de la política adoptada*, és a dir, la conseqüència de l'actuació en termes ja sigui de tancament del problema —i aprofitament dels resultats—, ja sigui de revisió de la política adoptada —des de com es va seleccionar el problema fins a com s'ha efectuat l'avaluació.

Aquest model de procés glotopolític és relativament senzill d'aplicar a les activitats de planificació terminològica.¹ El normalitzador (1) ha d'identificar un terme o una àrea i elevar-los a la categoria de problemàtic; (2) definir en què consisteix el problema —per exemple, el terme no té una sola denominació?, la denominació prevalent no es adequada per algun mo-

1. Cal no oblidar que, des d'un punt de vista de la política i la planificació lingüístiques, la creació de terminologies específiques és una activitat important emmarcada en els processos d'estandardització. De fet, conjuntament amb el desenvolupament estilístic, el desenvolupament terminològic s'integra en la fase d'elaboració de la llengua, quarta i darrera etapa del model de creació d'una llengua estàndard proposat per Haugen el 1983 (vegeu Haugen 1987) i esdevingut una de les referències clàssiques del camp.

tiu?—; (3) formular les línies d'actuació escaients —per exemple, reduir la diversitat en favor d'unes formes determinades, proposar noves denominacions més ben formades, etc.—; (4) dur a la pràctica les línies d'actuació —per exemple, elaborar un dossier de normalització—; (5) avaluar el resultat de l'esforç realitzat; i (6) tancar el procés. Es tracta, sens dubte, d'un model idealitzat, ja que l'experiència mostra que només s'arriba a dur a terme de manera completa en una minoria de casos. Les raons per a aquesta situació són diverses: en la vida real, molts problemes que es plantegen no arriben a definir-se, tot sovint no es formulen unes veritables línies d'actuació, moltes vegades no es posen en pràctica les línies previstes, les actuacions rarament s'avaluen, i tot sovint el tancament de les intervencions es fa per desistiment o per manca d'interès entre els responsables, sobretot quan hi ha canvis en les institucions responsables. D'altra banda, cal tenir en compte que totes aquestes activitats estan fortament interrelacionades. Així, per exemple, la selecció d'una determinada faceta de la vida social o lingüística com a problema que cal abordar i resoldre és profundament dependent de la definició del problema, i totes dues prefiguren en bona mesura la formulació de les línies d'actuació, les possibilitats i les modalitats d'execució, etc. (vegeu Subirats 1994).

Les principals diferències entre el model terminològic i el glotopolític se centren en dos punts: el moment d'arrencada del procés i la conceptualització general del procés. Pel que fa al primer, el model glotopolític assigna una importància molt més considerable a la manera com s'identifica i es defineix un *problema* del que ho fa el d'Auger (1986). Per a la política lingüística —i per a la politologia— un tema no és un problema fins que uns actors socials determinats l'identifiquen com a tal i l'imposen en l'agenda política, pas previ a aconseguir definir-lo. Aplicat a la terminologia, això implica que fins que uns actors no consideren que la situació terminològica del camp que sigui no és un problema i generen prou consens perquè hom l'hi consideri, la situació no pot «resoldre's» —i a la inversa, si en la competència entre actors sociopolítics un sector aconsegueix crear el consens segons el qual la situació en un camp «ha deixat de ser problema», en la pràctica deixa de ser-ho. En aquest sentit, el model de política lingüística general sembla socialment més realista, ja que posa en un lloc principal la idea

que els problemes lingüístics no existeixen sense més, sinó que han de ser plantejats per actors conscients. En aquest cas, la proposta d'Auger apareix freda, neutral, com si la resolució dels problemes fos una simple qüestió tècnica, i no pas un tema amb implicacions socials.²

La segona gran diferència entre els dos grans models radica en el punt de vista amb què es defineix tot el procés. La perspectiva d'Auger és eminentment especialitzada, en el sentit que concep el procés des de les activitats que ha de dur a terme el terminòleg: per aquest motiu distingeix, per exemple, entre una feina bàsicament de despatx (la normalització), i una feina exterior, la difusió. En canvi, la perspectiva glotopolítica enfoca el procés fent èmfasi en l'estructura institucional dels actors del procés: hi ha unes tasques de preparació de l'actuació, que sovint seran desenvolupades per personal de més rang, i unes altres d'execució dels plans, normalment realitzades per personal de menys rang o per la burocràcia. A l'hora d'establir aquesta diferència pesa molt la consciència, molt aguda en ciències polítiques, que els actors de l'execució de les polítiques públiques solen tenir un marge de discrecionalitat

2. N'hi ha prou de constatar que, davant d'un seguit de termes amb múltiples solucions denominatives, hi ha en principi diverses opcions igualment legítimes. Hom pot considerar prioritari de garantir la fluïdesa de relacions interlingüístiques, i afavorir una política de manlleu sistemàtic; aquest sembla que és el cas del filipí/tagal respecte de l'anglès. Hom pot, per contra, preferir la transparència dels mots per als parlants nadius —el seu aprenentatge— i afavorir l'establiment de formes de base genuïna, com fa el francès respecte de l'anglès. Es pot cercar l'acostament a una llengua o grup de llengües properes, i potenciar-hi la confluència formal: és el que fan, per exemple, les llengües escandinaves entre elles. Però també es pot preferir el distanciament, i per tant mirar d'evitar-hi la coincidència, com fa el croat respecte del serbi. En tots aquests casos, les decisions poden arribar a rutinitzar-se, però no són de cap manera automàtiques, sinó que parteixen d'uns pressupòsits que determinen com es planteja el problema de partida: cap a on volem que evolucioni la llengua que sigui [en relació amb les altres]? En altres paraules, la manera de plantejar el problema —«la llengua està massa interferida», «cal afavorir la internacionalització de la llengua», etc.— determina la manera de resoldre'l. És evident que si el plantejament no té el consens de la comunitat d'usuaris —si no existeix o no arriba a crear-se— les possibilitats d'èxit de la intervenció són molt més minses. En llengua com en qualsevol altre aspecte de polítiques socials.

molt ampli, que pot arribar fins i tot a capgirar els objectius últims de les polítiques dissenyades.³ La política lingüística es desenvolupa sobre col·lectius humans integrats per individus concrets amb capacitat de pensar i actuar de manera autònoma, cadascun dels quals pot, en la mesura de les seves capacitats, deixar la seva empremta en un procés glotopolític. En altres paraules, cadascun dels afectats per una iniciativa d'intervenció hi té alguna participació, ni que sigui a l'hora d'adoptar o rebutjar una proposta de denominació.

1.2 El lloc de la implantació en els processos de normalització terminològica

Seguint l'esquema glotopolític, pot dir-se que la normalització terminològica constitueix un procés en què, per començar, se selecciona i es defineix un problema, que en aquest cas es correspon amb la normalització terminològica d'una àrea terminològica determinada; es fixen les línies d'actuació, o sigui, es planteja de quina manera es forniran solucions al problema o problemes identificats; s'executen aquestes línies d'actuació, és a dir, es duen a terme les actuacions de normalització previstes; s'avalua el procés i els seus resultats; i es tanca la intervenció, sigui amb satisfacció per l'assoliment dels objectius previstos, sigui amb replantejament de l'actuació. Tot el procés descrit gira entorn d'un punt essencial: com s'ha plantejat el problema, és a dir, com s'ha plantejat què succeeix en l'àrea terminològica visada i què és allò que caldria resoldre.

En aquest punt és fonamental distingir entre dues opcions: hom pot plantejar el problema en termes de *sistema* de la llengua, és a dir, del corpus: «caldria fixar la manera de denominar aquest concepte en la llengua que sigui»; però també pot plantejar-lo en termes de *pràctiques* lingüístiques, és a dir, d'usos lingüístics: «caldria que la proposta denominativa del concepte

3. En la línia de la famosa frase del comte de Romanones, que oferia deixar la redacció de les lleis a l'oposició sempre que ell pogués elaborar-ne els reglaments que les despleguessin.

codificada com a preferible, esdevingués hegemònica en els usos α , β , γ ... de la llengua». Si el problema es defineix en termes simplement de corpus, el procés de normalització terminològica tindrà com a objectiu generar un seguit de solucions terminològiques escaients, i es donarà per satisfet un cop fixades sobre el paper aquestes solucions; en canvi, si el problema es planteja de partida en termes d'ús lingüístic, les operacions sobre el corpus poden ser essencials —o no, si ja hi ha les solucions idònies disponibles— però el que caldrà plan-tejar seran mesures per a incidir sobre els hàbits lingüístics.

En termes pràctics, aquesta diferenciació significa que, en parlar dels processos de normalització de termes en sentit ampli, cal mantenir la distinció entre dues menes d'operacions:

1. *codificació*:⁴ després d'haver avaluat la situació de l'àrea d'estudi, hom tria (*in vitro*) unes solucions i en descarta d'altres, i s'acaben generant unes propostes terminològiques amb forma i concepte codificats;
2. *difusió*: hom dissemina el coneixement, l'ús i la valoració positiva de les solucions elegides entre els destinataris, si escau en detriment de les formes concurrents.

El resultat reeixit dels esforços de difusió de les formes codificades és la *implantació* de les solucions preferides en els usos dels destinataris.⁵ En terminologia, la implantació significa

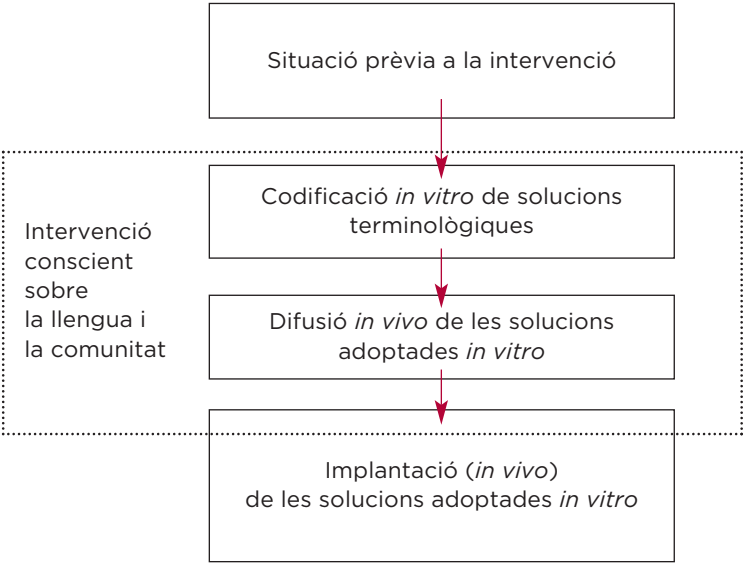
4. És a dir, l'estandardització, normalització o normalització terminològica. Usem el terme *codificació*, de gran tradició en política lingüística, per a deixar clar que es tracta d'una operació sobre el corpus prèvia a l'acció sobre els usos, un matís que a hores d'ara ja no permeten les altres formes emprades.

5. Seguint en bona mesura la proposta d'Auger (1986) i els usos predominants en terminologia, estem servint-nos d'una especialització de funcions entre els termes *difusió* i *implantació*. En la llengua general, totes dues denominacions poden fer referència tant a l'«operació de difondre/implantar» com al «resultat de difondre/implantar». Entenem que serà productiu de reservar el terme *difusió* per a les operacions de disseminar, difondre, promoure, fomentar, etc., i especialitzar el terme *implantació* per a fer referència al resultat d'aquestes operacions. Actualment, aquesta distinció té més arrelament en terminologia que en política lingüística, per bé que probablement el seu origen es trobi precisament en la política lingüística quebequesa, la qual s'imposà ja fa dècades la tasca d'implantar l'ús del

que, un cop exposats a les formes terminològiques proposades en un marc de condicions sociolingüístiques favorables, els destinataris les aprenen, les valoren positivament i acaben usant-les.

El cicle format per la codificació, la difusió i la implantació, que s'emmarca en les operacions de definició i execució de les línies d'actuació, queda sintetitzat a l'esquema 1.

Esquema 1. Procés d'intervenció conscient sobre la llengua aplicat a la normalització terminològica



francès en el món laboral. Si això fos així, l'únic que fariem aquí és recuperar una distinció ja emprada anteriorment en política lingüística que resulta pràctica per a diferenciar dues nocions substancialment diferents. Val a dir que aquesta distinció troba els correlats en les altres parcel·les de la política lingüística: així, en la política lingüística de les funcions hom executa o posa en pràctica unes mesures que eventualment s'implanten en els usos (execució → implantació en els usos); en política lingüística educativa hom facilita la llengua i els alumnes l'aprenen (facilitació → aprenentatge); fins i tot pot argumentar-se que en la gestió de les ideologies lingüístiques, hom difon missatges o representacions que finalment s'implanten —o no— en els discursos públics i en els imaginaris sociolingüístics dels destinataris (difusió → implantació en les ideologies i els discursos).

Aquest esquema no deixa de ser una simplificació del procés. En primer lloc, la situació prèvia a la intervenció no és en absolut immòbil, sinó que està sotmesa a tensions, canvis, reajustaments de manera constant. En segon lloc, la intervenció no es fa totalment *in vitro*, sinó que, en tenir en compte l'opinió d'especialistes en el camp, incideix des del primer moment en alguns dels destinataris, la qual cosa pot ser rellevant, sobretot en comunitats d'usuaris petites —un factor que cal tenir en compte per a maximitzar l'impacte de les intervencions.

En tercer lloc, de fet, la mateixa concepció en fases és una estilització d'un procés que, tot sovint, es produeix de manera molt més confusa i simultània: així, l'elaboració d'un diccionari d'una àrea concreta pot intentar concentrar el procés de selecció i codificació en un període temporal determinat, i per això és bo que es faci de manera raonablement ràpida; però és obvi que *simultàniament* a les actuacions de codificació, els usuaris de la llengua continuen utilitzant i, per tant, difonent solucions concretes per a termes que estan en estudi. Res no impedeix, per posar un exemple, que en aquell període es publiqui un manual destinat a ser l'obra de referència de l'àrea i que, per tant, les seves tries terminològiques decantin els usos en sentits diferents dels previstos pels codificadors. També pot esdevenir-se que el servei d'atenció a l'usuari d'un centre de terminologia hagi de donar respostes a consultes sobre termes concrets encara no estudiats pertanyents a àrees en estudi, de manera que hom pot difondre solucions provisionals que més endavant es veuen rectificades.⁶ La difusió dels termes des de la pàgina web i l'explotació de les eines virtuals en general accentua, més que no pas redueix, la confusió entre les

6. En aquest sentit, és clàssic, en català, el canvi de criteri pel que fa a la denominació del mol·lusc *Cerastoderma edule*, per al qual es propugnà durant dècades la forma *escopinya de gallet* i que a la primera edició del DIEC aparegué amb la forma *catxel* com a prioritària. Val la pena d'assenyalar que, almenys fins aquest moment, la forma efectivament implantada en tota la documentació comercial observada (prospectes de nombroses cadenes de supermercats, rètols de llaunes i conserves, cartells identificatius a les botigues, cartes de restaurants, etc.) a la regió metropolitana de Barcelona és *escopinya*, i no pas *catxel*, la qual cosa suggereix que (a) la difusió de la primera era més àmplia del que hom havia calculat prèviament, i (b) la segona no ha reeixit a implantar-se.

fases, fins al punt que tal vegada més que de fases caldria parlar d'activitats.

Finalment, la implantació de propostes terminològiques en les pràctiques dels usuaris no és un afer de tot o res, sinó gradual, ple de matisos i amb possibilitat de canvis depenent de noves circumstàncies. Determinades solucions poden reeixir totalment i fer desaparèixer les altres variants en competència; d'altres solucions poden fracassar, fins i tot estrepitosament; enmig d'aquests dos extrems, les solucions proposades poden passar a ser una variant més en concurrència amb d'altres, i especialitzar-se funcionalment o sociolingüísticament; fins i tot pot esdevenir-se que la intervenció en favor d'unes solucions les afebleixi més que no pas les reforci. Cal no oblidar, a més a més, que la implantació d'unes solucions determinades pot tenir impacte no sols damunt de les formes concurrents, sinó en segments més o menys amplis del conjunt del sistema lingüístic afectat. I és que cal tenir present que, a diferència d'allò que s'esdevé en les operacions *in vitro*, el resultat de la intervenció *in vivo* en afers de llengua no és ni predictable ni totalment controlable, perquè els parlants, agents últims de la implantació, són lluny de ser autòmats sense voluntat ni interessos, ans al contrari, són subjectes agents amb capacitat d'incidir sobre el seu comportament segons les seves prioritats. Per això, sigui dit de passada, és tan important abandonar els models de normalització dirigistes i avançar cap a models amb més implicació dels destinataris, si hom pretén assolir resultats efectius en les polítiques lingüístiques —normalització terminològica inclosa.

És hora de sintetitzar, abans de continuar avançant. El cicle complet de la intervenció lingüística —se'n digui política, planificació, normalització o de qualsevol altra manera— comprèn, en el model ideal, un seguit d'activitats o fases que van des de la selecció del problema i la seva definició, fins a l'avaluació dels resultats i el tancament de la intervenció. En el camp específic de la normalització terminològica, hom pot plantejar el problema en termes estrictament de corpus, i per tant l'avaluació final es basarà en la producció d'unes solucions adequades sense tenir en compte els usos. Si el problema es planteja en termes d'usos, aleshores caldrà incloure l'anàlisi de la implantació en l'avaluació del procés de normalització.

1.3 Entre les anàlisis i l'avaluació

L'avaluació d'un procés de normalització lingüística implicarà sotmetre a anàlisi les decisions i les actuacions preses en qualsevol de les fases del procés, d'acord, en bona mesura, amb l'anàlisi dels resultats obtinguts en acabar la intervenció. Segons aquests resultats, hom pot dur terme diversos tipus d'anàlisi:

Esquema 2. Línies bàsiques d'anàlisi en el procés d'avaluació de la normalització

1. Anàlisi de la selecció del problema
2. Anàlisi de la definició del problema
3. Anàlisi de la formulació de les línies d'actuació:
 - a. Línies d'actuació en codificació
 - b. Línies d'actuació en difusió
4. Anàlisi de la posada en pràctica de les mesures previstes:
 - a. Posada en pràctica de la codificació
 - b. Posada en pràctica de la difusió
5. Anàlisi dels efectes del procés:
 - a. Productes
 - b. Resultats
 - c. Impactes

A grans trets, totes aquestes operacions d'anàlisi constitueixen tipus d'avaluació. Ara bé, hem defensat en un altre lloc (Vila 2004b) la utilitat de restringir el terme *avaluació* al conjunt d'anàlisis destinades a mesurar el triomf o el fracàs d'operacions realment *planificades*, és a dir, de processos integrats per conjunts de mesures destinades a assolir uns objectius recognoscibles, amb unes línies d'actuació explicitades i una execució o posada en pràctica analitzable. Des d'aquesta perspectiva, cadascuna de les anàlisis apuntades per ella mateixa i de forma aïllada no constitueix pròpiament una avaluació, per tal com no permet valorar la bondat d'un pla d'acció complet, sinó que totes juntes són la base per a l'avaluació del procés en conjunt.

Entre totes les anàlisis possibles, la dels efectes del procés depèn, de manera essencial, dels objectius fixats. Aquesta anàlisi constitueix un element crucial per a la valoració de tota l'operació, fins al punt que no hi ha avaluació sense estudi dels efectes. Ara bé, els efectes del procés seran diferents segons els objectius plantejats al començament. Quan els objectius se centren en el corpus, l'anàlisi es concentrarà en el *producte* terminològic generat (el repertori terminològic desenvolupat, els termes rebutjats, els formants explotats, etc.). En canvi, en aquelles operacions de normalització que aspiren a modificar les pràctiques dels usuaris, un element fonamental per a l'avaluació d'un procés terminològic serà l'anàlisi de la implantació de les solucions proposades.⁷ En tots els casos, hom pot fer, a més, una anàlisi dels impactes, és a dir, de les conseqüències col·laterals, no previstes ni buscades —des dels impactes positius fins als efectes perversos—⁸ ja sigui en el sistema de la llengua, en els usos o en altres dimensions lingüístiques o socials.

D'acord amb aquesta proposta, l'anàlisi de la implantació de les solucions no constitueix per ella mateixa una avaluació global d'un procés de normalització concret. Per parlar d'avaluació en sentit ple, cal posar en relació l'anàlisi de la situació inicial, la bondat de la definició del problema, la idoneïtat de les mesures proposades, l'encert de la posada en pràctica de les mesures previstes i els resultats finals en termes d'implantació de les formes proposades. Però és obvi que l'anàlisi de la implantació constitueix un element crucial de l'avaluació, ja que proporciona la resposta bàsica a la pregunta central del procés de normalització: s'han implantat en l'ús les formes prioritzades després de les intervencions realitzades?

7. La implantació no serà una variable rellevant per a l'avaluació si les pràctiques dels destinataris no són tingudes en compte en la definició del problema. Tota una altra qüestió és com pot justificar-se socialment una activitat de codificació que abandoni d'entrada la possibilitat de tenir cap mena d'impacte en els usuaris.

8. Entenem per efecte pervers la generació d'algun tipus de conseqüència negativa no prevista per al procés que hom potencia. Seria un efecte pervers, per exemple, que una campanya destinada a modificar determinades denominacions acabés generant reticències globals contra l'ús del català o fins i tot reducció del seu ús en aquell sector.

1.4 Les anàlisis d'implantació: una àrea poc explorada

Arraconats durant anys a un segon pla més aviat discret a causa de les concepcions majoritàries en terminologia, els estudis sobre la implantació terminològica constitueixen avui una línia de treball en procés de creixement. Els antecedents d'aquesta línia de recerca no són, efectivament, gaire nombrosos, i val a dir que apareixen en bona mesura dispersos, poc interconnectats. Així, Quirion (2004) assenyalava que hi havia hagut una vintena de temptatives de mesurar la implantació terminològica ubicades bàsicament a França, al Quebec i a Israel, desplegades al llarg de les darreres dues dècades. Tanmateix, el creixent interès pels usos lingüístics efectius en la terminologia suggereix que pot estar en procés de creixement.

Aquest no és el lloc per a fer una exposició exhaustiva dels estudis d'implantació fins a l'actualitat, però sí que convé indicar-ne algunes línies significatives (vegeu Gaudin 2003: 181 i seg.). Un dels seus focus principals ha estat el Quebec. Les iniciatives desenvolupades al país nord-americà han estat diverses, i en bona mesura connectades amb les polítiques lingüístiques generals. De fet, la situació sociolingüística quebequesa ha empès planificadors lingüístics, terminòlegs i sociolingüistes a col·laborar força més del que ho han fet en altres indrets del món —Catalunya inclosa. N'és una mostra primerenca que un dels primers estudis sobre la implantació (Heller *et al.* 1984), en què s'investigà el procés de francesització d'una empresa montreallesa, es fes en el context de les polítiques d'implantació del francès com a llengua de treball i fos protagonitzat, entre altres, per autors que, com Monica Heller, han acabat instal·lant-se de ple en la recerca més glotopolítica. Però també manifesten aquesta proximitat autors com Pierre Auger, que a banda del seu interès per l'estudi de la implantació ha insistit diverses vegades en la necessitat d'incorporar una perspectiva variacionista a la recerca terminològica (Auger 1999).

Una experiència especialment interessant pel que fa a la recerca d'implantació terminològica al Quebec ha estat la de Denise Daoust (vegeu Daoust 1995). Aquest investigador ha explorat la posició dels treballadors d'una mateixa empresa

de transports en carretera francòfona pel que fa a diversos aspectes d'implantació terminològica. L'interès especial del seu treball rau en el fet que Daoust ha dut a terme un estudi longitudinal, per al qual s'ha servit de metodologies diverses: un qüestionari d'actituds autoadministrat els anys 1983 i 1990, i una anàlisi més qualitativa, amb entrevistes en profunditat, l'any 1993. Més recentment, també ha estat un quebequès, Jean Quirion (2003; 2004), qui ha tornat a posar damunt de la taula la necessitat d'emprendre la recerca sobre la implantació de manera sistemàtica per tal d'arribar a avaluar adequadament els resultats de les polítiques terminològiques.

Al costat de les iniciatives quebequeses, un altre dels nuclis impulsors dels estudis d'implantació ha estat França. L'interès d'aquest país per la implantació s'explica per la força renovada de les polítiques lingüístiques gal·les durant el decenni passat, que arribaren fins i tot a la modificació de la Constitució l'any 1992 per a indicar que el francès era «la langue de la République». Entre les iniciatives hexagonals més rellevants cal assenyalar el Seminari de Rouen «Implantation des termes officiels», de desembre de 1993, que permeté a especialistes d'arreu de plantejar els reptes teòrics i pràctics de l'anàlisi de la implantació (vegeu-ne les actes a Delavigne i Gaudin (eds.) 1994). També a mitjan anys 90, la Délégation générale à la langue française sol·licità a equips de recerca de cinc universitats que fessin una anàlisi de la implantació de termes d'àrees diferents, en bona mesura com a seguiment de les polítiques oficials d'intervenció en terminologia de l'Estat francès d'ençà dels 90. Concretament, en primer lloc participaren en la iniciativa equips comandats per Louis Guespin, del Groupe de recherche en terminologie de la Universitat de Rouen, que s'ocupà de diversos termes d'enginyeria genètica. En segon lloc, Philippe Thoiron, amb un equip del Centre de recherche en terminologie et traduction de la Universitat Lyon-2, va explorar la implantació en termes de salut i medicina. L'equip de Jean-Louis Fossat, del Centre de linguistique et dialectologie de la Universitat de Toulouse-le-Mirail, va treballar amb terminologia de teledetecció aeroespacial. En quart lloc, Michel Chansou, del laboratori Lexicométrie et textes politiques, amb la col·laboració de l'Institut national de la langue française, el Centre national de recherche scientifique i l'École normale su-

périeure de Fontenay/Saint-Cloud, s'ocupà de termes de l'audiovisual i la publicitat. Finalment, Daniel Gouadec, del Centre de recherche sur les applications de l'informatique à l'enseignement de la Universitat de Rennes, investigà la implantació de termes informàtics.

Els treballs nascuts d'aquesta iniciativa, aplegats en un volum publicat sota l'edició de Depecker i Mamavi (1997), són una mostra molt variada de possibles metodologies d'investigació quantitatives i qualitatives, que inclouen les enquestes amb qüestionaris i les entrevistes semidirigides, l'observació participant, el buidatge de fonts orals i fonts escrites, l'exploració de mitjans de comunicació, etc. Ara bé, tot i la quantitat d'esforços esmerçats i la riquesa innegable dels resultats obtinguts, una de les conclusions de la darrera obra és precisament la dificultat d'assolir un veritable balanç d'implantació en l'ús, ateses les moltíssimes variables implicades en la tasca i, no cal dir-ho, els costos exorbitants que pot arribar a assolir una tasca com aquesta en poblacions de grans dimensions. En aquest sentit, és constatable que malgrat els avenços teòrics que ha aportat la recerca en implantació per a la socioterminologia, aquest corrent no s'ha abocat massivament a la realització d'estudis d'implantació.

Pel que fa al domini català, l'única experiència d'implantació fins a l'actualitat sembla haver estat la de Vila i Vila (1997), represa en part en aquest mateix volum. En aquests moments hi ha una tesi doctoral en avançat procés de realització que s'ocupa de l'anàlisi de la implantació de termes aprovats pel Consell Supervisor del TERMCAT en l'àrea de la informàtica i les tecnologies de la informació i la comunicació, sota la direcció de Teresa Cabré (Montané 2007; Montané i Cabré 2007).

La revisió conjunta dels estudis sobre la implantació mostra una àrea poc estructurada en què es combinen interessos i perspectives força diferents. Pel que fa a l'objecte d'estudi, alguns analistes se centren en una llengua d'especialitat, d'altres en un repertori terminològic concret, mentre que altres estudis es concentren en una única institució social (una empresa, un centre de recerca, etc.). Per bé que una part dels estudis tingui en compte tant la llengua oral com l'escrita, hi ha certa tendència a decantar-se amb preferència per la segona; una tendència que podria accentuar-se a mesura que les noves tecnologies

d'informació i comunicació permetin acumular grans quantitats de dades escrites fàcilment analitzables a partir d'eines automàtiques (vegeu de Yzaguirre *et al.* 2000). Pel que fa a les metodologies, la multiplicitat és la norma: algunes de les recerques se serveixen de mètodes sociològics, d'altres recorren a tècniques etnogràfiques, hi ha qui aprofita sobretot les entrevistes en profunditat, mentre que uns altres es concentren en el buidatge de textos, ja sigui de produccions especialitzades, ja sigui d'obres lexicogràfiques, ja sigui de mitjans de comunicació.

1.5 Un projecte de recerca des de Catalunya

És en aquest marc que el Centre de Terminologia TERMCAT, el Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació (Universitat de Barcelona / Parc Científic de Barcelona) i la Xarxa CRUSCAT, de l'Institut d'Estudis Catalans, s'han posat d'acord per mirar d'engegar una línia de recerca sobre implantació. L'objectiu central de la col·laboració era i és impulsar les anàlisis d'implantació terminològica en el cas català, i fer-ho des d'una perspectiva que faciliti la interconnexió entre la recerca sociolingüística i la terminològica. Amb aquesta iniciativa, hom no pretén supplantar els estudis de corpus textuais massius, sinó més aviat explorar vies alternatives i diferents per a l'estudi d'implantació. La idea neix de la convicció que una part significativa de la feina terminològica en català afecta sectors que queden lluny dels mitjans de comunicació i, per tant, mai no podrien ser analitzats sense perspectives adequades de base sociolingüística i etnogràfica.

És així com hom bastí una línia de recerca centrada en l'estudi de la implantació terminològica en petites comunitats d'usuaris que és l'objecte d'aquest volum. Ja de bon començament, hom establí una sèrie de pressupòsits de treball:

- la concepció del fet lingüístic com a realitat polinòmica, amb dimensions altres que el mer sistema de la llengua;
- la importància del concepte de comunitat i xarxa social en la recerca sociolingüística;

- la idea que l'anàlisi de la implantació no pot passar per alt el fet que qualsevol comunitat estructura les seves pràctiques lingüístiques gràcies a la diversitat de canals comunicatius, de gèneres, de relacions socials.

Pel que fa a la primera qüestió, cal tenir present que, encara que la tradició lingüística hegemònica durant el segle XX hagi reïficat la llengua i n'hagi prioritzat sobretot aquest vessant, la llengua és molt més que un simple sistema de signes i regles. La llengua és, també, i de manera fonamental, un comportament humà, és a dir, un conjunt de pràctiques socials entre persones —i per això ens interessem per la implantació i no ens acontentem amb la codificació. Però amb aquests dos vessants no n'hi ha prou. La llengua és també un objecte d'aprenentatge i d'oblit, és a dir, de coneixement. És obvi que els usuaris només poden arribar a emprar formes que arriben a conèixer, sigui per la via que sigui, com és trivial afirmar que les formes no difoses en absolut no poden implantar-se. D'altra banda, al costat de la dimensió del coneixement, la llengua és, també, un objecte de representacions socials, d'actituds, de valoracions, que s'entremesclen de manera complexa en l'imaginar sociolingüístic dels parlants. Allà on hi ha diversitat de formes, acaba havent-hi també diversitat de valoracions. L'opció d'ús per *soft*, per *software*, per *programari*, per *logicial* o per qualsevol altra alternativa depèn, coneixements a banda, de la valoració de cada forma —inclosa la simple inèrcia en favor de les formes tradicionals. El fet lingüístic es configura, doncs, com un polinomi en què sistema, ús, coneixement i representacions s'entrelliguen de manera inextricable fins al punt que no podem arribar a explicar adequadament cap dels quatre elements sense tenir presents els altres tres.⁹ Caldrà, doncs, que la nostra caracterització sociolingüística de l'àrea prepari el terreny adequadament perquè s'entenguin les dinàmiques de cadascun dels vèrtexs lingüístics identificats, una percepció que s'imposa progressivament tant en política lingüística (vegeu Spolsky 2004) com en socioterminologia (vegeu Gaudin 2003).

9. És el que a Vila (2004a) hem elaborat en el model de la piràmide de la llengua.

El segon pressupòsit de partida per a aquestes recerques tenia a veure igualment amb la concepció dels subjectes investigats (vegeu Coulmas 2005, Milroy i Gordon 2003). Per a la sociolingüística, abans que llengües, dialectes o parlars hi ha persones organitzades en xarxes, amb relacions de tipus molt divers, que s'apleguen en *comunitats*, és a dir, conjunts d'individus que tenen quelcom —en aquest cas, lingüístic, entre altres coses— en comú. La sociolingüística fa temps que treballa amb diversos tipus de comunitats (*comunitat lingüística*, *comunitat idiomàtica*, *comunitat de parla*, *comunitat de pràctiques*, etc.) i és a partir d'aquestes comunitats que conceptualitza els usos, els aprenentatges, les representacions i els canvis lingüístics.¹⁰ Per les seves mateixes característiques, era obvi que les anàlisis d'aquest projecte havien d'abastar dades orals i escrites, ja que altrament es corria el risc de no copsar el veritable grau d'implantació dels termes analitzats. D'altra banda, els estudis no podien ocupar-se de tota la comunitat lingüística catalanòfona, ni tan sols de comunitats de parla normalment definides en termes geolingüístics o ètnics; calia centrar-se en xarxes de persones en principi més reduïdes, molt més laxes, algunes més interconnectades que d'altres i no necessàriament unides per interaccions cara a cara —és a dir, d'abast superior a les comunitats de pràctiques. Aquestes xarxes es configuraven no pas com un medi per a la realització de la totalitat de l'experiència quotidiana, sinó més aviat com l'entorn de determinades activitats socials —professionals, vocacionals o de lleure— en què són rellevants un seguit de conceptes especialitzats; un concepte que vam acabar denominant, de manera provisional, *comunitats d'usuaris* d'una àrea terminològica determinada. Així, la recerca pren una comunitat d'usuaris com a nucli de l'estudi d'implantació, i explora els usos externs a la comunitat partint de la distinció entre usos interns i usos externs.

Finalment, l'estudi de la implantació terminològica no podia cometre l'error d'imaginar que la realitat dels usos lingüístics es mou en un espai social uniforme. Ben al contrari, la recerca sociolingüística de les darreres dècades manifesta que les inter-

10. Per a les nocions de comunitat, vegeu Boix i Vila (1998: cap. 3), així com Holmes (1999) i Eckert i McConnell-Ginet (1999).

accions entre els humans deixen lloc a un infinit marge de variació depenent de moltíssims paràmetres. N'hi ha prou de pensar en l'oposició entre canals orals i escrits, entre gèneres diversos, entre tipus d'esdeveniments comunicatius, en les moltes menes de relacions socials entre participants, etc. Així doncs, calia que la recerca sobre la implantació terminològica estigués oberta a constatar la variació social —causada per l'adscripció dels informants a determinats grups— i la variació funcional —derivada dels propòsits i els contextos—, per no parlar de la variació temporal —car la llengua està sempre en procés de canvi.

La plasmació d'aquests tres principis ha resultat de gran utilitat en els estudis realitzats, i promet ser molt productiva de cara al futur. D'una banda, la recollida d'informació sobre els coneixements i les representacions dels participants ha permès matisar adequadament bona part dels resultats obtinguts, fent evident quan calia parlar de fracàs de difusió i no pas d'oposició a solucions proposades, i quan del que es tractava era, realment, de solucions que despertaven reticències entre els usuaris. D'una altra, l'anàlisi de la xarxa social d'individus i institucions, i l'aclariment dels límits de la comunitat, ha facilitat entendre com pot ser que es desenvolupin dinàmiques d'implantació estrictament contradictòries per a un mateix terme simultàniament. Per últim, la inclusió ja de bell començament de la multimodalitat i la diversitat sociofuncional de la llengua ha permès estar atent al fet que les dinàmiques d'implantació poden ser diferents segons el tipus de canal, d'usuari, de situació, etc.

La recerca aquí realitzada s'aparta, en bona mesura, d'algunes de les pràctiques més habituals en els estudis d'implantació. Així, contràriament a allò que defensava Quirion (2004), les recerques aquí desenvolupades no s'estan d'analitzar comunicacions interpersonals no institucionalitzades. Cal tenir en compte que una part dels usos de la terminologia especialitzada, almenys en les comunitats estudiades fins ara, es produeix en situacions que tenen poc a veure amb la reflexivitat i la formalitat. N'hi ha prou de pensar que els escaladors esportius fan ús efectiu de la terminologia especialitzada penjats en una paret a molts metres d'altura, una situació de risc que sens dubte imposa unes condicions de tria lingüística allunyada de, posem per cas, l'escriptura d'un manual acadèmic o les converses tècniques en una empresa d'aeronàutica.

1.6 L'anàlisi d'implantació terminològica en comunitats d'usuaris reduïdes: les fases d'un procés de recerca

Un dels objectius d'aquests treballs era anar establint un model d'anàlisi de la implantació terminològica basat en un seguit de fases i activitats que pogués ser replicat en àrees successives. Això és, precisament, el que s'intenta explicar a les línies següents.

L'anàlisi de la implantació d'un repertori —o fins i tot d'un sol terme— no és, en el fons, res més que una operació de recerca en ciències socials concebuda per a verificar la relació entre uns plans d'actuació, les accions empreses i les seves conseqüències sociolingüístiques. Lògicament, doncs, aquest procés d'anàlisi segueix substancialment les etapes de recerca tal com es descriuen en els manuals clàssics de recerca en ciències socials (vegeu especialment Quivy i van Campenhoudt 1995), amb determinades adaptacions *ad hoc*.¹¹ Es tracta, per descomptat, d'una proposta de treball que aspira a ser modificada en la mesura que noves anàlisis d'implantació ho permetin.

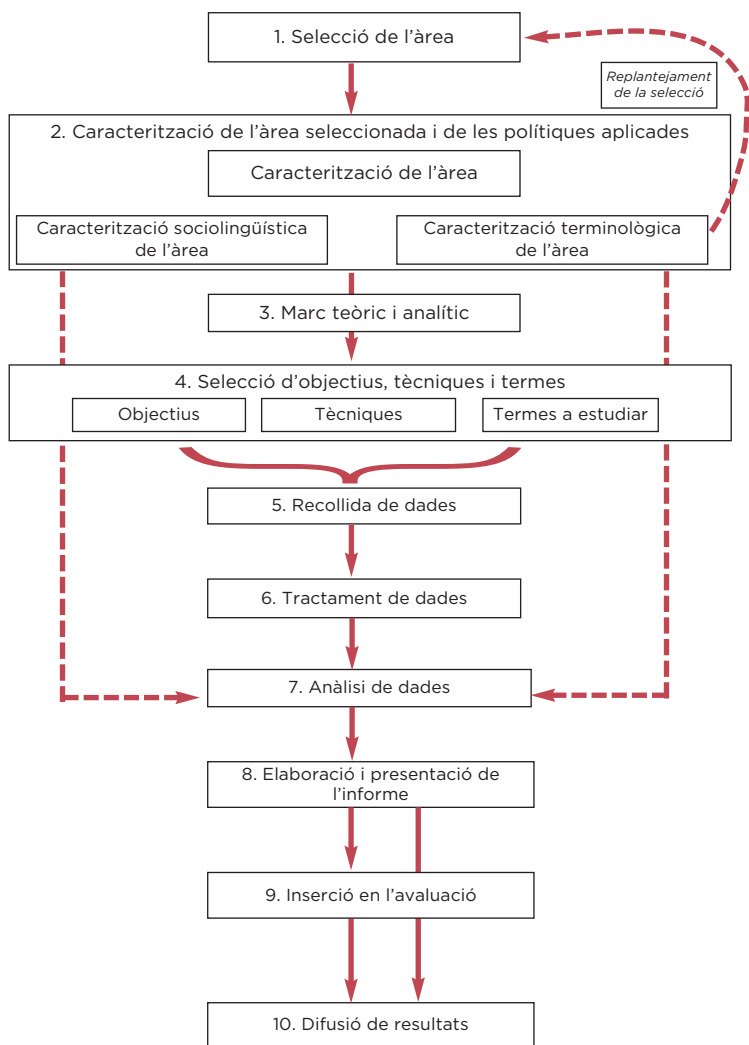
El procés, l'itinerari del qual pot seguir-se a l'esquema 3, comença amb la selecció d'una àrea terminològica determinada i continua amb la seva exploració i caracterització, tant des del punt de vista social i sociolingüístic com estrictament terminològic. Un cop coneguda l'àrea, hom pot delimitar el marc teòric a partir del qual s'enfrontarà amb la recerca, i procedir a determinar els objectius concrets de cada estudi, els termes que se sotmetran a anàlisi i les tècniques que s'empraran. En acabat d'aquestes activitats de preparació, cal passar a les etapes de recollida, tractament i anàlisi de les dades, procés que permet arribar a l'elaboració de l'informe de recerca. Aquest informe de recerca és un element clau per a la possible avaluació del procés de normalització terminològica d'una àrea que, com s'advertia anteriorment, pot acontentar-se amb l'anàlisi de la implantació i combinar-se amb altres anàlisis de

11. El lector pot iniciar-se en les metodologies en sociolingüística amb un gran nombre d'obres: serveixen de guia més o menys introductòria Boix Fuster 1998, Calvet, i Dumont. 1999, Canagarajah 2006, Milroy i Gordon 2003, Ricento 2006.

fases anteriors —relacionades amb la selecció i definició del problema, per exemple. Finalment, hom pot difondre els resultats de la recerca en els circuits adjunts.

Als apartats següents es revisen una per una les fases apuntades i les activitats que s'hi realitzen.

Esquema 3. Fases de l'anàlisi d'implantació terminològica



1.6.1 Primera fase: la selecció de l'àrea d'estudi

El procés d'analitzar la implantació de determinades formes parteix de l'estudi d'una àrea terminològica concreta o, si hom ho prefereix així, d'un camp social caracteritzat per un corpus terminològic específic. El ventall de possibilitats és, si més no per al català, força ampli; només cal fer un cop d'ull a la Neoloteca (la base de dades de termes normalitzats pel Consell Supervisor del TERMCAT) o al Cercaterm (la interfície de consulta de les bases de dades terminològiques de consulta pública del TERMCAT) o a la biblioteca de vocabularis especialitzats existents en aquesta llengua per a comprovar-ho. La tria d'una àrea o una altra estarà condicionada tant per qüestions de caire teòric com metodològic, i fins i tot les preferències personals acaben tenint-hi un cert paper. Ara bé, resulta aconsellable que l'àrea objecte d'estudi compleixi certes condicions. En primer lloc, i per a rendibilitzar l'esforç de recerca, és preferible que l'àrea hagi estat objecte d'una actuació de certa envergadura, i que almenys un grapat de les propostes siguin, si més no en origen, conflictives; *a priori* no té el mateix interès avaluator estudiar la implantació en àrees en què no hi ha hagut intervenció o en què la intervenció es va limitar a sancionar allò que feien els parlants sense modificar-hi res. En segon lloc, els productes resultants han d'haver tingut almenys certa difusió, ja sigui en forma comercial —posada en el mercat de diccionaris o vocabularis—, institucional o fins i tot activista. No cal dir que té poc sentit analitzar la implantació d'una proposta que no ha arribat a fer-se pública, si no és que hom pretén analitzar la racionalitat de la proposta que no va veure la llum a partir de l'evolució de la llengua en aquell camp. En tercer lloc, l'àrea analitzada ha de correspondre's amb una comunitat d'usuaris de dimensions adequades als recursos de què es disposi per a l'estudi.

La definició de la comunitat d'usuaris resulta crucial per a qualsevol anàlisi d'implantació. Cal no oblidar que les anàlisis d'implantació, almenys des de la perspectiva aquí adoptada, aspiren a conèixer el comportament lingüístic d'un conjunt de persones, per la qual cosa conèixer qui són aquestes persones esdevé una condició *sine qua non* per a concebre tota l'operació, ja que, com veurem, cada comunitat d'usuaris té les se-

ves vies de comunicació, els seus gèneres propis i les seves pràctiques privatives, molt difícils de detectar si no és des de dins de la comunitat. Un exemple de la transcendència que té la dimensió i l'estructura de la comunitat analitzada és el fet que no totes les àrees i no totes les comunitats produeixen materials escrits en català. L'experiència demostra que abans de fer la tria convé fer una recerca prèvia sobre la disponibilitat de material escrit, ja que és freqüent que si la comunitat implicada és petita la producció escrita en llengua catalana sigui minsa i sovint poc accessible, i això pot determinar la tria final.

Totes les experiències analitzades en aquest volum s'han centrat en comunitats d'usuaris reduïdes, amb uns nombres de practicants que oscil·len entre alguns centenars i uns pocs milers de persones. No cal dir que la tria d'aquesta mena de comunitats té els seus motius: aquests són els grups abordables amb tècniques de treball microsociolingüístic com les que veurem més avall, partint, a més a més, de pressupostos molt reduïts. Els diferents estudis que formen part d'aquest volum també tenen en comú el fet de pertànyer a l'àmbit esportiu. Aquest fet no és casual, sinó que respon a la voluntat d'escollir àmbits propers per a facilitar l'anàlisi comparada. Òbviament, hi ha altres camps terminològics disponibles, molts dels quals amb moltíssims més usuaris; n'hi ha prou de pensar en els esports de masses com el futbol o l'automobilisme, en la música pop-rock juvenil o en el món dels videojocs. Ara bé, l'anàlisi de la implantació terminològica en aquests camps planteja tota una sèrie de reptes per a la recerca diferents dels que s'han mirat de superar en aquest volum, com ara la confecció i l'explotació de corpus de dades orals i escrites massius, el buidatge sistemàtic de mitjans de comunicació comercials, la identificació i l'observació de moltes comunitats de pràctiques independents, etc. Es tracta de reptes que caldrà anar abordant si es vol analitzar la implantació terminològica en àrees molt àmplies, però que no eren objectius perseguits en aquest moment pels recercadors implicats en aquest volum.

En pocs mots, doncs, la selecció de l'àrea d'estudi pot estar motivada per diversos factors, però demana assolir un determinat grau d'aprofundiment en el coneixement de la comunitat d'usuaris. Un esforç que, de fet, connecta imperceptiblement amb la segona fase de la recerca.

1.6.2 Segona fase: la caracterització de l'àrea seleccionada

Per a poder realitzar l'estudi d'implantació adequadament convé assolir una comprensió àmplia de l'àmbit seleccionat en tres grans dimensions:

- com s'organitza l'àrea en termes generals;
- com s'organitza l'àrea en termes sociolingüístics;
- com s'estructura el camp des d'una perspectiva terminològica.

Aquesta fase preparatòria implica un bon nombre d'activitats diverses. Cal dur a terme recerca bibliogràfica sobre l'àrea concernida, concertar entrevistes amb agents implicats en l'àmbit escollit, elaborar un mapa conceptual de les institucions i els actors implicats, realitzar visites —obertes o discretes— a entorns que acabaran sent analitzats, etc. Els contactes personals amb protagonistes del camp són, en aquest sentit, imprescindibles. Encara que valdria la pena d'evitar aquest desenllaç abans d'arribar-hi, no és impossible que l'aprofundiment en aquesta etapa arribi a fer replantejar la tria de l'àrea d'anàlisi, si hom arriba al convenciment que l'àrea resulta inadequada per a l'estudi d'implantació pels motius que siguin.

La caracterització de l'àrea ofereix una oportunitat de veure, des de la banda dels usuaris, quins han estat els efectes de la difusió de les propostes terminològiques. Encara que en principi es conceben com a activitats independents, l'estudi d'implantació té molt a guanyar si incorpora en el seu si l'anàlisi de la difusió de les propostes. Cal tenir present que només coneixent adequadament les accions empreses per a difondre l'ús d'unes solucions poden arribar a emetre's judicis sobre l'èxit o fracàs d'unes determinades polítiques, i només amb el coneixement del procés de difusió pot arribar-se a una avaluació coherent de la dinàmica d'implantació.

a) La caracterització general de l'àrea

L'objectiu d'aquesta activitat és arribar a saber com s'organitza l'àrea en termes generals, és a dir, quins són els actors

que hi participen, quines institucions hi ha, com s'hi entra i com se'n surt, quina mena de lligams hi ha entre actors i institucions, etc. Òbviament, la descripció de cada àrea serà diferent, però cal que la feina feta permeti saber-ne l'organització i el funcionament general, l'abast en nombre de participants, l'organització territorial al conjunt del domini o allà on s'hagi d'efectuar el treball, el perfil social dels agents implicats, etc.

És important en aquest moment d'arribar a un càlcul aproximat de l'univers de participants en les activitats i, si és possible, del pes dels catalanoparlants en el camp. En alguns casos n'hi haurà prou d'aconseguir les dades oficials, per exemple, d'esportistes federats. En molts altres, malauradament, més que de càlcul exacte haurem de parlar d'estimacions aproximades, sovint basades en la percepció d'algunes persones informades a partir de dades més o menys indirectes com ara el nombre d'assistents als partits d'un esport o el de consumidors d'un producte determinat.

b) La caracterització sociolingüística de l'àrea

La fase de caracterització ha de mirar d'entendre com s'organitza l'àrea en termes sociolingüístics. Cal deixar clar quines són les llengües que hi fan algun paper, com s'estructuren els esdeveniments comunicatius rellevants per al camp, quina és la composició demolingüística dels participants, quins són els mitjans de comunicació de què se serveixen i en quins se'n parla des de fora, quines són les normes d'etiqueta lingüística dels participants en el camp, etc. No cal dir que, en el cas català, un dels punts essencials en aquest cas és ubicar adequadament la posició de la llengua catalana en relació amb la resta de llengües, per tal com es tracta d'una llengua històricament minoritzada en una societat fortament bilingüïtzada i amb presència ubiqüa del castellà.

En aquest sentit, hi ha algunes distincions que s'han tingut en compte sempre que ha estat possible:

- recollir dades referents a produccions orals, dades referents a produccions escrites i dades procedents de mitjans de comunicació (ràdio, televisió, Internet, etc.);

- procurar distingir entre produccions generades dins del camp social estudiat per a consum intern, i produccions generades fora del camp per a consum més generalitzat;
- distingir entre comunicacions més institucionalitzades —aquestes en què hom parla en nom d'una institució i no pas en nom propi— i altres de no institucionalitzades, bàsicament interpersonals;
- diferenciar entre graus de formalitat;
- preveure l'existència de gèneres verbals comuns i d'altres de propis d'un camp especialitzat.

La segmentació de la realitat sociocultural és un dels reptes més apassionants de la sociolingüística. Ara com ara és impossible donar un model concret de classificació que s'adapti a tots els possibles camps d'estudi, probablement perquè la configuració dels contextos i àmbits d'ús depèn essencialment de la configuració local de cada camp social. Cal, doncs, aprofitar l'etapa de caracterització del camp per a comprendre com s'estructuren els usos lingüístics, ja que aquesta estructura serà la base per a la recerca ulterior.

c) La caracterització del camp terminològic

Els estudis d'implantació se centren en l'anàlisi dels efectes en l'ús de determinades polítiques terminològiques. Resulta, per tant, imprescindible que l'anàlisi d'implantació parteixi d'un coneixement adequat dels antecedents d'intervenció en l'àrea estudiada.

En el cas català, el TERMCAT és l'organisme oficialment encarregat de vetllar per la normalització de la llengua en els àmbits especialitzats; aquest centre desplega una notable activitat en molts àmbits i, en tant que institució fortament vinculada a l'Institut d'Estudis Catalans i al govern del país, les seves propostes tenen un grau d'«oficialitat» variable segons el cas, però sempre considerable. Ara bé, el TERMCAT no és, ni de bon tros, l'única institució que incideix en la normalització de les diverses terminologies especialitzades. Hi ha un ampli seguit d'altres actors més o menys institucionalitzats que prenen part en aquestes tasques. Així, per exemple, els serveis lingüístics de les

universitats d'arreu del domini tenen activitats tant codificadores com difusores, amb publicacions tant en paper com per Internet i una vinculació privilegiada amb bona part dels especialistes en els diversos camps del saber. També hi ha institucions privades amb activitat terminològica; destaca el Grup d'Enciclopèdia Catalana, fonamental per a entendre l'estandardització del català científic durant els darrers decennis. I cal no oblidar la tasca eminentment acadèmica, però amb inevitables repercussions en codificació i usos, dels investigadors aplegats en grups de recerca, i molt especialment entorn de l'Institut Universitari de Lingüística Aplicada de la Universitat Pompeu Fabra. Finalment, a banda d'aquests grans actors, pel que fa a normalització terminològica, no és estrany trobar materials procedents d'agents institucionalment més menuts, moguts per motivacions ja sigui lingüístiques, ja sigui pràctiques. En el cas de l'esport, per exemple, no és estrany que els clubs o les federacions elaborin els propis productes terminològics.

Tots aquests actors poden treballar conjuntament o al marge del TERMCAT, i les respectives propostes poden coincidir o no amb les del Centre de Terminologia. La realitat sociolingüística és, per definició, canviant i viva, i les actuacions de tots els actors han de ser tingudes en compte a l'hora de plantejar l'estudi d'una àrea, tant pel que fa a la codificació com pel que fa a la difusió.

Una vegada caracteritzada adequadament l'àrea en termes generals, des de la perspectiva sociolingüística i des de la perspectiva terminològica, convé fer un pas endavant i passar ja a la determinació dels objectius concrets de treball.

1.6.3 Tercera fase: la construcció del marc teòric i analític

En els projectes de recerca en ciències socials, l'etapa següent al coneixement de l'àrea és la construcció del marc teòric i del model d'anàlisi utilitzat. Certament, tot projecte d'investigació ha de partir d'un bagatge analític i conceptual clar, és a dir, cal que els conceptes emprats en la recerca estiguin ben definits, que el tipus de procés i dinàmiques investigades estiguin adequadament operativitzades, de manera que ni l'investigador ni el lector es perdin en ambigüitats o models confusos.

Les anàlisis d'implantació de més ambició teòrica tenen en aquest punt un repte de primera magnitud, en tant que han de definir en quina direcció pretenen fer avançar el coneixement: volen posar en relació els criteris de codificació dels termes amb els seus resultats d'implantació? Pretenen entendre la dinàmica de difusió partint de la situació de competència amb altres llengües? Aspiren a destriar el procés que condueix del simple reconeixement d'una forma fins a la seva interiorització com a variant prioritària per a un concepte? Tal com ja plantejava Max Weber a *La ciència com a professió*, l'activitat científica és per definició infinita i amb data de caducitat. Hi ha tantes preguntes com moments d'investigació, i no té sentit ni tan sols somiar de preveure-les aquí.

Ara bé, bona part de les anàlisis d'implantació s'han de plantejar com a processos eminentment tècnics. En la mesura que l'anàlisi d'implantació és una activitat de mesurament més que no pas d'exploració de models hipoteticodeductius, el marc teòric no variarà de manera substancial de treball a treball; per tant, les anàlisis d'implantació, sobretot les que siguin de tall més estrictament aplicat, han de referir-se a conceptes i models estàndard.

A cavall entre aquesta fixació del marc i l'etapa següent hi ha el moment de fixar definitivament els objectius de la recerca en curs. Encara que en termes generals els objectius d'una avaluació puguin ser similars —la revisió de la bibliografia mostra que, de fet, poden variar, i molt—, el cert és que les característiques diferencials de cada àrea determinen en certa mesura l'adopció d'objectius específics d'avaluació. Així, per exemple, hi haurà àrees en què l'estudi d'implantació haurà de posar un èmfasi especial en els materials escrits, mentre que en altres àrees aquests materials seran tan summament escassos que només tindran un paper auxiliar per a l'avaluació del camp. Hi ha camps en què convé tenir presents tant els usos com els coneixements i les representacions; en altres, l'estudi d'implantació de l'ús serà el més rellevant.

Un cas extrem de replantejament d'objectius és el que converteix l'operació d'avaluació en termes de recerca-acció, per la qual s'aprofiten les operacions d'avaluació per a altres operacions com ara difondre els materials o fins i tot recollir materials terminològics. Tal és el cas, per exemple, d'un altre

estudi en curs, no recollit en aquest volum, sobre l'ús de la terminologia gastronòmica en restaurants de cuina nord-africana i àrab (*Tastets de cuina*) conduït des del TERMCAT, el Consorci per a la Normalització Lingüística i la Xarxa CRUSCAT. En aquest treball es va constatar durant les etapes inicials del procés d'avaluació que la difusió de les solucions catalanes proposades per a denominar els plats d'aquesta cuina era molt i molt minsa, bàsicament perquè la majoria dels restaurants suposadament usuaris no disposaven de carta en cap llengua. Així, hom decidí d'aprofitar l'estudi d'implantació per tal de difondre els materials disponibles, acordar amb els propietaris dels establiments la preparació de cartes, i aprofitar per recollir materials terminològics rellevants per al projecte.

1.6.4 Quarta fase: la selecció de termes i de tècniques

a) La selecció dels termes d'estudi

Els estudis d'implantació no s'ocupen de la totalitat de les unitats terminològiques recollides en els diccionaris o els vocabularis específics, sinó tan sols d'aquella minoria que presenta reptes relacionats amb la seva implantació. Cal recordar que —si més no en català, i fins ara— un percentatge elevadíssim de les formes normalitzades no presenten dificultats d'implantació, per tal com coincideixen amb les formes usades prioritàriament pels mateixos parlants. Des d'un punt de vista de l'administració de recursos, no té gaire sentit que s'esmercin esforços a constatar que hom usa les formes que ja usava anteriorment només pel fet que hagin estat sancionades per les autoritats normatives, si no és que ja de partida eren conflictives o ho han esdevingut amb posterioritat. El que cal és concentrar els esforços en aquelles que, per motius diversos, no són d'implantació garantida.

La selecció de les unitats terminològiques que cal estudiar es fa un cop caracteritzada l'àrea terminològica i coneguda la dinàmica de normalització i difusió en aquest camp. En aquest punt resulta crucial la col·laboració amb els tècnics del TERMCAT i, si és possible, l'assessorament dels especialistes que col·laboraren en l'elaboració del material de referència. Cal te-

nir present que tant els uns com els altres han estat en contacte directe amb el camp, coneixen els dossiers de normalització i la història que conduí a la selecció de cadascuna de les formes finalment seleccionades. A més, molt sovint és precisament a iniciativa del TERMCAT que s'inicia un procés d'avaluació, per la qual cosa els seus responsables poden tenir interessos específics per l'anàlisi de determinades formes terminològiques. D'altra banda, part de les variants poden sorgir durant el procés de treball de camp. Cal estar, doncs, preparats per a incorporar-les a la recerca si escau.

A l'hora de seleccionar els termes que cal estudiar, hi ha una sèrie de criteris de tipus formal o lingüístic que cal tenir en compte:

- **Termes amb variants denominatives concurrents.** En principi, aquests són els primers candidats a ser estudiats. Aquestes variants poden ser de tipus diferents, tant en la llengua oral com en la llengua escrita: variants ortogràfiques, fonètiques, variants amb ètims diferents, manlleus enfront de calcs o propostes genuïnes, etc. Així, per exemple, en esgrima, el terme *maneguí* coneix tot un conjunt de variants alternatives com ara *manguito* (manlleu del castellà), *maneguet* (calc del castellà), *guantelet* (forma híbrida, provinent d'un manlleu del francès adaptat fonèticament i reconstruït sobre un radical català). Òbviament, l'anàlisi d'implantació no pot limitar-se a les variants admeses per les institucions normatives, i ha d'interessar-se per totes les variants usades en l'àrea d'especialitat.¹²
- **Termes amb denominacions força diferents segons la llengua.** En tant que llengua mitjana i subordinada, el català és rarament productor de terminologia especialitzada, i tendeix a importar termes d'altres llengües. Sovint, els usuaris d'aquestes terminologies coneixen abans els manlleus més o menys adaptats que no pas les propostes alternatives catalanes. Quan les propostes catalanes s'allunyen substancialment de les formes originals, sobretot si no són fruit de creació espontània dels usuaris en el mateix camp, la distància esdevé un obstacle per a l'adopció. Així, en esgrima, la

12. Vegeu Freixa (2002) per a un ampli estudi de la variació denominativa.

proposta *fil de cos* resulta de difícil aprenentatge i ús en comptes del manlleu *passant(e)*. Convé, doncs, tenir presents aquests casos i considerar la conveniència d'incloure'ls en l'anàlisi de la implantació.

- **Termes de selecció i codificació problemàtica**, perquè són confusos a l'àrea mateixa, perquè no són acceptats per tothom, perquè tenen una competència d'un nom de marca, etc. Una revisió ràpida dels diferents materials escrits també ajudarà a identificar termes problemàtics, però la font d'informació més útil i fiable són els tècnics del TERMCAT. La seva col·laboració és clau per a garantir la correcta identificació dels termes conflictius i, per tant, més interessants des del punt de vista de l'estudi de la seva implantació.
- **Sobre l'especificitat dels termes**. La recerca sobre la implantació tendeix a evitar termes que siguin compartits per més d'un camp, ja que poden haver-hi interferències entre un camp i l'altre. Això és especialment així quan una de les formes correspon a la llengua general. Així, en esgrima, l'alternativa al manlleu del castellà *chaquetilla* és *jaqueta*. Resulta difícil de saber fins a quin punt l'aparició de la forma correcta en els usos espontanis correspon a la difusió de la terminologia específica d'aquest esport o a una tendència de la llengua general. Igualment, si un terme és freqüent en més d'un àmbit, és difícil d'atribuir-ne el comportament a una actuació terminològica concreta.

Al costat d'aquests elements de valoració de base essencialment lingüística, hi ha altres criteris de natura diversa que ajuden a decidir quins són els termes idonis per a l'anàlisi de la implantació:

- **Freqüència d'ús**. Hi ha termes molt emprats dins l'àmbit estudiat, mentre d'altres poden tenir un ús escadusser, ocasional, i ser coneguts només per una minoria ínfima dels usuaris. Així, fins i tot els no practicants de l'esport coneixen l'existència de l'*hoquei* [en concurrència amb el *hockey*], però només una part dels esportistes i àrbitres coneixen algunes de les denominacions específiques, com ara *xip* o *xop*. En principi, els termes d'ús més habitual es prioritzen a l'hora de fer anàlisis d'implantació, entre altres coses perquè els ter-

mes d'extensió massa restringida i poc freqüents acaben sent poc coneguts pels mateixos enquestats durant el treball de camp.

- **Grau de difusió dels termes o les seves denominacions.** No tots els termes han tingut el mateix nivell de difusió, entesa en el sentit específic de promoció que li hem atribuït anteriorment. Algunes denominacions apareixen només en els diccionaris especialitzats i, si són poc usats, només hi tenen accés els posseïdors de l'obra. D'altres, en canvi, poden haver-se difós massivament mitjançant tríptics, pòsters o d'altres materials, i s'escau sovint que formen part del petit grup de termes que apareixen en els mitjans de comunicació. A més a més, alguns han estat difosos exclusivament pel TERM-CAT, mentre que d'altres ho han estat també per altres organismes. El grau de difusió de què ha pogut gaudir cada denominació pot ser que en condicioni la implantació. No disposem fins ara de cap anàlisi diferencial d'aquesta mena, però, en tot cas, resulta raonable incloure a les llistes de termes a estudiar aquells que han estat objecte de més difusió i no pas els que no n'han tingut.
- **Antiguitat del terme i les seves denominacions.** Com més temps hagi passat des de l'aprovació d'un terme, més s'haurà pogut difondre; ara bé, el factor decisiu és més la difusió que no pas l'antiguitat.
- **Facilitat d'incorporació a l'enquesta.** Tot i que aquest és un criteri menor, s'inclou com a últim recurs davant d'un hipotètic excés de possibles termes per a estudiar. Cal tenir en compte que, com s'explica més endavant, els termes escollits seran incorporats en enquestes per tal d'avaluar-ne l'ús. El mètode de treball descrit i emprat al llarg d'aquest volum prioritza l'obtenció dels termes a partir de fotografies o definicions, i hi ha termes de molt difícil representació per aquestes vies. Aquest és un detall que s'ha de tenir en compte en cas de termes molt abstractes o difícils de ser representats gràficament, i que pot fer decantar per uns termes o uns altres.

b) La selecció de tècniques de recollida de dades

Tal com s'ha vist anteriorment, l'anàlisi de la implantació recorre a bona part de les tècniques usades en sociolingüística:

1. Qüestionari o enquestes amb preguntes obertes, semi-obertes i tancades, sobre coneixements, usos, representacions, aprenentatges, etc. Són especialment útils per a aconseguir dades massives que permeten tractaments estadístics.
2. Entrevistes semidirigides a partir d'un guió, que tot i ser més costoses d'analitzar permeten que els entrevistats tinguin més llibertat per a expressar les seves opinions.
3. Observació subreptícia o participant: una part dels usos orals i escrits poden ser observats *in situ*; els observadors experimentats són capaços d'extreure molta informació d'una sèrie de visites més o menys descobertes als indrets on es realitzen activitats rellevants per a l'estudi. En aquest sentit, comptar amb *algú de dins* (un *insider*, en anglès) proporciona molta més solidesa tant a l'observació com al treball en general.
4. Enregistraments d'interaccions, ja sigui de mitjans de comunicació, ja sigui d'esdeveniments públics —com una classe o una conferència— o més privats— com una conversa.
5. Exploració i buidatge d'usos en els mitjans: hi ha empreses, com Televisió de Catalunya, que permeten cert accés als seus fons, de vegades en línia —gratuïtament o no—, de vegades de manera presencial en hemeroteques o arxius.
6. Buidatge d'altres materials escrits: hi ha àmbits en què convé buidar materials com reglaments, actes, informes i documentació grisa, etc. També pot resultar important de buidar obres especialitzades i, si n'hi ha, vocabularis, guies de conversa, etc.

Cadascuna d'aquestes tècniques exigeix prendre decisions, entre les quals destaca la de la mostra d'informants necessària en cada cas. Val a dir que no hi ha una resposta única per a aquesta qüestió, ans al contrari: en la mesura que cada comunitat té les seves característiques específiques, les mostres seran en cada cas diferents, ja que en alguns casos n'hi haurà prou amb una d'elaborada a l'atzar, en altres casos caldrà fer-hi quotes per gènere, per edat, per residència, etc. En general, els treballs qualitatius en sociolingüística tendeixen a situar-se en algunes desenes d'informants, mentre que per a les tècniques quantitatives les xifres acostumen a elevar-se a un cen-

tenar o més, com a mínim. Pel que fa a les dades escrites i als programes audiovisuals, la resposta resulta encara més difícil, ja que depèn totalment dels materials accessibles —i dels existents. Ateses les característiques d'aquest treball, la millor recomanació és que en cada estudi es combini l'opinió d'un assessor en metodologia de recerca social amb les disponibilitats pressupostàries reals de l'equip de recerca.

1.6.5 Cinquena fase: la recollida de dades

La fase de recollida de dades implica l'execució d'allò que s'havia previst en l'etapa anterior i la solució dels problemes que sorgeixen a mesura que avança la recerca. Cal tenir present que les entrevistes demanen no sols temps per a ser realitzades, sinó també temps i esforç per a concretar-les, desplaçaments, etc.

Depenent de l'estructura de l'equip de recerca, el treball de camp pot realitzar-lo la mateixa o mateixes persones que fan les etapes anteriors, o personal contractat i format *ad hoc* per a aquest propòsit. Tant en un cas com en l'altre, resulta fonamental de garantir la correcta interpretació dels objectius visats, així com l'aprenentatge de les tècniques emprades, amb pràctiques prèvies incloses. A més, en la mesura que creix el nombre de persones responsables de la recollida de dades convé incrementar els mecanismes de seguiment i coordinació. Cal tenir en compte que durant la recollida de dades, sobretot si implica activitats de recerca qualitativa com entrevistes o observació, es corre el risc d'introduir biaixos seriosos deguts a les pràctiques diferents de cada investigador.

Pel que fa al buidatge, és important de recordar que hom ha d'analitzar no sols les aparicions de la denominació preferida, sinó les de totes les denominacions sinònimes. Perquè això sigui possible, cal haver definit prèviament els ítems que formaran part de la cerca. En aquest moment, cal reunir tota la informació disponible sobre cadascun dels termes perquè la previsió s'acosti tant com sigui possible a la realitat. La llista resultant no és, evidentment, exhaustiva, però és un primer punt de partida per a fer cerques a Internet o amb programes que permetin el còmput de mots.

1.6.6 Sisena fase: el tractament de les dades

Entenem per «tractament de dades» totes aquelles operacions que converteixen el que són dades aplegades sobre el terreny en materials manipulables i analitzables. Encara que aquesta fase sovint es dóna per descomptada, és important de tenir en compte que tot sovint les dades aplegades demanaran un tractament previ a l'anàlisi.

Hi ha algunes decisions que han de prendre's en termes generals: com s'emmagatzemen els materials aplegats durant la recerca? Se'n fan còpies de seguretat? On i com es fan aquestes còpies de seguretat dels materials? On es desen?

Però bona part de les decisions de tractament han de prendre's d'acord amb el tipus de materials recollits. Així, per exemple:

- Si es fa observació participant, cal acordar: què es fa amb les notes de camp —es transcriuen totes? només els fragments rellevants?— i què es fa amb les fotografies o els enregistraments —en quin format es digitalitzen o es converteixen? En tot cas, cal aprofitar per passar en net els materials tan de pressa com sigui possible, perquè la memòria humana és fràgil i sovint se n'esborren dades valuoses.
- Si es fan entrevistes, cal tenir previst si s'han de transcriure senceres o no, amb quin format, amb quins programes s'analitzaran, quins codis s'empraran per al marcatge, si és que se n'utilitza, etc.
- Si s'utilitzen qüestionaris, cal preveure on s'introduiran les dades —si són en format paper—, quins codis s'usaran per a facilitar l'explotació posterior, què es farà amb les opcions de resposta no prevista, etc.
- Si es fa buidatge de fonts escrites, caldrà preveure si s'aplegarà un corpus físic i com es confegirà —fotocopiat, escanejat, etc.—, com es durà a terme el buidatge —manual? amb eines de recuperació automàtica d'informació? amb quines?

Novament, l'etapa del tractament de dades és especialment delicada quan hom treballa en equips complexos amb persones diferents i que se serveixen de tècniques diferents que no tothom domina de la mateixa manera. Cal tenir present

que errors de codificació aparentment irrelevants poden tenir conseqüències catastròfiques per a una recerca.¹³ En aquests casos és important que el tractament de les dades s'estandarditzi tant com sigui possible *a priori*, i de fet el millor és que el tractament de les dades es decideixi de manera simultània amb el mètode de recollida.

1.6.7 Setena fase: l'anàlisi de les dades

Com en el cas anterior, l'explotació de les dades depèn òbviament de la natura particular de cada tipus de dada. Les possibilitats són immenses, depenent en cada cas dels objectius de recerca, del tipus de dades disponibles, de les eines disponibles, etc.

En els treballs d'aquest volum hom ha tendit a una explotació modesta, terme a terme, i ha defugit les anàlisis més sofisticades. Però les possibilitats d'explotació abracen múltiples camps. Hom pot, per exemple, servir-se de l'amplíssima panòpia de tècniques estadístiques, dels programes de tractament d'imatge, per no parlar dels nombrosos índexs *ad hoc* inventats en altres estudis d'implantació. La lectura dels treballs previs i similars proporcionarà als investigadors una font inesgotable d'exemples, tècniques i inspiració per a l'anàlisi de les seves dades.

13. Serveixi com a il·lustració un exemple d'error de codificació de dades. L'any 2006, en el decurs d'una recerca sobre població escolar, l'equip de recerca de qui això signa va sol·licitar a les autoritats educatives informació sobre el percentatge d'estudiants de primària d'una localitat que continuaven els estudis de secundària obligatòria a centres de la mateixa localitat. Poc després, els responsables informaven sorpresos que la immensa majoria dels escolars devien estudiar en una altra localitat, perquè els seus codis no apareixien als centres de secundària. Una recerca ulterior va permetre constatar que la majoria d'alumnat no es movia de la seva ciutat. El que havia passat era que, senzillament, els codificadors havien usat el codi 1 per a nois i el 2 per a noies a primària i, per error, els havien canviat (1 per a noies, 2 per a nois) a bona part dels centres de secundària. Com a conseqüència, la majoria d'alumnat s'havia volatilitzat en comparar dades de primària i secundària.

1.6.8 Vuitena fase: la redacció de l'informe i la presentació a les entitats implicades

El resultat final d'una recerca com la que ens ocupa és, en primer lloc, un informe de recerca. En aquest punt cal anar amb compte. En el món de les ciències socials —sociolingüística inclosa— és força freqüent que els informes de recerca consisteixin en una presentació breu en què, després d'apuntar els trets principals de la metodologia emprada i la fitxa tècnica, hom inclogui un comentari succint dels principals resultats, seguit de pàgines i més pàgines de taules estadístiques, normalment de doble entrada, o gràfics elaborats de manera força mecànica. En aquest món quantitativista se sol sobreentendre que l'anàlisi aprofundida de les dades constitueix una feina diferent de la recollida, amb una remuneració a banda i sovint a càrrec d'especialistes diferents dels qui han recollit les dades.

L'avantatge d'un sistema com aquest és que permet disposar d'un informe de resultats molt poc temps després d'haver-se realitzat el treball de camp, de manera que, si es vol, es pot començar l'avaluació o la difusió de resultats principals fins i tot abans d'haver explotat a fons les dades. Cal no oblidar que els informes de recerca aprofundits, sobretot quan es disposa d'un corpus de dades considerable, demanen mesos de feina, no sols perquè l'anàlisi és en si laboriosa, sinó perquè, al capdavant, un informe de recerca aprofundit constitueix una interpretació global de la situació d'un camp terminològic i, per tant, demana una certa circumspecció i una reflexió pausada sobre totes les variables en joc.

1.6.9 Novena fase: consideració de l'informe i inserció en l'avaluació del procés

La presentació de l'informe a les entitats implicades ofereix la possibilitat de replantejar algunes de les decisions adoptades en el conjunt de l'actuació, ja sigui algunes de les solucions, ja sigui les mesures de difusió, etc. Es tracta òbviament d'unes mesures que es prenen com a conseqüència del procés d'avaluació —de fet, n'haurien de ser la conseqüència prioritària—

però que han de tenir en compte totes les altres anàlisis possibles —d'identificació i de definició del problema, de línies d'execució, etc.

Val a dir que aquesta és una possibilitat encara no explorada fins ara, però que en la mesura que el treball de camp vagi adquirint volada resultarà sens dubte de relleu per a establir una política terminològica *socialment realista*.

1.6.10 Desena fase: la difusió dels resultats

La darrera de les fases consisteix a difondre els resultats de la recerca en els entorns i pels mitjans més adients. En aquest sentit, és crucial tenir present que l'informe de recerca no té per què ser la millor manera de difondre els resultats d'una investigació. De fet, hom pot fer accessibles els informes de recerca —sobretot per Internet— però el més realista és plantejar que la difusió més adequada es realitza per via de materials força més breus —i normalment menys àrids— que els informes de recerca.

Pel que fa als destinataris, hi ha dues grans línies de difusió que cal considerar:

- Difusió entre els professionals de la llengua, ja siguin de l'àrea de la terminologia, ja siguin de l'àrea de la sociolingüística i la política lingüística. Cal tenir en compte que, ara com ara, aquests dos mons viuen força d'esquena l'un de l'altre, de manera que és poc realista suposar que la difusió en un dels camps implicarà que els professionals de l'altre hi accedeixin de manera automàtica. Per tant, és probable que calgui treballar dues vies per a la difusió, una de més centrada en els aspectes terminològics i una altra de més centrada en les dinàmiques glotopolítiques. En cada cas, l'equip de treball ha de saber plantejar-se quin és el nivell de rellevància de la seva feina per a cada camp i triar els mitjans més adequats per a difondre els resultats i fer visible el resultat de la recerca. Això implica saber valorar també si la recerca té significació només per a la comunitat investigadora catalanòfona, o si val la pena de fer arribar una part dels resultats o tots a la comunitat internacional bo i intentant d'accedir a alguna publicació internacional.

- Difusió en el camp terminològic estudiat: és possible que l'equip de recerca trobi convenient difondre els seus estudis en el conjunt de la comunitat analitzada. Es tracta d'una possibilitat que cal ponderar d'acord amb l'avaluació general de la feina realitzada. En tot cas, cal no oblidar els informants a l'hora de fer difusió dels resultats de la recerca. Hi ha algunes tradicions de recerca en què els investigadors dediquen un temps a presentar als seus informants els resultats de les investigacions, les discuteixen amb ells i fins i tot les modifiquen com a conseqüència dels comentaris obtinguts. Aquesta operació no sempre és possible, però cal tenir-la present en plantejar l'estudi de camp. El mínim que s'hauria de complir en tots els casos és l'agraïment explícit a totes les persones que col·laboren amb el treball. En qualsevol cas, s'ha de recordar que les persones que dediquen una part del seu temps a col·laborar en una recerca solen agrair que, un cop aquesta recerca ha vist la llum, se'ls n'informi i, si pot ser, se'ls en faciliti alguna còpia. Més enllà del fet que la lletra impresa continua gaudint de prestigi en la nostra societat, cal tenir present que aquestes pràctiques ajuden a mostrar la bona fe dels investigadors als seus informants, i sovint serveixen per a deixar la porta oberta tant a comentaris com a ulteriors aprofundiments o replantejaments.

Aquesta etapa depèn de manera decisiva del perfil dels investigadors i de la natura de la recerca. Pel que fa al primer tema, és habitual que l'investigador amb carrera acadèmica tingui un interès a fer visible la seva recerca en la comunitat investigadora superior al de l'investigador no acadèmic. D'altra banda, cal ser conscient que la difusió d'un treball és un tema sobre el qual cal prendre decisions, perquè hi ha diverses opcions a l'abast: si bé alguns estudis es conceben directament per a ser publicats —i, per tant, fins i tot pot no elaborar-se un informe independent de la publicació— no tota la recerca que es realitza acaba sent difosa de manera immediata, ni tan sols a mitjà termini. En el món de les ciències humanes i socials hi ha nombroses investigacions que es fan, per exemple, per tal d'explorar la necessitat d'actuació sobre un camp i que acaben sense traspasar l'estadi d'informe de recerca. Sigui com sigui, és important d'aclarir d'entrada les

possibilitats de difusió de la recerca per tal d'evitar malentesos d'última hora.

1.7 L'avaluació de les actuacions terminològiques: síntesi i conclusions

La implantació terminològica ha estat desatesa durant molts anys per causes tant teòriques com aplicades, com ara el cost. Ara bé, en la mesura que les operacions terminològiques incloguin l'ús entre els seus objectius, caldrà incloure estudis d'implantació per poder avaluar.

En aquest capítol s'han comparat el model d'Auger (1986) i el de política lingüística basat en Argelaguet (1996) i Boix i Vila (1998), bo i destacant-ne les similituds però també les diferències. S'ha remarcat la importància de tenir present que els problemes terminològics, com tots els lingüístics, no apareixen sols, sinó que cal plantejar-los i identificar-los, i s'ha insistit en la necessitat d'incorporar la implantació com a objectiu de la tasca terminològica de bon començament.

Sobre la base dels treballs realitzats per a aquest volum, s'ha presentat una proposta de l'anàlisi de la implantació en comunitats d'usuaris reduïdes. Basada en els models de recerca en ciències socials predominants, aquesta proposta pretén servir d'orientació per als treballs d'implantació centrats en col·lectius reduïts en què cal analitzar tant els usos lingüístics orals com els escrits en una diversitat de formes.

2. Touché?

La implantació dels neologismes terminològics en el camp de l'esgrima

F. Xavier Vila i Moreno; Ignasi Vila i Moreno

2.1 Antecedents: el camp de l'esgrima a Catalunya

L'esgrima és «L'art de jugar i manejar l'espasa, el floret o el sabre per tal de tocar el contrari sense ésser tocat» (DIEC). Derivada d'unes pràctiques antiquíssimes nascudes de necessitats militars, i amb un origen i una tradició elitista, l'esgrima és avui un esport olímpic amb milers de practicants arreu del món, que serva les seves tradicions i pugna per sobreviure en un món radicalment diferent del que va veure-la aparèixer. De fet, i a diferència de bona part dels esports majoritaris, d'origen anglosaxó, el món de l'esgrima té unes referències internacionals singulars i pròpies. D'una banda, hi destaca amb força el pes de França i la tradició francesa. De fet, bona part de la terminologia especialitzada prové de la llengua de Molière. En l'esgrima els països anglòfons hi tenen una influència limitada. En canvi, es tracta d'un esport popular en alguns països del centre i l'est d'Europa, com ara Alemanya, Hongria i Polònia.

L'esgrima és un esport que combina individualitat i col·lectivitat. Com les altres arts marcial i bona part dels esports de combat, l'esgrima ha evolucionat cap a una competició de base individual. En la seva forma contemporània, aquest és un esport molt formalitzat, que demana unes instal·lacions amb certs requisits i uns equipaments tant de protecció com ofensius de certa complexitat tècnica. A l'hora de dur a terme la seva afició, els esgrimidors tendeixen a agrupar-se entorn de *sales d'arma*, gimnasos d'ús exclusiu o compartit. Així, tot i la base individual de l'esgrima, el fet és que els tiradors s'agrupen i mantenen una interrelació prou intensa.

L'esgrima no és un esport majoritari enlloc del món. Tot i que l'art de la lluita amb armes blanques és present al domini català des de mil·lennis enrere, l'esport de l'esgrima és una activitat molt minoritària al nostre país. En el moment de realitzar aquest treball, la xifra de practicants a Catalunya se situava entorn dels 250. De fet, a la Catalunya contemporània,¹ l'esgrima ha estat fins fa ben poc un esport eminentment barceloní i els seus practicants s'han aplegat essencialment entorn de dos nuclis: un d'aquests centres era la Sala d'Armes Montjuïc (el SAM); l'altre era el Fides. Cadascun dels centres d'esgrima tenia unes desenes de practicants actius, amb un degoteig continu d'altres i baixes. Per encarar les baixes, tant el SAM com el Fides tenien les pròpies activitats per a fomentar l'aparició i la formació de noves generacions d'esgrimidors. Les vies de captació de nous practicants eren diverses. Hi destacava l'explotació dels contactes històrics amb determinats centres educatius que, per motius diversos, oferien facilitats per a fer presentacions periòdiques de l'esport pensades per a captar nous practicants. També tenien importància, en la renovació del camp, els contactes i les xarxes de relació interpersonals.²

En tant que esport de lluita, i per motius històrics, l'esgrima manté una vinculació especial amb el món militar. De fet, històricament, un dels indrets on s'ha practicat l'esgrima, tant a Barcelona com a València, han estat els casinos militars. A Barcelona, aquest casino tancà les portes ja fa dècades i els seus components s'integraren al SAM. Aquesta vinculació militar afavoreix que sovint s'incorporin a l'esgrima persones que, tot

1. Aquest treball no tingué en compte la resta del domini lingüístic.

2. Al llarg de la darrera dècada la situació descrita s'ha modificat en diversos sentits. En primer lloc, el nombre de practicants s'ha incrementat considerablement. En segon lloc, la pràctica de l'esport s'ha estès per altres ciutats, com ara Amposta, Sabadell, Figueres o Girona. En tercer lloc, a Barcelona també hi ha hagut moviments: d'una banda, ha aparegut un nou club, la C.E. Escola Hongaresa d'Esgrima de Barcelona; d'altra, l'any 2007, i després d'un període de creixement, el SAM va acabar absorbint el Fides. Finalment, també les tècniques de captació de nous practicants han experimentat canvis: avui, a més a més dels més joves, el món de l'esgrima capta adults que no es plantegen d'entrar en l'alta competició, sinó que practiquen l'esport per finalitats lúdiques i de sociabilitat.

i residir a Catalunya, són procedents de diversos punts de l'Espanya castellana i els seus descendents. Ara bé, contràriament a allò que hom podria imaginar *a priori* atesa la seva minsa presència en els rengles de l'exèrcit espanyol, el nombre de catalans en el món de l'esgrima a Catalunya és força considerable, i no és estrany que arribin a dirigir-ne diverses instàncies. De fet, d'ençà de la Transició, el català ha avançat en aquest món al ritme que ho feia en la societat que l'envolta.

Tot i que de Catalunya n'han sortit nombrosos tiradors d'alta competició, l'esgrima hi és un esport poc professionalitzat. En realitat, a l'Estat espanyol, la pràctica professionalitzada de l'esgrima —i les beques i els ajuts que la possibiliten— se centra a Madrid, entorn de la federació espanyola. Els esportistes d'altres indrets que destaquen especialment són convidats a instal·lar-se a la capital castellana, un pas que sembla gairebé ineludible per al seu progrés en els equips oficials espanyols.³ De fet, en les converses mantingudes amb practicants catalans d'aquest esport ràpidament afloren certes reticències, per no dir tensió, en relació amb l'estructura centralitzada que té l'esgrima a l'Estat espanyol.

2.2 La normalització terminològica del català en el món de l'esgrima

L'any 1991, en el marc dels preparatius per als Jocs Olímpics de 1992 que havien de celebrar-se a Barcelona, va publicar-se el *Diccionari d'esgrima*. Aquest diccionari recollia i sistematitzava el lèxic especialitzat de la disciplina segons els criteris d'estandardització i normalització del Centre de Terminologia TERMCAT i, sempre d'acord amb un equip d'experts *ad hoc*, avançava un seguit de propostes neològiques per a diversos casos de denominacions conflictives. Entre aquestes propostes n'hi havia de diversa mena: algunes pretenien desplaçar calcs del francès o del castellà, mentre que d'altres proposaven

3. En aquest sentit cal tenir present que la federació catalana no té accés independent a les competicions internacionals oficials.

denominacions genuïnes en comptes de manlleus poc o gens integrats.

La difusió dels materials terminològics referents a l'esgrima va ser molt limitada, i aparentment no tingué cap tret diferencial en relació amb la resta d'esports olímpics minoritaris. El *Diccionari* va ser publicitat conjuntament amb la resta de diccionaris esportius de la mateixa col·lecció. Les institucions públiques feren obsequi d'exemplars del *Diccionari* a alguns dels col·laboradors dels Jocs Olímpics i Paralímpics. També es repartí l'obra entre la premsa especialitzada durant els Jocs Olímpics. D'acord amb el caràcter minoritari d'aquest esport, i sempre segons els nostres informants, no hi hagué cap retransmissió televisiva d'esgrima durant els Jocs Olímpics. Després dels Jocs, ningú no emprengué cap tasca de difusió sistemàtica dels materials elaborats.

En definitiva, doncs, i en termes generals, ens trobem davant d'un camp social relativament petit, amb una certa densitat de relacions internes, amb una minsa projecció pública i poc pes específic en el conjunt del món esportiu català. En aquest context, i a causa d'un esdeveniment en principi extern al propi camp —els Jocs Olímpics de 1992— però de gran abast social, hom emprengué diversos esforços de codificació *in vitro* per tal de posar al dia una terminologia jutjada problemàtica en alguns aspectes. Aquests esforços, però, van ser seguits per una escassa difusió dels materials elaborats entre els participants.

2.3 Els objectius de la recerca

Un any després dels Jocs Olímpics, l'equip de recerca es proposà d'avaluar fins a quin punt l'elaboració del *Diccionari* i la seva difusió havia tingut un efecte perceptible en la implantació de la terminologia especialitzada del camp de l'esgrima.

Els objectius de l'estudi se sintetitzaven en la voluntat de comprovar diversos aspectes de la implantació dels termes estudiats entre els seus destinataris i usuaris principals:

1. la *comprensió* de les formes proposades;
2. el *coneixement* de les formes proposades, és a dir, la capacitat de produir de manera autònoma les formes proposades; i
3. l'*ús efectiu* de les formes proposades en àmbits formals i informals.

La hipòtesi de partida d'aquest treball era que el procés de difusió de les solucions terminològiques havia estat insuficient no sols per a transformar les pràctiques lingüístiques, sinó fins i tot per a disseminar el coneixement de les propostes normalitzades. Així, es partia de la base que la major part dels *tiradors* (practicants de l'esgrima) encara desconixeria moltes de les propostes neològiques, i que aquells tiradors que les coneixien no en farien ús actiu. A més, i per tal de preveure possibles replantejaments ulteriors d'alguna de les solucions donades, hom volia comprovar fins a quin punt les propostes neològiques resultaven comprensibles per a les persones que declaraven no conèixer-les.

És important de tenir en compte que l'objectiu d'aquest estudi se centrava en els usos lingüístics orals entre els esportistes d'aquest camp i el seu entorn més immediat. D'alguna manera, l'estudi se centrava en la comunitat de pràctiques, no pas en els usos externs a aquesta. Hom volia constatar fins a quin punt les noves denominacions havien fet forat entre els principals usuaris de la terminologia especialitzada. En cap cas no es pretengué d'avaluar els usos en els mitjans de comunicació orals o escrits, ni verificar, per exemple, quin era el paper de les unitats de correcció i assessorament en la producció d'eventuals programes audiovisuals sobre l'esgrima. Aquests altres objectius haurien demanat uns plantejaments diferents i unes altres metodologies de recerca.

2.4 Metodologia

En primer lloc, hom va procedir a identificar les denominacions que calia sotmetre a anàlisi. Del conjunt de *termes nor-*

malitzats,⁴ els que van interessar aquí van ser les propostes innovadores per a aquells casos en què hi havia diverses variants emprades pels parlants. Hom volia analitzar la posició de les formes aprovades en relació amb les que havien passat a ser, si més no en termes prescriptius, formes incorrectes.

La tria dels termes analitzats es va realitzar a partir de la revisió del *Diccionari*, l'experiència en el camp d'un dels investigadors d'aquest estudi, Ignasi Vila, tirador des d'anys enrere, i les consultes amb diversos especialistes. La llista d'aquests termes, amb les variants normalitzades i les altres recollides, es troba a la taula 1.

Taula 1. Els termes seleccionats per a l'anàlisi i les seves denominacions en el discurs en català

Denominació proposada com a normalitzada	Altres denominacions per al mateix concepte recollides durant el treball de camp	
	Predominants	Altres variants
<i>arremesa</i>	<i>remise</i>	<i>continuació, represa</i>
<i>cop de través</i>	<i>travessor/travesson</i>	<i>temps, través</i>
<i>crida</i>	<i>llamada</i>	<i>avís, trucada, etc.</i>
<i>fil de cos</i>	<i>passant/passante</i>	<i>cable</i>
<i>jaqueta</i>	<i>chaquetilla</i>	<i>peto, chaqueta, traje</i>
<i>maneguí</i>	<i>manguito</i>	<i>maneguet, guantelet</i>
<i>plastró interior</i>	<i>peto interior</i>	<i>protector, armilla</i>
<i>retrocedir</i>	<i>trencar/romper</i>	<i>pas enrere</i>
<i>rodet recuperador</i>	<i>rulo</i> (en [-o] com en [-u])	<i>recollidor, bobina</i>
<i>tall</i>	<i>fil/filo</i>	<i>terç dèbil, fulla</i>

4. En el sentit que s'atribueix a aquest terme en terminologia catalana: vegeu la Introducció.

Un cop d'ull als termes seleccionats i a les denominacions preexistents permet constatar que les formes substituïdes poden classificar-se en diversos grups: manlleus del francès (com *remise*) o del castellà (com *rulo* o *filo*) poc o molt adaptats a la fonètica i la morfologia del català; calcs d'aquestes llengües (com *trencar* a partir de *romper*); i solucions diverses que combinen cert calc amb innovació pròpia a partir del català (com *represa*, *protector* o *pas enrere*). Els criteris pels quals hom decidí de fer propostes neològiques en tots aquests casos es troben als dossiers de normalització elaborats en el seu moment pels tècnics que s'ocuparen de l'elaboració del *Diccionari*.

Pel que fa a la recollida de les dades, les tècniques emprades van ser diverses per tal d'acomodar-se a les múltiples dimensions estudiades. La investigació va dur-se a terme entre octubre de 1993 i maig de 1994.

La base metodològica en tots els casos fou l'observació participant d'un membre de la comunitat estudiada, un *insider*, Ignasi Vila i Moreno. La seva condició de tirador li va permetre d'obtenir dades observacionals de tots els àmbits sense despertar reticències i superar la paradoxa de l'observador que sol entrebancar els esforços d'aquesta mena. La participació directa en activitats d'esgrima, entre altres en competicions nacionals catalanes, en alguns casos acompanyada d'enregistrament, va permetre obtenir material de primera mà sobre la utilització de les propostes neològiques i les seves variants no normatives.

L'observació participant va ser complementada posteriorment amb un procediment d'interrogació directa d'una mostra de subjectes (n = 42) triada a l'atzar sobre el total de practicants de l'esgrima dels clubs de Catalunya.⁵ La mostra incloïa individus amb el català com a L1 i com a L2, però competents en aquest idioma. De nou, la condició de membre de la comunitat esportiva estudiada va permetre a l'investigador d'obtenir dades bo i reduint la distància social que el procediment de l'enquesta genera en els subjectes.

Finalment, es van dur a terme algunes entrevistes en profunditat amb mestres i monitors d'esgrima catalanoparlants

5. La resta del territori de parla catalana va ser deixada de banda tant per raons teòriques, ja que no havia estat afectat directament pels esforços de vehiculació descrits, com pràctiques, per raons de transport.

per esbrinar-ne els coneixements i les actituds envers l'esforç planificador realitzat i les seves possibles repercussions.

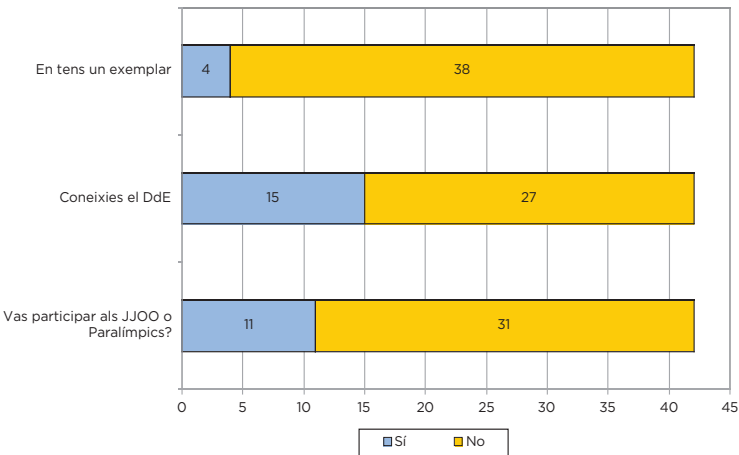
2.5 Els resultats: la difusió i la implantació de les propostes

2.5.1 La difusió de les propostes

Tal com s'ha apuntat anteriorment, les tasques de difusió dels materials terminològics van ser molt limitades, i semblen haver-se estroncat en acabat dels Jocs Olímpics. Tot fa pensar que aquests esforços van ser clarament insuficients a l'hora de difondre adequadament la terminologia neològica.

La insuficiència d'aquests esforços queda manifesta a partir dels resultats del gràfic 1. D'acord amb els resultats obtinguts, poc més d'un terç dels entrevistats (36%) declararen conèixer l'existència de la principal obra terminològica de referència d'aquest camp —el *Diccionari d'esgrima*. La resta, senzillament, no sabia que existia. El percentatge dels qui en tenien un exemplar no arribava al 10% dels interrogats.

Gràfic 1. Coneixement del Diccionari d'esgrima. Resultats absoluts



El coneixement del *Diccionari* va demostrar-se molt lligat a la participació directa a les Olimpíades de Barcelona 92: dels 15 informants que declararen conèixer l'obra, 11 havien tingut algun càrrec als Jocs Olímpics. En canvi, i contràriament a les expectatives, els voluntaris olímpics —si més no els consultats— no van arribar a conèixer l'existència de l'obra terminològica.

Aquests resultats suggereixen que les tasques de difusió de la terminologia no funcionaren adequadament ni tan sols durant el període olímpic. Cal tenir present que en esports minoritaris com l'esgrima, les Olimpíades constituïren un autèntic revulsiu per als esportistes professionals i afeccionats: bona part hi treballà de manera directa —sovint en tasques burocràtiques o auxiliars—, mentre que molts altres hi tingueren una participació directa en tant que voluntaris olímpics. Aquesta participació permetia, entre altres coses, facilitar per a accedir a les competicions, per la qual cosa fins i tot la mera col·laboració ocasional com a voluntari ja resultava prou llaminera per a un públic jove i interessat per l'esport. Bona part d'aquest entusiasme participatiu s'estengué posteriorment als Jocs Paralímpics, celebrats també a la Ciutat Comtal poc temps després i que permeteren revivre, fins a cert punt, la festa olímpica. Aquest context hauria pogut facilitar una activitat més sistemàtica de difusió de les obres entre la resta del col·lectiu d'afeccionats a l'esgrima, però tot fa pensar que l'ocasió no es va aprofitar del tot.

Els resultats exposats confirmaven globalment una de les nostres hipòtesis de partida: els esforços de difusió no foren suficients per a donar a conèixer el *Diccionari d'esgrima* i, per tant, dos anys després de la seva publicació continuava sent ignorat per la majoria dels seus destinataris potencials. Aquests resultats feien esperar, òbviament, una implantació limitada de les propostes terminològiques normalitzades.

2.5.2 El coneixement espontani de les denominacions analitzades

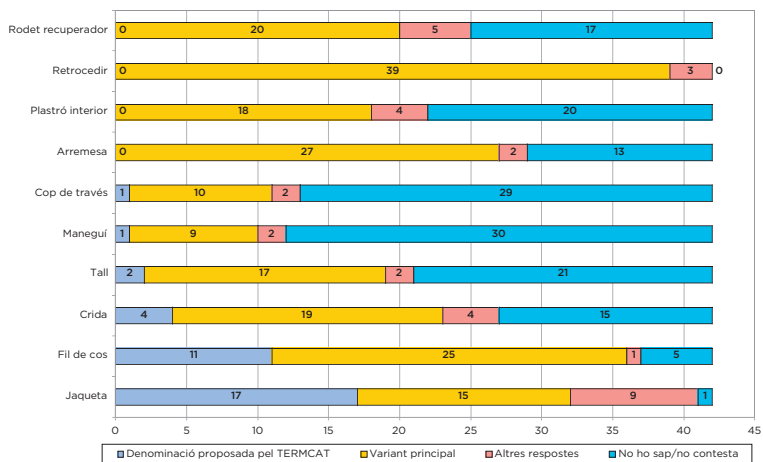
Considerem que una denominació és coneguda *espontàniament* quan és produïda per l'informant en situació d'enquesta. En aquest cas, hom va recollir només la primera opció produïda

per l'interrogat. Val a dir que l'«espontaneïtat» d'aquest coneixement té, per descomptat, bona cosa de convenció, ja que els interrogats poden conèixer perfectament diverses denominacions alternatives per a un mateix concepte, i produir la que els sembla més normativa —o a l'inrevés, la que els ho sembla menys— depenent de la dinàmica de l'enquesta. Ara bé, per a una primera exploració del coneixement, aquest tipus de respostes serveixen com a indicadors si més no del grau de difusió de les formes proposades per les autoritats normatives.

El coneixement espontani de les propostes neològiques va avaluar-se a partir d'un qüestionari en què l'enquestat havia de proporcionar la denominació de l'objecte que l'entrevistador li ensenyava, o bé de l'acció que li evocava a partir de la definició del *Diccionari*. Les respostes podien ser de diversa mena. En primer lloc, l'enquestat podia pronunciar la denominació proposada pel TERMCAT com a terme normalitzat. En segon lloc, la persona interrogada podia furnir una denominació alternativa, ja fos la més estesa en el camp (la *variant principal*) o una altra variant. Finalment, la persona interrogada podia desconèixer la noció per la qual es preguntava. Aquest darrer cas —la ignorància de la noció— va ser especialment important en el cas d'alguns termes que són propis exclusivament d'una de les armes d'esgrima —el sabre— i que són desconeguts dels tiradors d'altres especialitats, com ara *maneguí* i *cop de través*. Els resultats del qüestionari es troben sintetitzats al gràfic 2.

Les xifres obtingudes, ordenades segons el nombre de respostes coincidents amb les propostes normalitzades, evidencien l'escassa penetració de les variants proposades pel *Diccionari* entre els practicants de l'esgrima. Només en un cas, el de *jaqueta*, la forma proposada se situa per davant de les altres variants existents. Val a dir, però, que fins i tot en aquest cas la proposta *normalitzada* és minoritària en el còmput global de respostes, ja que només assoleix el 41% de les denominacions recollides. A més, es tracta d'una denominació coincident amb un mot de la llengua general, la qual cosa deu afavorir l'ús espontani de la forma genuïna per davant de manlleus com *chaqueta* o *chaquetilla*. Pel que fa als altres casos, la proposta oficial queda per darrere d'alguna altra variant, que aquí hem considerat principal, o fins i tot de diverses variants.

Gràfic 2. Coneixement espontani de les denominacions proposades pel TERMCAT. Dades absolutes



És important de remarcar que per a bona part d'aquests termes ja existeix una única denominació majoritària, normalment manlleus o bé calcs provinents del castellà: *passant* o *passante* per a *fil de cos* (25 respostes); *remise* (27) per a *arremesa*; *romper* (22) i *trencar* (17) per a *retrocedir*, *rulo* (20) per a *rodet recuperador*, *llamada* (19) per a *crida*, etc.

En qualsevol cas, la revisió del coneixement espontani dels termes que ens ocupen va permetre constatar que després de la difusió de les propostes neològiques, en cap cas no s'arriba a un coneixement majoritari de les formes proposades; en una majoria dels casos aquest coneixement només implica una minoria exigua d'enquestats o, simplement, la denominació és absolutament desconeguda.

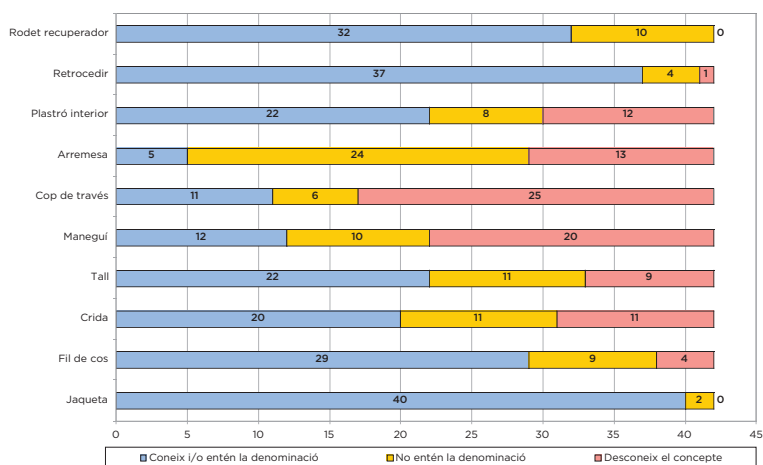
2.5.3 La comprensió de les denominacions proposades

Un element important a l'hora de garantir l'èxit d'unes denominacions neològiques és la seva transparència semàntica per als usuaris especialitzats. En aquest sentit, l'estudi va analitzar fins a quin punt les propostes neològiques eren enteses pels usuaris a qui anaven adreçades. El resultat d'aquesta ope-

ració va ser constatar que no totes les propostes eren compreses.

Això és el que manifesta el gràfic 3. Aquest gràfic mostra el nombres de persones que (a) coneixien la denominació normalitzada, (b) no la coneixien espontàniament, però la comprenien si els era suggerida per l'entrevistador, (c) no entenien la denominació tot i conèixer el concepte, i (d) ignoraven el concepte. Les dues primeres possibilitats apareixen sumades al gràfic, per tal com en tots dos casos parlem de comprensió.

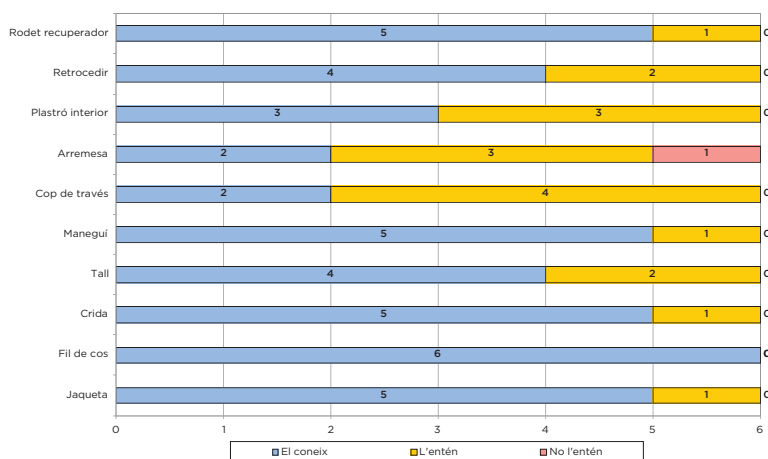
Gràfic 3. Comprensió de les propostes. Xifres absolutes



La comparació de taules permet constatar que les propostes més enteses són, no pas per casualitat, les més genèriques, com ara *jaqueta*, i les més descriptives, com *rodet recuperador*. Sorpren en canvi que en alguns casos de proximitat formal no hi hagi reconeixement immediat, com s'esdevé en el cas de *arremesa/remise*. És probable que el desconeixement del francès entre els usuaris impedeixi establir el lligam entre la forma catalana i la francesa, malgrat la proximitat formal entre ambdues denominacions. També pot ser que el substantiu *arremesa* no sigui transparent per ell mateix per als catalano-parlants. En qualsevol cas, es tracta d'una dada que caldria tenir en compte en elaborar propostes neològiques.

La situació del coneixement de les propostes neològiques entre els mestres d'esgrima i els monitors sembla força millor del que deixen entreveure les dades anteriors. Una enquesta paral·lela als 6 catalanoparlants d'aquest col·lectiu va revelar un coneixement actiu i receptiu molt superior al del conjunt, tal com mostra el gràfic següent.

Gràfic 4. Coneixement de les formes entre mestres i monitors d'esgrima. Freqüències



Com era d'esperar, aquests usuaris qualificats coneixien pràcticament tots els termes en totes les ocasions; més important aquí, la majoria d'aquests parlants coneixien activament les denominacions proposades pel TERMCAT, fins al punt que només tres denominacions (*plastró interior*, *arremesa* i *cop de través*) no eren conegudes per més de la meitat dels parlants. Potser no s'hauria de passar per alt que tots els mestres i monitors entrevistats havien participat de forma activa en el Jocs Olímpics i posseïen personalment el *Diccionari*.

2.5.4 La implantació de les propostes neològiques en l'ús

El mesurament de la implantació de les propostes neològiques en les pràctiques lingüístiques dels usuaris va dur-se a

terme mitjançant el mètode d'observació participativa i l'enregistrament d'interaccions al llarg d'un període de diversos mesos. En aquest sentit, el fet ja apuntat que un dels investigadors fos un tirador experimentat i en actiu va facilitar aquesta tasca. Els contextos de recollida de dades foren diversos, ja que s'observaren situacions d'entrenaments i pràctiques al llarg de diversos mesos, i fins i tot s'assistí al Torneig Internacional d'Esgrima Ciutat de Barcelona (19-20 de febrer de 1994).⁶

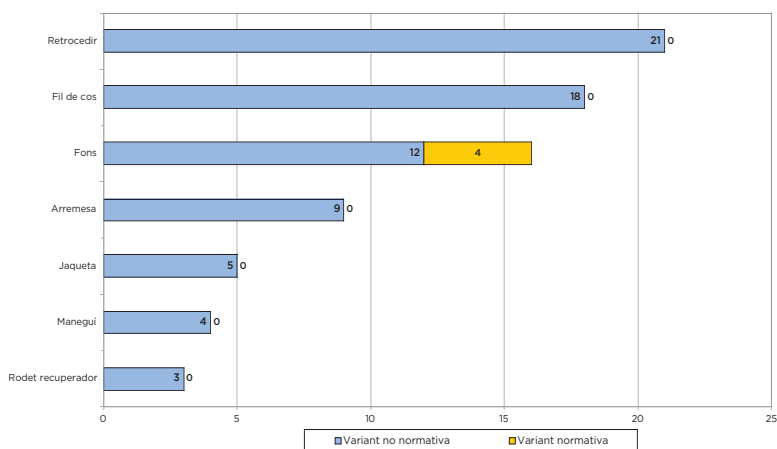
En termes generals, cal assenyalar que el treball de camp per a analitzar els usos orals fou força més costós del que hom havia previst *a priori*. Una de les principals dificultats per al treball d'observació va ser que, al llarg de les diverses interaccions, els tiradors feien un ús molt escàs de la terminologia especialitzada. De fet, més enllà de les sessions de formació i d'ocasions molt determinades en què hom esmentava de forma explícita una noció determinada, la comunicació entre els practicants de l'esgrima reposava en un conjunt de coneixements compartits que no calia verbalitzar, de manera que les nocions especialitzades objecte de la nostra recerca no arribaven a ser pronunciades en cap de les variants. Per posar un exemple, tot i la complexitat tècnica innegable que regula les decisions arbitrals al llarg d'un combat, aquest tipus d'interacció ha arribat a un grau de ritualització extrema, i aquesta ritualització permet als àrbitres d'estalviar-se gairebé qualsevol comentari llevat de *tocat*. És només en els casos en què algun dels tiradors discuteix la sentència arbitral que pot sorgir la necessitat de servir-se de la terminologia adequada, però aquests casos són infreqüents, per tal com la gran majoria de vegades els tiradors estan d'acord amb el veredicté arbitral. Òbviament, això no vol pas dir que els conceptes no siguin presents en el rerefons de les interaccions observades, sinó que, senzillament, no són verbalitzats, per la qual cosa el còmput de la freqüència d'aparició resulta molt complicat. Si a això hi afegim les limitacions sociolingüístiques que afecten la llengua pròpia de Catalunya avui dia —cal que almenys un tirador i l'àrbitre siguin catalanoparlants perquè la interacció es desenvolupi en català— s'en-

6. De fet, un dels investigadors, en concret Ignasi Vila, hi va participar activament com a col·laborador.

tendrà amb més facilitat el cost real de recollir mostres de la terminologia analitzada.

El gruix d'observacions dels termes estudiats, que va produir-se en situacions de pràctica privada —en sala d'armes, no en competicions— de l'esport, apareix representat al gràfic 5. El gràfic mostra la freqüència d'observació de les diverses formes recollides sempre que el terme s'hagués observat més d'una vegada.

Gràfic 5. Denominacions observades en situacions d'ús espontani per als conceptes estudiats. Freqüències



Els resultats manifesten que el seguiment de les propostes neològiques en els usos orals era, gairebé dos anys després dels Jocs i dels esforços de difusió de les propostes que es van fer en aquell moment, pràcticament nul. Només en un cas, el de *fons* davant de *fondo*, podem parlar d'ús espontani de la proposta neològica (25% de les observacions). Ara bé, cal tenir present que l'oposició entre aquestes dues denominacions pertany tant a la llengua general com a la d'especialitat, per la qual cosa fóra agosarat d'atribuir aquest resultat a la difusió de la terminologia especialitzada.

Els resultats de l'observació durant l'esdeveniment més formal analitzat durant aquest estudi foren encara més migrats.

Encara que hom seguí l'esdeveniment des de posicions diferents, i tot i observar diferents tipus d'interacció —entre tiradors, tiradors i àrbitres, personal d'organització i missatges adreçats al públic—, l'aparició de terminologia especialitzada fou pràcticament ocasional, per la qual cosa no són pertinents els recomptes quantitativs. Val la pena d'esmentar, en tot cas, que fou precisament en aquesta ocasió quan es va detectar l'ús escadusser d'alguna proposta neològica del diccionari no recollida anteriorment. Concretament, hom va poder observar l'ús del terme *fil de cos* en la forma normalitzada en un context especialment interessant per la seva transcendència difusora: les explicacions donades al públic per megafonia.

Tal com s'ha indicat al començament d'aquest article, l'objectiu d'aquest estudi se centrava en l'anàlisi dels usos orals entre persones relacionades amb el món de l'esgrima. Amb tot, al costat dels usos orals, hom va parar certa atenció també a l'ús escrit dels termes objecte d'anàlisi, tot i que, contràriament a allò que s'havia fet amb els usos orals, en aquest cas l'anàlisi fou molt menys sistemàtica. Tal com s'ha exposat anteriorment, no es dugué a terme un buidatge exhaustiu de la informació de premsa en català,⁷ sinó que l'atenció se centrà en els usos interns dels practicants de l'esgrima. Cal tenir en compte, en tot cas, que la migradesa del català en la premsa esportiva i la quasi nul·la publicació de llibres d'aquest esport en aquesta llengua deixaven poc lloc a l'ús escrit del català.

La revisió de productes escrits s'ocupà de dues menes de materials. D'una banda, la primera obra revisada fou el *Reglament de l'esgrima*, publicat per la mateixa editorial que es féu càrrec de la publicació del *Diccionari d'esgrima*. D'una altra, hom va revisar butlletins de socis, documentació administrativa interna i fins i tot anuncis escrits penjats als plafons de les sales d'armes de Catalunya. En tots dos casos, el resultat fou el mateix: a diferència d'allò que s'esdevenia amb l'oralitat, en la llengua escrita les formes neològiques proposades pel TERM-CAT semblaven haver assolit alguna presència.

7. Les referències a l'esgrima en els mitjans de comunicació escrits i orals en català en el moment de realitzar aquell treball eren molt minses. Cal tenir en compte que en el moment de realitzar aquest estudi no hi havia cap diari esportiu en català.

No és possible parlar d'homogeneïtat i no es poden quantificar les dades, ja que aquest no era l'objectiu del treball. A més, s'apuntaven importants discrepàncies entre tipus de documents, autors, intencions, etc. Amb tot, sí que es podia afirmar que el llenguatge escrit era més favorable a l'ús de les propostes normalitzades que no pas l'oral. Així, per exemple, es detectava un esforç conscient per a adequar-se a aquestes formes, en detriment per tant de les altres variants, en casos com el del butlletí intern *Som el SAM*. Aquest compromís es traduïa, per exemple, en la difusió explícita de les formes en els entreteniments del butlletí, com ara en les sopes de lletres. De fet, la millor predisposició a emprar les formes considerades «correctes» s'entreveia fins i tot en els anuncis de venda de material o d'altre caire penjats als plafons de les sales d'armes de Catalunya, ja que s'hi detectava una presència d'aquestes propostes, limitada sens dubte, però superior a l'ús pràcticament nul detectat en el món oral. De fet, la predisposició favorable arribava fins i tot a l'ús privat: la consulta de diverses notes preses a mà per monitors de la Sala d'Armes Montjuïc va permetre constatar l'aparició esporàdica d'alguns dels termes que, com *fil de cos*, rarament s'utilitzaven oralment.

2.6 La implantació de la terminologia de l'esgrima: síntesi, conclusions i algunes propostes

En aquest estudi s'ha valorat quin era l'estat d'implantació de les propostes neològiques efectuades a partir del *Diccionari d'esgrima* en els usos orals dels practicants d'aquest esport de Catalunya poc temps després d'haver-se'n conclòs les tasques de codificació i de difusió. L'anàlisi dels resultats permet comprovar que en el moment de realitzar l'estudi les denominacions proposades no s'havien imposat sobre les altres denominacions concurrents.

En termes generals, l'ús de les propostes neològiques era pràcticament inexistent en la parla oral. Les formes neològiques només s'arribaven a detectar en alguna situació escadussera, com ara en situacions d'alta formalitat com un torneig,

o en casos en què la denominació neològica coincidia amb una forma de la llengua general que també estava en pugna amb un manlleu àmpliament estès i condemnat. L'observació constatava, doncs, que els esforços de normalització específicament terminològica *in vitro* no havien desembocat en un canvi de la realitat lingüística *in vivo*. De fet, es detectaven percentatges importants d'esportistes que ni tan sols entenien algunes de les propostes neològiques, i el nombre dels que no eren capaços de produir-les espontàniament era important, si no majoritari.

Atesos aquests resultats, resulta legítim, i fins i tot necessari, plantejar-se què era el que no havia funcionat en el procés de normalització d'aquesta àrea. Una primera interpretació dels resultats exposats podria induir a pensar que la comunitat destinatària dels esforços de normalització va rebutjar aquestes iniciatives. Podria donar-se perfectament el cas que els practicants de l'esgrima s'haguessin oposat a modificar les seves varietats per motius diversos, o fins i tot que haguessin estat globalment negatius envers l'ús de la llengua catalana. Amb tot, diverses dades suggereixen que aquest no és el diagnòstic pertinent per a aquest cas. D'una banda, les converses realitzades amb els entrevistats, i el mateix coneixement del camp dels investigadors, posen de manifest una actitud majoritàriament positiva respecte dels esforços de depuració de la llengua catalana, connectada de fet amb unes ideologies lingüístiques favorables en termes generals al català. Aquestes actituds es demostraven per l'ús ampli que es feia de la llengua en contextos formals i informals, o la seva adopció com a mitjà escrit —recordem el títol del butlletí *Som el Sam*. D'una altra, no han de menystenir-se indicis favorables a la normalització terminològica, com ara l'assumpció —ni que fos parcial— de les propostes neològiques en el canal escrit, més enllà de l'ús escadusser en la producció oral.

En altres paraules, és raonable pensar que la interpretació més adequada al cas té a veure amb paràmetres altres que el simple rebuig ideològic. Val a dir que el fet que les actituds globalment positives no es transformin automàticament en una mutació de les pautes de comportament lingüístic, sobretot en el vessant més espontani, no és cap novetat en el camp de la planificació lingüística, ans al contrari, sembla més la norma

que no pas l'excepció. Així doncs, convé demanar-se quins elements de la normalització terminològica no van funcionar adequadament partint del pressupòsit que les actituds eren moderadament acollidores per a la iniciativa.

Entenem que la dada crucial per al diagnòstic d'aquest cas és l'escassa difusió dels materials i, en conseqüència, de bona part de les propostes neològiques. Tal com hem pogut constatar, menys del 10% dels 42 entrevistats disposaven d'un exemplar del *Diccionari d'esgrima*, principal eina de difusió de les propostes, i això tenint en compte que l'anàlisi es va dur a terme menys de dos anys després dels esdeveniments esportius. Si a aquesta manca de contacte amb el *Diccionari* s'hi afegeix que la terminologia elaborada amb prou feines va tenir altres vies de difusió —l'esgrima té molt poca presència audiovisual i rarament apareix a la premsa, i la densitat d'ús de la terminologia és baixíssima en les interaccions habituals entre esportistes, entre altres factors—, és comprensible que, tal com s'ha vist, la gran majoria de les persones enquestades ignorés directament la forma neològica proposada. I en llengua, a diferència del que s'esdevé en dret, la ignorància de la norma és eximent plenament vàlid per al seu compliment, perquè és obvi que no pot esperar-se que hom usi uns termes que no coneix.

Estretament lligada a aquesta interpretació hi ha una segona dimensió que caldria no passar per alt, i que té a veure amb l'estructura social del camp de l'esgrima a Catalunya. Per les seves característiques, i atès tant l'escàs nombre de tiradors catalans com la freqüència d'interacció entre ells —recordem que és un esport que demana pràctica amb companys diversos i competició relativament freqüent—, hom pot considerar que el conjunt de practicants de l'esgrima configura una comunitat de pràctiques, una xarxa social relativament especialitzada i amb una certa densitat d'interacció, capaç per tant d'imposar comportaments normatius propis que diferenciï els membres del grup d'aquells que no ho són. En aquest context, és important de tenir en compte que la immensa majoria de les interaccions orals que es duen a terme en el camp de l'esgrima s'acosten a la informalitat; de fet, fins i tot els campionats de Catalunya adquireixen un to familiar pel fet que bona part del públic està també relacionat amb els tiradors. Aquesta familiaritat afavoreix l'ús de variants percebudes com

a més informals —la llengua d'especialitat és també un codi intern, de petit grup— i dificulta l'adopció de formes vingudes de l'exterior, sobretot si només estan avalades per la superior «correcció» normativa. És possible que al costat de la manca de difusió de les propostes, hom hagi de tenir en compte el pes d'una oposició subjacent entre un *nosaltres* [*i la nostra manera de parlar*] i ells [*i les seves propostes neològiques*] que hagi descoratjat la implantació dels nous termes entre els qui van arribar a conèixer-ne l'existència.

En aquest sentit és significativa l'opinió d'alguns dels mestres d'esgrima entrevistats. Interrogats sobre com podrien arribar a introduir les formes normatives, aquests informants van fer notar que transformar els hàbits adquirits amb els anys resultaria difícil malgrat la bona voluntat, i que caldria començar el canvi a partir dels nous tiradors que s'anessin incorporant progressivament a la pràctica de l'esport. El diagnòstic és probablement encertat, atesa la tendència a la inèrcia del comportament lingüístic. El problema rau, però, en el fet que qui hauria d'iniciar aquesta mutació, és a dir, qui hauria de fer la funció de *relé*, de distribuïdors o d'activadors de les noves formes, són ni més ni menys que [una part d]els tiradors experimentats, precisament els més acomodats a les formes tradicionals. Un peix, doncs, que es mossega la cua.

Davant d'aquest panorama, s'imposen dues consideracions, una d'històrica i una altra d'orientada cap al futur.

Des d'un punt de vista històric, resulta evident que l'ocasió que van representar les Olimpíades per a difondre massivament les propostes neològiques entre els practicants de l'esgrima va ser desaprofitada. En aquest sentit, els plantejaments excessivament *de bata* de la terminologia del moment van ser incapaçs d'assolir el canvi dels comportaments lingüístics dels destinataris del producte terminològic elaborat. Ara bé, més enllà dels planys, convé extreure lliçons d'aquesta iniciativa que siguin útils de cara al futur, tant per si hom volia incidir en el mateix camp de l'esgrima com per a la pràctica de normalització terminològica en general.

És bastant versemblant suposar que les possibilitats de difusió i d'implantació de les propostes neològiques de terminologia especialitzada en camps com el de l'esgrima —xarxes relativament denses, intensitat de relació cara a cara, sentiment

de pertinença a una comunitat esportiva singular...— serien superiors si els processos de normalització terminològica fossin més oberts i participatius, tant durant les operacions més pròpiament codificadores com, sobretot, en el moment de la difusió dels resultats. De fet, amb posterioritat a aquest estudi, un cert nombre de tiradors va seguir un curs de formació esportiva que incloïa una certa formació en terminologia esportiva. Diverses observacions anecdòtiques indiquen que, d'una banda, el curset va promoure un cert ús oral d'algun dels termes normatius; d'altra banda, el curset també va servir per galvanitzar el rebuig envers algunes formes, especialment el verb *retrocedir*; de fet, diversos tiradors haurien expressat el desig que en una revisió futura del diccionari fos acceptada la forma *trencar*. En altres paraules, la participació amb els interessats va activar alhora l'adopció d'algunes propostes i el rebuig d'unes altres.⁸

Atesa aquesta realitat, caldria explorar fins a quin punt pot anar-se més enllà de la participació d'alguns experts en l'elaboració dels diccionaris, per tal d'implicar-hi un nombre significatiu d'interessats tant en la recerca de problemes com en la presa de decisions. Especialment significatiu seria guanyar-se la complicitat d'aquells que, en un futur immediat, haurien de funcionar com a *relés* o distribuïdors de les noves propostes. Guanyar-se el seu favor és, probablement, l'operació crucial per a la implantació de les noves propostes. Això vol dir, és clar, que la intervenció en un camp terminològic determinat exigeix dibuixar prèviament l'estructura social del camp, plantejar vies per tal de polsar-ne l'opinió i activar la motivació cap als canvis, identificar-hi curosament els elements més rellevants per a la distribució i formació, i dissenyar maneres de sumar-los a la iniciativa. Les noves tecnologies poden ser, en aquest sentit, un aliat molt valuós per a obrir les portes a la participació, però no poden substituir la interacció cara a cara amb els principals actors del camp. Tot plegat constitueix un conjunt d'operacions de *terminologia de bota* que convindrà començar a definir com han de dur-se a terme per tal d'afavorir l'èxit de futures operacions de transformació de les pràctiques lingüístiques.

8. No hem pogut comprovar fins a quin punt aquests canvis van prolongar-se en el temps, més enllà de les sessions esmentades.

3. Buscant, encara, la via idònia? La implantació de neologismes terminològics en el camp de l'escalada esportiva¹

Marina Nogué Pich; F. Xavier Vila i Moreno

3.1 Objectiu de l'estudi

Aquest estudi pretén analitzar la implantació dels neologismes terminològics en català en un camp esportiu sobre el qual hi ha hagut diverses iniciatives de codificació i normalització terminològica durant les darreres dècades, tant des de les institucions públiques com des de la iniciativa privada: l'escalada esportiva. Després de dibuixar un petit mapa de la pràctica d'aquest esport a Catalunya, l'estudi se centra en l'anàlisi d'una sèrie de denominacions conflictives per a les quals hi ha propostes amb aspiració de ser normalitzades. La recerca utilitza tècniques etnogràfiques i sociolingüístiques i aborda les representacions, els usos i els coneixements lingüístics. L'objectiu final del treball és facilitar l'avaluació de resultats d'aquestes iniciatives i fornir informació per replantejar-ne els aspectes que escaigui. És per aquest motiu que el treball no sols analitza la implantació de les denominacions estudiades, sinó que també inclou consideracions sobre la viabilitat d'algunes de les denominacions proposades, i fins i tot apunta alguns problemes d'ambigüitat pel que fa als conceptes amb què es relacionen.

1. Els autors volen expressar el seu agraïment a tots els informants que han permès la realització d'aquest treball, i a Esteve Valls, per la col·laboració en la revisió d'originals. Els errors o omissions que hom hi pugui trobar són responsabilitat exclusiva de qui signa aquestes línies.

3.2 Caracterització general de l'àrea

3.2.1 L'escalada esportiva a Catalunya

Segons la definició proposada per la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya (FEEC), s'entén per escalada el conjunt d'especialitats que se solen practicar sobre terreny rocós. Totes requereixen un coneixement complet de l'entorn on es practiquen (terreny i climatologia) i de les diverses tècniques i materials comuns (corda, sistema de descens, etc.). Hi ha les especialitats següents: *escalada clàssica*, *escalada esportiva* i *descens de barrancs*.² Existeix també una disciplina no tinguda en compte per la FEEC i que en els últims anys ha experimentat un notable creixement, anomenada *escalada de blocs*.

L'*escalada clàssica* consisteix en la realització de recorreguts, bàsicament d'escalada en parets de roca, en mitjana i baixa muntanya. Sovint l'activitat principal es complementa amb itineraris d'aproximació o de descens pedestres. Actualment, encara que no n'hi ha reglaments, hi ha un criteri tàcit entre els esportistes, les entitats i la federació per a valorar i classificar les activitats com a escalada en cingleres o «escoles» (itineraris normalment equipats amb ancoratges) o bé escalada de grans parets (itineraris normalment *desequipats* i sovint de més llargada). En totes aquestes activitats es valora l'obertura de rutes noves, la repetició per primera vegada per catalans, la dificultat, les condicions trobades, l'estil, el nombre de participants o l'equipament previ. Per la seva banda, l'*escalada esportiva* consisteix en la realització d'escalades de poca alçada tant sobre roca natural com sobre estructures artificials equipades prèviament amb ancoratges. Té com a característica principal la superació de passos d'alta dificultat i de manera individual, i es practica de manera competitiva amb proves de dificultat i de velocitat. Pel que fa a l'*escalada de blocs*, és un tipus d'escalada que es practica sobre blocs de pedra d'alçada variable (des d'un o dos metres fins a deu o quinze) sense cap tipus de dispositiu d'assegurament (no cal, per

2. No tindrem en compte la modalitat de descens de barrancs ja que no està relacionada amb la pràctica de l'escalada esportiva; sí que ho estan, en canvi, les altres modalitats.

tant, l'ús de corda o arnès). L'escalador es protegeix de la caiguda amb un petit matalàs específic (anomenat *crashpad*). Aquest tipus d'escalada és especialment exigent quant a tècnica i forma física.

La relació entre les diferents modalitats d'escalada és complexa. Si es para atenció en el desenvolupament temporal, l'escalada clàssica —com el seu nom indica— és la primera, seguida per l'escalada esportiva i, més modernament, l'escalada de blocs. Aquesta successió temporal i les diferències que hi ha entre les disciplines han comportat discrepàncies i algun enfrontament entre els col·lectius que les practiquen. Si bé els practicants d'escalada esportiva i escalada de blocs mantenen molt bones relacions —de fet, és comú que un mateix escalador practiqui ambdues modalitats— sovint hi ha tibantors entre els practicants d'escalada clàssica, moltes vegades practicants de més edat, i la resta. Tot i això, hi ha molts elements compartits per les tres disciplines, entre els quals el vocabulari.

L'escalada esportiva és un esport que es practica en punts molt concrets del medi natural: parets de roca de bona qualitat d'una alçada variable, normalment entre vint i cent cinquanta metres. Aquests requisits fan que les zones d'escalada s'escampin per llocs concrets d'arreu de Catalunya. Alguns d'aquests llocs són Montserrat, el Montsant i les Muntanyes de Prades, Sadernes, determinades zones dels Pirineus o el Garraf. Els refugis situats en aquests punts esdevenen centres de reunió dels escaladors.

D'altra banda, els escaladors que s'entrenen també coincideixen en els diferents plafons o *boulders* que hi ha a ciutats grans com Barcelona, Lleida o Terrassa. Hi ha també nombrosos plafons privats, organitzats per grups d'amics i per a ús privat.

3.2.2 Caracterització sociolingüística de l'escalada esportiva

a) La configuració del camp i la interacció entre els escaladors

L'escalada esportiva és un esport practicat principalment per gent jove, majoritàriament homes, tot i que la presència femenina està augmentant ràpidament en els últims anys. És un esport força individualista, ja que dues persones són suficients

per a practicar-lo: un escalador i un assegurador que s'intercanvien els papers per torns. Els practicants acostumen a fer les sortides en grups d'entre dues i sis persones. Tot i això, és habitual coincidir amb altres grups de procedència diversa a les zones on s'escala. A part de les sortides a la muntanya, els escaladors d'aquesta modalitat poden entrenar-se entre setmana en un rocòdrom, normalment de baixa alçada i en el qual s'escala sense corda, anomenat *plafó* o *boulder*. En aquest rocòdrom és habitual coincidir amb altres escaladors de la mateixa ciutat. L'entorn comunicatiu espontani de l'escalador s'estructura, per tant, a diferents nivells: amb els companys habituals, amb altres escaladors a les zones d'escalada, i amb escaladors més o menys habituals als plafons. Cal tenir tot això en compte a l'hora de treballar i moure's en grups diferents. Si realitzem el treball de camp dins un mateix grup, no obtindrem resultats extrapolables al conjunt d'escaladors.

A diferència de l'escalada clàssica, l'escalada esportiva no té gaire relació amb els clubs excursionistes. El teixit associatiu tan característic dels esports de muntanya a Catalunya no afecta, per tant, aquest tipus de modalitat. L'únic punt de contacte important entre els practicants de les diverses modalitats es dona a través de la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya, encarregada d'organitzar les competicions catalanes d'escalada esportiva i d'escalada de blocs. La gran majoria d'escaladors no té relació directa amb els clubs excursionistes, tot i que molts en són socis perquè és condició indispensable per a poder-se federar i estar assegurat en cas d'accident.

b) Les llengües i l'escalada esportiva

En la pràctica del seu esport, el repertori lingüístic dels escaladors catalans inclou, en mesures diferents, elements de les següents llengües:

- Català: sobretot en els inicis de la disciplina, i a causa dels vincles que mantenia en el seu origen amb el món muntanyenc, de forta tradició catalanista, el català era la llengua habitual de la majoria d'escaladors. Aquesta situació, però, ha canviat fins a un cert punt: el col·lectiu de practicants s'ha diversificat i el castellà hi ha entrat amb força.

- Castellà: és també la llengua de força escaladors, sobretot en els últims anys. Com en la resta d'àmbits, el castellà exerceix una forta pressió sobre la llengua catalana.
- Anglès: cada vegada més conegut com a llengua estrangera a Catalunya, incideix en el món de l'escalada des de diversos angles; sol actuar com a llengua franca dels escaladors viatgers, i té molt de pes en el vocabulari de la disciplina. Internet ha accentuat encara més aquesta situació.
- Francès: França va ser un dels territoris impulsors de l'escalada esportiva i de l'escalada en general. Això ha repercutit especialment en la denominació del material i les tècniques emprades, que sovint es designen amb els termes originals francesos.
- Alemany: en els inicis de l'escalada clàssica l'alemany també va ser una llengua rellevant, però ha perdut importància.

c) Els contextos d'ús lingüístic

En tant que esport practicat en grups petits i poc institucionalitzat, el format verbal per excel·lència en l'escalada esportiva és la conversa privada. De fet, les produccions orals emeses en un context de formalitat, com ara retransmissions de competicions, documentals, programes de ràdio i similars són molt escasses, ara per ara, en l'escalada esportiva, i per tant queden fora d'aquest treball. De fet, ni la ràdio ni la televisió no compten, en aquest moment, amb continguts relacionats amb la disciplina.

Pel que fa a la llengua escrita, en català no hi ha gaires materials. Sí que pot trobar-se una petita producció de textos, com ara llibres, revistes, articles o pàgines d'Internet. Com que és un esport relativament nou, no hi ha hagut temps perquè s'hagi establert una xarxa estable de comunicació, i encara menys en llengua catalana. Hi ha diferents productes comunicatius relacionats amb l'escalada:

- Els llibres de ressenyes. Aquests llibres difonen sectors i zones equipades per a la pràctica de l'escalada esportiva. Sorgeixen, normalment, d'iniciatives personals o d'un col·lectiu reduït, i moltes vegades són autoeditats. Hi ha també una petita editorial catalana, Onaclimb, que publica guies d'esca-

lada. N'han editat tant en català com en castellà, i en alguns casos edicions bilingües, tot i que sembla que en els últims anys la presència del català ha disminuït. Aquesta disminució es pot deure a una voluntat d'ampliar el públic a qui van dirigir les publicacions, ja que les guies d'escalada les compren tant escaladors locals com estrangers que viatgen fins aquí.

- Llibres relacionats amb tècniques d'escalada, material, entrenament físic i psicològic... Aquest tipus de publicació prové pràcticament en la seva totalitat de l'editorial Desnivel, que edita majoritàriament en castellà, fins i tot en casos d'autors catalans. Tanmateix, també ha editat alguns llibres en català.
- Revistes: d'una banda, l'escalador català pot accedir a revistes de muntanya com *Desnivel* o a revistes específicament d'escalada esportiva com *Escalar*, ambdues molt conegudes entre el col·lectiu escalador. Aquestes dues revistes també les edita, en castellà, l'editorial espanyola Desnivel. D'altra banda, els escaladors socis d'algun club excursionista o de la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya reben les revistes editades per aquests col·lectius. D'aquestes publicacions la més important és la revista *Vèrtex*, publicada per la FEEC. Tot i que, òbviament, no està dedicada íntegrament a l'escalada esportiva, sí que hi ha seccions específiques de la disciplina. Aquestes seccions tracten de l'escalada esportiva i de l'escalada de blocs, i estan clarament diferenciades de les seccions d'escalada clàssica. La resta de revistes tenen un tiratge molt menor.
- L'escalada esportiva també ha arribat a Internet, tot i que per ara el nombre de pàgines en català és reduït. Moltes estan dedicades a la publicació de ressenyes, i pràcticament no incorporen text escrit. La pàgina més important és, segurament, la de la FEEC. Cal tenir en compte que és freqüent que els escaladors consultin pàgines en altres idiomes (en la recerca de ressenyes, per exemple, no hi influeix gaire l'idioma); això constitueix una porta d'entrada a vocabulari estranger que cal tenir en compte.

3.2.3 Caracterització del camp terminològic

Tot i la novetat, el lligam que manté amb l'escalada clàssica ha fet que la terminologia catalana de l'escalada esportiva hagi estat sotmesa ja a diverses operacions de codificació més o menys independent. Entre aquestes fonts destaquen:

- El *Diccionari d'escalada esportiva*, publicat l'any 1993.³ Va ser elaborat amb l'assessorament del TERMCAT. Aquesta font serà abreujada a partir d'ara amb l'expressió *DEE*.
- El *Diccionari d'esports de muntanya*, publicat l'any 1998.⁴ Va ser realitzat sense l'assessorament del TERMCAT. Aquesta font serà abreujada a partir d'ara amb l'expressió *DEM*.
- A banda d'aquestes dues fonts, hi ha tot un conjunt de termes de l'àmbit de l'escalada esportiva que han estat aprovats pel Consell Supervisor del TERMCAT, en general a partir de consultes d'usuaris. Aquesta font serà abreujada a partir d'ara amb l'expressió *CS*.
- Cal assenyalar que l'àrea de l'escalada esportiva no ha estat objecte de cap campanya de difusió de la neologia terminològica similar a la dels Jocs Olímpics. Resulta difícil parlar, per tant, de difusió estricta més enllà de les polítiques de comercialització dels diccionaris esmentats i la pàgina web del TERMCAT.

3.3 Selecció dels objectius, els termes i les tècniques

3.3.1 La selecció dels objectius i els termes analitzats

L'estudi de la configuració del camp va aconsellar d'orientar la recerca en dues direccions complementàries: d'una

3. BESORA, Jordi [et al.]. *Diccionari d'escalada esportiva*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, 1993.

4. ALBESA, Carles; MIR, Jordi. *Diccionari d'esports de muntanya*. Barcelona: Diccionaris «El Cangur», Edicions 62, 1998.

banda, l'anàlisi de la llengua oral entre practicants de l'esport; d'una altra, el buidatge de tota mena de textos sobre l'escalada esportiva. Hom va descartar, d'entrada, la distinció entre usos orals formals i informals, per tal com els contextos catalogables com a «formals» escassegen i resulten pràcticament inasolubles.

Partint dels criteris ja apuntats al capítol 2, hom ha identificat una llista de denominacions de les quals calia analitzar la implantació perquè resultava conflictiva. Aquesta llista ha estat ponderada segons una escala de criteris suplementària acordada amb el TERMCAT, per tal de tenir en compte que la terminologia d'aquesta àrea ha conegut diverses fonts d'estandardització:

1. Els termes acceptats per l'Institut d'Estudis Catalans i que formen part del Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans.⁵
2. Els termes que han estat aprovats pel Consell Supervisor del TERMCAT.
3. Els termes recollits en diccionaris que han estat creats seguint els criteris del TERMCAT i amb el seu assessorament.
4. Els termes recollits en diccionaris que han estat redactats de manera independent del TERMCAT.
5. Els termes que apareixen en els mitjans de comunicació més significatius del sector.

Els termes finalment elegits, i que consten a la taula 2, són els que se situaven més amunt en aquesta escala.

5. En el moment de realitzar aquest projecte, la versió vigent del diccionari de l'IEC era l'edició de 1995, no la versió actual, publicada el 2007.

Taula 2. Termes seleccionats per a l'estudi amb denominació preferent en català, equivalències en altres llengües i definició

	Català	Equivalències	Definició
1	arnès Font: TERMCAT	<i>es</i> arnés <i>es</i> budrier <i>fr</i> baudrier <i>en</i> harness	Cinyell format per diverses cintes i tirants que, subjectat a l'escalador, serveix per a unir-lo a la corda i repartir, en cas de caiguda, l'efecte de l'estrebada.
2	bavaresa Font: TERMCAT	<i>es</i> bavaresa <i>es</i> dülfér <i>fr</i> dülfér <i>fr</i> opposition <i>en</i> layback <i>en</i> lieback	Tècnica d'escalada que s'efectua mitjançant la força oposada dels peus i de les mans contra la paret, que s'utilitza per a franquejar cornises i superar esclotxes.
3	descensor de vuit Font: TERMCAT	<i>es</i> descensor <i>en</i> ocho <i>fr</i> descendeur <i>en</i> huit <i>fr</i> huit <i>en</i> figure-of-eight descender	Descensor en forma de vuit.
4	escalada de blocs Font: TERMCAT	<i>es</i> escalada <i>en</i> bloque <i>fr</i> escalade en bloc <i>en</i> bouldering	Escalada que es practica sobre blocs de pedra i parets de poca alçària.
5	escalada en politja Font: TERMCAT	<i>es</i> top rope <i>fr</i> moulinette <i>it</i> moulinette <i>it</i> top rope <i>en</i> top-rope <i>en</i> top-roping <i>de</i> Top-rope	Escalada en què la progressió es fa amb una corda que s'ha passat prèviament per un ancoratge situat al final del recorregut i en què l'escalador és assegurat pel company situat a peu de via o a la reunió de més avall.

	Català	Equivalències	Definició
6	mosquetonejar Font: TERMCAT	<i>es</i> mosquetonear <i>fr</i> mousquetonner <i>en</i> clip into, to	Introduir la corda pels mosquetons de les bagues expressament col·locades als punts d'assegurament.
7	presa Font: TERMCAT	<i>es</i> presa <i>fr</i> prise <i>en</i> hold	Accident d'una paret la forma del qual permet d'ajudar-se en l'escalada.
8	parabolt Font: DEM	no tractat pel TERMCAT. El <i>Diccionari d'esports de muntanya</i> el tracta d'estrangerisme i remet a: <i>anclatge d'anella</i>	Ancoratge d'expansió que en ser cargolat engrandeix una anella interior que el deixa fixat a la roca.
9	químic Font: DEM	no tractat pel TERMCAT. El <i>Diccionari d'esports de muntanya</i> el remet a: <i>segellament de resina</i> <i>es</i> sellamiento de resina <i>fr</i> scellement résine <i>en</i> resin sealing	Segellament fet en una paret amb l'ajut de resines sintètiques.

Les denominacions dels termes identificades en plantejar l'estudi són les que apareixen a la taula 3. Les denominacions provenen de les diverses fonts apuntades anteriorment o en la fase de preparació de la recerca.

*Taula 3. Termes analitzats, variants denominatives
i fonts de les variants*

Terme	Denominacions	Font de les denominacions
arnès	<i>arnès</i> <i>talabard</i> <i>baudrier</i> <i>arnés</i> <i>boudrier</i>	<i>Consell Supervisor, DEE, DEM</i> <i>DEE, DEM</i> <i>DEM, marcat com a estrangerisme</i> <i>Observació directa</i> <i>Observació directa</i>
bavaresa	<i>bavaresa</i> <i>dülfer</i>	<i>CS, DEE i DEM</i> <i>DEE i DEM marcat com a estrangerisme</i>
descensor de vuit	<i>descensor de vuit</i> <i>davallador</i> <i>vuit</i> <i>rapelador</i> <i>aparell de fer ràpel</i>	<i>CS</i> <i>DEE, DEM</i> <i>DEM</i> <i>DEM</i> <i>DEM</i>
escalada de blocs (fer blocs)	<i>escalada de blocs</i> <i>fer blocs</i> <i>bouldering</i> <i>escalada en bloc</i> <i>fer bloc</i> <i>boulder</i> <i>fer boulder</i> <i>escalada en boulder</i>	<i>CS, DEE, DEM</i> <i>CS</i> <i>DEE, DEM marcat com a estrangerisme</i> <i>Observació directa</i> <i>Observació directa</i> <i>Observació directa</i> <i>Observació directa</i> <i>Observació directa</i>
escalada en politja	<i>escalada en politja</i> <i>assegurar-se amb la corda per dalt</i> <i>fer un top rope</i> <i>escalada de segon top rope</i> <i>top-rope</i> <i>top rop</i> <i>top-rop</i>	<i>CS, DEM</i> <i>DEE, DEM</i> <i>DEE</i> <i>DEM</i> <i>DEM, marcat com a estrangerisme</i> <i>Observació directa</i> <i>Observació directa</i> <i>Observació directa</i>
mosqueto- nejar	<i>mosquetonejar</i> <i>xapar</i> <i>cosir</i> <i>grapapar</i>	<i>CS, DEE, DEM</i> <i>DEE, DEM</i> <i>DEM</i> <i>DEM</i>

Terme	Denominacions	Font de les denominacions
presa	<i>presa</i> <i>presa artificial</i> <i>canto</i>	<i>CS, DEE, DEM</i> <i>CS, DEE, DEM</i> <i>Observació directa</i>
parabolt	<i>parabolt</i> <i>xapa</i>	<i>DEM, marcat com a</i> <i>estrangerisme</i> <i>DEM, defineix «plaqueta»</i>
químic	<i>químic</i> <i>segellament de</i> <i>resina</i>	<i>Observació directa</i> <i>DEM</i>

3.3.2 Tècniques aplicades per a l'estudi de les produccions orals: l'enquesta

L'accés als informants plantejava d'entrada un problema de molt difícil resolució. A diferència d'altres esports, en escalada esportiva no hi ha esdeveniments que apleguin un nombre significatiu de practicants en un espai que permeti l'administració d'un qüestionari, i l'opció d'identificar d'un en un els informants, contactar-hi i passar-los l'enquesta a les llars respectives resultava fora de les possibilitats de l'equip de treball. Aquesta mateixa limitació feia inviable l'estudi estrictament observacional.⁶ Així, a l'hora d'accedir a informants d'aquest esport, hom va optar per fer un seguit d'enquestes a una mostra d'escaladors localitzats *in situ* en indrets de pràctica de l'esport.

La base de l'enquesta és un guió fet a partir d'imatges (podeu veure el guió de l'enquesta a l'annex 3.8). Aquesta forma d'enquesta, de gran tradició en el món de la dialectologia geogràfica, permet que els participants anomenin allò que veuen en la imatge amb poc condicionament derivat de la forma normativa o estàndard.

6. Amb tot, val a dir que un dels autors del treball, concretament Marina Nogué, és escaladora esportiva des de fa anys i té coneixement observacional de primera mà del comportament lingüístic de l'àrea.

A partir de cada imatge es feien diferents preguntes, cadascuna amb els següents objectius:⁷

1. *Com anomenes això?* Destinada a esbrinar la primera denominació produïda, identificable en certa mesura amb la variant emprada més espontàniament per l'enquestat (vegeu però les consideracions crítiques a aquesta tècnica al capítol 2). En casos en què el parlant proporcionava més d'una denominació per a un mateix terme, la segona (o tercera) s'inclouïa entre les altres denominacions conegudes (vegeu pregunta 3).
2. *Com ho escriuries?* Plantejada a fi de detectar possibles divergències entre la forma acceptada per a escriure el terme i la forma emprada pel parlant.
3. *Coneixes alguna altra denominació per a aquest concepte?* Pregunta per a conèixer altres maneres d'anomenar el concepte.
4. *Coneixes aquesta denominació?* Pregunta destinada a esbrinar si el parlant coneixia o no la proposta de denominació propugnada pel TERMCAT. Només s'aplicava a les persones que no havien generat aquesta denominació en les preguntes anteriors.
5. *L'has sentit entre la gent?* Pregunta plantejada a fi de conèixer la presència que el terme té en l'entorn del parlant. A partir d'aquesta pregunta es podia esbrinar quina era la forma hegemònica en les pràctiques orals de l'entorn de l'enquestat.
6. *Què et sembla?* Per tal de conèixer l'opinió que el parlant tenia sobre la proposta del TERMCAT.

Aquest patró s'ha aplicat també als dos termes encara no revisats pel TERMCAT, *parabolt* i *químic*, exceptuant la quarta pregunta. També s'ha fet una sèrie de preguntes entorn de qüestions de caràcter més general per a obtenir informació sobre:⁸

7. Finalment, no totes les informacions han estat recollides en aquest treball. Concretament, les dades provinents de les preguntes 2 i 3 no apareixen en les anàlisis, si més no de manera sistemàtica, tot i que la informació sí que queda recollida en el treball origen d'aquesta publicació.

8. Aquestes informacions no apareixen explotades *in extenso* aquí per raons d'espai.

7. *Llengua d'ús habitual*, per a caracteritzar lingüísticament el col·lectiu entrevistat.
8. *Relació que té amb l'escalada esportiva*, per a saber el lloc que ocupa dins el teixit social de la disciplina. Es demanava si l'escalada era només una afició, si n'havien escrit articles, publicat llibres o fet pàgines d'Internet, treballat en un refugi, equipat vies, venda de material o altres activitats relacionades amb la disciplina.
9. *Temps que fa que practica l'escalada esportiva*.
10. *Coneixença del Diccionari d'escalada esportiva i del Centre de Terminologia TERMCAT*. Aquesta pregunta és clau per a esbrinar si l'usuari coneix l'existència d'un vocabulari normalitzat. En cas que l'estudi conclouï que la proposta no s'ha estès entre els destinataris, els resultats en aquesta pregunta poden donar-ne un dels motius.
11. *Opinió sobre la normalització de la terminologia de l'escalada esportiva*. En aquest treball s'ha tingut especialment en compte l'actitud del públic receptor, destinatari de les propostes del TERMCAT. Amb aquesta pregunta s'obté l'opinió general del parlant respecte de la normalització del vocabulari de l'escalada esportiva.

3.3.3 Tècniques aplicades a les produccions escrites: les fonts seleccionades per al buidatge

Abans de dur a terme una selecció de material escrit per a fer-ne el buidatge, cal determinar el període temporal que aquesta selecció abastarà. En principi es plantejaven dues opcions:

- Buscar un punt concret en el temps que fos rellevant quant a la normalització terminològica d'aquest àmbit, i separar les fonts en funció de si estaven situades abans o després d'aquest punt. El problema d'aquesta opció és que resulta molt difícil de trobar un punt concret per a separar els períodes, ja que no hi ha cap data clau. Els termes escollits han estat aprovats en dates diferents, i els dos diccionaris comentats més amunt també s'han publicat en dates diferents.

- Establir intervals de cinc anys o d'altres períodes, per poder contrastar-los després entre ells.

Finalment es va optar per una opció mixta. Es va escollir com a punt de delimitació temporal inicial l'any 1993, ja que és la data en què es publica el primer diccionari (i per tant, la primera opció que tenen els interessats a consultar termes relatius a aquest esport). A partir d'aquí, s'estableixen intervals de cinc anys tant abans com després d'aquesta data clau. Finalment, l'estudi abraça el període 1983-2006, dividit en intervals de cinc anys aproximadament:



El període 2003-2006 no es correspon a l'interval de cinc anys, perquè finalitza en l'any en què es realitza l'estudi. A més, tot i que s'ha inclòs el període 1983-1988 en la recerca, cal entendre que aquest és encara un període massa primerenc en l'àmbit de l'escalada esportiva, i encara més pel que fa a la producció escrita.

Pel que fa als documents impresos, el buidatge s'ha fet dedicant especial atenció als articles que parlessin de l'escalada esportiva en el cas de les revistes. Els materials objecte de buidatge han estat els següents (vegeu-ne la referència completa a l'annex 3.9):

Revistes:

- Revista *Muntanya*, editada pel Centre Excursionista de Catalunya, entre 1981 i 2001.
- Revista *Vértex*, editada per la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya entre 1991 i 2005.

Guies d'escalada:

- ALFONSO, Luís; BUXÓ, Xavi. *Escaladas en Arbolí*. Barcelona: Supercrack Edicions, 2002.
- *Guia d'escalada de Vilanova de Prades*. (Autoeditada pel Càmping de Vilanova de Prades, 2006.)

- HERNÁNDEZ, Lluçia; PUJOL, Josep. *Escalar al Berguedà*. Berga: Berga Climbs, 2004.
- TERMA, Carles; ALFONSO, Luís; BUXÓ, Xavi. *Guia d'escalada Sadernes-Beuda*. Barcelona: Supercrack Edicions, 1999.

Altres materials:

- Fullet sobre la regulació de l'escalada al Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac, editat per la Diputació de Barcelona (2002)
- Fullet del curs d'alta muntanya del Centre Excursionista de Banyoles (2005).
- Fullet de la Copa Catalana d'Escalada en Bloc, editat pel Club Excursionista de Palautordera (2006).

Materials d'Internet:

Considerada la complexitat que presenten (enllaços, actualitzacions, etc.) s'ha emprat el cercador *Google* limitant la cerca a les pàgines concretes i excloent-ne els fòrums. En la majoria dels casos, l'escàs nombre de resultats ha permès de revisar-los un per un, però en els termes amb més resultats el nombre d'ocurrències donat pel cercador s'ha donat per bo, donades les limitacions pràctiques del treball. Les pàgines web analitzades han estat:

1. *www.feec.org*, web de la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya.
2. *www.kpujo.com*, pàgina personal.
3. *www.onaclimb.com*, pàgina d'Internet que pertany a l'editorial amb el mateix nom.

Cal tenir en compte que el nombre de pàgines importants d'escalada a Internet en català que continguin text és molt baix. El més habitual és que continguin fotografies de vies d'escalada o ressenyes.

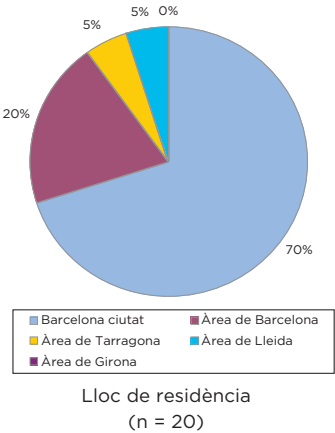
3.4 Anàlisi dels resultats I: la mostra d'informants entrevistats

La definició de la mostra constitueix un dels problemes principals a l'hora de dur a terme anàlisis d'implantació. En aquest cas no va ser possible de determinar adequadament l'univers d'escaladors, bàsicament per la gran atomització que es produeix entre els practicants d'aquest esport. Per tant, es va optar per fer un petit nombre d'entrevistes a escaladors en diversos escenaris de pràctica de l'esport. L'estudi va limitar-se a Catalunya i, per tant, va deixar de banda ja d'entrada els parlants de la resta del domini lingüístic. Concretament, l'enquesta es va passar a 20 informants, entre abril i maig de l'any 2006, a les zones d'escalada de la Foxarda (Barcelona), el Montsant i Montserrat. La mostra no pot considerar-se representativa, atesa la dificultat per a definir grups i situar-los en una zona concreta. Tot i així, es va procurar que fos tan variada com era possible, intentant trobar informants de diferents procedències i edats.

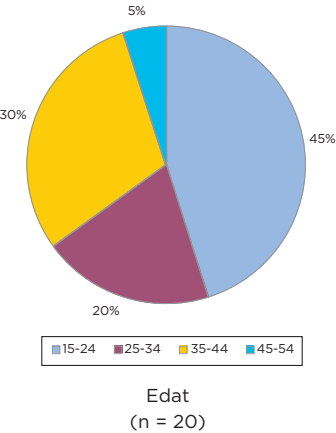
Tal com era previsible atesos els punts de recollida de dades i l'equilibri demolingüístic a Catalunya, la gran majoria d'entrevistats residien a Barcelona i la seva demarcació provincial. Es tracta d'una mostra essencialment jove (45% entre 15 i 24 anys), majoritàriament de llengua habitual catalana (65%)⁹ i aclaparadorament masculina (85%). Un perfil, en termes generals, molt similar al de la mitjana de practicants de l'escalada esportiva a Catalunya.

9. Els castellanoparlants inclosos a la mostra declaraven saber català.

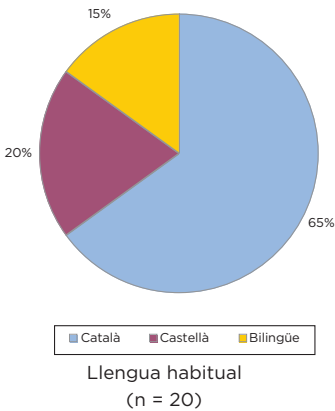
Gràfic 6. Lloc de residència dels informants de la mostra usada per a l'anàlisi de la implantació dels termes en la llengua oral



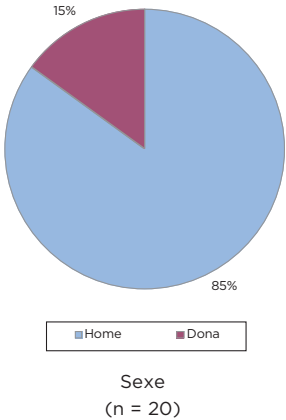
Gràfic 7. Edat dels informants de la mostra usada per a l'anàlisi de la implantació dels termes en la llengua oral



Gràfic 8. Llengua habitual dels informants de la mostra usada per a l'anàlisi de la implantació dels termes en la llengua oral



Gràfic 9. Sexe dels informants de la mostra usada per a l'anàlisi de la implantació dels termes en la llengua oral

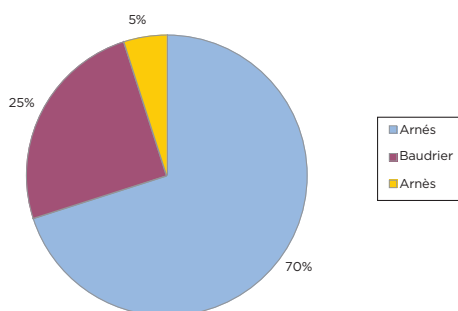


3.5 Anàlisi dels resultats II: la implantació dels termes i les denominacions analitzats

3.5.1 Arnès

Els resultats de l'enquesta mostren que per al terme *arnès*, la primera resposta més produïda és la forma [ər'nes], amb accent tancat.

Gràfic 10. Primera denominació produïda per a arnès.
Percentatges (n = 20)



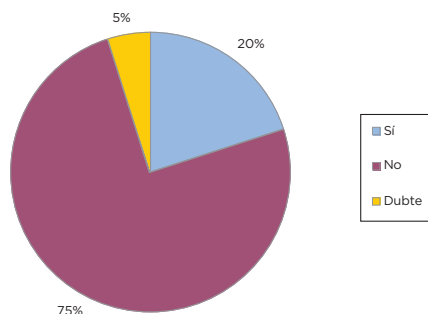
Val a dir que s'han unificat les respostes de *boudrier* i *baudrier*, ja que els enquestats pronuncien totes dues formes de la mateixa manera. Pel que fa a la manera com ho escriuen els informants, ens adonem que el 66% escriuria *boudrier*, el 17% escriuria *baudrier*, i el 17% escriuria *budrier*, segurament perquè el terme *baudrier* en francès es pronuncia [bo'drje]. El so [o] en síl·laba àtona es neutralitza en català oriental, i el terme es pronuncia [bu'drje]. Es tracta, en aquest sentit, d'un terme adaptat fonèticament.

A l'hora d'analitzar la baixa presència d'*arnès*, cal tenir en compte un parell de consideracions extraterminològiques: d'una banda, bona part dels dialectes catalans (valencià i parlars nord-occidentals, bàsicament) tenen com a pròpia la forma amb accent tancat; d'una altra, un cert nombre de parlants de l'àrea metropolitana de Barcelona tenen dificultats a realitzar la distinció [e] / [ɛ]. De fet, quan hom ha demanat als

enquestats si coneixen *arnès*, una part dels que pronuncien la forma amb [e] simplement no percebien la diferència entre les dues formes.

Quan hom demana directament si els entrevistats coneixen la forma *arnès*, la resposta aclaparadorament majoritària és negativa. Només un 20% dels enquestats diu conèixer-la.

Gràfic 11. Coneixement de la forma *arnès*. Percentatges ($n = 20$)

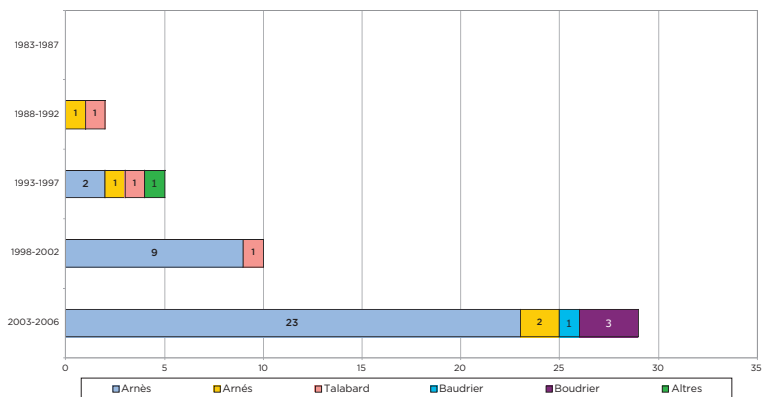


En conclusió, doncs, el 75% dels usuaris no coneix la forma *arnès*, mentre que pràcticament el 100% d'enquestats coneix la versió castellana *arnés*. La disputa se situa, per tant, entre dos manlleus: *arnés* i *baudrier*.

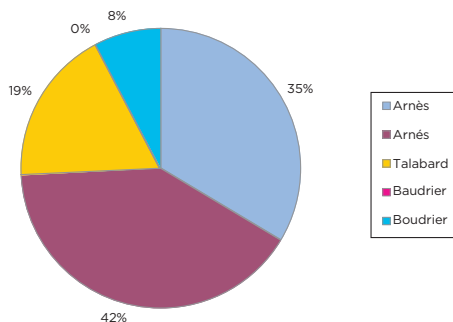
Pel que fa a la percepció de l'ús de les variants, és difícil d'arribar a una conclusió sobre la valoració que els parlants fan del terme *arnès*. Les opinions són molt diferents, i no n'hi ha cap que estigui notablement més estesa que les altres. Quan es demana als enquestats quina és la forma que consideren que està més estesa, *arnés* és la resposta majoritària, tot i que n'hi ha força que no s'atreveixen a donar una resposta clara. Això sí, només una persona que dóna com a primera resposta *arnès* considera que és aquesta la forma més estesa. Donada l'evidència dels resultats, sembla encertat considerar que aquesta persona està influïda per la seva pròpia manera de pronunciar el terme.

Pel que fa als usos escrits, el buidatge de textos ha donat els resultats que es poden observar en els dos gràfics següents:

Gràfic 12. Freqüència d'aparició de les variants del terme *arnès* en les publicacions analitzades



Gràfic 13. Freqüència d'aparició de les variants del terme *arnès* a Internet



Les dades corresponents a Internet mostren una tendència significativament diferent de la que es detectava en la llengua oral. D'una banda, s'observa la presència de diverses variants, i com que a Internet no hi ha tant de rigor quant a la publicació de dades, es confirma la important presència de la variant *arnès*. També en aquest àmbit es constata la confusió entre *baudrier* i *boudrier*. D'altra banda, però, també es constata

que, tot i la presència pràcticament negligible en les enquestes orals, la variant *arnès* obté uns resultats molt més positius en les dades escrites. De fet, aquesta és la variant més emprada, i amb diferència, en la premsa escrita, i està en segona posició a Internet. A més, en la premsa hom pot apreciar un procés d'implantació creixent d'aquesta forma en detriment de les altres.

Finalment, pel que fa a la valoració de les variants, hi ha opinions molt diverses respecte d'aquesta proposta. Una quarta part dels entrevistats (n=5) opina que és una pronunciació forçada, estranya. Per contra, a una quarta part dels escaladors entrevistats els agrada més la pronunciació del terme *arnès*. D'aquests, tres opinen que sona més «correcta» o «més catalana». Al costat d'aquestes posicions dicotòmiques, força escaladors diuen que els costa diferenciar entre ambdues formes i, de fet, la resta d'escaladors es mostren indiferents quant a les dues opcions.

En conclusió: en termes generals, la variant més implantada en els usos i els coneixements sembla *arnés*. Ara bé, el canal escrit afavoreix l'ús de la forma normalitzada per les institucions, encara que sigui poc freqüent en els usos orals.

3.5.2 Bavaresa

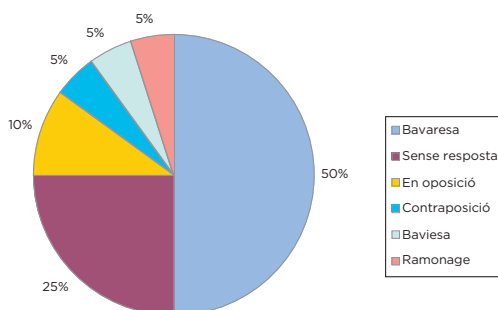
L'anàlisi de la primera denominació produïda per al terme *bavaresa* és ben diferent, pel que fa a les tendències, a la que detectàvem per a *arnès*. En aquest cas, la proposta del TERM-CAT és de molt la més emprada (50%), un percentatge que encara creix més si es té en compte que una quarta part dels informants desconeixien cap denominació per a aquest concepte.

Òbviament, el coneixement de la forma majoritària és molt estès; de fet, pot considerar-se generalitzat entre els qui coneixen el concepte.

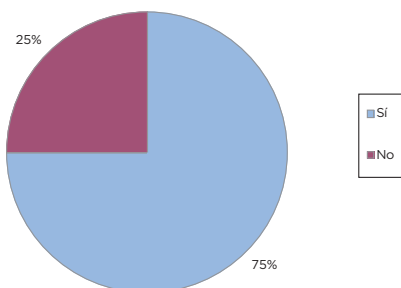
Cal no oblidar que la tècnica d'escalada en bavaresa és una tècnica d'ús reduït, ja que respon a una morfologia molt concreta de la roca. A més a més, és més típica de l'escalada clàssica. Això explica que una quarta part dels informants no coneixin el terme. D'altra banda, cal tenir en compte que *dül-*

fer també s'empra com a tècnica de ràpel, com han fet notar alguns escaladors.¹⁰

Gràfic 14. Primera denominació produïda per a bavaresa.
Percentatges (n = 20)



Gràfic 15. Coneixement del terme bavaresa.
Percentatges (n = 20)



La lectura d'aquestes dades permet concloure que la forma seleccionada està en procés avançat d'implantació. De fet, dels 20 enquestats, 13 persones consideren que *bavaresa* és la de-

10. Segons el *DEM*, «tipus de ràpel ideat pel bavarès Hans Dülfer, avui en desús, que fou el primer que el va practicar; el control del descens es basa exclusivament en el frec de les cordes que passen per entre les cames, per l'esquena i per sota l'aixella de l'escalador».

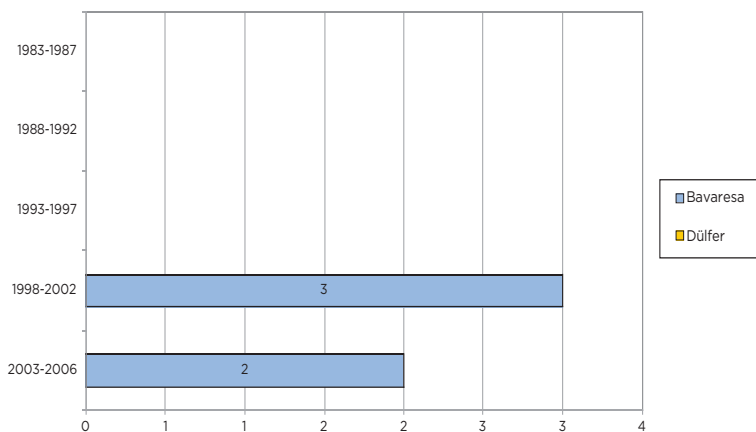
nominació més estesa. La resta no sap contestar la pregunta, o no s'hi ha fixat

La resta de variants té una presència més aviat migrada (*en oposició* o *contraposició*, més generals). Tot i que anteriorment hi havia coexistència entre les variants, com corrobora el fet que el terme *dülfer* s'inclogués en el *DEE*, avui aquesta denominació sembla poc habitual. De fet, entre els entrevistats no en queda pràcticament cap rastre, i només una persona l'ha esmentat en demanar-li si coneixia altres opcions amb el mateix significat que el terme *bavaresa*.

Pel que fa a *ramonage*, una altra de les variants denominatives identificades per a aquest terme, hom detecta certa confusió. De fet, només dos escaladors el coneixien, i les seves respostes són contradictòries. El *DEM* ajuda a rebutjar-lo com a sinònim de *bavaresa*, ja que dóna com a sinònim de *ramonage* el terme *pas de xemeneia*.

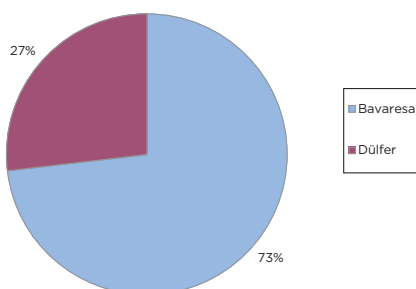
Pel que fa als usos escrits, el buidatge de textos proporciona molt poques ocurrences del concepte *bavaresa* i, per tant, no se'n pot extreure cap conclusió definitiva. Tot i així, sembla que els resultats no contradiuen la tendència de l'enquesta oral: no hi apareix cap altra forma que no sigui *bavaresa*.

Gràfic 16. *Freqüència d'aparició de les variants del terme bavaresa en les publicacions analitzades*



Els resultats obtinguts del buidatge a Internet són una mica diferents del que es detecta en els altres entorns: tot i que la forma *bavaresa* és predominant, es detecta certa presència de la variant *dülfer*.

Gràfic 17 Freqüència d'aparició de les variants del terme *bavaresa* a Internet



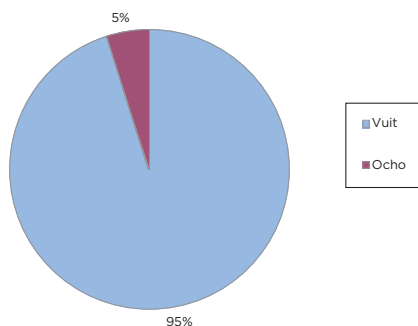
Finalment, les valoracions de les denominacions són diferents: hi ha 7 persones que mostren una actitud favorable cap al terme *bavaresa*, amb opinions del tipus «paraula guai», «maca» o «amb bona sonoritat». Per contra, a 5 persones no els agrada el terme. La resta s'expressen indiferents envers la qüestió.

En conclusió, doncs, *bavaresa* ja és majoritària i sembla estar en procés d'implantació generalitzada en detriment de les altres variants concurrents.

3.5.3 Descensor de vuit

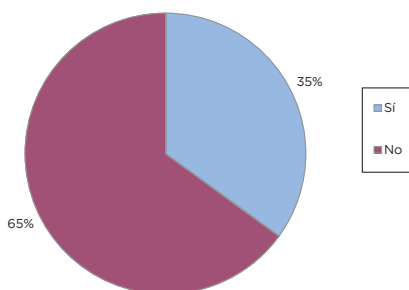
Les dades són molt clares pel que fa a aquest aparell de l'escalada. La forma *vuit* és la resposta donada per 19 dels 20 informants. L'única denominació concurrent és el mot castellà *ocho*. Ningú no esmenta la denominació *descensor de vuit*, proposada com a forma normalitzada.

Gràfic 18. Primera denominació produïda per a descensor de vuit.
Percentatges (n = 20)



Dos terços dels enquestats simplement no coneixen la proposta del TERMCAT, *descensor de vuit*.

Gràfic 19. Coneixement del terme descensor de vuit.
Percentatges (n = 20)



Les dades pel que fa a la freqüència d'ús d'acord amb la percepció dels escaladors van també en aquesta direcció. Excepte 4 de les persones que han respost, la resta dona com a resposta *vuit*.

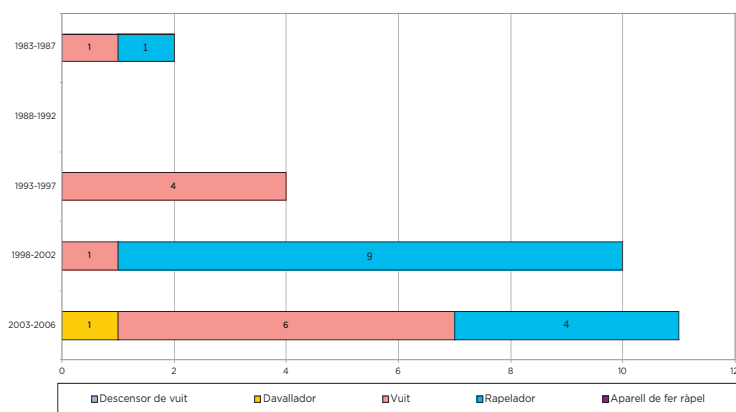
Un cop d'ull a les segones respostes dels entrevistats permet afinar les nostres consideracions.

1. Una sola persona ens dóna per resposta la forma exacta *descensor de vuit*.
2. Una altra dóna el seu equivalent castellà.
3. Tres responen *descensor*, sense especificar.
4. Quatre coneixen l'expressió *davallador*; recordem que aquest terme sí que estava recollit en el *DEE* i el *DEM*.
5. *Rapelador*, terme recollit al *DEM*, és la resposta de tres persones.

La diversitat de respostes és alta, i també problemàtica. No totes les formes són equivalents entre elles: *descensor*, *davallador* i *rapelador* són termes genèrics que, a més a més, també obvien la funció asseguradora del dispositiu. Tot i així, *davallador de vuit* podria ser una alternativa possible.

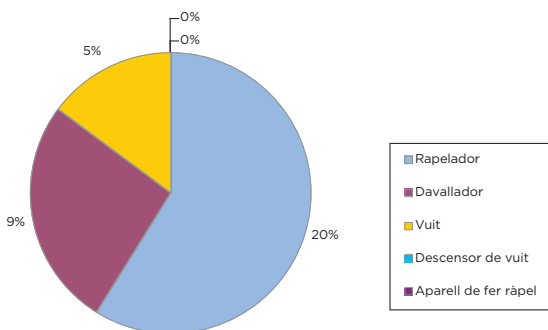
Pel que fa als usos escrits, la situació de la proposta *descensor de vuit* no canvia. De fet, no hi ha cap ocurrència entre les 21 que hem trobat que correspongui a aquesta variant en publicacions. Sembla que la disputa es troba més aviat entre *vuit* i *rapelador*.

Gràfic 20. Freqüència d'aparició de les variants del terme descensor de vuit en les publicacions analitzades



La situació a Internet és lleugerament diferent: els termes amb més presència són, per aquest ordre, *rapelador*, *davallador* i *vuit*.

Gràfic 21. Freqüència d'aparició de les variants del terme descensor de vuit a Internet



Pel que fa a les opinions recollides sobre aquest terme es poden resumir de la següent manera:

- Vuit persones consideren que la proposta del TERMCAT és massa llarga.
- Tres persones fan notar que la funció del dispositiu no solament és la de descendir o rapelar, sinó també assegurar la persona que està escalant.
- Quatre persones la perceben com a més correcta o específica. No totes, però, estan d'acord que sigui millor que *vuit*, ja que algunes la consideren massa llarga.
- Només tres persones en fan una valoració positiva.

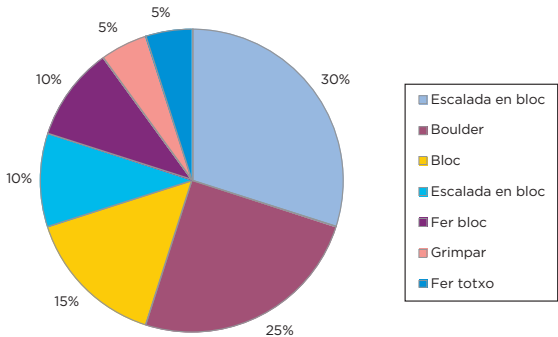
Cal tenir en compte que la proposta del TERMCAT presenta un problema important, que han notat alguns dels entrevistats. El *vuit* no solament és un descensor, també és un dispositiu que s'emptra per a assegurar; a més, caldria dir que es tracta d'un aparell que actualment està en desús després de l'aparició d'un dispositiu molt més segur anomenat *gri-gri*. En l'escalada esportiva no és habitual rapelar, així que es relaciona molt més amb l'assegurament que amb el ràpel. Finalment, no pot passar-se per alt que la denominació *vuit* és una forma difícil de superar quant a especificitat i brevetat. A més, com que se centra només en la forma de l'aparell, no presenta el problema d'*assegurador* o *descensor*. En aquest sentit, podria ser acceptada com a forma abreujada del terme *descensor de vuit*.

En síntesi, la proposta *descensor de vuit* és molt lluny d'ha-ver-se implantat, tant per problemes formals com per con-currència amb una altra solució i, a més a més, l'aparell que denomina està deixant de ser usat. En aquest context, la pro-posita de *vuit*, clara, senzilla i estesa, guanya molts punts per a ser adoptada allà on calgui.

3.5.4 Escalada de blocs

El gràfic permet constatar que cap informant no ha donat com a primera resposta una de les dues propostes del TERMCAT: *escalada de blocs* o *fer blocs*. Les dues respostes que més s'hi acosten, *fer bloc* i *escalada de bloc*, són minoritàries. Les tres respostes més freqüents són *escalada en bloc*, *boulder* i *bloc*.

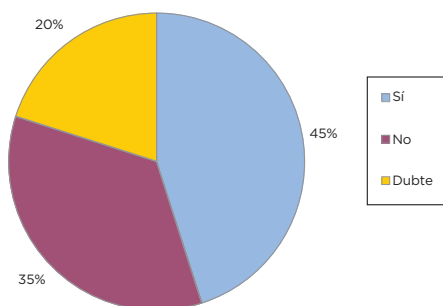
Gràfic 22. Primera denominació produïda per a escalada de blocs. Percentatges (n = 20)



Quant al coneixement de la proposta, els resultats són força millors, ja que gairebé la meitat dels enquestats declaren conèixer la denominació *escalada de blocs*. El percentatge de persones que dubta a l'hora de respondre si coneixen o no l'expressió proposada pel TERMCAT és més alt que en els altres termes enquestats. Probablement la poca diferència (preposició i marca de plural) entre els termes més habituals i les propostes normalitzades fa que molts escaladors no tinguin clar si han sentit aquestes expressions algun cop o no. Pel mateix

motiu, també cal mostrar certa precaució sobre les respostes afirmatives, ja que no es pot saber amb certesa fins a quin punt els escaladors que contesten que sí que coneixen la proposta ho fan perquè simplement els sona familiar.¹¹

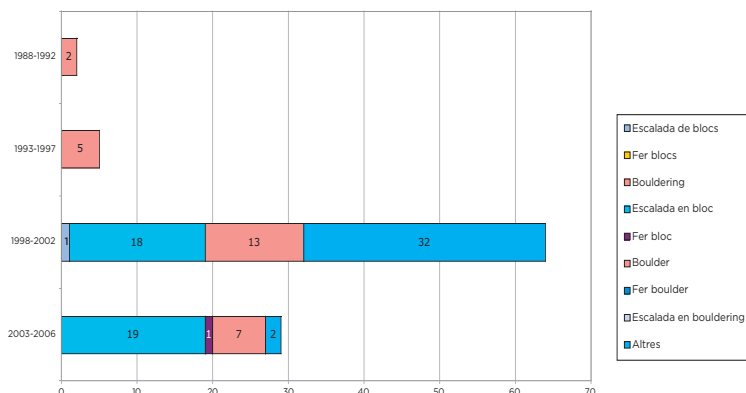
Gràfic 23. Coneixement del terme escalada de blocs.
Percentatges (n = 20)



El buidatge de textos ha donat uns resultats una mica sorprenents en relació amb altres termes. En primer lloc, cal comentar l'aclaparadora presència dels resultats classificats com a «altres». La gran majoria d'aquests resultats corresponen a expressions formades amb el terme *bloc*. Tant en la llengua escrita com en l'oral, el terme *bloc* s'empra per a construir expressions del tipus *pas de bloc* o *moviment de bloc*, referides a un moviment d'alta dificultat en una via d'escalada esportiva, o *via bloquera*, referida a una via d'escalada esportiva curta i intensa. Això és el que explica l'alt nombre de resultats que obté. En aquest sentit, destaca la capacitat creadora d'aquest terme.

11. L'experiència personal en aquest cas porta a considerar aquestes dades amb reserves, perquè la sensació en realitzar l'estudi i el contacte tingut amb aquest esport anteriorment fan sospitar que les expressions *escalada de blocs* o *fer blocs* són infreqüents en la parla espontània. Només com a aproximació, es podria considerar aquesta distribució d'usos. Cal remarcar que aquestes dades responen a l'experiència i la intuïció més que no pas a la constatació empírica.

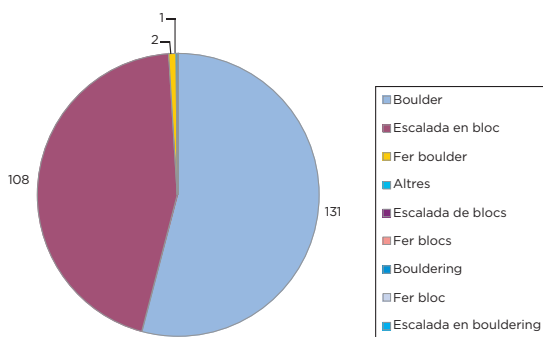
Gràfic 24. *Freqüència d'aparició de les variants del terme escalada de blocs en les publicacions analitzades*



Simplificant, es podria considerar que la disputa està entre *escalada en bloc* i *boulder*. De fet, aquestes eren també les respostes majoritàries en l'enquesta oral. Hom pot afirmar, però, que s'intueix en els textos escrits una voluntat d'emprar el terme en llengua catalana. Comparant els diferents períodes, es percep que les primeres ocurrències del concepte sempre apareixien amb la forma anglesa *boulder*. Probablement la novetat del concepte feia que encara no existissin propostes alternatives en llengua catalana. Més tard aparegué la variant *escalada en bloc*, la qual, ja en l'última etapa estudiada, sembla tenir avantatge sobre *boulder*. Cal tenir en compte, també, que hi ha ocurrències del terme *boulder* que es poden referir a la segona accepció que es comenta més endavant, com a rocòdrom de baixa alçada. Seria interessant veure com progressa la distribució de significats i significants pel que fa a aquest terme.

Pel que fa a Internet, la situació no difereix de l'exposada anteriorment: la presència de denominacions altres que *escalada en bloc* i *boulder* és pràcticament irrellevant.

Gràfic 25. Freqüència d'aparició de les variants del terme escalada de blocs a Internet¹²



Pel que fa a les opinions respecte d'aquesta proposta, val a dir que són molt diverses, però n'hi ha dues que destaquen i que apareixen en diferents respostes: hi ha qui opina que és més adequada la forma plural del terme *bloc* (com en la proposta del TERMCAT), ja que «al llarg del dia se n'escala més d'un». Aquesta opinió s'acostaria a d'altres propostes com *descens de barrancs*. Però també hi ha qui opina que és més adequada la forma en singular, perquè en el moment de realitzar l'activitat «només s'escala un sol bloc». Aquesta opinió segurament pren el terme *bloc* pràcticament com un nom de matèria, com es dona en altres expressions del tipus: *escalada en gel*, *escalada en roca*, *escalada en paret / de paret* (referida a vies molt llargues).

12. Atesa la complexitat d'aquest terme, s'ha simplificat la recerca de la següent manera:

a) Al nombre d'ocurrències del terme *boulder*, 98, s'hi han restat les ocurrències següents: «Boulder 2001» (-3), «Boulder 2002» (-5), «Boulder 2003» (-2), «Open de boulder» (-1) i «un/al boulder», ja que amb l'article es pressuposa que *boulder* s'empra significant *rocòdrom* (-3). El total d'ocurrències és, per tant, 84.

b) S'han comptabilitzat com una sola ocurrència els noms propis de competicions «Boulder 2001», «Boulder 2002», «Boulder 2003» i «Open de boulder». El fet que siguin noms propis facilita que no hi hagi variació, i per tant no són significatius quant a l'ús real del terme. Afegits al recompte anterior, el resultat és de 88.

D'altra banda, i sobre l'ús de la preposició *en*, hi ha motius per entendre per què els usuaris opten per aquesta i no per *de* en un nombre elevadíssim de respostes. El món de la muntanya és força interdisciplinari, i no és estrany que un escalador conegui altres disciplines afins. En aquest sentit, sembla probable que els parlants facin una analogia amb els altres tipus d'escalada que existeixen, com ara l'escalada en gel contraposat a escalada en roca, o escalada en paret. Això podria explicar l'ús d'aquesta preposició. És dubtós fins a quin punt també pot influir el fet que el francès faci servir aquesta preposició, ja que la via d'entrada del terme va ser l'anglès (*bouldering*).

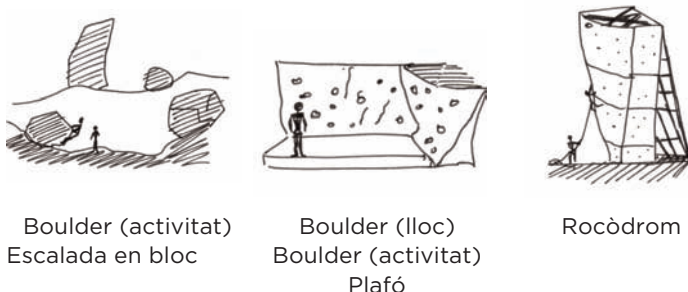
Amb relació a aquesta darrera denominació, cal assenyalar que més enllà de ser un manlleu, el terme *boulder* presenta un problema afegit quant als seus usos i la seva distribució. Com han anat informant molts dels escaladors entrevistats, aquest terme té dos significats diferents:

- «Tipus d'escalada que es realitza sense corda i en blocs de poca alçada i molta dificultat.»
- «Rocòdrom de baixa alçada on s'escala sense corda i amb matalassos per suavitzar la caiguda, emprat per a l'entrenament.» En aquest cas, i tot i que caldria fer un estudi més aprofundit per arribar a conclusions definitives, es pot afirmar amb força seguretat que poca gent no anomena *rocòdrom* aquest tipus d'estructura. Hi ha un altre terme que coexisteix amb *boulder* per anomenar-la: *plafó*.

El significat i l'ús d'aquests termes és, per tant, complex. Hi ha escaladors per als quals l'expressió *fer boulder* significa *fer escalada de blocs*, i d'altres per als quals significa «anar al plafó a practicar». Són conceptes i formes força noves, i potser per a aquest terme no tenen significats estables. La il·lustració 1 intenta reflectir aquestes ambigüitats de manera gràfica.

En síntesi, doncs, el terme *escalada de blocs* no es pot considerar implantat. Dues variants tenen més ús —*escalada en bloc* i *boulder*— però no hi ha un ús clarament majoritari.

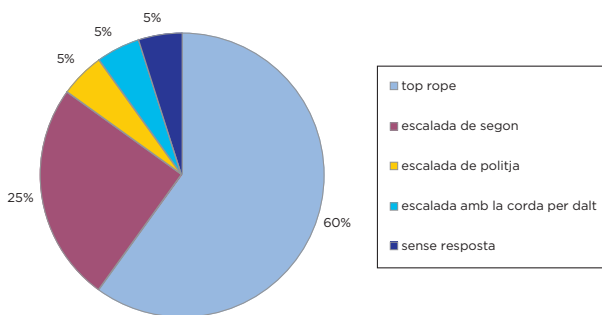
Il·lustració 1. Interpretacions existents per a escalada de blocs / boulder / rocòdrom



3.5.5 Escalada en politja

Els resultats de l'enquesta mostren el predomini de dues denominacions: l'anglicisme *top rope*, majoritari i que ateny el 60% de les respostes, i *escalada de segon*, amb un 20% de les respostes. La resta de denominacions, inclosa *escalada en politja*, només obtenen una menció cada una.

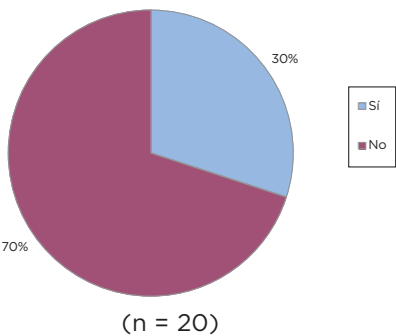
Gràfic 26. Primera denominació produïda per a escalada en politja. Percentatges (n = 20)



Aquesta distribució coincideix amb la percepció que tenen els escaladors sobre el terme més freqüent al seu voltant, ja que la gran majoria es decanta per *top rope*. De fet, tal com

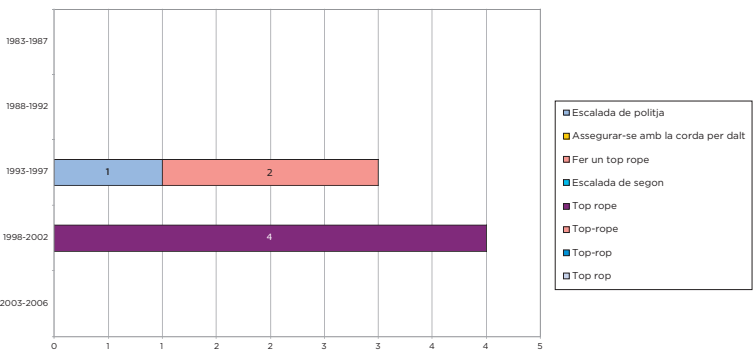
mostra el gràfic següent, un 70% dels enquestats ni tan sols coneix la proposta del TERMCAT *escalada en politja*.

Gràfic 27. Coneixement del terme *escalada en politja*.
Percentatges (n = 20)



El buidatge de publicacions torna a oferir una xifra molt exiguada d'ocurrències de qualsevol variant d'aquest terme. L'escassetat d'ocurrències del terme respon al fet que aquest concepte desperta poc interès des del punt de vista dels mitjans de comunicació, ja que el que té mèrit en aquesta disciplina són les vies *encadenades* (o sigui «fetes») *de primer*. Pel que fa a les variants emprades, pràcticament totes les ocurrències corresponen a una mateixa denominació amb una simple alternança ortogràfica, *top-rope* o *top-rop*.

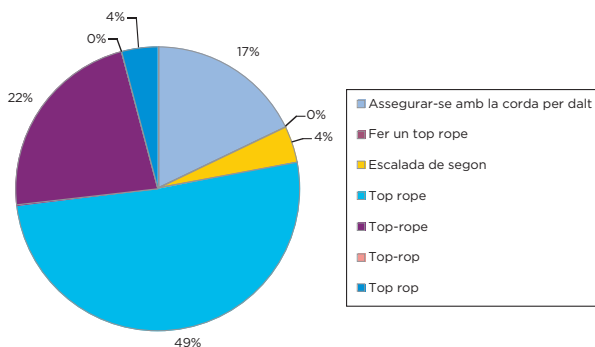
Gràfic 28. Freqüència d'aparició de les variants del terme *escalada en politja* en les publicacions analitzades



Aquestes dades apunten en la mateixa direcció que les enquestes orals. És molt significatiu que *top rope* (o la seva variant *top-rope*) també s'hagi imposat en el registre escrit, que presenta, com s'ha anat veient al llarg de l'estudi, una tendència més forta a adaptar els termes a la llengua catalana.

Quant a Internet, el predomini de *top rope* en les múltiples variants ortogràfiques és clar. Les variants generades a partir de lèxic genuí català assoleixen, tanmateix, un 25% de les ocurrències, una mica menys que en llengua oral. Els resultats del terme recomanat pel TERMCAT són pràcticament anecdòtics.

Gràfic 29. *Freqüència d'aparició de les variants del terme escalada en politja a Internet*



Pel que fa a les opinions respecte de la proposta del TERMCAT, poden detectar-se dues tendències completament oposades:

1. Hi ha 11 opinions que consideren que l'expressió és rebuscada, complicada, poc natural... o que no tindrà èxit ja que *top rope* és molt més ràpid i senzill.
2. Hi ha 8 persones que, en major o menor grau, es mostren favorables a l'expressió que proposa el TERMCAT. Coincideixen en la necessitat de trobar un equivalent en català a l'expressió anglesa, i els sembla bé aquesta opció. Destaquen que la proposta els sembla lògica atesa la forma de passar la corda.

3. En contra d'aquestes últimes opinions, també hi ha 4 enquestats que consideren que l'expressió és inadequada, ja que no creuen que s'hagi d'emprar el terme 'politja'. Opinen que no hi ha cap politja a la reunió, i que tot i que sí que hi ha l'efecte de la politja també hi ha fregament.

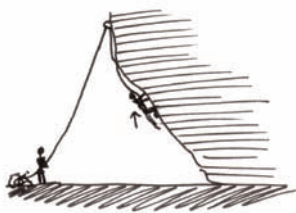
A l'hora de valorar la implantació de les diferents denominacions d'aquest terme, s'ha de tenir present que presenta algunes característiques particulars que cal comentar. De fet, les respostes que han donat els diferents escaladors no són equivalents entre elles. Cal tenir en compte que existeixen vies d'escalada diferents. Cada tram de via finalitza en una *reunió*, un dispositiu d'assegurament que permet a l'escalador descendir des d'aquell punt. Cada tram s'anomena *llarg*. Hi ha vies que tenen un llarg (des de terra fins a la reunió) i vies que en tenen més d'un. S'intueix que es pot fer servir una expressió o una altra segons la situació.

Això s'entreveu en les definicions donades pels diccionaris, però sembla que en la pràctica es pot fer la següent distribució (tot i que caldria reafirmar aquesta distribució amb un estudi més específic):

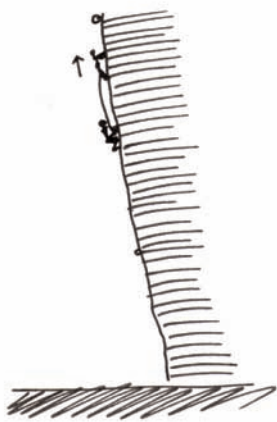
Il·lustració 2.
Interpretacions per a les vies d'escalada



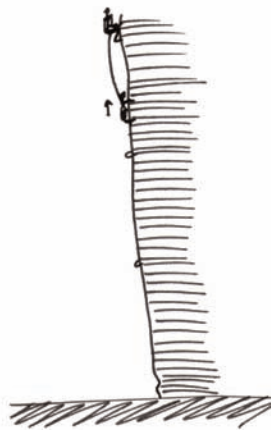
Escalada de primer



Escalada en politja
Escalada en top rope
Escalada de segon
Assegurar-se amb la corda per dalt



Escalada de primer



Escalada de segon
Escalada en politja???
Assegurar-se amb la corda per
dalt?

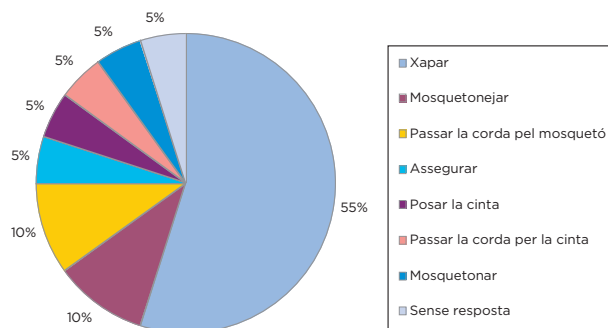
En conclusió, en aquest terme sembla que hi ha un cert grau d'ambigüitat semàntica que caldria perfilar. De tota manera, i malgrat aquesta diversitat, la forma més emprada pels practicants d'escalada en la seva modalitat esportiva (en què el més habitual és realitzar només un llarg) és *top rope*. La forma proposada per les institucions normalitzadores no està gens implantada, i de fet no és ni tan sols coneguda pels practicants de l'esport.

3.5.6 Mosquetonejar

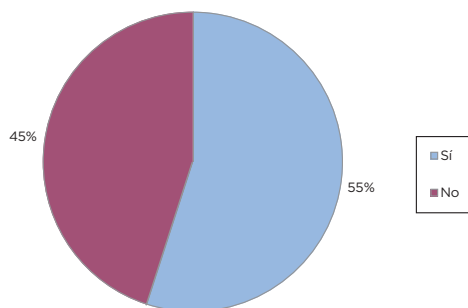
La denominació més habitual per al terme *mosquetonejar* entre les recollides a les enquestes ha estat la forma col·loquial *xapar*. Més de la meitat dels informants han donat aquesta forma com a primera denominació (55%). Lluny d'aquesta han quedat altres formes com *mosquetonejar* (10%), *passar la corda pel mosquetó* (10%) i altres de menor implantació.

Molt pocs entrevistats responen espontàniament la proposta del TERMCAT *mosquetonejar*: només dues persones, a les quals cal afegir-ne una altra que respon *mosquetonar*. Tot i així, la proposta no és totalment desconeguda pels parlants.

Gràfic 30. Primera denominació produïda per a mosquetonejar.
Percentatges (n = 20)



Gràfic 31. Coneixement del terme mosquetonejar.
Percentatges (n = 20)

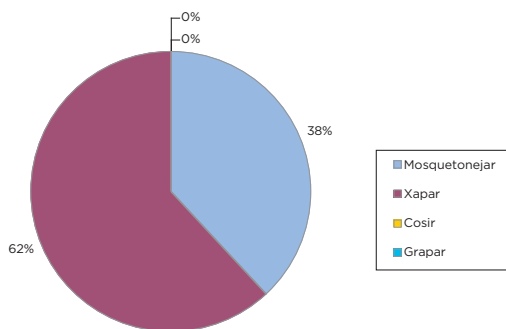


Una mica més de la meitat de persones enquestades opinen que el terme més freqüent és *xapar*. Una sola persona considera que el més freqüent és *mosquetonejar* (i es tracta, a més, de la forma que ell emprà).

El buidatge de textos només ha permès localitzar una ocurrència d'aquest concepte sota la denominació *xapar*, corresponent al període 2003-2006, així que no es pot arribar a cap conclusió. El resultat pot semblar sorprenent, perquè es tracta d'una noció molt emprada en la pràctica de l'activitat. Amb tot, no sol aparèixer en textos escrits.

A Internet, la situació és semblant, i el nombre d'ocurrències és baix. Ara bé, tal com podria haver-se pronosticat, en aquest context no sols es detecten ocurrències de *xapar* —la més estesa, per més que col·loquial— sinó també de la variant *a priori* més formal *mosquetonejar*, fins al punt que es pot afirmar que les dues variants coexisteixen.

Gràfic 32. *Freqüència d'aparició de les variants del terme mosquetonejar a Internet*



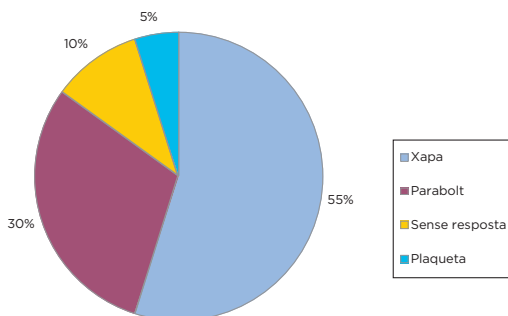
Pel que fa a les opinions sobre la proposta del TERMCAT, els informants estan dividits entre partidaris i detractors del terme proposat, gairebé a parts iguals. Els partidaris argumenten que *mosquetonejar* és més correcte; els detractors, en canvi, argumenten que és massa llarg.

Les dades recollides indiquen, per tant, que la variant *mosquetonejar* ha aconseguit implantar-se de manera secundària en el repertori dels escaladors: són majoria els que la coneixen i té certa presència en la llengua escrita. Amb tot, la forma *xapar* és de molt la predominant.

3.5.7 Parabolit

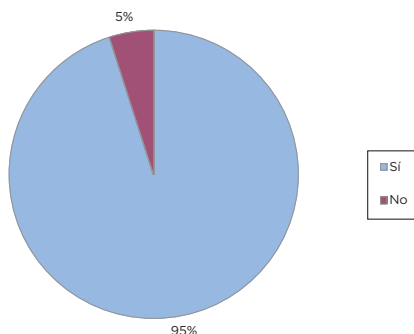
La forma *parabolit* és la primera denominació produïda en més ocasions, amb un 55% de les respostes, seguida de *xapa*, amb un 30%. Entre les respostes obtingudes n'hi ha una, concretament *plaqueta*, que es pot deure a una confusió, ja que hi ha un altre ancoratge que s'assembla al *parabolit* anomenat d'aquesta manera.

Gràfic 33. Primera denominació produïda per a parabol·t.
Percentatges (n = 20)



El coneixement de la forma *parabol·t* és amplíssim. Es constata que, tot i que un 30% dels enquestats han respost *xapa*, pràcticament tots coneixen també la variant *parabol·t*.

Gràfic 34. Coneixement del terme parabol·t.
Percentatges (n = 20)

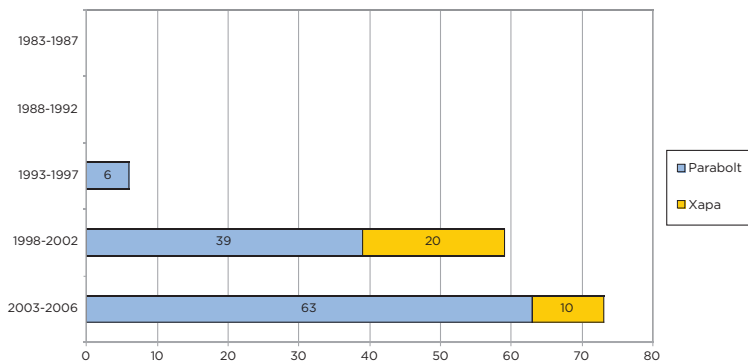


Quant a percepció, les opinions estan dividides: un grup considera que el més freqüent és *parabol·t*, i l'altre considera que és *xapa*. Un tercer grup considera que les dues expressions són igualment freqüents.

El buidatge de textos reflectit al gràfic inferior confirma l'hegemonia de *parabol·t*. De fet, fins i tot és possible que l'hegemonia d'aquesta forma sigui més considerable, perquè algunes de les ocurrències del terme *xapa* identificades podrien

no referir-se pròpiament a un ancoratge del tipus *parabolt*, per més que aquest sigui un dels més freqüents en escalada en general, i el més freqüent en l'esportiva.

Gràfic 35. *Freqüència d'aparició de les variants del terme parabolt en les publicacions analitzades*



Com es pot comprovar, el nombre d'ocurrències de *parabolt* en la llengua escrita és molt més alt que el dels altres termes estudiats en aquest treball. Això es deu al fet que el tipus d'ancoratge present en una via és molt important, i per això és un detall que sempre apareix en les ressenyes i articles informatius sobre zones d'escalada. S'hi observa el creixement etapa per etapa, que es deu a la relativa novetat d'aquest tipus d'ancoratge.

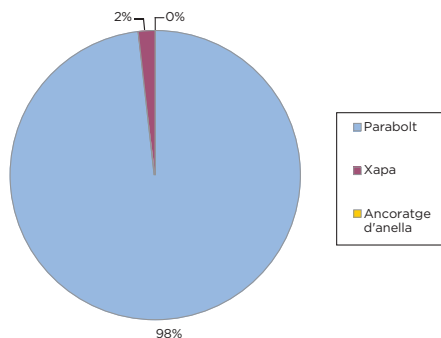
A Internet, la situació segueix la mateixa direcció, i la presència de *parabolt* és molt alta. No s'ha trobat cap ocurrència per a la forma *ancoratge d'anella*.

Les opinions respecte del terme *parabolt*¹³ són, en general, favorables a aquesta denominació, amb onze respostes positives. Una sola persona en té una opinió negativa, però l'únic argument que dóna és que «no li agrada» el terme.¹⁴

13. Crida l'atenció «l'etimologia popular» que dos parlants fan del terme *parabolt*. Creuen que prové de «parar el vol», i per tant interpreten el terme com a 'paravol' perquè aquesta és la seva funció, evitar una caiguda.

14. Dues persones consideren que el terme prové d'una marca concreta de material. Respecte d'aquesta opinió, val a dir que sembla dubtosa.

Gràfic 36. Freqüència d'aparició de les variants del terme *parabolt* a Internet



En síntesi, doncs, pot dir-se que la denominació *parabolt* predomina, ja que està implantat de manera majoritària en el coneixement i l'ús oral i escrit. Aquest terme té una certa concurrència amb *xapa*, més col·loquial. Per a entendre aquesta concurrència convé saber que un *parabolt* és un giny format per dos components:

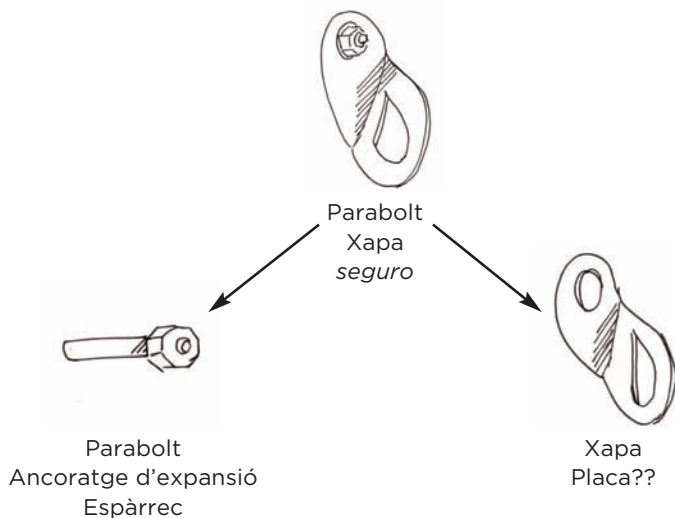
Il·lustració 3. Components d'un *parabolt*



En fer una recerca ràpida a Internet, es veu que l'equivalent a *parabolt* en anglès s'anomena simplement 'bolt'. Si en el cercador s'introdueix *parabolt*, només s'arriba a pàgines en català o castellà. Per tant, de moment no es pot confirmar la hipòtesi de la marca.

Els parlants poden emprar, per a referir-se al giny sencer, el nom de qualsevol de les dues parts. La distribució de variants i significats és complexa, però s'ha intentat aclarir amb aquesta il·lustració.

Il·lustració 4. Esquema de les parts d'un parabolt



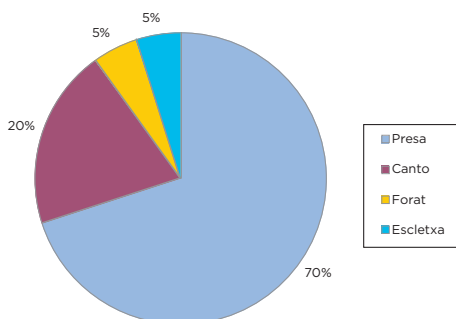
3.5.8 Presa

El motiu pel qual es va incloure el terme *presa* en aquest estudi és que hom intuïa un procés de reorganització en el camp semàntic format per *presa* i *presa artificial*, empès per l'extensió del manlleu recent del castellà *canto*. En els inicis de l'escalada esportiva, la denominació *presa* s'usava per a referir-se als relleus de la roca natural on l'escalador s'agafa per escalar, i *presa artificial* per als objectes de resina fets a partir d'un motlle que simulen aquests accidents naturals i que es col·loquen en un plafó o rocòdrom. De fet, *presa* no era ni tan sols un terme que calgués normalitzar, ja que la variant *canto* no s'emprava. Posteriorment es va introduir el castellanisme *canto*, en principi referit també a *preses naturals*. A l'hora de plantejar aquest treball hi havia la percepció que entre els escaladors més joves s'estava produint una reorganització per la qual

canto estaria passant a designar els accidents de la roca natural, i *presa* es limitaria a designar l'objecte fins ara conegut amb el nom de *presa artificial*. Així, es va decidir d'incloure aquest terme en l'estudi per valorar la situació.

Les dades procedents de l'entrevista oral mostren que *presa* és, de molt, la variant més emprada en el conjunt de la mostra (70% d'informants), però també confirmen la presència no negligible d'ocurrències de *canto* (20%).

Gràfic 37. Primera denominació produïda per a presa.
Percentatges (n = 20)

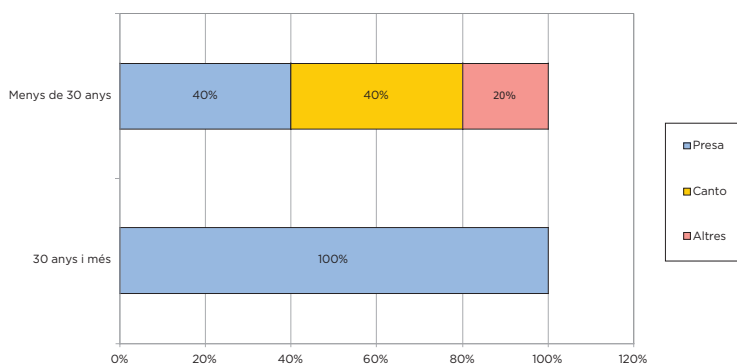


Ara bé, si hom compara les dades distingint entre els informants més grans i els més joves, es confirma l'evolució intuïda: *canto* ha guanyat terreny entre els darrers, fins al punt que ja s'equipara, si més no en tant que denominació produïda en primer lloc, amb *presa*. Un moviment que, de fet, ha anat de bracet amb un creixement de la variació denominativa en aquest segment jove.

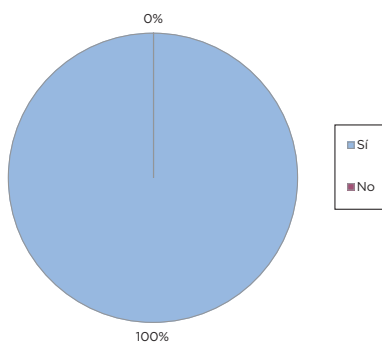
Les raons per a aquesta evolució no són clares. Òbviament, és possible que la irrupció d'escaladors castellanoparlants en les noves generacions hagi estat el motor d'aquest canvi —tot i que cal insistir que el terme s'usa en el discurs en català, no sols en castellà.¹⁵ Tot i aquesta diversitat, el terme *presa* és conegut per la totalitat dels enquestats.

15. Un informant ha explicat que la denominació *canto* la va introduir un escalador de la zona de Lleida als anys 80, i que després es va estendre. Ningú més, però, no ha parlat d'aquesta hipòtesi.

Gràfic 38. Primera denominació produïda per a presa segons l'edat. Percentatges (n = 20)



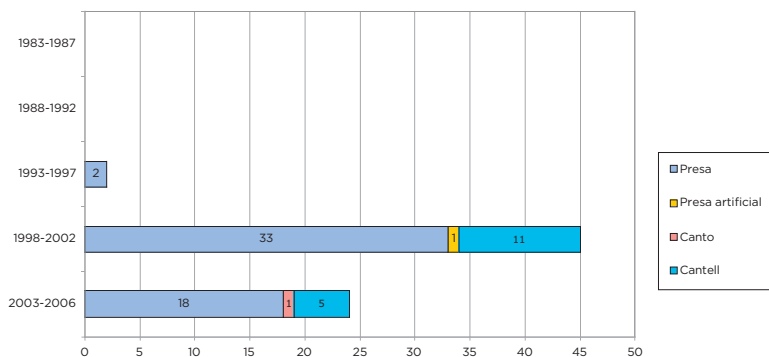
Gràfic 39. Coneixement del terme presa. Percentatges (n = 20)



Pel que fa a la percepció de la implantació de les denominacions, els resultats mostren un equilibri entre els qui creuen que predomina *presa* i els qui opinen que la forma més estesa és *canto*.

El buidatge de textos ofereix una visió una mica més matissada a l'evolució que detectem. Per bé que no es pugui parlar d'una gran quantitat d'ocurrències, sí que n'hi ha prou per a albirar tendències.

Gràfic 40. *Freqüència d'aparició de les variants del terme presa en les publicacions analitzades*

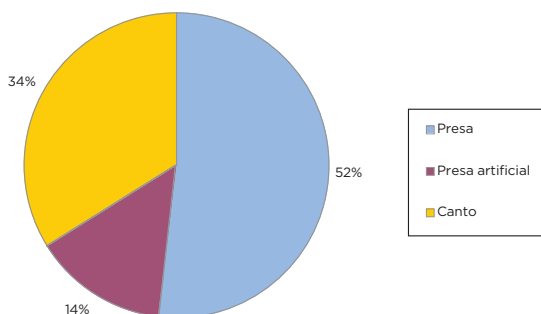


La forma més emprada en les publicacions en paper al llarg de tot el període és *presa*. El castellanisme *canto* irromp amb certa força durant el període 1998-2002, i aconsegueix aplegar fins al 24% de les ocurrences, i deixa *presa* amb un 75% de les formes detectades. Aquesta tendència no es prolonga durant el període següent. La forma *canto* disminueix i cau fins a una sola ocurrencia (5%). Amb tot, *presa* no millora la seva posició anterior, ja que s'estabilitza en un 73%. El que s'esdevé és que la forma *canto* cedeix el seu lloc a una variant que no apareix en cap altre context, *cantell*, un calc obvi —i improcedent— que delata la voluntat de catalanitzar el castellanisme *canto*.

A Internet, la forma *canto* presenta un tant per cent d'ocurrences molt més elevat que en el registre oral o en la premsa escrita. La suma de *presa* i *presa artificial* continua sent l'opció majoritària, però el manlleu *canto* assoleix ja el 34% de les formes detectades. No cal dir que Internet és un àmbit més proper a la generació jove que no pas a les més grans.

Finalment, pel que fa a les preferències i opinions dels enquestats, la majoria està d'acord que l'expressió *presa* es refereix als «accidents naturals de la roca». Els pocs que hi estan en desacord són els que empen *presa* amb el significat de *presa artificial* i que, per tant, no coincideixen amb la definició proposada pel TERMCAT i els diferents diccionaris.

Gràfic 41. Freqüència d'aparició de les variants del terme presa a Internet



Sintetitzant, doncs, el camp semàntic de *presa* i similars s'ha vist interferir durant les darreres dues dècades per la irrupció del manlleu del castellà *canto* que amenaça d'implantar-se de manera definitiva en el món de l'escalada esportiva si no hi ha reacció en contra. Val a dir que la situació per a la resposta sembla força positiva, perquè *presa* i associades continuen essent majoritàries en el camp —però reculen entre el jovent— i fins i tot hi ha hagut reaccions espontànies de catalanització de *canto* en *cantell*. No es pot descartar que *canto* i *presa* funcionin ara mateix com a variants estilístiques entre els més joves, però és previsible que la situació s'acabi decantant en un sentit o en un altre. Caldria potser tenir present la situació per a incidir-hi ara que encara s'hi és a temps.

3.5.9 (Segellament) químic

El dispositiu d'ancoratge que podem anomenar *segellament químic* està format per dos elements: una peça metàl·lica en forma d'anella amb una barra (vegeu la il·lustració de la pàgina següent) i una pasta feta de resines sintètiques que, un cop solidificada, esdevé altament resistent.

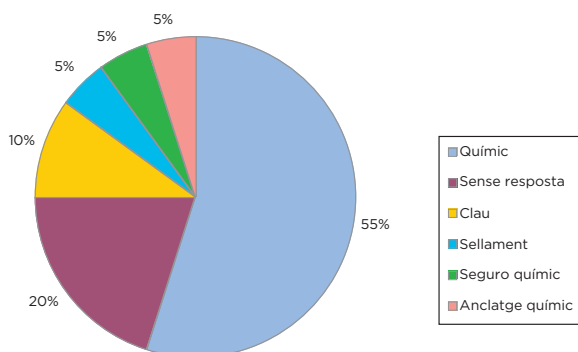
Il·lustració 5. Dispositiu d'ancoratge



La peça metàl·lica s'insereix en un forat a la paret ple d'aquesta pasta. Un cop seca la pasta, aquest tipus d'ancoratge és el més resistent que es coneix fins ara. Les diferents formes d'anomenar aquest dispositiu responen, normalment, a la naturalesa de la pasta i a la tècnica emprada per a fixar la peça metàl·lica a la paret. Això es deu al fet que el que dóna qualitat a l'ancoratge no és la peça metàl·lica sinó la resina sintètica. Les respostes recollides, com ara *químic*, *sellament*, *anclatge químic* o *seguro químic* també recullen en la seva forma aquest significat, i no pas les característiques de la peça metàl·lica.

Tal com es constata al gràfic, les denominacions generades en primer lloc per a aquest concepte són força diverses. La més freqüent (55%) és *químic*, seguida de *clau* i altres respostes minoritàries. L'opció 'sense resposta' és força estesa.

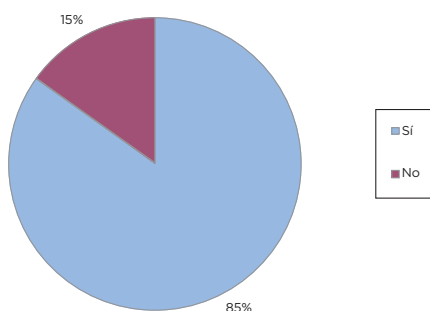
Gràfic 42. Primera denominació produïda per a químic.
Percentatges ($n = 20$)



Pel que fa a les respostes minoritàries, no es pot considerar vàlida la resposta *clau*. Un clau és un altre tipus d'ancoratge, molt més antic i característic de l'escalada clàssica. Per la seva semblança física, els enquestats es poden haver confós en mirar la imatge.

Tot i que es tracta d'una denominació força recent, el terme *químic* és molt conegut entre els parlants —si més no, entre els qui coneixen la noció. Un 85% dels entrevistats van respondre que sí que el coneixien.

Gràfic 43. Coneixement del terme químic. Percentatges (n = 20)

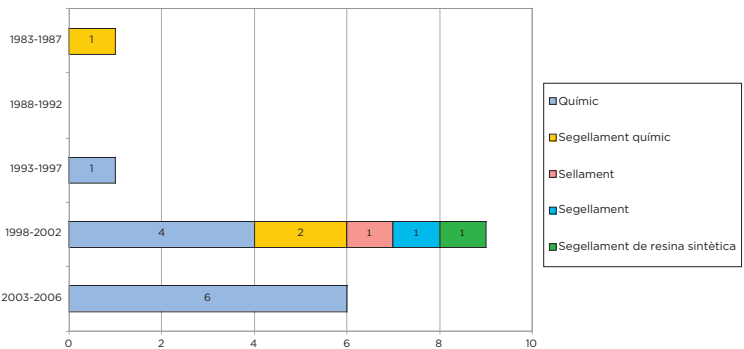


De fet, pel que fa a la implantació, el 80% dels enquestats respon que el terme més habitual és *químic*, mentre que el 20% restant no sap respondre. No hi ha cap resposta diferent de *químic*.

El buidatge de textos permet resseguir una certa evolució pel que fa a aquest terme. Al gràfic s'hi observa que, en les primeres etapes estudiades, el nombre d'ocurrències del terme és molt baix: de fet, el dispositiu al qual fa referència és força modern i s'ha començat a estendre en els últims anys. Lògicament, en els dos últims períodes estudiats, el nombre d'ocurrències augmenta considerablement. Cal tenir en compte que es tracta d'un sistema d'ancoratge molt resistent, i per això ha tingut força èxit. En el penúltim període, quan es devia començar a estendre el concepte, hi apareixen més ocurrències, en formes diferents. Tot i que s'intueix una preeminència del terme *químic*, aquest conviu amb altres expressions. En

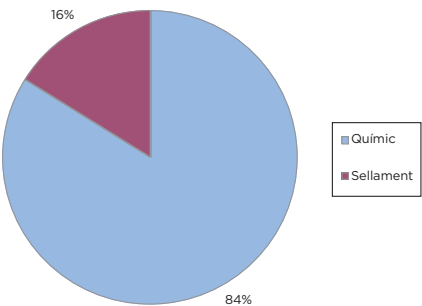
canvi, en aquest últim període, sembla que el terme *químic* s'ha estès i ha arraconat les altres opcions. El baix nombre d'ocurrències, però, torna a aconsellar prudència a l'hora de valorar aquests resultats.

Gràfic 44. Freqüència d'aparició de les variants del terme *químic* en les publicacions analitzades



Les dades provinents d'Internet confirmen la implantació del terme *químic*, encara que l'escàs nombre d'ocurrències ($n = 19$) no permeti grans afirmacions. La variant *químic* és la predominant (84%), tot i que també hi ha tres ocurrències de *sellament*; en canvi no n'hi ha cap per a *segellament*. Cal tenir en compte que els resultats per *sellament* no inclouen el terme *químic* en l'expressió.

Gràfic 45. Freqüència d'aparició de les variants del terme *químic* a Internet



Com que encara no hi ha cap proposta denominativa normalitzada pel TERMCAT, s'ha demanat als escaladors la seva opinió sobre la variant més estesa, *químic*. La majoria d'enquestats (un 55%) considera que el terme és adequat, tenint en compte les característiques de l'ancoratge, esmentades anteriorment. Els inconvenients adduïts per alguns entrevistats són poc sòlids, del tipus «no m'agrada», «sona rar», o «no hi veig la relació» (aquest últim cas, associat probablement a una manca de coneixement de les característiques d'aquest ancoratge).

En síntesi, el terme *químic* sembla la forma més implantada. Les formes basades en *segellament* no semblen tenir, ara com ara, cap vitalitat. Val a dir, però, que el mot *segellament* és poc habitual en la llengua general. Tenint en compte la situació, res no impediria de proposar (*segellament*) *químic* com a forma prioritària, donant per suposat que els parlants redueixen habitualment la denominació a l'adjectiu.

3.6 Síntesi i conclusions

L'anàlisi de la implantació de diferents denominacions en el camp de l'escalada esportiva permet constatar que, si més no pel que fa als termes estudiats, hi ha una considerable variació, amb tendències diverses, fins i tot contraposades, i una notable riquesa d'informació que cal gestionar adequadament (vegeu taula 4). No cal dir que els resultats d'aquest treball han de posar-se en la perspectiva adequada: l'estudi ha combinat les entrevistes semidirigides a un nombre reduït de practicants de l'esport amb el buidatge de bases documentals en paper i a Internet, però no ha valorat els usos orals de manera observacional, encara que el coneixement directe del camp permet ponderar amb una certa objectivitat les tendències identificades.

Taula 4. Estat d'implantació de les denominacions principals dels termes analitzats

	Terme	Implantació proposta TERMCAT	Forma més emprada	Situació i tendència
1	arnès	Escassa oralment; àmplia en l'escrit	<i>arnés</i>	Hegemonia del castellanisme, només en entredit per escrit
2	bavaresa	Majoritària	<i>bavaresa</i>	Potser guanya terreny <i>bavaresa</i>
3	descensor de vuit	Nul·la	<i>vuit</i>	Força diversitat; terme en retrocés
4	escalada de blocs	Nul·la	<i>escalada en bloc / boulder</i>	Podria estar guanyant terreny <i>escalada en bloc</i> ; aparent ambigüi- tat semàntica
5	escalada en politja	Nul·la	<i>top rope</i>	Aparent ambigüi- tat semàntica
6	mosque- tonejar	Àmplia però secundària	<i>xapar</i>	La forma propug- nada competeix amb una variant molt col·loquial
7	presa	Majoritària	<i>presa</i>	Reorganització semàntica en marxa, <i>canto</i> / <i>cantell</i> amenacen d'imposar-se
8	parabolt	Majoritària	<i>parabolt</i>	La forma propug- nada competeix amb una variant molt col·loquial
9	químic	Majoritària	<i>químic</i>	Predomini de la forma <i>químic</i>

En termes generals, es poden apuntar unes quantes conclusions. En primer lloc, el nivell d'implantació de les diferents denominacions analitzades és significativament diferent. Al-

gunes de les denominacions proposades pel TERMCAT poden considerar-se implantades i hegemòniques; és el cas de *bavaresa* o *presa*. D'altres estan implantades, però de manera secundària, com ara *arnès* —en la llengua escrita, bàsicament— o *mosquetonejar* —en competència amb un col·loquialisme. I encara n'hi ha que no han arribat a arrelar, com ara *descensor de vuit*, *escalada de blocs* o *escalada en politja*. A més, hom ha constatat que hi ha algun cas conflictiu nou, com el cas de *presa*, per la irrupció del manlleu *canto*.

Entre les denominacions amb arrelament parcial o escàs s'entreveu que la diferència de canal exerceix una influència significativa. En diversos casos es detecta que les dades provinents del buidatge de textos són més favorables a les solucions que hom voldria normalitzar que no pas les dades provinents de les entrevistes orals; en altres mots, la llengua escrita sembla afavorir l'ús de solucions més «correctes» per damunt del que fa la llengua oral. Aquest diferencial en favor de la correcció en la llengua escrita provoca que de vegades s'hi generin fenòmens d'ultracorrecció com el de substituir formes clarament manllevades com *canto* per equivalents més «correctes» —si més no, més *catalans*— com el calc *cantell*.

Els resultats obtinguts plantegen problemes sovint força diferents i, per tant, cal aplicar-hi tractaments diferents: no és el mateix el cas d'*arnès* o *presa*, que competeixen amb castellanismes difícils d'acceptar, que *descensor de vuit* o *segellament químic*, que concorren amb formes catalanes perfectament acceptables com *vuit* i *químic*, i ambdós són diferents del cas de *mosquetonejar*, que té dificultats per superar el col·loquialisme *xapar*. En aquest sentit, hi ha algunes consideracions fetes pels usuaris que caldria tenir en compte. Un dels criteris per a una bona adaptació terminològica és la brevetat en els mots proposats. En els esports anomenats «de risc», la brevetat té un valor afegit: la seguretat. En situacions on hi ha un cert perill, brevetat i velocitat de comunicació poden ser sinònims de seguretat, i aquest és un element extra que els escaladors consultats reclamen que cal tenir en compte. Algunes propostes, com ara *mosquetonejar*, *escalada en politja* o *descensor de vuit* són deficitàries en aquest sentit respecte dels seus competidors *xapar*, *top rope* i *vuit*, i així ho han fet notar molts escaladors entrevistats.

Encara pel que fa a les propostes existents, hom pot avançar algunes consideracions terme a terme:

- *Descensor de vuit*: està una mica més estesa la versió *davallador de vuit*, i és present als dos diccionaris consultats. L'abreviació en *vuit*, el mot més estès, es pot incloure com a argot (o no incloure-la donant per suposada l'abreviació a partir de l'entrada més específica).
- *Escalada de blocs*: aquest mot presenta molt poca acceptació, també en la premsa escrita, l'àmbit que més vocabulari normalitzat accepta. Si tenim en compte que hi ha una opció estrangera, *boulder*, que també està força estesa, potser és recomanable plantejar l'acceptació de l'opció *escalada en bloc*, molt estesa. Així seria més fàcil substituir l'opció anglesa.
- *Mosquetonejar* presenta una altra opció, *xapar*. En el diccionari normatiu es recull el mot *xapa* amb el significat de 'fullola' o 'planxa de metall'. Això està relacionat amb les plaquetes de metall que s'empren per a fer els dispositius d'ancoratge als qual se'ls anomena, en l'argot, *xapa*. És d'aquí d'on prové el mot *xapar*, seguint el mateix procés que *mosquetonejar*. Es podria plantejar d'incloure *xapar* dins els termes normalitzats, marcant-lo com a argot.
- Els mots *escalada en politja* i *ancoratge d'expansió* també tenen molt poc èxit, tot i que són conceptes molt utilitzats, especialment el segon, amb un nombre elevadíssim d'ocurrències en la seva variant *parabolt*. Les variants més freqüents són anglicismes, *top rope* i *parabolt*, i tot i que no és freqüent admetre estrangerismes, potser aquests casos serien dels més justificats.

Els comentaris anteriors tenen a veure essencialment amb el replantejament de les fases *in vitro* de la normalització terminològica. Si hom pretén anar més enllà de les decisions de despatx, cal plantejar-se fins a quin punt la població d'usuaris potencials està en disposició d'acceptar canvis en la seva manera de parlar. En aquest sentit, Derhy (1997) apuntava en la seva recerca sobre esports extrems en francès que aquest era un terreny adobat per als anglicismes, probablement associats a la modernitat i sovint objectivament més curts. D'acord amb aquest autor, l'arquetip de practicant d'aquests esports té uns

ideals de contacte amb la natura i llibertat que el fan molt reticent a reglamentacions i limitacions de qualsevol tipus, restriccions lingüístiques incloses. Doncs bé, si més no en el cas dels termes analitzats, els resultats identificats per al català s'allunyen en certa mesura d'aquest patró. D'una banda, només un parell dels termes amb denominacions concurrents té un manlleu anglès com a forma més implantada (*top rope*, *boulder*), si no és que hom prengui *parabolt* per manlleu. Sí que hi ha, per contra, manlleus del castellà clarament dominants, com *arnés* i altres que guanyen terreny com *canto*. Ara bé, simultàniament amb l'avenç d'alguns manlleus —que potser cal posar en relació amb l'augment de castellanoparlants en el camp— també es detecta certa voluntat de preservar la catalanitat de l'àmbit, especialment en la llengua escrita. De fet, és probable que els usuaris d'*arnés* no tinguin gens de consciència d'estar emprant mots castellans, per la qual cosa el seu ús no indica cap postura ideològica respecte de la correcció en l'ús de la llengua. Aquesta diferència amb el francès podria derivar-se de les lectures diferents de la relació entre llengües a Catalunya, en general i en la comunitat d'escaladors esportius en particular: cal recordar que el món de la muntanya a Catalunya ha mantingut fins avui un fort compromís amb el país i la seva llengua, i els conflictes lingüístics no s'hi percebien tant en termes de *llibertat / imposició normativa* sinó en termes de *llengua dominant / llengua minoritzada*. Aquesta relació podria estar canviant amb l'entrada de nous practicants castellanoparlants en el camp, però ara com ara no es presenta tan reticent com sembla que ho és en francès per a les polítiques de normalització, si es duen a terme de manera adequada.

Més enllà de la disposició dels parlants, però, el que cal és que les propostes accedeixin al públic destinatari. En aquest sentit, les polítiques de difusió han estat molt minses, quasi inexistents. L'anàlisi inicial de la configuració sociolingüística del camp de l'escalada esportiva suggereix que les vies per a la incidència terminològica en aquest esport són limitades, però en tot cas podrien aprofitar-se més bé, i cal fer-ho d'acord amb les especificitats d'aquest camp.

Per incidir adequadament en aquest terreny caldria explorar amb un cert deteniment quines són les institucions més adequades per a l'acció. A diferència d'altres esports, com els

de competició, aquest és un camp atomitzat, amb xarxes molt tènues, organitzades en grups molt petits que tenen pocs espais de socialització i d'intercomunicació. La presència del català hi és predominant com a llengua oral, però el castellà hi ha guanyat terreny darrerament. A més, les publicacions especialitzades més populars són en llengua castellana. Cal, doncs, actuar sobre les institucions i persones amb més poder de difusió i amb més capital simbòlic a l'hora d'arrossegar els altres en els canvis que es proposin.

En primer lloc, fóra important que les persones i les entitats que generen materials escrits en català disposessin dels materials normatius adequats per a facilitar-los la tasca i convertir-los en participants de la difusió de les formes més adequades. En aquest sentit, fóra fàcil de posar-se en contacte amb les editorials especialitzades i els centres excursionistes amb presència significativa d'escaladors de muntanya. L'escalada esportiva mostra considerables diferències entre el registre parlat i l'escrit, i aquest darrer té escassa presència perquè la producció en aquest camp en català és feble. El nombre de practicants d'aquest esport és relativament baix, de manera que la pressió de l'oral sobre l'escrit és més forta que en altres casos. En l'escalada, sembla que els correctors no arriben a conèixer les propostes normatives o potser es refien més del criteri del redactor de l'article. Això fa que sigui interessant valorar també les diferents expressions d'argot, i potser l'opció d'adoptar-les com a formes úniques. Hi ha, de fet, un precedent d'aquesta fórmula, en el *Diccionari d'escalada esportiva*, que inclou algunes entrades d'argot. Això també ajudaria a fer que el col·lectiu sentís més proper el procés de normalització.

Una segona via d'actuació hauria de qüestionar la idoneïtat dels materials de difusió disponibles actualment. És probable que el format de diccionari sigui excessivament estàtic i seriós per a popularitzar convenientment les variants prioritzades. Hi ha altres vies —pòsters, jocs, tríptics, eines d'Internet, etc.— més lúdiques que no s'han explorat i que podrien posar-se al servei dels propòsits de normalització sense costos significatius.

Finalment, cal tornar a insistir en la necessitat d'implicar el col·lectiu diana en les tasques de difusió si es vol arribar a la implantació dels termes proposats. Potser la col·laboració més di-

recta amb les persones rellevants en aquest camp ajudaria a modificar una realitat que, d'entrada, no es mostra reticent a la normalització lingüística.

3.7 Annex: els termes analitzats a les fonts lexicogràfiques emprades

Arnès

a) Al *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans:

arnès m En escalada, en vela, etc., dispositiu format per unes corretges i un cap proveït de mosquetons, amb el qual l'esportista s'aferma per raons de seguretat o per descansar.

b) Al TERMCAT:

arnès m	<i>es</i> arnés	Cinyell format per diveses cintes i tirants que, subjectat a l'escalador, serveix per a unir-lo a la corda i repartir, en cas de caiguda, l'efecte de l'estrebada.
	<i>es</i> budrier	
	<i>fr</i> baudrier	
	<i>en</i> harness	

c) Al *Diccionari d'escalada esportiva*:

arnès m	<i>es</i> arnés, budrier	Talabard que lliga el tors i les cames de l'escalador.
	completo	
	<i>fr</i> baudrier complet	
	<i>en</i> full-harness	

Aquest diccionari remarca en les equivalències en altres llengües el fet que l'arnès sigui «complet». Hi ha arnesos de cintura i arnesos de pit (que s'acostumen a utilitzar sobretot per a nens petits). No caldria fer aquesta precisió en el cas de l'es-

calada esportiva, ja que l'arnès que s'emptra amb més freqüència és el de cintura, excepte si l'escalador és un infant, fet menys habitual.

d) Al *Diccionari d'esports de muntanya*:

arnès m Cinyell, format per diverses cintes i tirants que, en els esports que requereixen l'ús de cordes, se subjecta al cos el muntanyenc i serveix per a unir-lo a la corda i repartir, en cas de caiguda, el xoc entre les parts més resistents del seu cos. | ~ **de cintura** Arnès que subjecta les cuixes i la cintura. | ~ **de pit** Arnès que només subjecta el tronc. | ~ **integral** Arnès que subjecta les cuixes, la cintura i el tronc.

En aquesta definició hi ha recollits els diferents tipus d'arnès, que s'han explicat més amunt. Seria interessant recollir-los també en la proposta terminològica del TERMCAT, atesa la voluntat de precisió del llenguatge d'especialitat.

Pel que fa a la denominació *talabard*, present en alguns textos escrits i en les respostes d'alguns parlants, té la següent definició al DIEC:

talabard m Cinyell del qual penja l'espasa o el sabre.

Bavaresa

a) Al *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans: aquest terme no hi apareix amb aquest significat.

b) Al *TERMCAT*:

bavaresa f	es bavaresa	Tècnica d'escalada que s'e-
	es Dülfer	fectua mitjançant la força
	fr Dülfer	oposada dels peus i de les
	fr opposition	mans contra la paret, que
	en layback	s'utilitza per a franquejar cor-
	en lieback	nises i superar escletxes.

c) Al *Diccionari d'escalada esportiva*:

bavaresa	f	es	bavaresa, dülfers	Tècnica d'escalada que
		fr	Dülfer, opposition	s'efectua mitjançant
			à la Dülfer	la força oposada dels
		en	layback, lie-back	peus i de les mans con-
				tra la paret, de la qual
				el cos està separat, i
				que s'utilitza per a fran-
				quejar cornises i supe-
				rar escletxes.

Si busquem el terme per l'entrada *dülfer*, ens remet a aquesta mateixa definició.

d) Al *Diccionari d'esports de muntanya*:

bavaresa	f	Tècnica, iniciada pel bavarès Hans Dülfer, que s'efectua mitjançant la força oposada dels peus i les mans de l'escalador contra la paret, de la qual el cos resta separat, i que s'utilitza per a superar fissures.
-----------------	---	---

Totes aquestes definicions ens confirmen que ens trobem davant d'un terme que té com a hiperònim un concepte del tipus 'escalada en oposició'. Cal recordar aquesta distribució de variants, ja que ens aclarirà els resultats de l'enquesta oral.

Descensor de vuit

a) Al *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans: aquest terme no hi apareix.

b) Al *TERMCAT*:

descensor	<i>es</i>	descensor de ocho	Descensor
de vuit m	<i>fr</i>	descendeur en huit	en forma
	<i>en</i>	figure-of-eight descender	de vuit.

c) Al *Diccionari d'escalada esportiva*:

descensor	es	descensor en ocho	Descensor en
de vuit m	fr	descendeur en huit	forma de vuit.

descensor m	es	descensor, rapelador	Aparell que llisca suau- ment per la corda quan
	fr	descendeur	es fa un descens.
	en	abseil device, descender	<i>sin. compl.</i> davallador.

d) Al *Diccionari d'esports de muntanya*:

vuit m	Rapelador d'ús generalitzat, que té forma de 8, utilitzat també per assegurar el company de cordada.
---------------	--

descensor m	Rapelador.
--------------------	------------

rapelador m	Aparell per a fer ràpels i maniobres d'assegurança aprofitant el fregament que es produeix en lliscar per la corda.
--------------------	---

Escalada de blocs

a) Al *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans: aquest terme no hi apareix.

b) Al *TERMCAT*:

escalada	es	escalada en bloque	Escalada que es practica sobre blocs de pedra i parets de poca alçada.
de blocs f	fr	escalade en bloc	
	en	bouldering	

fer blocs v	es	hacer bloques	Practicar l'escalada sobre blocs de pedra i parets de poca alçada.
--------------------	----	---------------	--

c) Al *Diccionari d'escalada esportiva*:

escalada	es	boulder, escalada	Escalada que es practica sobre blocs de pedra i parets de poca alçada.
de blocs	f	en bloque	
	fr	escalade en bloc	
	en	bouldering	<i>sin. compl.</i> bouldering.

d) Al *Diccionari d'esports de muntanya*:

escalada de blocs	f	Escalada que es practica sobre blocs de pedra i parets de poca alçada.
--------------------------	---	--

Escalada en politja

a) Al *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans: no hi apareix aquesta expressió.

b) Al *TERMCAT*:

escalada	es	top rope	Escalada en què la progressió es fa amb una corda que s'ha passat prèviament per un ancoratge situat al final del recorregut i en què l'escalador és assegurat pel company situat a peu de via o a la reunió de més avall.
en politja	f	fr moulinette	
	it	moulinette	
	it	top rope	
	en	top-rope	
	en	top-roping	
	de	Top-rope	

c) Al *Diccionari d'escalada esportiva*:

fer un top rope	v tr	es hacer un top rope	Escalar una via amb la corda per dalt.
	fr	faire un top rope	
assegurar-se amb la corda per dalt	v pron	es asegurarse en top rope	Escalar una via amb la corda per dalt.
	fr	s'assurer en top-rope	
	en	top rope, to	

d) Al *Diccionari d'esports de muntanya*:

escalada en politja f Escalar una via fent de segon, amb la corda passada prèviament per un ancoratge situat més amunt i assegurat pel company que està situat a la reunió de sota o a peu de via.

escalada de segon f Escalada en què l'escalador s'assegura amb la corda que prové de més amunt.

Mosquetonejar

a) Al *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans: no hi apareix aquest terme.

b) Al *TERMCAT*:

mosquetonejar	<i>es</i> mosquetonear	Introduir la corda pels mosquetons de les bagues expressament col·locades als punts d'assegurament.
v intr	<i>fr</i> mousquetonner	
	<i>en</i> clip into, to	

c) Al *Diccionari d'escalada esportiva*:

mosquetonejar	<i>es</i> mosquetonear	Introduir la corda pels mosquetons de les bagues expressament col·locades als punts d'assegurament. <i>sin. compl.</i> xapar.
v	<i>fr</i> mousquetonner	
	<i>en</i> check on, to	

xapar v tr veg. mosquetonejar
Nota: Terme d'argot.

d) Al *Diccionari d'esports de muntanya*:

mosquetonejar	Acció d'introduir la corda pels mosquetons col·locats prèviament als ancoratges.
xapar	En l'escalada, introduir el mosquetó a la plaqueta d'un ancoratge.
cosir	En l'argot de l'escalada, passar la corda per l'interior del mosquetó de la cinta express.

Presa

a) Al *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans: aquest terme no hi apareix amb aquest sentit.

b) Al *TERMCAT*:

presa f	es presa fr prise en hold	Accident d'una paret la forma del qual permet d'ajudar-se en l'escalada.
----------------	---------------------------------	--

c) Al *Diccionari d'escalada esportiva*:

presa f	es presa fr prise en hold	Accident d'una paret la forma del qual permet d'ajudar-se en l'escalada.
----------------	---------------------------------	--

presa artificial f	es presa artificial fr prise artificielle en artificial hold	Presa de material sintètic, fabricada i col·locada artificialment.
---------------------------	--	--

canto ris m	es canto ris fr gratton; petite prise en flake; nick	Presa de dimensions molt reduïdes. <i>Nota:</i> Terme d'argot.
--------------------	--	---

Destaca la col·locació *canto ris*, l'únic cas en què s'inclou *canto* en una entrada.

d) Al *Diccionari d'esports de muntanya*:

presa	Accident d'una paret que pot ser utilitzat com a punt de suport en la pràctica de l'alpinisme i l'escalada.
presa artificial	Presa de material sintètic col·locada, especialment, en estructures artificials.
canto ris	En escalada, terme d'argot que s'aplica a les preses de dimensions molt reduïdes.

Fins aquí, els termes seleccionats són expressions acceptades pel Consell Supervisor del TERMCAT o elaborades pel mateix TERMCAT o sota la seva supervisió. Els dos termes següents, però, han estat escollits pensant més aviat en el futur del vocabulari. Són dos termes que, a causa de la novetat dels ítems que denominen, encara no han estat estudiats pel TERMCAT.

Parabolt

a) Al *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans: aquest terme no hi apareix.

b) Al *TERMCAT*: aquest terme encara no ha estat estudiat pel TERMCAT.

c) Al *Diccionari d'escalada esportiva*: en aquest diccionari no s'ha inclòs aquest terme.

d) Al *Diccionari d'esports de muntanya*: tracta *parabolt* com a estrangerisme, i remet a la següent entrada:

ancoratge d'anella	Ancoratge d'expansió que en ser cargolat engrandeix una anella interior que el deixa fixat a la roca.
---------------------------	---

Aquesta denominació ha estat valorada per dos escaladors experimentats i amb una llarga trajectòria en l'escalada. L'un la considera bona però amb una incorrecció, ja que afirma que hi ha parabolts que no funcionen mitjançant l'expansió d'una anella. L'altre considera l'expressió força bona. Caldria fer un estudi més aprofundit per acabar de delimitar la situació, però sembla que l'expressió *ancoratge d'anella* podria ser una opció.

Químic

a) Al *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans: es pot trobar l'adjectiu *químic* en el DIEC, però no inclou aquesta accepció.

b) Al *TERMCAT*: aquest terme encara no ha estat normalitzat pel *TERMCAT*.

c) Al *Diccionari d'escalada esportiva*:

segellament	es	sellamiento de	Segellament fet en
de resina ¹⁶ m		resina	una paret amb l'ajut
	fr	scellement résine	de resines sintèti-
	en	resin sealing	ques.

d) Al *Diccionari d'esports de muntanya*:

segellament	Ancoratge químic que es fixa mitjançant resines sintètiques.
--------------------	--

16. Aquest diccionari recull altres tipus de segellaments com ara de ciment o per injecció.

3.8 Annex: materials per a l'entrevista en escalada esportiva

Guió per a l'entrevista

Termes

- 1) Arnès, *boudrier*.
- 2) Bavaresa, *dülfer*.
- 3) Descensor de vuit, *vuit*.
- 4) Escalada de blocs, fer blocs, *escalada de bloc*, *fer bloc*.
- 5) Escalada en politja, *top rope*.
- 6) Mosquetonejar, *xapar*, *grapapar*.
- 7) Presa, *canto*.
- 8) Parabolt.
- 9) Químic.

Sobre els termes

- A. Com anomenes això?
- B. Com ho escriuries?
- C. Coneixes alguna altra denominació?
- D. Coneixes aquesta denominació?
- E. L'has sentit entre la gent?
- F. Què et sembla?

Dades sociolingüístiques i esportives

- G. Llengua d'ús habitual
- H. Relació que té amb l'escalada esportiva
- I. Temps que fa que practica l'escalada esportiva
- J. Coneixença del *Diccionari d'escalada esportiva*
- K. Què opines que es normalitzi la terminologia de l'escalada esportiva?
- L. Observacions

3.9 Annex: materials buidats per a l'anàlisi d'implantació en llengua escrita

Revistes

- 1) Revista *Muntanya*, editada pel Centre Excursionista de Catalunya. També se n'han tingut en compte els anuncis. El període buidat s'estén des del 1981 al 1983, i comprèn, alhora, alguns números dispersos dels anys 1992, 1993, 1994 i 2001. Números: 714, 715, 716, 717, 718, 719, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 781, 782, 185, 796 i 836.
- 2) Revista *Vèrtex*, editada per la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya. També se n'han tingut en compte els anuncis. El període buidat s'estén des del 1991 al 2005. Números: 138, 139, 140, 143, 144, 145, 146, 149, 150, 152, 153, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 163, 162, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 191.

Guies d'escalada:

- ALFONSO, Luís; BUXÓ, Xavi. *Escaladas en Arbolí*. Barcelona: Supercrack Edicions, 2002.
- *Guia d'escalada de Vilanova de Prades*. (Autoeditada pel Càmping de Vilanova de Prades, 2006.)
- HERNÁNDEZ, Lluçia; PUJOL, Josep. *Escalar al Berguedà*. Berga: Berga Climbs, 2004.
- TERMA, Carles; ALFONSO, Luís; BUXÓ, Xavi. *Guia d'escalada Sadernes-Beuda*. Barcelona: Supercrack Edicions, 1999.

Altres materials:

- Fullet sobre la regulació de l'escalada al Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac, editat per la Diputació de Barcelona (2002)
- Fullet del curs d'alta muntanya del Centre Excursionista de Banyoles (2005).
- Fullet de la Copa Catalana d'Escalada en Bloc, editat pel Club Excursionista de Palautordera (2006).

Materials d'Internet

1. www.feec.org, web de la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya. La data del buidatge ha estat el 20 d'abril de 2006.
2. www.kpujo.com, pàgina personal Aquest web inclou part del vocabulari del *Diccionari d'escalada esportiva* en un apartat anomenat «Diccionari». Tots els termes que figura-ven en aquests apartat de la pàgina no han estat comptabi-litzats. Buidatge realitzat el 21 d'abril de 2006.
3. www.onaclimb.com, pàgina d'Internet que pertany a l'edi-torial amb el mateix nom. Inclou informacions pràctiques sobre l'escalada, ressenyes i un diccionari, que s'ha exclòs de la cerca. Buidatge realitzat el 25 d'abril de 2006.

4. Entre *el hockey* i *l'hoquei*. La implantació dels neologismes terminològics en el camp de *l'hoquei* sobre herba¹

Marina Nogué Pich; F. Xavier Vila i Moreno

4.1 Objectiu

Aquesta investigació analitza la implantació de les diferents variants existents per a un seguit de termes que van ser objecte de normalització terminològica a començament de la dècada dels anys 90 en el camp de *l'hoquei sobre herba*. L'estudi aborda termes problemàtics per causes diverses, ja sigui per concurrència entre manlleus i propostes de base catalana, ja sigui per concurrència de variants ortogràfiques, ja sigui per falta d'estandardització en l'ús o per altres motius.

Aquesta recerca té dos objectius complementaris: d'una banda, pretén fornir informacions per a avaluar el resultat en

1. Els autors volen agrair l'ajut inestimable de totes les persones que han col·laborat a l'hora de realitzar aquest treball: a Ester Bonet, assessora lingüística de la Unió de Federacions Esportives de Catalunya, per haver contribuït al coneixement general de l'àrea i per la seva visió sobre la situació de la normalització en aquest camp; a Jordi Alcover, expresident de la Federació Catalana de Hockey, per la seva visió general de l'àrea i el seu parer concret sobre cadascun dels termes analitzats; a Aleix Noblom, gerent de la Federació Catalana de Hockey, per la seva visió general de l'àrea i els comentaris sobre els termes; a Jaume Llopis, professor d'estadística de la UB i assessor en qüestions de metodologia quantitativa; a Esteve Valls, col·laborador del Departament de Filologia catalana de la UB pels seus comentaris sobre el text; i, de manera molt especial, a tots els informants i totes les persones que respongueren al qüestionari, sense la participació dels quals aquesta recerca hauria estat impossible. No cal dir-ho, però és bo de recordar-ho: tots els errors o males interpretacions eventuais d'aquest text són responsabilitat exclusiva dels autors.

l'àrea afectada i, si escau, replantejar decisions preses al començament del procés; d'una altra, la investigació també pretén explorar vies per al desenvolupament de les tècniques d'avaluació en polítiques lingüístiques i específicament terminològiques.

4.2 Caracterització general del camp de l'hoquei a Catalunya

4.2.1 Caracterització general de l'àrea

a) L'hoquei i les diferents modalitats

El terme *hoquei* és comú a tot un seguit de modalitats: l'hoquei sobre herba, l'hoquei sobre patins, l'hoquei sala i l'hoquei sobre gel. Tot i compartir parcialment part de la denominació, la interrelació entre aquests esports no és tan evident com es podria esperar. Tradicionalment, el terme *hoquei* es reserva per a la modalitat d'hoquei sobre herba, que té el seu paral·lel en l'hoquei sala, modalitat de pista coberta d'aquest mateix esport. Això comporta que molts dels practicants d'hoquei sobre herba també participin a les competicions d'hoquei sala. L'estreta relació entre aquestes modalitats es fa patent en el fet que estan agrupades en la mateixa federació, la Federació Catalana de Hockey.²

Pel que fa a l'hoquei sobre patins i l'hoquei sobre gel, es consideren modalitats diferents, amb reglaments i característiques pròpies. Cadascun d'aquests està regulat per una federació diferent: l'hoquei sobre patins està inclòs en la Federació Catalana de Patinatge, i l'hoquei sobre gel dins de la Federació Catalana d'Esports d'Hivern. Això comporta, a més, que no hi hagi mobilitat entre els participants d'aquestes modalitats i els de l'hoquei sobre herba o sala.

2. A partir d'ara, FCH.

b) Breu història de l'hoquei a Catalunya

A Catalunya, l'hoquei és un esport que s'inicia a principi del segle XX a la ciutat de Terrassa, en concret entre exalumnes de l'Ateneu Calassanç d'aquesta mateixa ciutat. No és fins al 1914-15, però, que l'hoquei agafa una certa embranzida a la resta de Catalunya, amb l'aparició de nous clubs a la mateixa ciutat de Terrassa i també a Barcelona. L'any 1918 aquest creixement desemboca en la creació de la Federació Catalana d'Hoquei, i la disputa del primer Campionat de Catalunya. Es tracta d'un esport, per tant, que compta amb una llarga tradició al nostre país. A partir de la dècada dels 20 i durant el segon quart de segle continua l'aparició de nous clubs, emplaçats en les mateixes ciutats on l'esport s'ha iniciat, especialment a Terrassa.

L'any 1943 es fusionen les federacions d'hoquei sobre herba i hoquei sobre patins en la Federació de Patinatge. Tanmateix, l'any 1954 es produeix una escissió i la Federació d'Hoquei Herba pren vida pròpia novament. Del 1955 al 1960, amb Pau Negre al capdavant de la federació, l'hoquei sobre herba català aconsegueix una de les seves fites més importants, i assolix un alt nivell que ha aconseguit mantenir fins a l'actualitat.

c) Organització administrativa

L'hoquei sobre herba és un esport federat, i com a tal segueix una organització jeràrquica que va des dels clubs, a escala local, fins a la federació internacional:

- 1) Clubs. Són tradicionalment la unitat bàsica d'aquest esport. Hi ha clubs dedicats exclusivament a l'hoquei i d'altres, com per exemple el Club de Polo, on també s'hi practiquen d'altres esports.
- 2) Federació Catalana de Hockey. Configurada essencialment entorn d'un president, un gerent o director esportiu, suport administratiu (comptables i administratius) i un comitè d'àrbitres.
- 3) Reial Federació Espanyola d'Hoquei (Real Federación Española de Hockey). Agrupa les diverses federacions territorials i s'encarrega d'organitzar les competicions estatals i la selecció espanyola.
- 4) Federació Internacional d'Hoquei (International Hockey Federation). Regula les competicions internacionals i els

aspectes més bàsics de l'esport, com ara el reglament. Està en contacte amb les federacions estatals, que després comuniquen les decisions preses en aquest nivell a les federacions territorials.

En el marc europeu, com en el català, el més habitual és que l'element central pel que fa a la pràctica de l'hoquei sigui el club, on es formen els jugadors al llarg de la seva trajectòria professional. Hi ha territoris de l'Estat espanyol, tanmateix, en què els equips s'han creat per iniciativa municipal, tot i que aquesta tendència és més recent. A l'Estat espanyol, els jugadors amb bones qualitats tendeixen a traslladar-se al Centre d'Alt Rendiment especialitzat en hoquei que hi ha a Madrid. Aquesta és la pràctica habitual, especialment en els casos d'equips que no estan vinculats a cap club. Però aquest sistema no afecta els jugadors catalans, ja que el país i els clubs disposen de recursos suficients per a cobrir les necessitats que els jugadors professionals requereixen.

En termes comparatius, l'hoquei sobre herba està molt més arrelat a Catalunya que a la resta de l'Estat. La potència de Catalunya en aquesta àrea i la quantitat de professionals que s'hi formen repercuteixen en la composició de la selecció espanyola, que sempre compta amb un alt nombre de jugadors catalans.

d) Clubs d'hoquei al domini lingüístic català

Els clubs inscrits en la Federació Catalana de Hockey són vint-i-cinc, la majoria situats al Vallès Occidental, al Barcelonès, al Maresme i al Baix Llobregat.

- Terrassa: Atlètic Terrassa Hockey Club (clubs afiliats: Vallès Esportiu, Atlètic 1952 i Can Salas), Club Egara (club afiliat: EHC), Club Deportiu Terrassa Hockey (club afiliat: AD Rimas), Club de Tennis «Les Fonts» — Natació Línia 22.
- Barcelona: Reial Club de Polo (clubs afiliats: Diagonal HC, Pedralbes 1897, Pedralbes HC, Gran Reserva i Pedralbes 1991), Futbol Club Barcelona (club afiliat: Barceloní Stick HC), Club Hockey Sant Andreu i Catalonia Hoquei Club.
- Sant Cugat del Vallès: Júnior Futbol Club (club afiliat: Júnior 1917).

- Mataró: Iluro Hoquei Club.
- Matadepera: Matadepera 88 Hoquei.
- Castelldefels: Club de Tennis Castelldefels i Olímpia Hockey Castelldefels.

A la resta del domini lingüístic, l'hoquei sobre herba no és gaire popular. La federació del País Valencià té els següents clubs: C. H. Carpesa, C. D. Giner De Los Ríos, C. H. Requena, C. H. San José, C. H. San Vicente, C. E. Universitat de València, Oliva H.C, València, C. H. Xaloc. La pràctica de l'hoquei no hi està gaire estesa, per la qual cosa alguns clubs juguen competicions a Catalunya. A les Illes Balears, la pràctica d'aquest esport és molt recent i encara no ha sobrepassat el nivell amateur. Aquest territori encara no disposa de federació pròpia, només té una delegació regional. Finalment, no es té constància de la pràctica professionalitzada o semiprofessionalitzada de l'hoquei a Andorra, la Catalunya del Nord, l'Alguer o la Franja de Ponent.

e) Competicions i calendari

En l'àmbit català tan sols es disputa el Campionat de Catalunya. Pel que fa a l'Estat espanyol, es juga una lliga masculina i una altra de femenina organitzades per la Federació Espanyola d'Hoquei. Cada lliga està estratificada en diferents divisions (divisió d'honor, divisió d'honor B,³ 1a divisió, segona divisió, etc.), cadascuna de les quals compta amb deu equips. Només és totalment professional la divisió d'honor, l'única en què es fan fitxatges internacionals. Quant al nombre d'equips, és més alt a la lliga masculina que a la femenina, i en ambdós casos les categories se separen segons l'edat: infantils, cadets, sub-10, sub-8, etc. A més de la lliga, també es juguen un cop a l'any la Copa del Rei i la Copa de la Reina.

Més enllà de les fronteres estatals, els equips catalans participen en altres competicions segons els seus resultats i capacitats. En el nivell europeu es juguen competicions entre seleccions estatals i competicions de clubs. En l'àmbit mundial, es juga la Copa del Món cada quatre anys i, també cada quatre anys, els Jocs Olímpics. A més, també hi ha una competició ano-

3. La Divisió d'honor B només existeix en la lliga masculina.

menada *Champions Trophy*, que disputen cada any les sis millors seleccions estatals triades a partir d'un rànquing de punts obtinguts d'acord amb els resultats en les diferents competicions.

En termes generals, el calendari de competició s'organitza de la següent manera:

- Pel setembre, es juga el Campionat de Catalunya, que serveix per a engegar els equips de cara a les lligues espanyola i europea.
- Per l'octubre s'inicia la primera volta de la lliga espanyola, que finalitza pel desembre.
- Entre desembre i febrer es fa una pausa en la lliga, durant la qual es disputen les competicions d'hoquei sala. Hi ha jugadors que aprofiten aquesta pausa per anar a jugar a l'Índia, país molt reconegut en el món de l'hoquei. En aquesta pausa també es disputa la Copa del Rei.
- A finals de febrer o inicis de març la lliga espanyola es reprèn amb la segona volta. Cap a finals del mes de juny s'acaba, amb la disputa dels *play-off* i la final.
- A l'estiu es juguen les competicions europees i mundials.

4.2.2 Caracterització sociolingüística de l'hoquei sobre herba

a) La configuració del camp: els practicants

Originat i desenvolupat entorn de la burgesia tèxtil, l'hoquei a Catalunya continua sent avui un esport vinculat a les classes socials mitjanes i altes de determinades zones urbanes de la regió metropolitana de Barcelona (Terrassa, Barcelona, Sant Cugat, etc.), la qual cosa facilita que, en termes sociolingüístics, els catalanoparlants hi siguin molt majoritaris. A grans trets, es pot dir que l'hoquei és un esport on predominen els homes, tot i que la representació femenina no és baixa. Els nens comencen a jugar-hi de bastant petits, entre els 6 i els 8 anys aproximadament. Quan arriben a l'edat de retirar-se, molts practicants continuen vinculats a l'esport exercint de monitors, implicats en les federacions, com a entrenadors o en tasques similars.

A Catalunya, l'hoquei té avui un planter més aviat reduït. Ara bé, tot i ser un esport minoritari, l'hoquei català obté uns resultats més que significatius, amb èxits internacionals molt

destacables. De fet, els practicants d'aquest esport formen una xarxa densa i activa, que viu amb passió el seu esport i que sovint en transmet l'afecció de pares a fills.

La configuració de l'univers de persones relacionades amb l'hoquei a Catalunya demana destriar dos cercles concèntrics. En primer lloc, és possible determinar de forma bastant precisa la quantitat de practicants, àrbitres i directius, ja que tots necessiten llicències atorgades per la Federació Catalana. D'acord amb el nombre de llicències federatives de jugadors, àrbitres, directius i personal de les federacions i clubs, i de monitors, entrenadors i responsables d'equip, es pot establir que el nombre de persones directament implicades en aquest esport és d'aproximadament dues mil cinc-cents. Al costat d'aquest nucli dur, hi ha una àmplia capa de persones més o menys vinculades a aquest esport, aficionats que assisteixen a algunes competicions o seguidors ocasionals. Òbviament, resulta molt més difícil d'estimar el nombre de seguidors sense llicència. En tot cas, les dades proporcionades pels informants consultats oscil·len entre cinc mil i quinze mil a tot Catalunya.

b) Els contextos d'ús lingüístic en l'hoquei

Tot i ser un esport minoritari, l'hoquei té una projecció social superior a la de la resta d'esports analitzats en aquest volum. Això fa que s'hi produeixi una certa diversificació dels contextos d'ús lingüístic, sobretot pel que fa a presència pública i en mitjans de comunicació, especialment en comparació amb l'escalada esportiva.

Pel que fa a la llengua oral, en l'hoquei hi ha, òbviament, interacció informal i sessions de formació. En l'hoquei hi ha també, però, alguns contextos comunicatius orals més formals; és el cas, per exemple, de les reunions de comitès, les retransmissions de televisió i ràdio, les classes impartides als practicants o l'arbitratge dels partits.

Pel que fa a la televisió, la presència de l'hoquei hi és força escassa. En llengua catalana, només el Canal 33 de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió retransmet esporàdicament partits i notícies d'hoquei, amb motiu d'esdeveniments importants. Pel que fa a la ràdio, Catalunya Ràdio no acostuma a emetre informació relacionada amb aquest esport, però sí que emet

els resultats de la lliga regularment. Molta més atenció hi dedica la Ràdio Municipal de Terrassa. Aquesta emissora emet un programa especial els diumenges, dia de partit, anomenat «Minut 70». Aquest programa, a més, disposa d'una pàgina web pròpia.

Pel que fa a la llengua escrita, també hi ha una mica més de diversitat de contextos d'ús. En primer lloc, la Federació i els clubs són productors de material escrit; aquesta categoria inclou documentació pertanyent al Comitè d'Àrbitres, tals com el reglaments, els estatuts o els resums interns de premsa. A més a més, hi ha diversos butlletins específics d'hoquei editats per alguns clubs, com l'Atlètic de Terrassa o el Club de Polo, amb informacions per als socis. Encara que no tots es fan en llengua catalana, hom ha localitzat tres butlletins en aquesta llengua: el *Drac*, publicat pel Club Egara; el *Rusc*, publicat per l'Atlètic de Terrassa; i el *Barceloní Stick*, publicat pel club amb el mateix nom. Per la seva banda, la Federació Catalana de Hockey no publica cap butlletí actualment, tot i que sí que distribueix resums de premsa interns. Encara lligada a la producció essencialment interna, generada i adreçada al món de l'hoquei, cal no oblidar la producció escrita generada a les pàgines d'Internet dels clubs.

Com en els altres esports estudiats en aquesta obra, els llibres i manuals publicats en llengua catalana són virtualment inexistents. Però a diferència del que passava amb els esports anteriorment analitzats, l'hoquei sobre herba accedeix amb certa freqüència a alguns mitjans de comunicació escrita en llengua catalana: els diaris generals en català —l'*Avui*, l'*Periódico* i sobretot l'*Nou*— publiquen els resultats de la lliga i comunicats molt breus. Aquests mitjans també publiquen ocasionalment algun article sobre hoquei, sempre coincidint amb competicions o esdeveniments rellevants. Localment, el *Diari de Terrassa* publica informació relacionada amb l'hoquei pràcticament cada dia, però ho fa en castellà. En canvi, l'edició del Vallès d'*El 9 Nou* sí que publica articles en català sobre aquest esport. A més, hi ha dos diaris gratuïts, el *Més Terrassa* i el *Més Sant Cugat*, que publiquen en català informació sobre hoquei de manera regular, pràcticament diària. El diari esportiu en català *El 9 Esportiu de Catalunya*, en bona mesura coincidint amb el suplement *El Nou*, també cobreix l'activitat d'hoquei amb una certa regularitat.

Internet ofereix també algunes fonts periodístiques escrites en català relacionades amb l'hoquei. Així, a banda de les versions electròniques de diversos diaris, s'hi poden consultar notícies publicades en format digital pel diari electrònic *Vilaweb* i per agències de notícies com Europa Press.

c) Les llengües en l'hoquei català

Les llengües en joc en l'hoquei al nostre país són el català, el castellà i l'anglès. El català és àmpliament usat oralment en el món de l'hoquei en totes les ocasions, tot i que normalment d'acord amb la norma d'acomodació al castellà que governa les tries de llengua en els usos interpersonals a Catalunya. La Federació Catalana usa el català com a llengua de funcionament intern, d'acord, entre altres coses, amb el caràcter de llengua pròpia que té a la Unió de Federacions Esportives de Catalunya. Anteriorment la UFEC impartia cursos de català per al personal de les federacions i aprofitava l'ocasió per difondre la terminologia dels diferents esports, però va deixar de fer-ho per dos motius. D'una banda, el personal administratiu de les federacions sol ser temporal; això vol dir que la formació invertida en una persona en concret es perdia quan aquesta deixava de treballar en el sector. D'una altra, atès que ja fa anys que és obligatòria l'escolarització en llengua catalana, la gent jove que comença a treballar en aquest àmbit ja té —si més no en teoria— els coneixements suficients per a escriure correctament en català. El problema en aquest cas és que moltes de les noves incorporacions no estan implicades en l'esport en qüestió, i, en conseqüència, no dominen la terminologia pròpia de la disciplina.

El castellà té igualment una presència significativa en el món de l'hoquei. En primer lloc, per la presència de castellanoparlants —monolingües o no, espanyols o llatinoamericans— en l'entorn social de l'hoquei a Catalunya mateix i per l'obligada bilingüïtzació dels catalanoparlants en aquesta llengua. En segon lloc, per l'estructura esportiva de l'hoquei. Tot i la fortalesa de l'esport a Catalunya, cal tenir en compte que un dels esdeveniments més rellevants per als esportistes és precisament la Lliga espanyola. Les relacions amb els clubs de la resta de l'Estat es fan, llevat d'excepcions del mateix domini lingüístic, en castellà.

Però el veritable fet lingüístic diferencial de l'hoquei es troba en l'altra llengua en joc, l'anglès. L'anglès té en l'hoquei una presència força superior a la que assoleix a la resta de la societat catalana. Cal tenir present que l'hoquei és un esport nascut a Anglaterra, desenvolupat en la llengua d'aquest país, i molt més popular en països anglòfons que no pas a Catalunya. La vinculació internacional d'aquest esport és comparativament força significativa, no sols amb la resta d'Europa, sinó amb països de la Commonwealth com l'Índia. Això implica que el pes passat i present de l'anglès sigui molt elevat. De fet, aquest és un esport en què no es troben, en general, manlleus que provinquin d'altres llengües que no sigui l'anglès, idioma que funciona, a més a més, com a llengua franca a les competicions oficials. En aquest sentit, cal no oblidar que l'anglès és força més present en el repertori comunicatiu de les classes benestants catalanes del que ho és en el repertori mitjà del país.

4.2.3 Caracterització del camp terminològic

La terminologia catalana de l'hoquei va ser adoptada o adaptada pels esportistes i el seu entorn al llarg del segle XX, d'acord amb dinàmiques internes al camp i pràcticament sense suport terminològic extern. Només alguns termes de l'hoquei com *estic* van escolar-se en les obres normatives generals com el diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans o en obres de l'editorial Enciclopèdia Catalana.

La codificació de la terminologia catalana d'aquest camp va rebre una empenta definitiva poc abans de la celebració dels Jocs Olímpics de Barcelona celebrats l'any 1992. Amb motiu d'aquell esdeveniment, el TERMCAT va rebre l'encàrrec d'elaborar la terminologia oficial dels esports olímpics, encàrrec que va acabar desembocant en la preparació i publicació del *Diccionari d'hoquei*.⁴

4. TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. *Diccionari d'hoquei*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1992. (Diccionaris dels Esports Olímpics; 19). El diccionari conté 444 termes, amb entrades en català, castellà, francès i anglès.

Les dades consultades fan pensar que la difusió de la terminologia preparada en el camp de l'hoquei va ser una mica més intensa que la del camp de l'esgrima i l'escalada esportiva. A banda de la distribució del *Diccionari* entre participants en l'esdeveniment i per via comercial, hom va editar materials en diversos formats —bàsicament pòsters i tríptics— en col·laboració amb l'Ajuntament de Terrassa i la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya, que també van ser objecte de certa difusió. A més, d'ençà dels esdeveniments olímpics, s'ha produït una certa difusió terminològica suplementària: d'una banda, a partir de la pàgina web del TERMCAT; d'una altra, des d'alguns mitjans de comunicació: el diari *Avui* va publicar un recull de vocabulari de l'hoquei, i la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió, a través de la pàgina web *És a dir*, també es pronuncia a favor o en contra de determinades formes. Tot i així, cal remarcar que es tracta de casos puntuals, que no formen part d'una actuació planificada.

Tot i aquestes activitats, les tasques de difusió de la terminologia poden qualificar-se de modestes. En aquest sentit, hi ha una dada de cert interès per a entendre que potser no tots els canals de difusió es rendibilitzen al màxim. La Unió de Federacions Esportives de Catalunya demana a les federacions que la componen que les comunicacions que tinguin una certa repercussió es facin en català i siguin revisades pels assessors lingüístics que la mateixa UFEC posa a la seva disposició. Tot fa pensar que la Federació Catalana de Hockey no sol fer gaire ús del servei d'assessorament ofert per la UFEC, sigui perquè ja és autosuficient, sigui per manca de temps, sigui per discrepància amb alguna decisió. En tot cas, aquest canal de distribució sembla infrautilitzat.

A l'hora de valorar l'estat de la normalització de la terminologia específica de l'hoquei és important de tenir en compte que a començament de la present dècada hi va haver un canvi de criteri de certa importància per als termes que seran tractats aquí. El canvi tingué a veure amb l'acceptació d'anglicismes en un bon nombre de mots, com ara els estudiats aquí *cop de càstig*, *cop picat*, *empenta*, *entrada*, *penal*, *punxada*, *servei neutral* i *tir de cullera*. En les sessions de normalització dutes a terme pel TERMCAT durant l'any 1991, es va optar per acceptar tant la forma catalana com el manlleu, bo i donant preferència

a la primera sobre la segona. Posteriorment, l'any 2001, es van bandejar els manlleus en tots aquells casos en què existís una alternativa catalana. També es va optar per l'adaptació ortogràfica dels mots *xip* i *xop*. Aquests canvis no semblen haver tingut una difusió explícitament adreçada als usuaris habituals dels termes en el camp de l'esport.

4.3 Selecció dels objectius, els termes i les tècniques

4.3.1 Els objectius i els termes seleccionats

L'anàlisi del camp, de la seva realitat sociolingüística i terminològica, i de les polítiques lingüístiques desenvolupades conduïren a centrar l'atenció en un seguit de 13 termes, seleccionats d'acord amb els criteris ja plantejats anteriorment (vegeu capítol 1).

Els termes van ser identificats conjuntament amb el TERM-CAT, i el motiu essencial —tot i que no pas l'únic— per a la inclusió en la llista (vegeu taula 5) fou la concurrència entre la denominació catalana aprovada i difosa a partir del *Diccionari d'hoquei*, i el seu equivalent anglès. Com en el cas de l'escalada esportiva, en aquesta oportunitat es tingué en compte tant la llengua oral com l'escrita.

Taula 5. Termes seleccionats per a l'estudi amb denominació preferent en català, equivalent anglès i definició

	Català	Anglès	Definició (font: <i>Diccionari d'hoquei</i>)
1	cop de càstig	<i>penalty stroke</i>	Sanció executada per un atacant que consisteix a impulsar la bola des d'un punt concret de l'àrea mentre la resta de jugadors estan situats darrere la línia de 22,90 m.

	Català	Anglès	Definició (font: <i>Diccionari d'hoquei</i>)
2	cop picat	<i>slap shot</i>	Tir executat sense acompanyament i amb un únic moment de contacte entre la bola i l'estic, agafant el mànec amb les mans separades.
3	empenta	<i>push</i>	Tir executat empenyent la bola amb l'estic de manera que es mogui arran de terra.
4	entrada	<i>tackle</i>	Acció defensiva que consisteix a intentar de recuperar-la.
5	estic	<i>stick</i>	Bastó format per un mànec i per una part inferior corba amb què s'impulsa la bola.
6	flic	<i>flick</i>	Tir executat acompanyant la bola amb l'estic, que finalitza amb un cop de canell, de manera que la bola s'eleva sobtadament.
7	hoquei	<i>hockey</i>	Esport de conjunt practicat a l'aire lliure en un camp de joc de gespa entre dos equips d'onze jugadors cadascun que consisteix a impulsar una bola amb l'estic cap a la porteria defensada per l'equip contrari, amb l'objectiu de marcar gols.
8	penal	<i>penalty corner</i>	Sanció executada per un atacant des del punt de penal, que consisteix a impulsar la bola cap a un dels seus companys situats al voltant de l'àrea, el qual la controla perquè un altre company intenti de marcar un gol. Nota: Aquesta sanció s'aplica quan un defensor comet una falta no intencionada a la seva àrea o una falta intencionada a la zona de 22,9 m, o quan envia la bola fora del camp voluntàriament per la línia de fons.

	Català	Anglès	Definició (font: <i>Diccionari d'hoquei</i>)
9	punxada	<i>jab</i>	Acció defensiva que consisteix a intentar de recuperar la bola tocant-la amb la punta de l'estic mitjançant una sèrie d'extensions ràpides del braç esquerre.
10	servei neutral	<i>bully</i>	Servei efectuat després d'una interrupció excepcional del partit, que consisteix a tocar, un jugador de cada equip, la part plana de l'estic contrari tres vegades per damunt de la bola, situada entre tots dos, i després intentar aconseguir-la, mentre la resta de jugadors són a una distància mínima de 4,55 m.
11	tir de cullera	<i>scoop</i>	Tir executat posant l'estic quasi horitzontal per sota de la bola i aixecant-ne la punta ràpidament, de manera que la bola s'eleva descrivint una paràbola.
12	xip	<i>chip</i>	Tir en què es pica la bola per la part superior, de manera que rebota i s'eleva amb una paràbola poc pronunciada.
13	xop	<i>chop</i>	Tir en què es fa picar l'estic contra terra, de manera que en rebotar toca la bola i l'eleva amb una paràbola molt pronunciada.

La revisió de la documentació preparada per als dossiers de normalització de cadascun dels termes, així com les entrevistes i el buidatge, van permetre constatar l'ampli marge de variació denominativa existent en aquest terreny. La taula 6 recull les denominacions acceptades pel TERMCAT i totes les variants recollides al llarg del treball. Un cop d'ull a la taula permet constatar que, respecte de la forma propugnada com a oficial, les fonts per a la variació són diverses, i apareixen barrejades:

- concurrència entre forma de base catalana i manlleu de l'anglès (*cop de càstig* i *penalty stroke*);
- concurrència entre manlleu adaptat al català i forma original (*flic* i *flick*);
- concurrència entre forma catalana i manlleu del castellà (*servei neutral* i *saque neutral*);
- concurrència de diverses denominacions catalanes (*tir de cullera* i *cop de cullera*);
- variació ortogràfica en qualsevol de les tres llengües (*penal strock*, *penal stroke*, *penal strok*, *penal-strock*, *penal-stroke*, *penalty strok*, *penalty strock*, *penalty stroke*, *penalty strok*, etc.).

Taula 6. Termes seleccionats per a l'estudi i denominacions concurrents identificades

	Termes (amb denominacions oficials)	Denominacions enregistrades		
1	cop de càstig penalty stroke (fins al 2000)	<i>cop de càstig</i> <i>penal stroke</i> <i>penal strock</i> <i>penal stroke</i> <i>penal strok</i> <i>penalty stroke</i> <i>penalty strock</i> <i>penalty stroke</i> <i>penalty strok</i> <i>penalti stroke</i>	<i>penalti strock</i> <i>penalti stroke</i> <i>penalti strok</i> <i>penal-strock</i> <i>penal-strocke</i> <i>penal-strok</i> <i>penalty-stroke</i> <i>penalty-strock</i> <i>penalty-strocke</i>	<i>penalty-strok</i> <i>penalti-stroke</i> <i>penalti-strock</i> <i>penalti-strocke</i> <i>penalti-strok</i> <i>stroke</i> <i>strock</i> <i>stroke</i> <i>strok</i>
2	cop picat slap shot (fins al 2000)	<i>cop picat</i> <i>tir picat</i>	<i>picat</i> <i>slap shot</i>	<i>slap</i> <i>escopida</i>
3	empenta push (fins 2000)	<i>empenta</i> <i>empuje</i>	<i>push</i>	<i>tir d'arrossegament</i> <i>tir d'arrossegada</i>
4	entrada tackle (fins al 2000)	<i>entrada</i> <i>tackle</i>	<i>takle</i>	
5	estic	<i>estic</i> <i>stick</i>		
6	flic	<i>flic</i> <i>flick</i>	<i>cop de canell</i>	

	Termes (amb denominacions oficials)	Denominacions enregistrades		
7	hoquei hoquei sobre herba	<i>hoquei</i> <i>hoquei sobre herba</i> <i>hoquei herba</i> <i>hoquei sobre gespa</i>	<i>hockey sobre herba</i> <i>hockey herba</i> <i>hockey sobre gespa</i> <i>hockey</i>	
8	penal penalty corner (fins al 2000)	<i>penal</i> <i>penalt</i> <i>penalti</i> <i>penalty</i> <i>penal corner</i> <i>penal còrner</i> <i>penal córner</i> <i>penalti corner</i>	<i>penalti còrner</i> <i>penalti córner</i> <i>penalty corner</i> <i>penalty còrner</i> <i>penalty córner</i> <i>penal-corner</i> <i>penal-córner</i> <i>penal-córner</i>	<i>penalti-corner</i> <i>penalti-còrner</i> <i>penalti-córner</i> <i>penalty-corner</i> <i>penalty-còrner</i> <i>penalty-córner</i>
9	punxada jab (fins al 2000)	<i>punxada</i>	<i>jab</i>	
10	servei neutral bully (fins al 2000)	<i>servei neutral</i> <i>bully</i>	<i>bully</i> <i>saque neutral</i>	
11	tir de cullera scoop (fins al 2000)	<i>tir de cullera</i> <i>tiro de cullera</i>	<i>scoop</i> <i>scop</i>	<i>cop de cullera</i>
12	xip chip (fins al 2000)	<i>xip</i>	<i>chip</i>	
13	xop chop (fins al 2000)	<i>xip</i>	<i>chip</i>	

Entre els casos més controvertits de l'estudi hi hagué, precisament, el de la denominació de l'esport. En primer lloc, nombroses veus de l'hoquei han expressat discrepàncies pel que fa a l'adaptació —tant gràfica com fonètica— al català del terme que designa l'esport, i reivindiquen l'ús de la forma originària anglesa *hockey* amb una pronúncia més aviat acastellanada. D'altra banda, la Federació Catalana de Hockey defensa que el terme *hoquei* no especificat designa l'hoquei sobre herba, i no pas les altres modalitats. És per aquest mateix motiu que, en el seu moment, hom va optar per anomenar *Diccionari d'hoquei* l'obra que recull els termes de l'hoquei sobre herba, i *Dic-*

cionari d'hoquei sobre patins la que recull els termes d'aquesta modalitat. Com s'ha comentat en l'apartat anterior, des del punt de vista esportiu i federatiu la separació entre ambdós esports és evident.

4.3.2 Les tècniques d'anàlisi

En l'estudi de l'hoquei es van combinar tres mètodes de treball diferent. En primer lloc, es va fer una sèrie d'entrevistes semidirigides a persones amb un alt grau d'implicació amb l'hoquei que, per tant, eren bones coneixedores d'aquest esport. Hom esperava accedir d'aquesta manera als coneixements, pràctiques i representacions del sector més implicat amb l'esport, i fer-ho de manera qualitativa, permetent als interessats d'expressar-se amb una certa llibertat. En segon lloc, amb l'objectiu d'aconseguir una visió més àmplia de la situació entre els seguidors de l'hoquei, hom va recórrer a tècniques demoscòpiques. Concretament, es va elaborar un breu qüestionari *ad hoc* que va ser ulteriorment distribuït entre el públic assistent a dos partits d'hoquei en dues localitats diferents. Finalment, per tal d'accedir als usos mediats, es va fer un buidatge sistemàtic de diversos mitjans orals i escrits.

Cadascun dels mètodes emprats té les seves limitacions, però també permet obtenir un tipus d'informació diferent que complementa les altres. L'entrevista permet parlar detalladament sobre els diferents termes estudiats i sobre el procés de normalització terminològica. El qüestionari proporciona una visió quantitativa, encara que necessàriament menys afinada, de l'estat d'implantació dels termes estudiats. Finalment, el buidatge forneix l'investigador de coneixements sobre els usos en situacions relativament formals i, en alguns casos —sobretot en els mitjans escrits— amb possibilitat de correcció i edició.

a) L'entrevista

Les entrevistes, d'una durada d'entre vint i trenta minuts, tenien dos objectius: d'una banda, identificar el grau d'implantació de les denominacions en joc, sobretot d'aquelles propugnades per les institucions codificadores; d'una altra, copsar les opinions entorn de les denominacions i els esforços de normalització en l'àmbit de l'esport en general.

Les converses van fer-se a partir d'un guió que anava del més general al més específic, intentant generar oportunitats perquè l'informant esmentés les denominacions més espontànies en primer lloc, i recorrent a tècniques més coercitives només per a les denominacions que no apareixien durant la conversa (vegeu el guió original a l'apartat 4.7.1). Concretament, l'esquema del guió proposava:

- Preguntes generals sobre la situació personal de l'informant, la seva primera llengua, la seva relació amb l'hoquei, etc.
- Preguntes sobre l'hoquei sobre herba en general: modalitats de joc que hi ha, material que s'hi fa servir, tècniques de joc que s'hi utilitzen... Les respostes obtingudes en aquest apartat servien per a detectar les denominacions de manera més espontània, per bé que no sempre apareixien, en el decurs de la conversa, els termes estudiats.
- Preguntes dirigides als termes concrets objecte d'estudi no apareguts durant la conversa, segons el mètode següent: en primer lloc, s'intentava obtenir el terme en qüestió a partir d'una fotografia (vegeu les fotografies emprades a l'apartat 4.7.2); després, a partir de la seva definició; en tercer lloc, a partir del terme original en anglès; i per últim, si l'informant encara no havia respost el terme que es volia obtenir, se li donava a conèixer directament. Un cop identificat el terme sobre el qual es treballava, se li feien preguntes sobre l'existència de sinònims, l'opinió sobre l'adequació de la denominació propugnada, el seu ús i les seves possibilitats d'implantació.
- Finalment, es demanava a l'entrevistat si havia tingut accés alguna vegada al *Diccionari d'hoquei*, o bé als pòsters o cartells assessorats des del TERMCAT, a fi de valorar la difusió dels productes terminològics. També se li demanava, en últim lloc, l'opinió sobre la necessitat, els avantatges i els inconvenients de la normalització terminològica d'aquest esport en la llengua catalana.

b) Els qüestionaris

L'accés a l'univers de seguidors de l'hoquei va ser motiu de controvèrsia en l'equip d'investigació, perquè cap dels mètodes a l'abast garantia un retorn significatiu de qüestionaris. És obvi que segons el tipus de distribució els resultats corrien el risc de ser significativament diferents. Finalment, hom va decidir de distribuir el qüestionari en alguns esdeveniments que

a priori haguessin de congregar un nombre significatiu d'esportistes i seguidors. Era previsible que aquesta mena d'esdeveniment permetria arribar a una part important dels seguidors més mobilitzats i interessats per l'esport.

Els qüestionaris es van elaborar tenint en compte les limitacions que presenta el fet de demanar al públic d'un partit d'hoquei que ompli una enquesta en aquell moment. Es per aquest motiu que es va intentar que fos, en primer lloc, molt fàcil d'entendre, i d'aquí que es formulés en llenguatge tan planer com fos possible. També es va intentar que fos de ràpida execució i, per aquest motiu, el qüestionari és breu i a l'hora de respondre'l només calia marcar caselles. Totes aquestes decisions tenen, evidentment, un cost en termes d'amplitud i exactitud de les respostes; ara bé, hom va considerar que l'alt nombre de persones enquestades (un total de 86) compensava aquestes limitacions.

El qüestionari, que pot consultar-se en la seva versió íntegra a l'apartat 4.7.3 s'ha estructurat en quatre parts:

- Instruccions, en què s'explica als participants l'objectiu del qüestionari (sense especificar-ne exactament la intenció concreta) i com l'han de respondre.
- Un apartat intítulat «El que jo dic», en el qual, d'una llista de formes, agrupades pel fet de referir-se a un mateix concepte, l'informant havia d'assenyalar quines emprava i puntuar-les de l'1 al 5 segons si les emprava sovint o esporàdicament.
- Un tercer apartat on se segueix el mateix sistema, tot i que en aquest cas aplicat a la frase «El que sento dir»; aquí es volia esbrinar quina és la percepció de l'aficionat sobre la denominació dels conceptes estudiats en el seu entorn.
- Un darrer apartat amb informació sobre la primera llengua de l'enquestat, el seu lloc de naixement i residència, la seva vinculació amb l'hoquei i altres preguntes de caràcter personal.

L'objectiu d'aquest mètode és esbrinar no tan sols quins són els termes que es fan servir, sinó també en quin grau i freqüència. Per aquest motiu en diversos casos es va emprar una escala d'1 a 5 que va ser ulteriorment convertida en percentatges per a facilitar-ne la interpretació. Aquest punt és important de tenir en compte perquè molt probablement aquest sistema de mesurament ha afavorit que les formes amb menys presència no desapareguessin del tot dels recomptes, sinó que fessin presència a les taules, per bé que amb resultats molt baixos.

4.3.3 Els materials buidats

A més dels recursos exposats en els dos apartats anteriors, també s'ha dut a terme el buidatge de diverses fonts audiovisuals i escrites.

En primer lloc, s'han buidat diversos enregistraments de programes de ràdio i retransmissions de partits de televisió, a fi de detectar-hi la presència dels termes estudiats en un context formal. Concretament, s'ha pogut tenir accés a tres retransmissions de partits d'hoquei i a 137 minuts del programa de ràdio «Minut 70», emès a la Ràdio Municipal de Terrassa. Les referències d'aquests programes es troben a l'apartat 4.8.1.

També s'han dut a terme diversos buidatges de materials escrits de tipus diferents:

- butlletins de clubs;
- articles de premsa general, nacional i local, en paper i d'edició digital;
- articles d'agències d'informació;
- pàgines web relacionades amb l'hoquei.

El buidatge dels textos escrits s'ha realitzat de dues maneres: o bé a partir de la lectura directa, en el cas de textos impresos i breus, o bé mitjançant cerques automàtiques, en el cas de textos extensos i digitalitzats (incloses les pàgines web). Les referències exactes dels materials buidats es troben als apartats 4.8.2 i 4.8.3.

4.4 Anàlisi dels resultats I: la mostra d'informants

4.4.1 Els informants entrevistats

Les entrevistes es van realitzar entre els mesos de febrer i maig de 2007 seguint el guió indicat anteriorment. La selecció dels informants —d'ara endavant, els *informants clau*— va dur-se a terme combinant la sol·licitud d'entrevista a persones identificades prèviament com a coneixedores del camp —gràcies a la seva posició en els clubs— i la tècnica de la bola de neu —un informant entrevistat remetia a un altre de la seva confiança. La taula 7 sintetitza les característiques dels informants seleccionats.

Taula 7. Persones entrevistades

Informant	Club	Lloc de naixement	Lloc de residència	Llengua inicial	Vinculació amb l'hoquei	Anys d'implicació	Motiu d'iniciació
1	ATHC	Terrassa	Terrassa	Català	Exjugador, exentrenador, àrbitre, President del Comitè d'Àrbitres de la FCH	45	Familiar
2	Club Egara	Terrassa	Terrassa	Català	Jugador, entrenador infantil, col·laborador del diari <i>Més Terrassa</i> , del programa de ràdio «Minut 70» i del butlletí <i>Drac</i> .	17	Amistats
3	ATHC	Terrassa	Terrassa	Català	Jugador, redactor al diari <i>Més Terrassa</i>	18	Familiar
4	ATHC	Terrassa	Terrassa	Català	Jugador, entrenador infantil, cap de premsa de l'ATHC.	17	Familiar
5	ATHC	Terrassa	Terrassa	Català	Exjugador olímpic, director tècnic de l'ATHC	39	Familiar
6	F.C. Barcelona	Barcelona	Terrassa	Català i castellà	Exjugador, tècnic i entrenador	25	Personal
7	Matadepera 88	Terrassa	Matadepera	Català	Jugadora, entrenadora i directora tècnica del Matadepera 88	18	Familiar
8	Línia 22	Barcelona	Terrassa	Català	Jugador, exentrenador, director tècnic de l'escola del Línia 22.	15	Familiar
9	Júnior	Barcelona	Sant Cugat	Català	Jugadora	14	Familiar
10	Iluro Hoquei Club	Barcelona	Mataró	Català	Jugador, membre de la junta de l'Iluro Hoquei Club	6	Activitat extraescolar

Un cop d'ull a les dades consignades a la taula permet comprovar algunes de les característiques de la mostra d'informants clau. En primer lloc, es tracta d'un col·lectiu vinculat als grans centres de l'hoquei català, sobretot Terrassa i Barcelona, ja sigui per raons de naixement o per residència. A la mostra hi està d'alguna manera sobrerrepresentat un dels clubs històrics, l'Atlètic Terrassa Hockey Club, però no per això deixa d'haver-hi informants de diversos altres clubs catalans. Tots els informants tenen el català com a llengua inicial (un d'ells és bilingüe català-castellà) i tots són o han estat jugadors d'hoquei, i els que ja no estan en actiu continuen vinculats a l'esport en tant que àrbitres, entrenadors, directius o altres funcions. Tots tenen una vinculació de diversos anys amb l'hoquei —6 anys el que menys, 45 el que més— i van entrar en el món d'aquest esport majoritàriament per vinculació familiar.

4.4.2 La mostra enquestada

D'acord amb aquest objectiu, hom va distribuir els qüestionaris en dues tandes a dos partits d'hoquei diferents; l'un, al camp de l'Atlètic de Terrassa (11/3/2007) i l'altre a l'estadi Pau Negre de Montjuïc, on el FC Barcelona disputa els seus partits (25/3/2007). Del total de 86 enquestats, 57 provenen de la primera tanda d'enquestes i 29 de la segona. Val a dir que el nombre d'enquestes recollides finalment fou inferior a les expectatives, perquè un percentatge significatiu de persones no retornaren la butlleta i d'altres ni tan sols no l'agafaren.

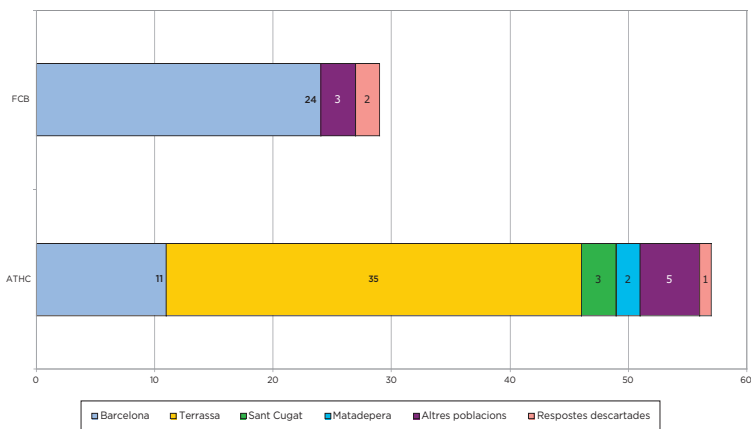
Els resultats principals de l'enquesta, pel que fa al perfil sociodemolinguístic dels seguidors de l'hoquei, mostra les tendències següents:

- En primer lloc, el públic d'hoquei mostra, si més no a partir de les respostes obtingudes, un coneixement del català més que significatiu. De fet, a tots els qüestionaris retornats hi havia una resposta afirmativa a la pregunta de si se sabia català.⁵

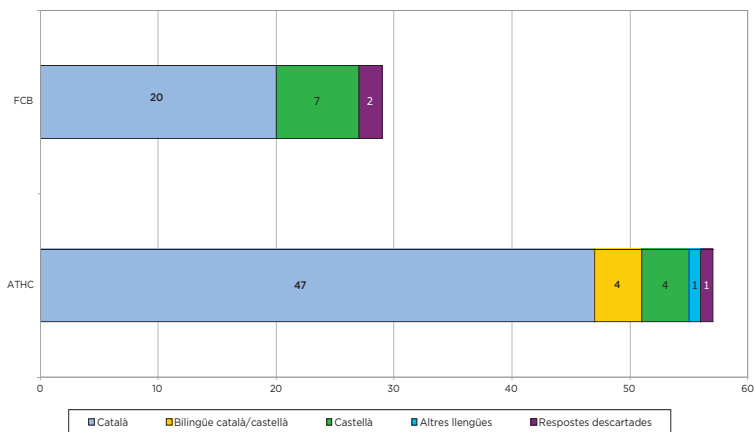
5. És possible, és clar, que els qui no en sabien es desentenguessin directament d'una enquesta sobre llengua catalana.

- En segon lloc, i tal com mostra el gràfic 46, la mostra es va distribuir de forma equivalent entre residents a Terrassa i residents a Barcelona. Val a dir que aquesta distribució té a veure amb el fet que el públic del primer partit —disputat a Terrassa— fou força més col·laborador a l'hora de tornar els qüestionaris que no pas el que assistia al partit a la Ciutat Comtal.

Gràfic 46. Població d'origen dels enquestats



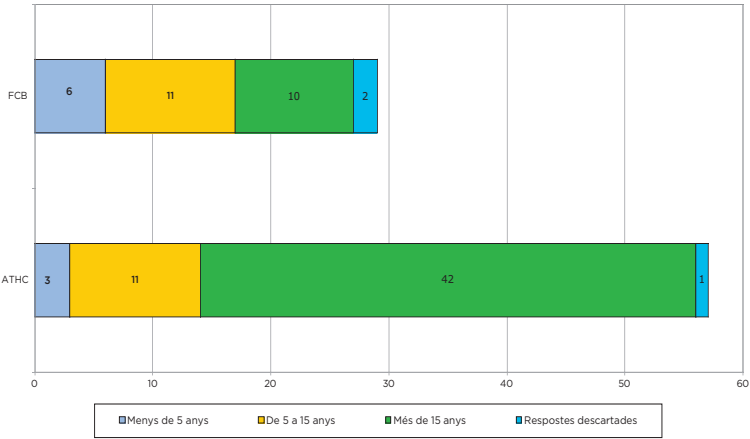
Gràfic 47. Llengua inicial dels enquestats



Pel que fa a la composició demolingüística de la mostra, el català és de molt la llengua més present: un 78% dels qui van respondre eren de primera llengua catalana, percentatge que s'eleva fins al 83% si hi incloem els bilingües inicials català-castellà. El català, doncs, era la llengua ambiental predominant, sobretot en el primer partit.

Finalment, cal tenir present que a tots dos partits hi predominava un públic amb molts anys de relació amb l'hoquei. El 65% feia 15 o més anys que s'hi sentia vinculat. Val a dir, en aquest sentit, que el públic del partit de Terrassa tenia més anys d'experiència en el món de l'hoquei que el de Barcelona:

Gràfic 48. Temps de vinculació amb l'hoquei dels enquestats



En conjunt, doncs, la mostra que va proporcionar respostes als qüestionaris estava composta per un públic fidel, distribuït a cavall de Terrassa i Barcelona, eminentment catalanoparlant inicial. És a partir d'aquests barems que caldrà fer la lectura de les dades.

4.5 Anàlisi dels resultats II: la implantació dels termes analitzats

Als apartats següents s'hi analitza el grau d'implantació dels termes estudiats d'un en un, segons diversos paràmetres:

- coneixement del terme entre el públic aficionat;
- ús declarat —propi i en l'entorn de l'informant— de cada variant denominativa entre el públic aficionat;
- coneixement, ús i actituds entre els informants clau;
- ús en els mitjans de comunicació oral i audiovisual;
- ús en els mitjans de comunicació escrita;
- ús a Internet.

L'anàlisi procedirà de terme en terme partint d'una ordenació basada en la denominació aprovada pel TERMCAT.

4.5.1 Cop de càstig

Aquest terme, independentment de la denominació amb què s'usi, és àmpliament conegut per la majoria dels enquestats.

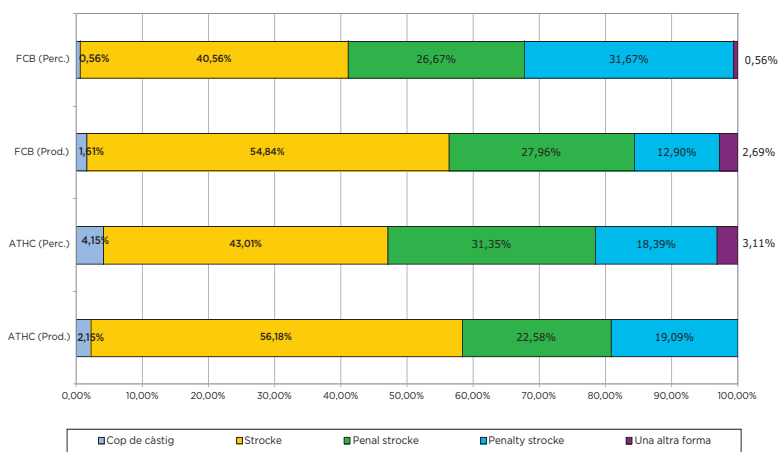
A la taula 8 es pot comprovar que el nombre de persones que no coneix aquest concepte és molt reduït, fet que no ocorrerà, en canvi, en l'anàlisi d'alguns dels termes restants.

Taula 8. Coneixement i ús declarat del terme cop de càstig segons els qüestionaris. Freqüències

	Atlètic de Terrassa		F.C. Barcelona	
	Producció	Percepció	Producció	Percepció
Coneix/utilitza el terme	84	86	29	27
No coneix/utilitza el terme	1	0	0	1
Descartats	1	0	0	1

Ara bé, una cosa és el coneixement del concepte i una altra la denominació amb què hom s'hi refereix. Al Gràfic 49 s'hi constata que la forma *cop de càstig* obté uns resultats molt baixos, mentre que el terme més emprat i percebut és *stroke*, seguit de les formes *penal stroke* i *penalty stroke* (tret del cas dels resultats obtinguts per percepció al Barça, que són lleugerament més alts per a *penalty stroke*).

Gràfic 49. Ús declarat de les variants de cop de càstig segons el qüestionari. Percentatges



Pel que fa a les entrevistes, tots els informants han respost espontàniament el terme [əs'trɔk] en veure la imatge corresponent. És el terme on més coincidència hi ha hagut, i en cap cas no ha calgut recórrer a la definició perquè n'identifiquessin el concepte. Destaca el fet que la forma emprada és una pronúncia molt catalanitzada de la forma anglesa; aquest fet es deu probablement a la llarga tradició d'aquest esport al país, que va provocar que el terme s'implantés quan l'anglès encara no estava estès entre la majoria de la població, la qual cosa va facilitar-ne una adaptació fonètica catalanitzada. Quant a l'escriptura, i com més avall veurem en les ocurrències als mitjans escrits, aquest terme és altament inestable. Els informants han respost amb formes com ara *stroch*, *penal stro-*

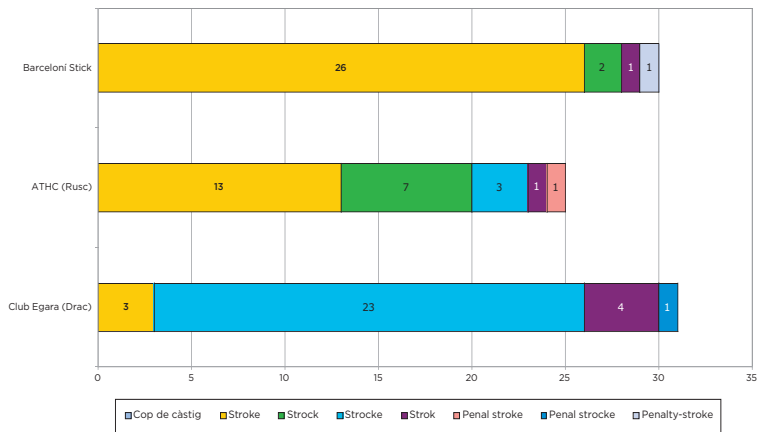
cke, stroke, strock, strok i stroke. D'altra banda, la majoria d'informants clau no ha sentit mai l'expressió *cop de càstig*. Els qui l'han sentida comenten coses diferents: un l'ha llegida únicament a la normativa, un altre comenta que recorda vagament *golpe de castigo*, un tercer informant la relaciona amb una falta en general i, finalment, un darrer entrevistat la relaciona amb altres esports que no són l'hoquei. Cap dels informants no ens proporciona sinònims per a aquest terme. Tots coincideixen a considerar que el terme *cop de càstig* està molt poc estès en l'hoquei i, a més, consideren molt improbable que s'estengui.

En el buidatge dels partits d'hoquei emesos a TV3 només s'ha trobat una ocurrència d'aquest concepte, amb la forma [pənal əs'trɔk]. Pel que fa a la ràdio, tampoc no s'han trobat gaires ocurrències per a aquest concepte: quatre en total i totes corresponents a la forma [pənal əs'trɔk].

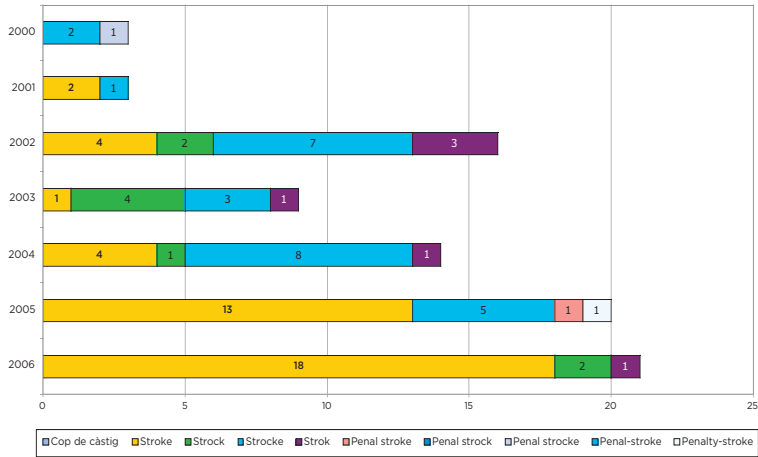
L'anàlisi de la producció escrita demana establir algunes diferències. En primer lloc, es comenten els termes recollits en el conjunt de publicacions editades per algun club d'hoquei. És interessant separar aquest àmbit de la premsa general, ja que en el cas d'alguns termes els resultats són significativament diferents. Les causes d'aquesta diferència són diverses: probablement hi influeix el diferent nivell d'especialització dels mitjans relacionats amb els clubs d'hoquei i de la premsa general, així com la major pressió normativa que afecta els mitjans d'àmplia difusió.

El gràfic 50 mostra el còmput total de resultats obtinguts per a les diferents variants del terme *cop de càstig* apareguts entre els anys 2000 i 2006 en cadascun dels butlletins buidats. La forma *cop de càstig* no hi apareix cap vegada. S'observa, tanmateix, una tendència diferenciada segons el butlletí buidat: el del Club Egara mostra més ocurrències del terme *stroke*, mentre que els altres dos es decanten majoritàriament per la forma *stroke*, una variant ortogràficament incorrecta del terme anglès. Els butlletins del Club Egara i del Barceloní Stick presenten tendències més estables que l'ATHC, que inclou una major variabilitat terminològica.

Gràfic 50. Ús de cop de càstig a butlletins de clubs



Gràfic 51. Evolució cronològica de l'ús de les variants de cop de càstig als butlletins dels clubs



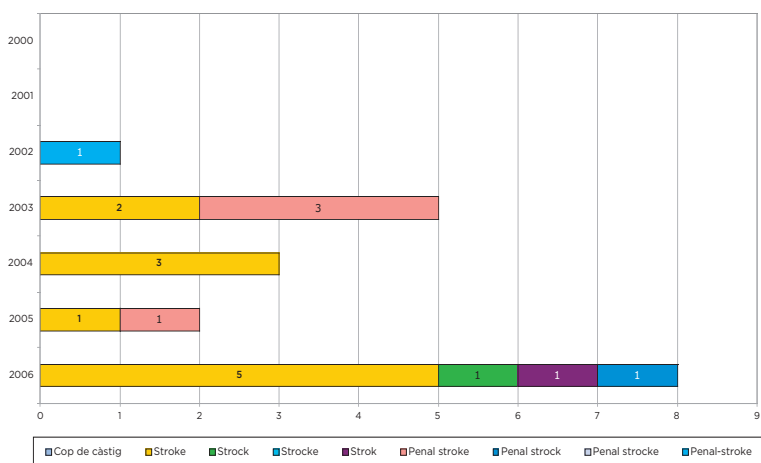
El gràfic 51 resumeix les ocurrències del conjunt de material publicat pels clubs i mitjans interns des d'una perspectiva cronològica, a fi de detectar, d'una banda, possibles variacions quant a la freqüència d'ocurrències del terme; i de l'altra, diferències en els resultats depenent de l'any. Es pot comprovar

que el terme *cop de càstig* no hi apareix cap vegada i que el resultat predominant, especialment durant l'últim any, és el terme *stroke*, una variant del terme originari anglès *stroke*. Aquesta forma, per la seva banda, ocorre amb força freqüència, si bé durant l'últim any n'ha disminuït el nombre d'ocurrències. Finalment, cal remarcar l'alt grau de diversificació formal que presenta aquest terme.

La presència del terme que ens ocupa a Internet és molt minsa (només 5 ocurrències). Una de les ocurrències correspongué a *cop de càstig*, mentre que les altres quatre correspongueren a *penal stroke*. Totes les pàgines buidades pertanyen a clubs o entitats properes als clubs; en aquest sentit, segueixen més aviat la tendència dels mitjans de comunicació, comentada més amunt.

Pel que fa a la premsa no especialitzada, cal dir que mostra en aquest cas un comportament variat. Tal com es pot observar al gràfic 52, *cop de càstig* hi és indefectiblement absent tant si es tracta de mitjans impresos com de digitals. Els resultats mostren el predomini de *stroke* i una evolució cronològica que sembla avançar cap a la diversitat. Tanmateix, el baix nombre d'ocurrències que presenta no permet que les dades siguin concloents.

Gràfic 52. Evolució cronològica de l'ús de les variants de *cop de càstig* a Internet. Freqüències



En síntesi, doncs, la noció de *cop de càstig* sembla molt rellevant en el camp de l'hoquei, i és coneguda de forma general entre els practicants i seguidors de l'esport. Ara bé, no sembla que la forma proposada pel TERMCAT hagi assolit ni tan sols una mínima implantació, ja que només és esmentada de manera marginal en el context del qüestionari. La variant predominant és *stroke*, seguida de les seves variants ortogràfiques.

4.5.2 Cop picat

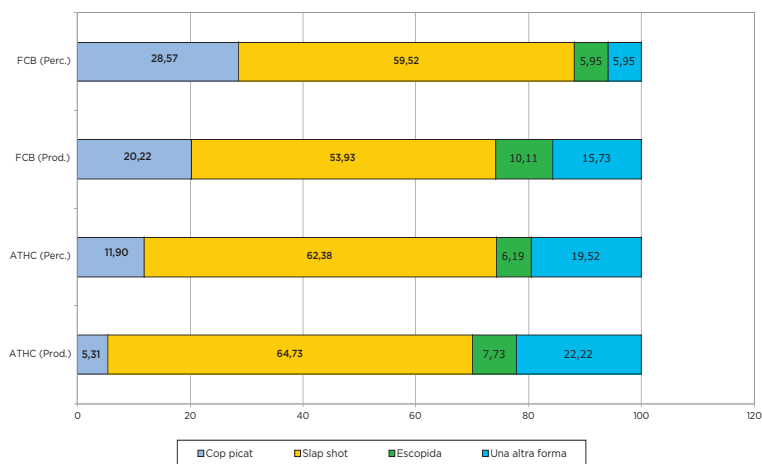
D'acord amb les dades obtingudes dels qüestionaris, hi ha un percentatge significatiu d'aficionats i seguidors que no coneix aquest concepte, més alt que en el cas de *cop de càstig*. Es tracta, en efecte, d'un terme menys freqüent i més especialitzat.

Taula 9. Coneixement i ús declarat del terme cop picat segons els qüestionaris. Freqüències

	Atlètic de Terrassa		F.C. Barcelona	
	Producció	Percepció	Producció	Percepció
Coneix/utilitza el terme	70	72	13	22
No coneix/utilitza el terme	13	14	16	6
Descartats	3	0	0	1

Pel que fa a les variants emprades per a referir-s'hi, la forma *cop picat* —la proposada pel TERMCAT— no és gaire utilitzada; la més emprada és l'anglicisme *slap shot*, i es detecta la presència d'una altra forma —*escopida*— en percentatges significatius.

Gràfic 53. Ús declarat de les variants de cop picat segons el qüestionari. Percentatges



Les respostes obtingudes en les entrevistes semidirigides a partir de la imatge són molt més variades que en el cas anterior, amb formes com *látigo* ['latiɣo], *escombra* [əs'kombɾə] o *xut arrossegat* ['jutəɾusə'ɣat]. Tot i això, quan es dona a conèixer el terme anglès, la majoria d'informants el reconeixen. La majoria dubten sobre l'escriptura del terme, i donen respostes com ara *slap shoot* o *slap-shop*. Això revela, i així s'ha confirmat en algunes de les entrevistes, que no és habitual veure aquest terme escrit, per no parlar de la inseguretat dels informants pel que fa a l'ortografia dels mots anglesos, és clar. D'altra banda, la majoria dels informants no han sentit mai el terme proposat pel TERMCAT *cop picat*, ni tampoc no en coneixen sinònims, tot i que alguns comenten solucions com *picar amb les mans separades*, *golpeo con manos separadas* o *golpeig* [sic] *amb mans separades*. En consonància amb això, els informants consideren que el terme *cop picat* no està gens estès, i tan sols 2 respostes de 10 consideren que es podria acabar estenent.

El terme *cop picat* té poca presència als mitjans de comunicació de qualsevol canal. Tant pel que fa a la ràdio com pel que fa a la televisió, no hi ha cap ocurrència d'aquest terme en el cor-

pus estudiat. Tampoc no se n'ha trobat cap ocurrència en el conjunt de textos escrits buidat: ni en els mitjans de comunicació interns (butlletins i webs) ni en els externs (premsa general).

En definitiva, si sumem el desconeixement dels entrevistats amb les febles respostes favorables de les enquestes, tot fa pensar que la proposta catalana *cop picat* no ha reeixit a implantar-se; en tant que terme sobretot oral, la denominació del concepte es troba en estat de fluïdesa entorn del manlleu *slap shot*, i hi ha denominacions alternatives de base catalana amb presència més o menys ocasional.

4.5.3 Empenta⁶

A les entrevistes semidirigides, el grau de variabilitat en les respostes obtingudes a partir de la imatge és alt. En donar la definició, molts rectifiquen; i finalment la gran majoria acaba responnent el terme *push* [puʃ], alguns a partir de la imatge i d'altres a partir de la definició. La majoria d'entrevistats optaria per escriure aquest terme amb la forma *push*. Cap dels informants no empra la variant *empenta* per a referir-se a la noció que es correspon a la definició que el TERMCAT dona per a aquest terme. D'altra banda, les entrevistes revelen un cert grau de confusió entre aquest terme i *scoop*. De fet, es tracta de termes propers i que alguns informants fins i tot empenen com a sinònims. Els informants tornen a coincidir a afirmar que l'ús del terme *empenta* com a sinònim de *push* no està estès en el món de l'hoquei, i la majoria també considera que no s'hi estendrà.

Tant pel que fa a la ràdio com pel que fa a la televisió, no hi ha cap ocurrència d'aquest terme en el corpus estudiat.

El nombre total d'ocurrències d'aquest terme en el corpus escrit explorat és molt baix: dues ocurrències en el *Drac* (Club Egara), una al *Rusc* (ATHC) i una més al *Barceloní Stick*. En tots quatre casos, la forma usada és el manlleu anglès *push*. A més a més, potser no és del tot superflu d'indicar que tres de les quatre ocurrències eren tan recents que provenien de l'any

6. Per problemes tècnics no és possible disposar de les dades d'aquest terme corresponents als qüestionaris.

2006; l'altra datava del 2003. No s'ha trobat cap ocurrència d'aquest terme en el conjunt de corpus buidat de premsa general i esportiva.

Pel que fa al buidatge de les pàgines web, tan sols s'han comptabilitzat dues ocurrències d'aquest terme, ambdues corresponents a la forma anglesa *push*.

En síntesi, tot i comptar amb el suport d'equivaler a un terme de la llengua general, l'equivalència *empenta* = *push* no sembla haver arrelat en absolut entre els usuaris. El manlleu continua sent la forma preferida.

4.5.4 Entrada

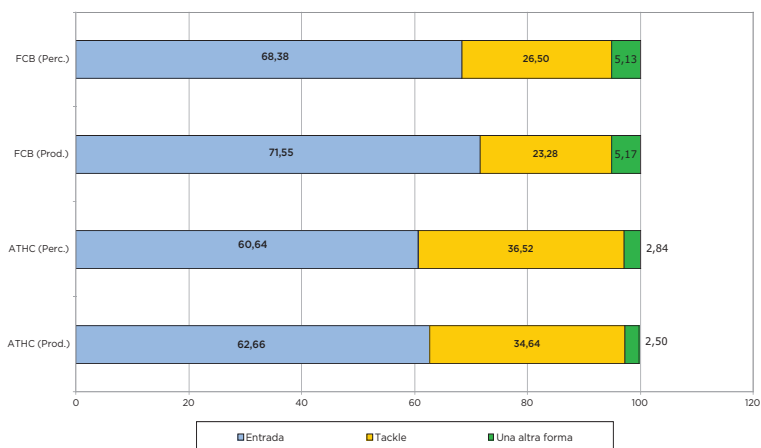
Tal com mostra la taula 10, *entrada* és un terme conegut per la majoria d'enquestats.

Taula 10. Coneixement i ús declarat del terme entrada segons els qüestionaris. Freqüències

	Atlètic de Terrassa		F.C. Barcelona	
	Producció	Percepció	Producció	Percepció
Coneix/utilitza el terme	81	81	19	26
No coneix/utilitza el terme	4	5	8	1
Descartats	1	0	2	2

A tots els clubs, la variant més emprada a l'hora de referir-se a aquest concepte és *entrada*, mentre que *tackle* obté uns resultats propers al 30%. És important, però, precisar que el terme *entrada* pot no ser un sinònim exacte del terme *tackle*, tot i que així és com ha estat tractat en el *Diccionari d'hoquei* (vegeu *infra*).

Gràfic 54. Ús declarat de les variants de entrada segons el qüestionari. Percentatges



Els resultats provinents de l'entrevista semidirigida són diferents. Molts dels informants responen ràpidament ['takle] en veure la imatge corresponent. Com en el cas de *cop de càstig* i la seva variant [əs'trɔk], la pronúncia més habitual del terme és en la seva versió semiadaptada fonèticament ['takle], tot i que alguns informants responen ['takel]. Espontàniament, cap d'ells no respon *entrada*. Pel que fa a l'escriptura del terme, la tendència general és escriure *tackle*.

Tot i que la majoria dels informants coneixen el terme *entrada*, no el consideren un sinònim de *tackle*; de fet, molts coincideixen a afirmar que *entrada* és un concepte més general que *tackle* —en seria, per tant, un hiperònim— que pot incloure diferents tipus de tècniques entre les quals el *tackle*. En tot cas, els entrevistats no proporcionen tampoc cap sinònim per al terme anglès. La majoria d'informants considera que *entrada*, com a sinònim de *tackle*, no està estès, i les respostes no són coincidents pel que fa a les possibilitats d'implantació: alguns informants consideren que té possibilitats d'estendre's, mentre que d'altres ho consideren improbable perquè podria comportar confusió pels motius comentats més amunt.

Tant pel que fa a la ràdio com pel que fa a la televisió, no hi ha cap ocurrència d'aquest terme en el corpus estudiat.

Tampoc no hi ha cap ocurrència d'aquest terme en el conjunt de textos escrits, exceptuant dues ocurrències en el buidatge de pàgines web; una correspon a la forma *entrada* i l'altra a la forma *tackle*. L'escassetat de dades, però, fa que no puguem afirmar res de manera concloent.

En síntesi, si cal creure els especialistes consultats, sembla que el terme *entrada* seria un genèric que no podria substituir totalment el manlleu *tackle*. En qualsevol cas, entre el públic de seguidors i aficionats no és clar que aquesta distinció funcioni efectivament.

4.5.5 Estic

En tant que terme conflictiu només en la llengua escrita, aquest terme no va ser incorporat en el qüestionari; recordem que s'hi demanava als participants que puntuessin els termes en funció de quins «pronunciaven» o «escoltaven» amb més freqüència. El terme *estic* es pronuncia de la mateixa manera tant en la seva forma anglesa com catalana (el sistema fonètic català no afavoreix la pronúncia [s'tik]). Atès que s'avalua la situació d'aquest terme en l'àmbit escrit, s'ha cregut més oportú de valorar-ne la situació directament a partir de les entrevistes i del buidatge del material escrit.

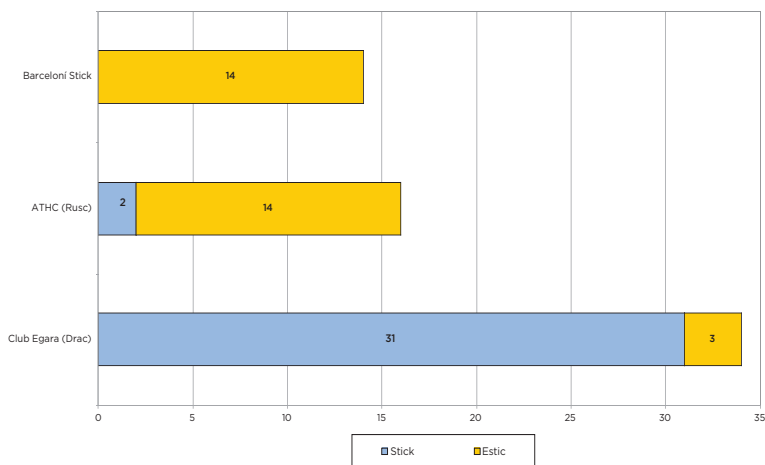
Quant a la informació obtinguda a partir de les entrevistes, el cas d'*estic* no presenta especial controvèrsia, almenys per als usuaris consultats. Tots els informants han respost [əs'tik] en veure la imatge corresponent, i també tots coincideixen a escriure la forma *stick*, tot i que dos són conscients que la forma catalana és *estic*. Aquesta variant, però, no és desconeguda pels entrevistats, que han vist escrita la forma *estic* esporàdicament, tot i que amb molta menys freqüència que la variant anglesa. Respecte als possibles sinònims d'aquest terme, només donen el mot *pal*. Les respostes són una mica més divergents, en canvi, en el moment de valorar l'extensió de la forma normalitzada: una gran part dels informants considera que la forma normativa no està estesa, però d'altres consideren que ho està una mica. Un fa notar que es tracta d'una forma que guanya terreny i s'estén cada vegada més. Exceptuant alguns dels informants, la majoria considera que no s'estendrà la

forma *estic* per motius diversos: un considera que el fet que coincideixi amb la primera persona del singular del present d'indicatiu del verb *estar* fa que la forma catalana es percebi com a estranya, i un altre considera que el cas d'*estic* és semblant al d'*hoquei*, i que, amb el temps s'aniran estenent les formes catalanes.

Pel que fa als mitjans audiovisuals, el terme *estic* ha aparegut 18 vegades en el buidatge realitzat en els partits emesos per TV3, i en tots els casos —com era de preveure— amb la pronúncia catalana [əs'tik]. No se n'ha trobat cap ocurrència, en canvi, en el conjunt de produccions de ràdio buidades.

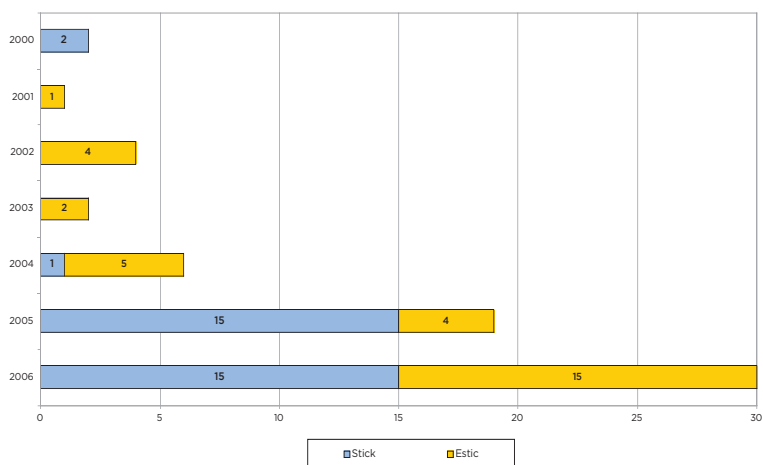
Si ens fixem en els resultats obtinguts en els tres butlletins buidats, la situació és desigual. Sembla que dos optin pel terme anglès *stick*, mentre que el tercer en sol emprar l'adaptació catalana. Aquesta diferència és interessant, ja que suggereix la hipòtesi que aquest esport s'estructura en comunitats petites, tancades, amb un alt grau d'interacció entre elles i tendències ben definides. És possible, però, que es tracti de fenòmens encara més micro, i que les preferències es derivin no tant d'una comunitat o una altra sinó d'un corrector o un responsable de butlletí.

Gràfic 55. Ús de les variants de *estic* als butlletins. Freqüències

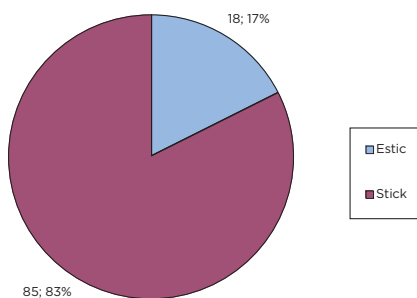


L'evolució cronològica sí que presenta alguna sorpresa. D'una situació en què l'única forma emprada era l'anglesa s'ha arribat a un «empat» entre les dues formes el 2006, any del qual disposem de més dades.

Gràfic 56. Evolució cronològica de l'ús de les variants de estic als butlletins. Freqüències



Gràfic 57. Ús de les variants de estic a les pàgines web. Freqüències

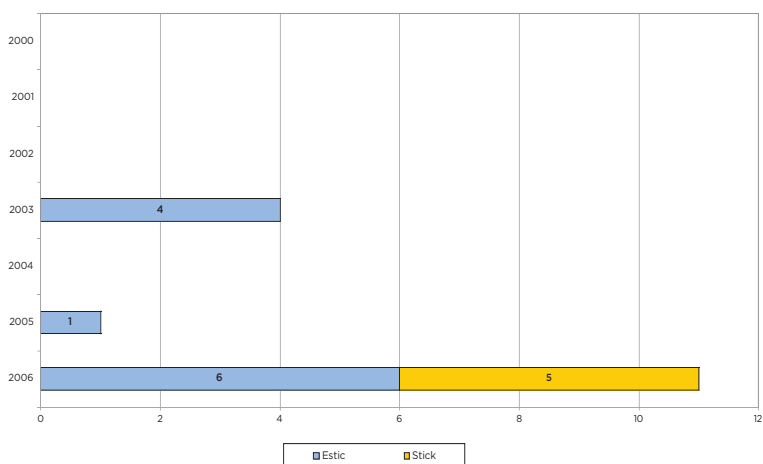


La tendència cap a la implantació de la forma catalanitzada no sembla afectar encara gaire Internet. Pel que fa a les pàgines web, la tendència és clara: la forma *stick* obté un 83% dels re-

sultats. En aquest sentit, les dades són més desfavorables que els resultats anteriors pel que fa a la normalització terminològica.

Finalment, pel que fa a premsa general, el cert és que hom disposa de poques dades sobre aquest terme en els mitjans de comunicació externs. En tot cas, els resultats de l'any 2006 segueixen la mateixa tendència que els mitjans de comunicació interns, encara que en anys anteriors, curiosament, havia senyorejat la forma *estic*.

Gràfic 58. Evolució cronològica de l'ús de les variants de *estic* a la premsa general. Freqüències



Resumint, doncs, la forma originària anglesa *stick* continua tenint forta popularitat, encara que en alguns àmbits —butlletins, sobretot— se'n comenci a veure la versió catalanitzada *estic*.

4.5.6 Flic

Tres són les variants denominatives possibles per al terme: d'una banda, l'alternança ortogràfica entre *flic* i *flick*;⁷ d'una altra, l'alternança amb la forma de base catalana *cop de canell*.

7. L'única versió oral del terme és la forma catalanitzada [flik]; enlloc no apareix la forma anglesa original.

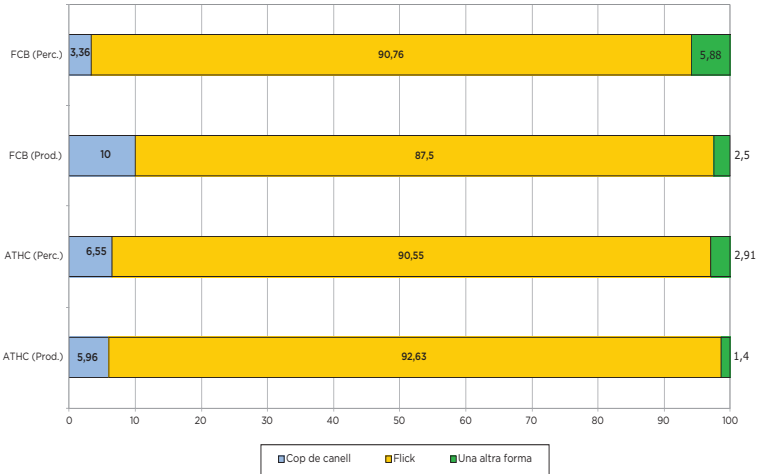
El terme és conegut a bastament pels aficionats enquestats. Tal com mostra la taula, només una minoria ignora aquest concepte.

Taula 11. Coneixement i ús declarat del terme flic segons els qüestionaris. Freqüències

	Atlètic de Terrassa		F.C. Barcelona	
	Producció	Percepció	Producció	Percepció
Coneix/utilitza el terme	85	84	17	25
No coneix/utilitza el terme	0	2	12	2
Descartats	1	0	0	2

Ara bé, com en els casos anteriors, la forma més estesa en l'ús declarat és, de molt, el manlleu anglès *flick*. La variant catalana només assolix una presència molt feble.

Gràfic 59. Ús declarat de les variants de flic segons el qüestionari. Percentatges



Les dades provinents de les entrevistes són molt similars. La gran majoria dels informants han respost *flic* [flik] en mostrar-los la imatge corresponent, i pràcticament tots opten per la forma *flick* a l'hora d'escriure el terme; de fet, la majoria dels informants mostren estranyesa davant la forma escrita *flic*. Cal tenir en compte, però, que la majoria admet que no han vist aquest mot escrit gaires vegades, perquè l'empren sobretot en un context oral. D'altra banda, cap d'ells no proporciona sinònims d'aquest terme. Pel que fa a la implantació de les denominacions, torna a haver-hi coincidència a considerar que la forma més estesa és la variant *flick*. Val a dir que els informants són lleugerament optimistes a l'hora de valorar les possibilitats d'extensió del terme *flic*, i subratllen que hi ajuda la proximitat entre les dues opcions.

Als enregistraments televisius s'han comptabilitzat vuit ocurrències del terme *flic*, dues de les quals en forma de sintagma preposicional (*de flic*). No se n'ha trobat cap ocurrència en els programes de ràdio buidats.

Pel que fa als butlletins, només s'han trobat tres ocurrències d'aquest concepte (dues al *Drac* i una altra al *Barceloní Stick*), totes en la forma anglesa del terme i totes recents (dues del 2006 i una del 2004).

En el buidatge de les pàgines web, s'han trobat tan sols sis ocurrències del concepte, totes de la forma anglesa *flick*.

Pel que fa als mitjans de comunicació escrits externs, el terme no ha aparegut cap vegada en el conjunt de corpus buidat.

Sintetitzant, doncs, es pot afirmar que el terme *flic* es troba àmpliament implantat —pràcticament no hi ha rastre de l'alternativa *cop de canell*. Es tracta d'un terme usat bàsicament en la llengua oral, amb poca presència escrita. Amb tot, tant les ocurrències escrites com les opinions dels parlants afavoreixen clarament la forma anglesa *flick* per damunt de la forma catalanitzada *flic*.

4.5.7 Hoquei

El terme *hoquei* va ser incorporat a l'enquesta en dues entrades diferents. En la primera es pretenia esbrinar quina era la pronunciació de la forma *hoquei*: la que es deriva de la variant

normativa catalana *hoquei* [u'kɛj] o [o'kɛj], o bé la pronúncia [ˈχokej], versió castellanitzada de la forma anglesa original *hockey* ['haki]. Atès que lògicament no es podien emprar caràcters fonètics en el qüestionari, hom va plantejar la pregunta servint-se de transcripcions aproximades, basades en convencions ortogràfiques familiars als enquestats. Així, el qüestionari oferia les alternatives:

- Hockey (pronunciat «jóquei»)⁸
- Hoquei (pronunciat «oquèi»)
- Hoquei (pronunciat «òquei»)
- Una altra:

L'altra pregunta, per la seva banda, pretenia explorar fins a quin punt la forma *hoquei* [o *hockey*] s'emprava sola o més aviat combinada amb altres elements, com ara *hoquei sobre herba* o *hoquei herba*. Cal recordar que les exploracions prèvies havien permès identificar que els sectors més fortament vinculats a l'hoquei expressaven fortes reticències envers la variant catalanitzada *hoquei* i que les mateixes fonts reivindicaven la denominació simple —sense complements de cap mena— per al seu esport.

Tal com era predictable, el terme *hoquei* és conegut per la pràctica totalitat dels enquestats —les poques respostes negatives són, amb tota seguretat, errors, males interpretacions o fenòmens aliens al coneixement del terme.

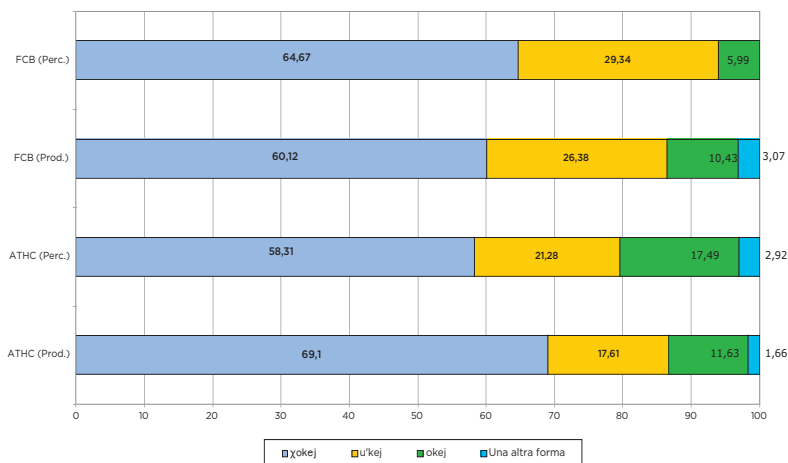
Taula 12. Coneixement i ús declarat del terme hoquei segons els qüestionaris. Freqüències

	Atlètic de Terrassa		F.C. Barcelona	
	Producció	Percepció	Producció	Percepció
Coneix/utilitza el terme	84	84	29	27
No coneix/utilitza el terme	0	2	0	0
Descartats	2	0	0	2

8. Hom va considerar que els enquestats entendrien que la J havia de pronunciar-se com en castellà, i tot fa pensar que així va ser.

D'acord amb les dades aplegades als qüestionaris, la pronunciació més estesa d'aquest terme és l'adaptació castellana de la forma anglesa ['xokej]. Les formes derivades de la variant normativa *hoquei*, però, no són totalment absents dels resultats.

Gràfic 60. Ús declarat de les variants de pronúncia de hoquei segons el qüestionari. Percentatges

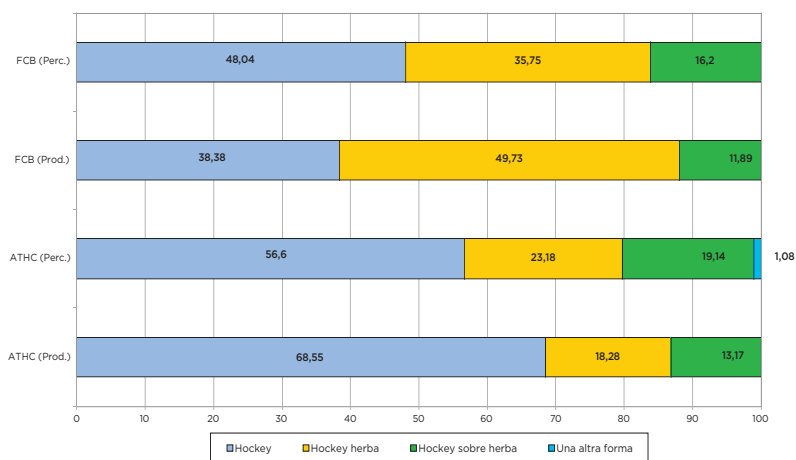


Pel que fa a la implantació de les variants simples o compostes, els resultats apunten cap a un predomini de la forma simple *hockey* per davant de les alternatives *hockey herba* o *hockey sobre herba* (vegeu gràfic 61). Ara bé, en aquest punt cal fer una matisació. La variant més estesa entre el públic de l'Atlètic de Terrassa és *hockey* sense complements. En canvi, en el cas del Barça la situació és més dubtosa, fins al punt que *hockey herba* arriba a superar *hockey* com a variant produïda pels mateixos informants.

Aquesta discrepància és difícil d'explicar. D'una banda, podria tractar-se d'un simple efecte tècnic atribuïble a la metodologia de recollida de dades, que tal vegada afavoreix l'esment de les formes compostes per damunt del seu ús real. Ara bé, també podria donar-se el cas que aquestes diferències reflectissin una tendència diferencial entre les aficions d'amb-

dós equips. No és descartable que, en ser el Barça un club amb menys tradició que l'Atlètic, els seus aficionats tendeixin més cap a la forma *hockey herba*, més habitual en aficionats que no estan tan implicats en aquest esport. De fet, tal com hem vist en analitzar la mostra d'informants, el públic del partit a Barcelona declarava menys anys de vinculació amb l'hoquei que el públic de Terrassa.

Gràfic 61. Ús declarat de les variants de hoquei en relació amb formes simples o compostes segons el qüestionari. Percentatges



L'anàlisi de les entrevistes mostra un resultat diferent. Sobre el total de deu informants, cinc han respost en primer lloc ['χo-kej], quatre han respost ['χoke'jerβə] i un ha respost [u'kej]. És a dir, d'una banda, respecte a la fonètica, la forma anglesa castellanitzada és la més freqüent, i la catalanitzada és molt minoritària. D'una altra, pel que fa a la construcció del sintagma, o bé s'opta majoritàriament per la forma *hockey* sense especificar, o bé s'hi adjunta *herba* sense el nexse *sobre*. De nou, la forma recomanada recull poc favor entre els especialistes.

En el moment d'escriure'l, els entrevistats segueixen majoritàriament la tendència a emprar la forma anglesa *hockey*, tot i que reconeixen que vacil·len entre la forma catalana i l'anglesa, i que sovint tenen dubtes sobre quina convé emprar. De

fet, les alternatives catalanes [u'kɛj] i [u'kɛj'so'βrerβə] són també conegudes pel conjunt d'entrevistats. A part d'aquestes variants, no hi ha sinònims per a aquestes formes.

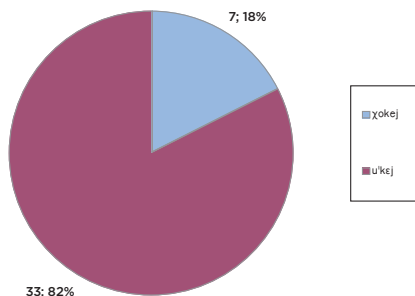
Pel que fa a la implantació actual i futura, els informants tendeixen a emprar la forma anglesa, tot i afirmar que la forma catalana està força estesa. A més, curiosament, coincideixen també a considerar que les possibilitats d'extensió de les alternatives catalanes són altes. No deixa de ser significatiu que bona part dels informants afirmi que l'extensió del terme català dependrà de l'ús que se'n faci en els mitjans de comunicació, passant per alt el fet que els canals de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió ja fa temps que empen les formes catalanitzades i no pas les angleses.

Pel que fa al seu ús mediàtic, aquest terme és molt més freqüent que alguns dels que han estat tractats fins ara, i això permet de disposar de més ocurrences i fer-ne, per tant, una anàlisi més concloent.

Pel que fa a la televisió, s'han comptabilitzat vuit ocurrences de la forma [ukɛ'jɐrβə] i dues de la forma [u'kɛj]. La pronúncia d'ambdues formes s'adapta a l'ortologia catalana central.

Disposem de força més ocurrences per a la ràdio (vegeu gràfic 62). El 82% de les ocurrences pertanyen a la variant anglesa castellanitzada ['χokej], mentre que la forma catalanitzada —només— assoleix un 18% de les ocurrences. En aquest punt, és important de fer notar que la majoria de les ocurrences de la forma [u'kɛj] eren emeses pels locutors del programa, mentre els entrevistats es decantaven majoritàriament per la pronúncia castellanitzada. Això confirmaria la diferenciació detectada fins ara entre agents interns i externs; els locutors estarien en un punt intermedi, conscients que la pronúncia catalana és la correcta però amb un alt grau d'influència de la inèrcia adquirida durant els anys de contacte directe amb l'esport. Els entrevistats, en canvi, no tenen aquesta pressió normativa, i es decanten per la seva pronúncia habitual.

Gràfic 62. Ús de les variants de hoquei a la ràdio.
Frequències absolutes i percentatges

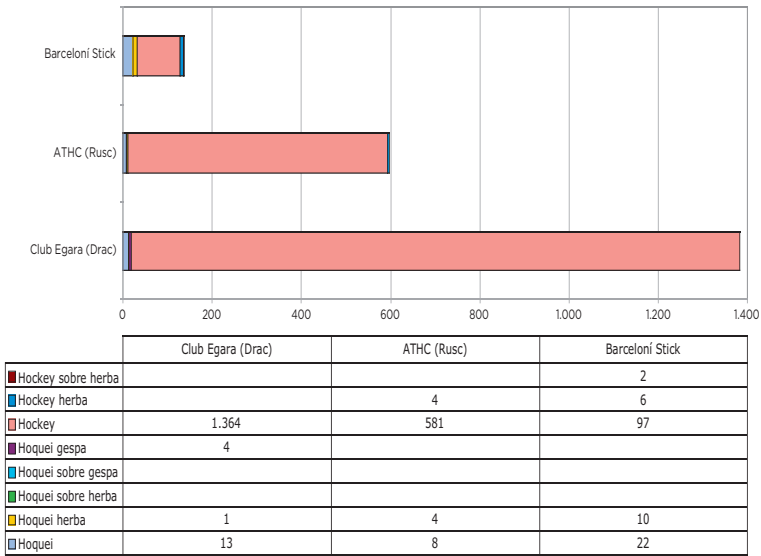


NB: al gràfic, la primera xifra correspon a les ocurrences i la segona al percentatge sobre el total

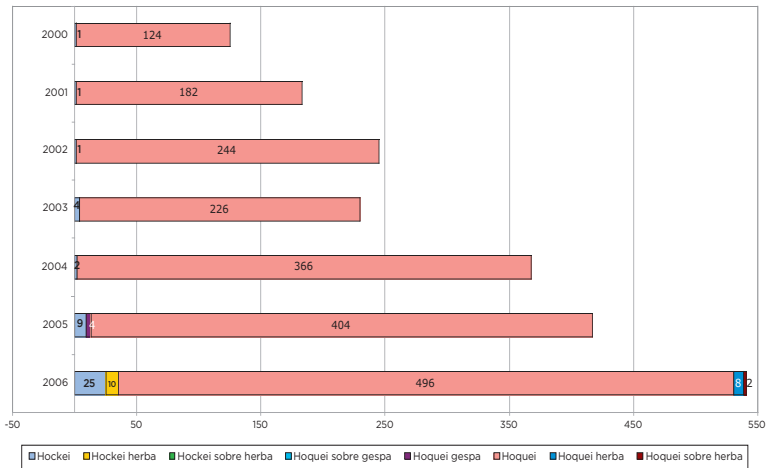
Pel que fa al buidatge de la llengua escrita, els resultats són també més abundosos i permeten assolir conclusions més sòlides que en casos anteriors. Les dades del gràfic 63 corresponen a les diferents formes i variants ortogràfiques presents en el text escrit. Un cop d'ull al gràfic permet constatar que, en termes generals, i des de tots els punts de vista, la variant escrita hegemònica és *hockey*.

L'anàlisi per butlletins mostra que al *Drac* el 99% de les ocurrences corresponen a la forma *hockey*; pel que fa al *Rusc*, el 97%; només el *Barceloní Stick* rebaixa una mica aquesta hegemonia, que tanmateix assoleix un 72%. Aquest butlletí és el que registra major presència de la forma normalitzada *hoquei*, un 16%. La resta d'ocurrences són anecdòtiques. Potser val la pena de constatar que en aquest punt es repeteix el fenomen apuntat anteriorment: els clubs terrassencs, estructurats entorn de l'hoquei, s'aferren a la forma a què atribueixen més legitimitat en el camp de l'esport (*hockey*), mentre que el club barceloní es mostra més obert a formes amb legitimitats alternatives —en aquest cas, derivades de la legitimitat lingüística normativa— com *hoquei*.

Gràfic 63. Ús de les variants de hoquei als butlletins dels clubs.
Freqüències



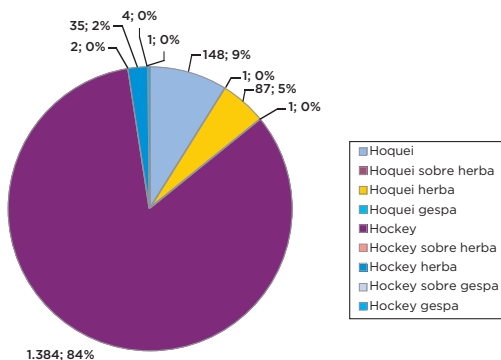
Gràfic 64. Evolució cronològica de l'ús de les variants de hoquei als butlletins dels clubs



L'anàlisi de l'evolució cronològica d'aquest terme confirma l'estat de la qüestió apuntat: hegemonia aclaparadora de la variant *hockey* i tímida aparició de *hoquei* durant els dos darrers anys estudiats. Amb tot, cal relativitzar aquest creixement, ja que es deu íntegrament al butlletí *Barceloní Stick*, aparegut l'any 2005.

Pel que fa al buidatge de les pàgines web, les dades aplegades confirmen que la forma *hockey* hi predomina, amb un 84% de les ocurrences, a les quals cal afegir algunes aparicions amb complements diversos que la situen entorn del 85%. Per la seva banda, la forma *hoquei* obté un 9% de les ocurrences, al qual podem sumar un 5% corresponent a *hoquei herba*; *hoquei sobre herba* només assolix dues ocurrences d'un total de 1.663.

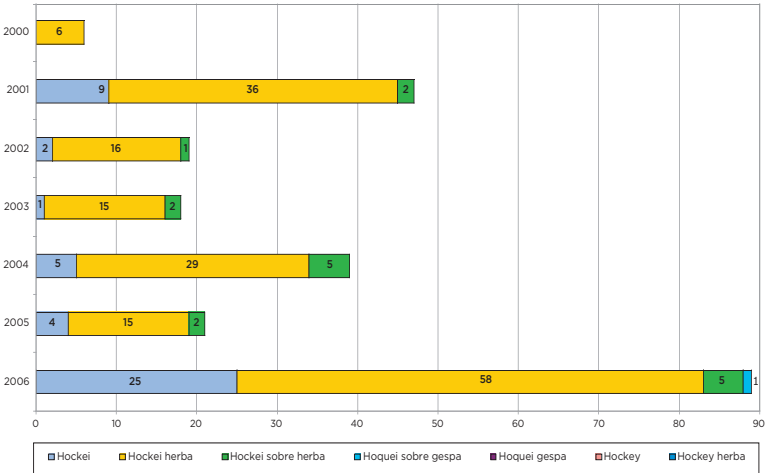
Gràfic 65. Ús de les variants de hoquei a les pàgines web.
Freqüències



Pel que fa a la premsa escrita externa als clubs, la situació varia notablement; val a dir que el terme *hoquei* és, de fet, un dels que més posen en relleu la diferenciació entre els dos tipus de mitjans. En primer lloc, i contràriament a allò que hem detectat fins ara, en aquest tipus de mitjà la forma *hockey* només assolix una presència molt limitada enfront de les variants basades en la forma catalanitzada *hoquei*. Ara bé, per a fer més complexa la situació, la forma amb més presència és *hoquei herba*, una forma no recomanada pel TERMCAT, i no pas *hoquei* o *hoquei sobre herba*. De fet, aquesta darrera forma només assolix una presència molt discreta al llarg dels anys.

Aquesta discrepància en relació amb la resta de situacions d'ús sembla explicar-se per dos motius. En primer lloc, la premsa escrita —tal com passava amb la televisió i els locutors de ràdio— està més sotmesa a la disciplina de la normativa i la paranormativa que no pas la resta d'usuaris. En aquest sentit, un cop apresada la forma catalana «correcta» —o introduïda al corrector de textos— resulta relativament senzill eradicar les formes amb ortografia anglesa. En segon lloc, la premsa general no sols publica notícies d'hoquei sobre herba, sinó de qualsevol modalitat esportiva, i es troba, per tant, molt més necessitada de distingir entre aquestes modalitats. Com que, a més a més, el periodista no està sotmès a les obligacions de lleialtat de grup envers l'hoquei (sobre herba) que intervenen en els butlletins dels clubs i entre els aficionats, no és estrany que la premsa opti majoritàriament per una forma composta. De fet, és ben probable que un nombre elevat d'ocurrències d'*hoquei* simple siguin de fet formes elidides d'*hoquei herba* per raons discursives i contextuals, no simplement terminològiques.

Gràfic 66. Ús de les variants de hoquei a la premsa general.
Freqüències



En síntesi: la denominació de l'esport objecte d'estudi està sotmesa a un conflicte doble que genera una variació evident en els usos i les representacions dels parlants.

El primer conflicte, present en altres termes d'aquest camp però especialment evident en aquest terme, es troba entre l'adhesió al terme original *hockey* i l'opció per la forma catalanitzada *hoquei*. Hom constata que la forma anglesa —oralment pronunciada a la castellana— té més ús entre les persones més implicades amb l'esport. Això fa que els informants entrevistats la prefereixin de manera quasi absoluta, que sigui predominant entre el públic i els seguidors, i que assoleixi una difusió màxima en els butlletins interns dels clubs. En canvi, entre els usuaris menys vinculats emocionalment a aquest esport o més subjectes a disciplina ortològica i ortogràfica, com els periodistes de la televisió, la ràdio o la premsa, la forma clarament predominant és la versió catalanitzada *hoquei*.

El segon conflicte que travessa la denominació d'aquest esport és el que oposa el terme simple *hoquei/hockey* amb les opcions més complexes que inclouen altres formants com *sobre herba*, *herba*, *sobre gespa*, etc. Es detecten de nou tendències contraposades, nascudes de representacions i necessitats diferents. Els parlants més identificats amb l'esport reivindiquen la propietat del concepte *hoquei* per al seu esport, i deriven cap a altres modalitats esportives la necessitat d'adjectivar-se: prefereixen, per tant, la forma *hockey*. Per contra, els usuaris externs a aquesta modalitat no experimenten la necessitat d'«acaparar» la denominació simple i, en canvi, necessiten una forma que permeti distingir aquest esport d'altres de similars. En aquest context, sembla que la forma preferida és *hoquei herba* molt per davant de la forma *hoquei sobre herba* propugnada per les autoritats normatives.

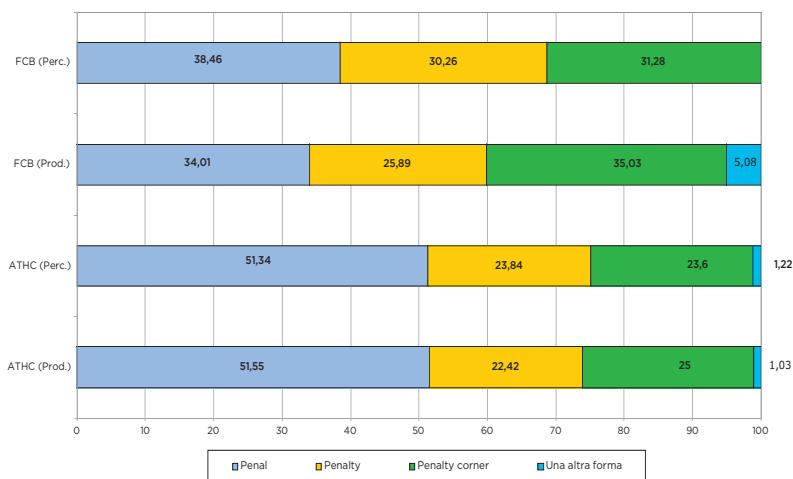
4.5.8 Penal

Tal com confirma la taula 13, el terme *penal* és conegut per tots els enquestats. Cal no oblidar que es tracta d'una acció comuna a molts esports i que, de fet, pertany a la llengua general.

Taula 13. Coneixement i ús declarat del terme penal segons els qüestionaris. Freqüències

	Atlètic de Terrassa		F.C. Barcelona	
	Producció	Percepció	Producció	Percepció
Coneix/utilitza el terme	85	85	29	27
No coneix/utilitza el terme	0	0	0	0
Descartats	1	1	0	2

Gràfic 67. Ús declarat de les variants de penal segons el qüestionari. Percentatges



D'acord amb les dades declarades, la forma *penal* seria la més usada, tant pels mateixos enquestats com pels respectius entorns. Amb tot, aquest predomini no seria hegemònic, perquè dues altres variants —concretament, *penalty corner* i *penalty*, per ordre de freqüència— tindrien també un ús considerable, fins al punt que a Barcelona *penalty corner* seria el més popular com a forma produïda pels informants mateixos.

En qualsevol cas, i llevat d'aquesta excepció, la situació seria similar entre el públic de tots dos clubs, encara que en el de l'Atlètic tindria una mica més de pes la forma *penal* que no pas en el club barceloní. Aquesta situació té el seu paral·lelisme, com es veurà més endavant, en la situació en l'àmbit escrit.

Les entrevistes van complicar una mica més aquest panorama, i és que, de fet, el terme *penal* mostra un grau molt alt de variació. Els informants l'han anomenat [pə'nal], [pe'nalti], [pe'nal'kórner], [pə'nal'kórne], [pe'nal'kórner], [pe'nalti'kórne] i [pə'nalti'kórner]. Com es veurà més endavant, aquesta diversificació en l'oralitat té el seu paral·lelisme en l'escriptura, tant en el cas dels informants mateixos com en el cas de la premsa. Així, les formes que han mencionat per a l'escriptura del terme són *penal córner*, *penal-córner*, *penal*, *penal corner*, *penalty corner* i *penal-corner*; és a dir, moltes de les combinacions possibles en què aquests dos mots poden aparèixer. Aquest fet reafirma la idea que, de fet, encara no hi ha una forma que s'imposi clarament sobre les altres. Tot i així, el terme normatiu *penal* és conegut i emprat per tots els entrevistats, conjuntament amb les formes de més amunt. En aquest cas no s'han detectat sinònims del terme; el que sí que hi ha, en canvi, és molta variació entre les diferents possibilitats d'expressió i combinació de les formes *penal* i *córner*. Tots els informants coincideixen que aquest terme està plenament estès.

Tal com era d'esperar, els butlletins dels clubs reflecteixen a bastament la variació existent entre els esportistes i els seguidors. La forma *penal* és predominant, però no s'imposa de la mateixa manera a tot arreu.

De fet, cada publicació segueix la pròpia tendència. Mentre que el *Drac* i el *Rusc* fan servir més *penal*, al butlletí *Barceloní Stick* aquesta majoria només és relativa, no pas absoluta. De fet, als tres mitjans, però especialment en aquest darrer, es detecta un grau elevat de diversificació, ja que hi conviuen les formes *penal*, *penal córner*, *penalty corner*, *penal córner* o *penalty*, juntament amb altres de més minoritàries.

Val la pena d'assenyalar que l'estudi de l'evolució cronològica suggereix un cert procés d'estandardització cap a *penal*. Amb tot, la tendència és massa feble perquè pugui afirmar-se amb rotunditat. La gràfica també suggereix un retrocés de les formes de base anglesa *penalty/penalti* i compostos, en favor de *penal*.

*Taula 14. Ús de les variants de penal als butlletins dels clubs.
Freqüències*

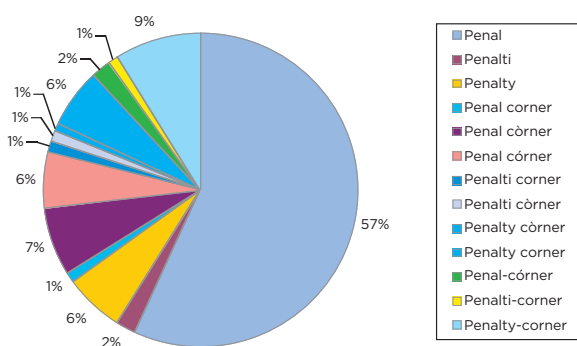
	Club Egara (Drac)	ATHC (Rusc)	Barceloní Stick
Penal	129	27	23
Penalt	1	2	0
Penalti	0	0	3
Penalty	0	0	7
Penal corner	13	2	3
Penal còrner	0	3	9
Penal córner	4	2	0
Penalti corner	0	0	3
Penalti còrner	2	0	1
Penalty còrner	0	0	1
Penalty corner	1	0	10
Penal-corner	10	0	1
Penal-còrner	2	2	0
Penal-córner	4	2	1
Penalti-corner	1	0	1
Penalty-corner	12	0	117

*Taula 15. Evolució cronològica de l'ús de les variants de penal
als butlletins dels clubs*

	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000
Penal	48	30	34	27	17	17	6
Penalt	0	0	0	2	0	0	1
Penalti	2	0	0	0	0	0	0
Penalty	5	2	0	0	0	0	0
Penal corner	1	4	1	0	8	1	3
Penal còrner	6	3	2	1	0	0	0
Penal córner	5	0	0	0	0	1	0
Penalti córner	0	0	0	0	0	0	0
Penalti corner	1	0	0	0	0	0	0
Penalti còrner	1	0	0	0	0	0	0
Penalty còrner	1	0	0	0	0	0	0
Penalty corner	5	5	0	0	0	1	0
Penal-corner	0	1	0	0	5	2	3
Penal-còrner	0	2	2	0	0	0	1
Penal-córner	2	0	0	1	0	0	3
Penalti-corner	1	0	0	1	0	0	0
Penalty-corner	8	9	0	1	1	6	4

De fet, si s'analitzen amb més detall les formes de l'últim any, els resultats percentuals confirmen el predomini de *penal*. D'un total de vuitanta-sis ocurrences, gairebé el 60% corresponen a la forma proposada pel TERMCAT. Sumat a formes compostes, aquesta denominació s'atansa a les tres quartes parts de les ocurrences.

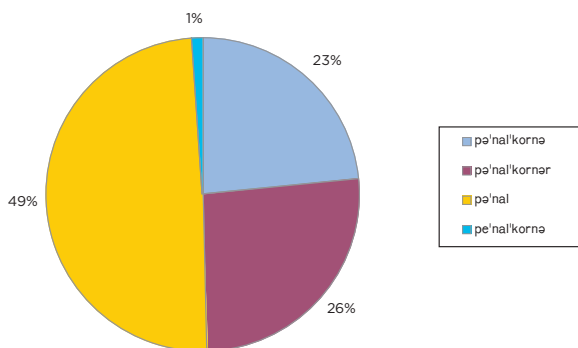
Gràfic 68. Ús de les variants de penal als butlletins dels clubs de l'any 2006. Percentatges



Fora de *penal*, als butlletins no hi ha cap altre terme que superi el 10% del total. Aquest cas és especialment indicador del grau d'aleatorietat a l'hora d'emprar un terme inestable (amb *i* grega o llatina, amb guió o sense, amb accent obert o tancat, sense accent...). Sembla que el problema no sigui tant el desconeixement d'una forma normativa sinó la manca de sistematicitat en general a l'hora d'emprar aquest terme.

La variació identificada entre públic i especialistes no es reproduceix de la mateixa manera al mitjà de comunicació més consumit. A la televisió, els resultats són força favorables a la forma *penal* —la promoguda per les institucions normalitzadores—, que arriba al 50% de les ocurrences en tant que forma simple i que pràcticament assoleix el 100% en combinació amb *córner*.

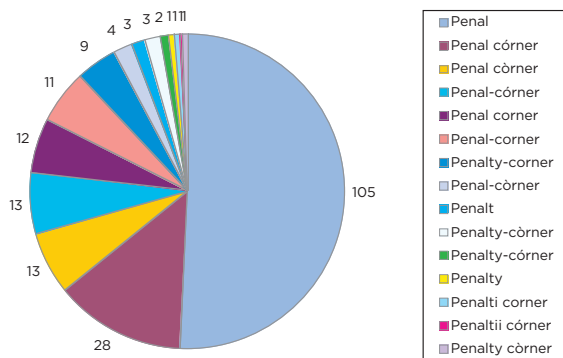
Gràfic 69. Ús de les variants de penal a la televisió. Freqüències



Aquesta tendència sembla confirmar-se en els programes de ràdio analitzats. Val a dir, però, que aquí la forma alternativa *penalti* fa una tímida aparició. Ara bé, el total d'ocurrències recollides aquí és força més baix, de manera que resulta agosarat de fer afirmacions rotundes en aquest sentit

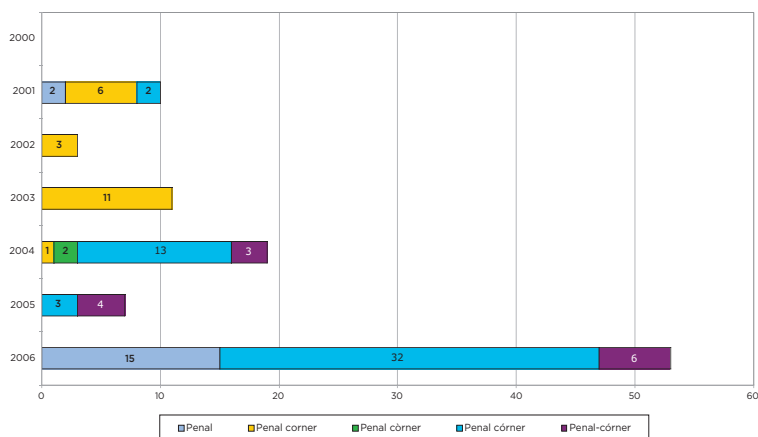
Pel que fa a les pàgines d'Internet, segueixen un patró molt semblant al dels butlletins: prop del 50% de les ocurrències corresponen a la forma *penal*, mentre que la resta està molt diversificada, tot i que hi predominen les formes basades en *penal*.

Gràfic 70. Ús de les variants de penal a Internet. Freqüències



Finalment, els resultats obtinguts en el buidatge de la premsa escrita externa, i especialment pel que fa a l'últim any —d'altra banda, l'any del qual es disposa de més dades— la tendència sembla favorable a *penal córner*. És probable que això es degui al fet que un mitjà de comunicació extern consideri adequat especificar la diferència entre *penal stroke*, la forma habitual per al terme normalitzat *cop de càstig*, i *penal córner*. En canvi, dins l'àmbit especialitzat aquesta diferenciació és innecessària.

Gràfic 71. Ús de les variants de penal a la premsa. Freqüències



En resum, doncs, el terme *penal* constitueix un exemple gairebé de manual de variació en terminologia especialitzada, i es troba encara lluny de l'estandardització desitjable. Tot fa pensar que la forma *penal* hi és la més implantada, però que experimenta la concurrència de *penal córner* i formes associades per necessitats de distinció de conceptes similars entre els no especialistes.

4.5.9 Punxada

El terme és conegut per bona part dels enquestats, tot i que en menor grau en el cas dels aficionats del camp del F.C. Bar-

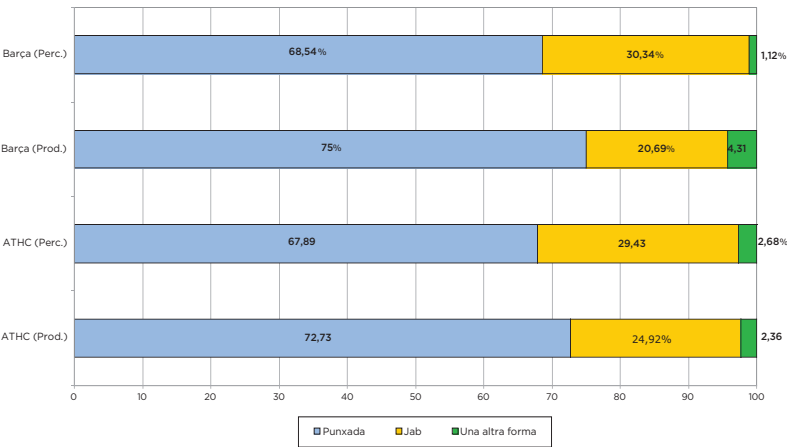
celona. La diferència pot deure's a l'atzar o, com ja s'ha comentat anteriorment, a la menor tradició d'aquest club i del seu públic en aquest esport.

Taula 16. Coneixement i ús declarat del terme punxada segons els qüestionaris. Freqüències

	Atlètic de Terrassa		F.C. Barcelona	
	Producció	Percepció	Producció	Percepció
Coneix/utilitza el terme	83	84	17	20
No coneix/utilitza el terme	3	2	12	6
Descartats	0	0	0	3

La variant que obté resultats més positius és, en aquest cas, *punxada*. Cal tenir en compte, però, la coincidència de dos significats diferents en aquesta forma. Un equival al terme *jab*; l'altre, en canvi, correspon a l'acció d'interceptar un tir dins l'àrea amb l'estic a fi que la pilota es desviï i entri dins la porteria. És difícil, per tant, de destriar quin percentatge d'aquests resultats és atribuïble a un significat o a l'altre.

Gràfic 72. Ús declarat de les variants de punxada segons el qüestionari. Percentatges



Pel que fa a les entrevistes, ha estat complicat obtenir respostes espontànies d'aquest terme. Alguns dels entrevistats el confonien amb *tackle*, probablement per la similitud entre tots dos moviments. D'altres tampoc no l'han identificat a partir de la definició. De les respostes que s'han obtingut, ja sigui a partir de la imatge o a partir de la definició, la majoria corresponen a *jab* [ʒap]. Per la seva banda, el terme *punxada* ha aparegut en dues respostes, una de les quals és la forma verbal *punxar*. Quant a la forma escrita, els informants alternen entre les variants *punxar*, *jab* i *jap*, una vacil·lació lògica tenint en compte que el català ensordeix les /b/ finals, de manera que la pronúncia catalana del mot no es fa amb [b] sinó amb [p]. Tot i que la majoria dels informants coneixen el terme normatiu, n'hi ha que indiquen que el verb *punxar* té l'accepció que s'ha comentat més amunt d'«interceptar una pilota que entra a l'àrea amb la punta de l'estic perquè reboti i entri a porteria».⁹ A més, dos informants consideren que *punxar* és un moviment més ofensiu, mentre que *jab* s'associa més aviat a contextos de joc defensius.

Pel que fa a la percepció de l'ús de les variants del terme, es poden agrupar en dues posicions diferents. D'una banda, aproximadament la meitat dels informants consideren que el terme *punxada* en el sentit proposat pel TERMCAT no està gens estès. L'altra meitat dels informants, en canvi, consideren que sí que ho està. Pel que fa a les possibilitats d'implantació, la situació és paral·lela; el grup que considerava que el terme no està estès en el sentit proposat, consideren que no s'estendrà perquè pot entrar en conflicte amb l'altre ús; en canvi, el grup que considera que el terme està força estès és optimista pel que fa a les possibilitats d'extensió.

El terme *punxada* té molt poca projecció mediàtica. Per començar, no hi ha cap ocurrència del terme en el buidatge dels partits retransmesos per televisió. S'han detectat, però, dues ocurrències de la forma propera *punxar* —tot i que pronunciades [piɲ'ja] per influència del castellà— emprades en el sentit no recollit pel TERMCAT que s'ha comentat més amunt. Aquest doble sentit continuarà apareixent al llarg del buidatge de tot

9. També s'han trobat usos d'aquest sentit en alguns articles del diari *Més Terrassa*.

el corpus. Pel que fa a la ràdio, no s’hi ha trobat cap ocurrència ni d’un sentit ni de l’altre.

Quant al buidatge dels butlletins i les pàgines web, només s’han detectat cinc ocurrències de *punxada* en tot el corpus (quatre a les pàgines web i una als butlletins). No s’ha trobat cap ocurrència d’aquest terme en el conjunt de corpus de premsa buidat.

En síntesi, doncs, es tracta d’un concepte un xic confús en què coexisteix una forma *punxada* aparentment majoritària i una de minoritària *jab*.

4.5.10 Servei neutral

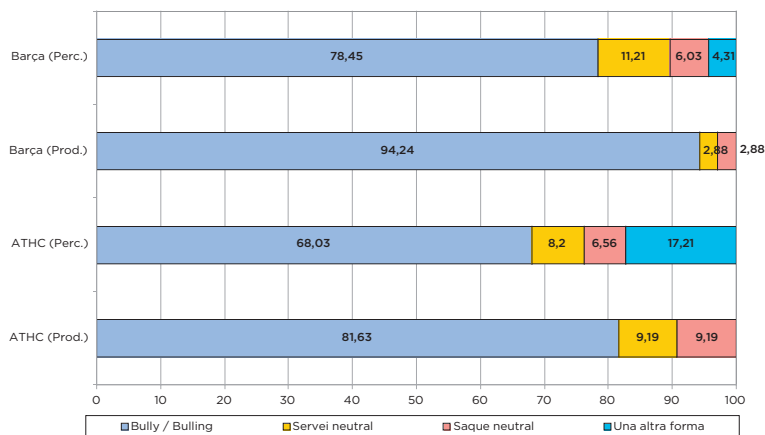
El terme *servei neutral* fa referència a un concepte àmpliament conegut entre seguidors i afeccionats a l’hoquei. Ara bé, com en certs casos anteriors, sembla que entre l’afició que acudeix al camp de l’Atlètic de Terrassa el coneixement del terme és força més elevat que en l’entorn barcelonista .

Taula 17. Coneixement i ús declarat del terme *servei neutral* segons els qüestionaris. Freqüències

	Atlètic de Terrassa		F.C. Barcelona	
	Producció	Percepció	Producció	Percepció
Coneix/utilitza el terme	82	78	17	21
No coneix/utilitza el terme	3	8	12	6
Descartats	1	0	0	2

La denominació més estesa per a aquest concepte és *bully* o la seva variant *bulling*. El terme *servei neutral*, proposat pel TERMCAT, apareix com a segona opció, tot i que amb uns resultats certament baixos.

Gràfic 73. Ús declarat de les variants de servei neutral segons el qüestionari. Percentatges



Les entrevistes són força més clares, pel que fa a la valoració de les denominacions: l'única forma implantada segons els enquestats és *bully* o *bulling*. En primer lloc, tots els informants identifiquen molt ràpidament la fotografia: vuit responen ['buliŋ], i els altres dos responen que alternen entre ['buliŋ] i ['buli]. Quant a l'escriptura, el grau de diversitat en les respostes torna a ser alt, amb formes com *buling*, *bullyng*, *bully*, *bulling*, *boling*, *bouling* o *booling*. De fet, molts dels informants fan notar que no han vist escrit aquest terme gaire sovint. Pel que fa a la proposta *servei neutral*, només la coneix un sol informant, el qual afirma que el coneix perquè el va llegir al reglament en el seu moment. D'altra banda, no s'ha documentat cap cas de confusió terminològica o de sinonímia.

Pel que fa a la percepció d'ús, tots els informants coincideixen que la forma *servei neutral* no està gens estesa, i són pessimistes quant a les possibilitats d'implantació.

Com altres termes ja revisats, *servei neutral* té molt poca presència mediàtica:

- mitjans audiovisuals: s'han trobat tan sols dues ocurrències de la forma *bully* ['buli] en les retransmissions de televisió;
- ràdio: no se n'ha detectat cap en els programes de ràdio;

- butlletins dels clubs: una ocurrència de *bully* i dues de *penalty-bully*, totes al *Drac* del Club Egara;
- Internet: una ocurrència de *penalty bully* i dues de *penalty-bully*;
- premsa: una ocurrència de *servei neutral* i una de *bully*, totes dues de l'any 2003.

Fet i fet, en el cas del terme *servei neutral* hom disposa de poques dades per a mesurar adequadament la implantació de les diferents denominacions, però les que hi ha condueixen cap a una mateixa conclusió: la forma més implantada és l'anglicisme *bully*, en concurrència amb *bullying*.¹⁰ La denominació *servei neutral* no és ni tan sols coneguda entre els usuaris, i només es troba en un dels mitjans més susceptibles de control normatiu com és la premsa escrita.

4.5.11 Tir de cullera

El terme *tir de cullera* sembla conegut per la majoria dels enquestats, més al camp de l'Atlètic que no pas al del Barcelona.

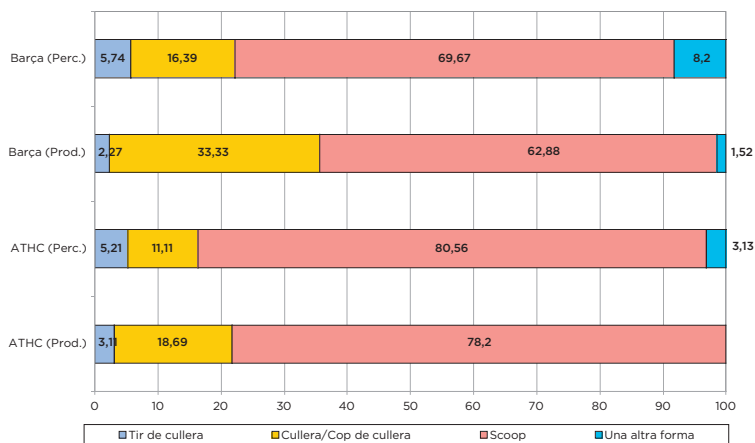
Taula 18. Coneixement i ús declarat del terme tir de cullera segons els qüestionaris. Freqüències

	Atlètic de Terrassa		F.C. Barcelona	
	Producció	Percepció	Producció	Percepció
Coneix/utilitza el terme	79	83	19	23
No coneix/utilitza el terme	6	3	10	4
Descartats	1	0	0	2

10. És possible que aquesta darrera forma hagi guanyat certa presència arrossegada per l'esclat mediàtic de notícies sobre assetjament (*bullying*) produït els darrers anys.

La variant més emprada és, de nou, el manlleu anglès. Pel que fa a les variants de base catalana, cal fer notar que la proposta *tir de cullera* sembla molt poc present entre els aficionats.

Gràfic 74. Ús declarat de les variants de tir de cullera segons el qüestionari. Percentatges



Quant a les entrevistes, del total de deu informants, sis responen espontàniament a partir de la imatge, i les seves respostes s'allunyen considerablement del que indiquen les dades de públic. Dels sis informants que responen espontàniament, quatre diuen [kʌlə'retə], un [ku'lerə], i l'altre ambdues formes. L'escriptura del terme es realitza en la forma *cullera* o *cullereta*. Tots coneixen el terme normatiu, tot i que espontàniament només empen la forma *cullera* o el diminutiu *cullereta*.

Sembla que la diferència entre les dades demoscòpiques i les entrevistes es deriva de la confusió existent pel que fa a la relació entre *scoop* i *tir de cullera*. Tot i que des del TERMCAT s'ha proposat *tir de cullera* com a adaptació d'aquest terme, sembla que els informants en fan un ús diferent, ja que entenen *scoop* com a sinònim de *push*, i no pas de *tir de cullera* (o les seves variants). Concretament, indiquen que *scoop* és un tir arrossegat com el *push*, mentre que el *tir de cullera* s'executa impulsant la bola des de sota.

D'altra banda, la majoria d'informants coincideixen a afirmar que la forma *tir de cullera* mai no es fa servir completa, sinó que sempre es diu *cullera* o *cullereta*. Els sembla difícil que s'estengui el sintagma complet; en canvi, les possibilitats són altes per a les formes *cullera* o *cullereta*.

El terme *tir de cullera* té molt poca presència als mitjans:

- no s'ha trobat cap ocurrència d'aquest terme en el buidatge radiofònic;
- no s'ha trobat cap ocurrència d'aquest terme en el buidatge televisiu;
- només s'han trobat dues ocurrències del terme, sota la denominació *scup*, als butlletins, concretament al *Drac* del Club Egara;
- només se n'han trobat dues ocurrències a Internet, una com a *scoop* i una altra com a *scup*;
- no se n'ha trobat cap ocurrència a la premsa.

En resum, doncs, sembla que rere la parella *scoop* / *tir de cullera* s'hi amaguen dues qüestions diferents: d'una banda, *scoop* seria sinònim de *push* i no de *tir de cullera*; d'una altra, *tir de cullera* tindria molt poca implantació en relació amb la denominació realment implantada, *cullereta* o *cullera*.

4.5.12 Xip

La inclusió d'aquest terme en l'estudi cercava d'analitzar la implantació de la grafia catalanitzada del manlleu. Per aquest motiu, com en d'altres casos, aquest terme no va ser inclòs a l'enquesta.¹¹

Aquest terme sembla estar en retrocés en el món de l'hoquei. En les entrevistes, no s'ha obtingut cap resposta espontània pel que fa a aquest terme, només quatre informants de deu han reconegut el terme quan se'ls ha plantejat directament. D'aquests

11. Cal recordar que l'alternança ortogràfica no té per què correspondre's amb l'alternança entre pronúncia fricativa i africada de la consonant inicial del mot, un fenomen perfectament esperable en la llengua oral en català contemporani.

quatre, dos consideren que la definició del terme no coincidiria exactament amb la proposada pel TERMCAT. A més, dos informants aclareixen que, actualment, aquest tir es considera falta en el joc perquè és massa elevat. El fet que sigui considerat falta sembla trobar-se en la base del retrocés de l'ús del terme.

Pel que fa a la grafia del terme, la majoria d'informants, tot i no conèixer-lo, diuen que l'escriurien *chip*. Quant a la percepció d'ús, els informants que coneixen el terme afirmen que està força estès, i els que no el coneixen opinen el contrari. Sobre les possibilitats d'extensió, ocorre el mateix que en el terme anterior: només els qui ja el coneixen consideren que sí que es pot estendre. En tot cas, algun recorda que el fet que aquest tir sovint sigui falta fa que ja no s'empri, cosa que —òbviamment— en dificulta l'extensió.

La revisió dels mitjans confirma l'escàs ús del terme en termes generals. Tant pel que fa a la ràdio com pel que fa a la televisió, no hi ha cap ocurrència d'aquest terme en el corpus estudiat. No s'han trobat ocurrències d'aquest terme, ni en els mitjans de comunicació especialitzats ni en els generals, ni a Internet.

En síntesi, aquest és un terme en recessió rarament usat en la llengua escrita i del qual difícilment podem avaluar la implantació.

4.5.13 Xop

Aquest terme no s'ha inclòs als qüestionaris pel mateix criteri aplicat al terme *xip*, ja que hom cercava de valorar la implantació de *xop* enfront de *chop*.

En les entrevistes, la majoria d'informants (sis de deu) no coneixen aquest terme; dels altres, dos pronuncien [tʃɔp], un el confon amb *xip* i l'altre l'anomena [tə'λaðə]. La majoria d'informants no saben com caldria escriure el terme i suggereixen *chop*. En el decurs de les entrevistes es fa patent que hi ha cert grau de confusió entre els termes *xip* i *xop*. Els informants consideren que es tracta d'un terme poc freqüent i de difícil extensió.

Pel que fa als mitjans, l'absència d'aquest terme és generalitzada. La recerca no n'ha trobat cap ocurrència ni en ràdio, ni en televisió, ni a Internet, ni als butlletins ni a la premsa.

En resum, la migradesa de dades fa molt difícil parlar d'implantació de cap denominació, perquè el que sembla poc implantat, en tot cas, és el concepte en si.

4.6 Síntesi, conclusions i propostes

En aquest treball s'ha analitzat l'estat d'implantació de les denominacions d'una tretzena de termes conflictius del camp de l'hoquei o hoquei sobre herba. Els resultats d'aquest estudi per a cada terme apareixen reflectits a la taula 17.

Taula 19. Estat d'implantació de les denominacions principals dels termes analitzats

	Català	Implantació del terme	Implantació proposta TERMCAT	Forma més emprada	Situació i tendència
1	cop de càstig	general	nul·la	<i>stroke, penal stroke, penalty stroke</i>	forta diversitat ortogràfica i morfològica en manteniment o fins i tot creixement
2	cop picat	majoritària, no general	nul·la	<i>slap shot</i>	forta diversitat fonètica i alternatives catalanes espontànies
3	empenta	sense dades de qüestionari; feble ús mediàtic	nul·la	<i>push</i>	el manlleu és la forma estàndard
4	entrada	majoritària, no general	predominant entre públic, nul·la entre informants clau	<i>entrada / tackle</i>	podria haver-hi confusió terminològica: <i>entrada</i> podria funcionar com a hiperònim de <i>tackle</i>

	Català	Implantació del terme	Implantació proposta TERMCAT	Forma més emprada	Situació i tendència
5	estic	sense dades de qüestionari; sembla general	en competència amb <i>stick</i>	<i>estic</i> / <i>stick</i>	situació fluida, podria estar avançant <i>estic</i>
6	flic	majoritària, no general; feble ús mediàtic	nul·la	<i>flick</i>	la variant presumptament normalitzada no té difusió ni mitjans per a visibilitzar-se
7	hoquei	general	en competència amb <i>hockey</i>	<i>hockey</i> en el món esportiu, <i>hoquei</i> als mitjans externs	les propostes normatives s'implanten fora, però no dins del món d'aquest esport
8	penal	general	predominant, però forta competència de <i>penalty corner</i> i altres	<i>penal</i>	forta diversitat, amb tendències contraposades
9	punxada	majoritària, no general; feble ús mediàtic	predominant, però forta competència de <i>jab</i>	<i>punxada</i>	podria haver-hi confusió terminològica
10	servei neutral	majoritària, no general; feble ús mediàtic	molt feble	<i>bully</i>	forta diversitat en l'escriptura del manlleu
11	tir de cullera	majoritària, no general; feble ús mediàtic	molt feble	<i>scoop</i> en competència amb <i>cullera</i> i <i>cullereta</i>	forta diversitat en l'escriptura del manlleu; alternatives catalanes (<i>cullera</i> , <i>cullereta</i>) més implantades que la proposada; podria haver-hi confusió terminològica

	Català	Implantació del terme	Implantació proposta TERMCAT	Forma més emprada	Situació i tendència
12	xip	minoritària i en retrocés; feble ús mediàtic	nul·la	chip	el terme sembla retrocedir
13	xop	minoritària; feble ús mediàtic	nul·la	chop	poc usat i poc conegut

La primera de les conclusions és, a la vista de la taula, òbvia: la majoria de les propostes denominatives propugnades des del *Diccionari d'hoquei* per superar els problemes de normalització diversos que hi havia en aquesta àrea i que s'han estudiat aquí no han reeixit a imposar-se en l'ús. Almenys vuit de les tretze denominacions tenen una implantació molt feble o pràcticament nul·la. Certament, en alguns casos aquest feble coneixement té a veure amb canvis en el camp terminològic: hi ha termes en retrocés que ja no són coneguts ni pels mateixos especialistes, i fóra una mica absurd parlar de fracàs en la implantació d'aquests termes en retrocés. Però cal reconèixer que cap de les formes no ha assolit una implantació absoluta, perquè encara que hi hagi diverses formes amb una certa implantació en cap cas no pot dir-se que siguin ni tan sols clarament predominants.

Hi ha una segona circumstància, pel que fa a les formes amb una certa extensió d'ús, que s'ha de considerar adequadament: la implantació tendeix a produir-se en els cercles i en els contextos d'ús més externs de l'esport analitzat; als mitjans de comunicació generals més que no pas en els butlletins o les pàgines web dels clubs; entre els entrevistadors i els periodistes més que no pas entre els entrevistats practicants de l'esport; o entre el públic, especialment el menys vinculat, més que no pas entre els practicants més vinculats a l'hoquei. En conjunt, doncs, la implantació de les propostes és feble, i ho és més en la mesura que hom s'endinsa en el món de l'hoquei.

Estretament lligada a aquestes constatacions n'hi ha encara una altra de més general: la variació denominativa en

aquest camp és considerable o, si es vol dir d'una altra manera, es tracta d'una àrea poc estandarditzada o normalitzada. Irònicament, sovint la forma més *estàndard* és un manlleu amb una infinitat de variants ortogràfiques, o una combinació de formes catalanes i angleses. A més, es tracta d'una àrea amb un cert dinamisme: hom hi detecta evolucions en el temps, amb formes que avancen i d'altres que retrocedeixen, termes en retrocés, denominacions que es veuen influïdes per fenòmens externs a l'àrea, etc. Una àrea dinàmica en estat de canvi lent però constant.

La realitat dibuixada permet diverses reflexions connectades amb els esforços de normalització lingüística. I la primera rebla el clau, si calia, d'un dels principals arguments dels estudis d'aquest volum: la difusió de les propostes ha estat, fins ara, insuficient i, per tant, necessàriament poc eficient. Cal tenir present que, de les persones entrevistades, cap ni una no sabia que existís el TERMCAT, cap no sabia que existís el *Diccionari d'hoquei*, només una havia arribat a veure el fullet de difusió terminològica sobre aquest esport i sols un parell tenien algun vague record d'haver vist el cartell de difusió «en algun plafó d'exposició de divulgació del hockey» (informant 10). I aquestes eren persones plenament implicades amb l'esport. A l'estudi s'ha constatat que el mer coneixement de les propostes és lluny de ser generalitzat; ben al contrari, sovint els entrevistats mostraven la seva sorpresa davant de les presumptes formes normalitzades, fins i tot quan només es tractava de simples adaptacions ortogràfiques. Difícilment es pot esperar que hom usi una forma que no arriba a saber que existeix. En altres mots, *si la política en terminologia aspira a implantar efectivament les formes generades, com a mínim s'ha de replantejar les polítiques de difusió i fer-les molt més efectives*. Això implica destinar-hi els esforços i els recursos necessaris.

El replantejament de les polítiques de difusió no pot fer-se al marge de la realitat sociolingüística de cada camp terminològic. Al contrari, convé abordar alhora la normalització dels usos i de les formes —en aquest cas, terminològiques— no pas com a etapes inconnexes, sinó de manera estratègicament connectada. En aquest sentit, és important de tenir en compte, en primer lloc, *quina és i quina serà la capacitat de difusió real de les propostes neològiques en cada camp i fins i tot en cada*

terme. Un cop d'ull a la taula permet constatar que bona part de les formes neològiques amb més implantació coincideixen a referir-se a termes molt emprats oralment i per escrit, i que les denominacions promogudes, a més, han tingut el suport no sols del *Diccionari d'hoquei* sinó d'altres pols de difusió: concretament, *hoquei* i *estic* consten al diccionari normatiu i són emprats als mitjans públics, i la forma *penal* coincideix amb solucions d'altres esports, factors que deuen afavorir que s'infiltrin en les pràctiques i els imaginaris lingüístics molt millor que altres formes amb menys presència pública. Però aquesta capacitat de difusió relativament elevada d'algunes formes no és general a tota la terminologia analitzada. Ben al contrari, són molts els termes dels quals s'han trobat molt poques ocurrences en els contextos analitzats. És probable —tot i que caldria demostrar-ho— que quan un terme s'usa poc, la capacitat de canviar-ne la denominació sigui limitada, sobretot en un context de contacte de llengües massiu com és el català en què les solucions en cada llengua poden anar per camins diferents. En qualsevol cas, les decisions de codificació no han de ser alienes a les capacitats d'intervenció sobre la realitat.

Una tercera reflexió que cal fer-se, estretament connectada amb les anteriors, és que *la capacitat de difusió de propostes neològiques en cada camp i per a cada terme depèn de manera directa de la configuració sociolingüística de l'àrea*, i de la seva distribució d'usos lingüístics. Fins i tot solucions *a priori* molt fàcils d'implantar, com ara les adaptacions ortogràfiques de manlleus, poden fracassar estrepitosament si no es té en compte aquesta circumstància. L'estudi constata, per exemple, que variants com *flic*, *xip* o *xop* són escrites preferentment com a formes angleses. Es tracta de termes que tenen una presència objectivament molt escassa en la llengua escrita, si més no en els materials redactats en català. Tenint en compte la configuració sociolingüística del país, sembla versemblant pensar que els usuaris només deuen veure aquests termes escrits en comptadíssimes ocasions, molt probablement en textos en anglès o, sobretot, en castellà; i cal tenir present que aquests darrers tendeixen a mantenir el manlleu incòlume. Així, la pressió sobre el català és doble, i sovint en la mateixa direcció, perquè l'anglès, com a llengua font, i el castellà, com a llengua pont, afavoreixen unes solucions denominatives idèn-

tiques i basades en el manlleu. Valgui com a exemple, en aquest sentit, el que s'esdevé amb el reglament de l'hoquei. Com que en aquest esport són relativament freqüents els canvis normatius, les institucions internacionals van modificant els reglaments amb una certa freqüència. Aquestes modificacions són traduïdes —o no— al castellà per la Federació espanyola, però no arriben a la versió catalana del reglament, avui dia ja caducada per falta de renovació. El resultat és que el reglament més consultat a Catalunya avui és una traducció castellana que serveix per a reforçar els anglicismes. En aquest context, hom es demana si és rendible d'introduir variants ortogràfiques de manlleus que després no poden arribar a difondre's, o és preferible acceptar que en àrees com la que ens ocupa la política d'adaptació ortogràfica al català no podrà dur-se a terme de manera sistemàtica i seria més senzill d'accontentar-se acceptant els manlleus en la forma originària —si més no, mentre estiguin en ús. En aquest sentit, cal no oblidar que l'hoquei és un esport fortament inserit en un marc competitiu espanyol i internacional, i això, que d'una banda li injecta vitalitat i dinamisme, també l'arrossega cap al contacte de llengües. De fet, al llarg de les entrevistes, diversos esportistes, entrenadors i directius que no eren en absolut contraris a la normalització de la llengua en aquest àmbit, van insistir que els practicants d'aquest esport necessitaven saber les equivalències angleses i castellanes dels termes que aprenien, ja que la pràctica de l'esport sovint posa els esportistes en contextos estatals i internacionals en què s'usen aquests idiomes. I molts insistien que la introducció de propostes innovadores seria difícil perquè «som quatre gats, i la terminologia ja la tenim ben arrelada» (informant 8).

En qualsevol cas, els resultats obtinguts suggereixen de nou que és molt convenient tenir un coneixement de camp a l'hora de plantejar les solucions escaients. Aquest estudi ha permès constatar que el camp de l'hoquei es basa en unes xarxes associatives prou sòlides i amb una notable capacitat per a establir uns comportaments normatius interns que resisteixen les pressions externes. El debat aquí no és en absolut «català sí / català no», sinó més subtil. El nucli central de persones implicades amb aquest esport sembla haver convertit algunes variants denominatives en gairebé emblemes, i els atorga un

fort sentit d'autenticitat i legitimitat: és el cas, principalment, de la denominació *hockey* enfront de *hoquei* [(sobre) herba], però també d'altres variants com *stick* i altres. Hom constata que la forma anglesa —oralment pronunciada a la castellana— té el suport de les persones més implicades amb l'esport. Això fa que els informants entrevistats la prefereixin de manera quasi absoluta, que sigui predominant entre el públic i els seguidors, i que assoleixi una difusió màxima en els butlletins interns dels clubs. En canvi, entre els usuaris menys vinculats emocionalment a aquest esport o més subjectes a disciplina ortològica i ortogràfica, com els periodistes de la televisió, la ràdio o la premsa, la forma clarament predominant és la versió catalanitzada *hoquei*.

És ben possible que la dinàmica universal de creació de comunitats que oposa el *nosaltres* amb els *ells* es tradueixi, en el camp de l'hoquei, en un comportament diferencial amb relació als anglicismes, i així, l'adhesió a les formes angleses serveix com a índex de veritable pertinença al grup. Si això és així, convindrà que el codificador en prengui nota i actuï en conseqüència. De fet, potser no hi fa res que en alguns casos es reproduïxi l'oposició entre la solució de la llengua general (*hoquei*) i la del camp (*hockey*), sobretot quan tractem de termes amb una àmplia difusió que no poden quedar limitats als esportistes. La llengua és farcida d'aquesta mena de dobles emblemàtics i, el que és més, resulten inevitables i gens perjudicials. Però en altres casos, potser convindria estar una mica més atent a allò que un informant descrivia com «el nostre argot» i donar un millor tracte a formes com *cullera* i *cullereta*, molt més vives que les formes presumptament normalitzades, o replantejar l'exclusió dels manlleus que senyoregen les interaccions dels principals interessats. Al capdavant, els qui més còmodes s'han de sentir amb un llenguatge especialitzat són els seus usuaris, i sense la seva implicació difícilment hi haurà implantació de cap solució innovadora.

4.7 Annex: materials per a l'entrevista semidirigida

4.7.1 El guió de l'entrevista semidirigida

Presentació

Des de la Universitat de Barcelona estem realitzant un estudi sobre el vocabulari de diferents esports. Per això a partir d'ara et faré una sèrie de preguntes relacionades amb el vocabulari del hockey.

- Aproximadament trigarem uns 15 o 20 minuts.
- L'enquesta és anònima.
- Si no hi tens inconvenient, m'aniria bé gravar aquesta conversa per no haver d'estar prenent notes tota l'estona; aquesta gravació només la faré servir jo per a organitzar les respostes.

Dades personals

Com et dius?

On vas néixer?

On vius actualment?

En quina llengua vas aprendre a parlar?

Quina relació tens amb el hockey?

jugador / entrenador / àrbitre / personal d'un club o federació / directiu club o federació / ex-jugador / d'altres

Quants anys fa que estàs vinculat a aquest esport?

Com t'hi vas iniciar?

A què et dediques professionalment?

Conversa semidirigida

Guiar-la a partir dels termes seleccionats.

Quines modalitats existeixen?

Quin material es fa servir?

Quines tècniques es fan servir per a moure la bola?

Quines faltes es poden cometre?

Quines faltes es poden llançar?

Quines sancions hi ha?

Mots

1. [MOT1] Cop de càstig

- Ensenyar Imatge 1

- 1a. Com se'n diu, d'això?
- 1b. Com ho escriuries?
- 1c. En coneixes alguna altra denominació? Quina o quines?
- 1d. Coneixes l'expressió [TTC1] per a referir-te a això?
- 1e. Creus que està estesa en el món de l'hoquei?
- 1f. Creus que es podria acabar estenent?

Repetir amb MOT2, MOT3... MOT13

Opinió sobre la normalització terminològica

- 14. Coneixes el diccionari d'hoquei?
- 15. Has vist algun cop un cartell com aquest [ensenyar cartell]?
- 16. Has vist alguna vegada un fullet com aquest [ensenyar fullet]?
- 17. Què opines que es normalitzi la terminologia en l'hoquei herba?
- 18. Saps què és el TERMCAT?

4.7.2 El qüestionari

Des de la Universitat de Barcelona estem realitzant un estudi sobre el vocabulari de diferents esports. Per aquest motiu, t'agraïrïem que contestessis aquesta enquesta. L'enquesta està dividida en dos apartats:

- La paraula que jo dic
- La paraula que la gent diu

Cada apartat té diferents grups de paraules, amb un mateix significat. Es tracta de marcar, de cada paraula, el grau d'acord que tens respecte de la frase que encapçala cada apartat.

Exemple:

La paraula que jo dic	(Mai)	(Sempre)
Jab	0 1 2 3 4 5	
Punxada	0 1 2 3 4 5	
Una altra:	0 1 2 3 4 5	
No faig servir aquest terme.	☐	
No conec aquest terme.	☐	

Has de puntuar entre 0 i 5: 0 si no la dius mai, 5 si sempre la dius, i del 2 al 4 segons si la dius molt o poc. En el cas de l'exemple, es tracta d'una persona que majoritàriament diu «jab» però que també diu «punxada» alguna vegada.

Si fas servir una paraula que té el mateix significat que les altres del grup però que no és a la llista, afegeix-la a «Una altra» i puntua-la seguint el mateix criteri. Si no fas servir mai aquest terme quan parles de l'esport, marca la casella «No faig servir aquest terme», i no encerclis cap número. Si no coneixes el concepte a què fa referència el grup de paraules, marca la casella «No conec aquest terme» i tampoc no encerclis cap número.

Un cop enllestit el primer apartat, completa de la mateixa manera el segon apartat, però ara segons allò que sents dir a la gent.

Tingues en compte que ens referim als moments en què parles d'aquest esport en català, no en d'altres idiomes. Intenta respondre tenint en compte això.

1) La paraula que jo dic

Hockey	0	1	2	3	4	5
Hockey sobre herba	0	1	2	3	4	5
Hockey herba	0	1	2	3	4	5
Una altra:	0	1	2	3	4	5
No faig servir aquest terme.	☐					
No conec aquest terme.	☐					

Penal strock/stroke	0	1	2	3	4	5
Cop de càstig	0	1	2	3	4	5
Penalti strock/stroke	0	1	2	3	4	5
Strock/Stroke	0	1	2	3	4	5
Una altra:	0	1	2	3	4	5
No faig servir aquest terme.	☐					
No conec aquest terme.	☐					

Slap (shot)	0	1	2	3	4	5
Cop picat	0	1	2	3	4	5
Escopida	0	1	2	3	4	5
Una altra:	0	1	2	3	4	5
No faig servir aquest terme.	☐					
No conec aquest terme.	☐					

Entrada	0	1	2	3	4	5
Tackle	0	1	2	3	4	5
Una altra:	0	1	2	3	4	5
No faig servir aquest terme.	☐					
No conec aquest terme.	☐					

Flick	0	1	2	3	4	5
Cop de canell	0	1	2	3	4	5
Una altra:	0	1	2	3	4	5
No faig servir aquest terme.	☐					
No conec aquest terme.	☐					

Hockey (pronunciat «jóquei»)	0	1	2	3	4	5
Hoquei (pronunciat «oquèi»)	0	1	2	3	4	5
Hoquei (pronunciat «òquei»)	0	1	2	3	4	5
Una altra:	0	1	2	3	4	5
No faig servir aquest terme.	☐					
No conec aquest terme.	☐					
Penal	0	1	2	3	4	5
Penalty	0	1	2	3	4	5
Penalty corner	0	1	2	3	4	5
Una altra:	0	1	2	3	4	5
No faig servir aquest terme.	☐					
No conec aquest terme.	☐					
Jab	0	1	2	3	4	5
Punxada	0	1	2	3	4	5
Una altra:	0	1	2	3	4	5
No faig servir aquest terme.	☐					
No conec aquest terme.	☐					
Bully / Bulling	0	1	2	3	4	5
Servei neutral	0	1	2	3	4	5
Saque neutral	0	1	2	3	4	5
Una altra:	0	1	2	3	4	5
No faig servir aquest terme.	☐					
No conec aquest terme.	☐					
Scoop	0	1	2	3	4	5
Cullera / Cop de cullera	0	1	2	3	4	5
Tir de cullera	0	1	2	3	4	5
Una altra:	0	1	2	3	4	5
No faig servir aquest terme.	☐					
No conec aquest terme.	☐					
2) La paraula que sento dir a la gent						
Hockey	0	1	2	3	4	5
Hockey sobre herba	0	1	2	3	4	5
Hockey herba	0	1	2	3	4	5
Una altra:	0	1	2	3	4	5
No faig servir aquest terme.	☐					
No conec aquest terme.	☐					

Penal strock/stroke	0	1	2	3	4	5
Cop de càstig	0	1	2	3	4	5
Penalti strock/stroke	0	1	2	3	4	5
Strock/Stroke	0	1	2	3	4	5
Una altra:	0	1	2	3	4	5
No faig servir aquest terme.	☐					
No conec aquest terme.	☐					
Slap (shot)	0	1	2	3	4	5
Cop picat	0	1	2	3	4	5
Escopida	0	1	2	3	4	5
Una altra:	0	1	2	3	4	5
No faig servir aquest terme.	☐					
No conec aquest terme.	☐					
Entrada	0	1	2	3	4	5
Tackle	0	1	2	3	4	5
Una altra:	0	1	2	3	4	5
No faig servir aquest terme.	☐					
No conec aquest terme.	☐					
Flick	0	1	2	3	4	5
Cop de canell	0	1	2	3	4	5
Una altra:	0	1	2	3	4	5
No faig servir aquest terme.	☐					
No conec aquest terme.	☐					
Hockey (pronunciat «jóquei»)	0	1	2	3	4	5
Hoquei (pronunciat «oquèi»)	0	1	2	3	4	5
Hoquei (pronunciat «òquei»)	0	1	2	3	4	5
Una altra:	0	1	2	3	4	5
No faig servir aquest terme.	☐					
No conec aquest terme.	☐					
Penal	0	1	2	3	4	5
Penalty	0	1	2	3	4	5
Penalty corner	0	1	2	3	4	5
Una altra:	0	1	2	3	4	5
No faig servir aquest terme.	☐					
No conec aquest terme.	☐					

Jab	0	1	2	3	4	5
Punxada	0	1	2	3	4	5
Una altra:	0	1	2	3	4	5
No faig servir aquest terme.	☐					
No conec aquest terme.	☐					
Bully / Bulling	0	1	2	3	4	5
Servei neutral	0	1	2	3	4	5
Saque neutral	0	1	2	3	4	5
Una altra:	0	1	2	3	4	5
No faig servir aquest terme.	☐					
No conec aquest terme.	☐					
Scoop	0	1	2	3	4	5
Cullera / Cop de cullera	0	1	2	3	4	5
Tir de cullera	0	1	2	3	4	5
Una altra:	0	1	2	3	4	5
No faig servir aquest terme.	☐					
No conec aquest terme.	☐					
Per últim, et demanem que contestis les següents preguntes. Et recordem que aquesta enquesta és anònima. 1. On vas néixer? 2. On vius actualment? 3. En quina llengua vas aprendre a parlar de petit a casa? 4. Saps parlar català? ☐ Sí ☐ Una mica ☐ No 5. Quina és la teva relació amb l'hoquei? Pots marcar més d'una casella: ☐ jugador ☐ directiu club / federació ☐ entrenador ☐ exjugador ☐ àrbitre ☐ aficionat ☐ personal d'un club / federació ☐ d'altres:..... 7. Quants anys fa que estàs vinculat a aquest esport? ☐ Menys de 5 ☐ Entre 5 i 15 ☐ Més de 15 8. Has llegit alguna vegada un pòster amb vocabulari de l'hoquei herba? ☐ Sí ☐ No 9. Has llegit alguna vegada un tríptic amb vocabulari de l'hoquei herba? ☐ Sí ☐ No						

4.8 Annex: fonts dels materials televisius, radiofònics, articles de premsa i pàgines web buidats

4.8.1 Dates dels programes televisius i radiofònics buidats

L'arxiu de TV3 disposa tan sols de cinc enregistraments, i de temps limitat per a acceptar peticions de consulta de material audiovisual. Per altra banda, s'ha accedit a les gravacions de ràdio a partir de la pàgina d'Internet especialitzada en hoquei www.mowly.com. Dels arxius disponibles en aquesta pàgina, molts són en castellà, i no s'han pogut incorporar en aquest estudi.

Les dates dels programes buidats són: 19/09/2006, 26/09/2006, 03/10/2006, 17/10/2006, 24/10/2006, 31/10/2006, 07/11/2006, 14/11/2006, 21/11/2006 i 28/11/2006.

4.8.2 Dates dels articles buidats

Articles del diari *Avui*

Articles publicats en les dates: 05/01/2002, 04/01/2002, 03/01/2002, 03/01/2002, 07/12/2001, 04/06/2001, 03/06/2001, 02/06/2001, 07/05/2001, 06/05/2001, 26/03/2001, 08/03/2001, 02/09/2003, 01/09/2003, 01/09/2003, 26/05/2003, 9/05/2003, 24/11/2002, 05/10/2002, 30/09/2002, 14/09/2002, 17/03/2002, 26/02/2002, 25/02/2002, 14/09/2003, 14/09/2003, 14/09/2003, 12/09/2003, 09/09/2003, 13/12/2004, 11/12/2004, 28/08/2004, 26/08/2004, 24/08/2004, 22/08/2004, 16/05/2004, 29/08/2005, 05/09/2005, 12/09/2005, 26/09/2005, 26/02/2006, 26/02/2006, /01/08/2006, 06/09/2006, 06/09/2006, 03/10/2006, 12/10/2006.

Articles del diari *Més Terrassa*

Articles publicats en les dates: 13/07/2006, 14/07/2006, 19/07/2006, 21/07/2006, 24/07/2006, 26/07/2006, 27/07/2006, 28/07/2006, 01/08/2006, 16/10/2006, 17/10/2006, 20/10/2006, 23/10/2006, 30/10/2006, 06/11/2006, 13/11/2006, 20/11/2006, 27/11/2006, 04/12/2006, 11/12/2006, 18/12/2006 i 19/12/2006.

Articles del diari *El Punt* (versió digital),

Articles publicats en les dates: 05/12/2002, 17/06/2002, 13/04/2002, 6/02/2002, 15/02/2002, 23/01/2002, 01/01/2003, 29/10/2005, 14/02/2006, 8/11/2006.

Notícies d'Europa Press (versió digital),

Articles publicats en les dates 07/12/2001, 17/10/2001, 29/07/2001, 25/07/2001, 20/07/2001, 06/07/2001, 06/07/2001, 29/06/2001, 06/06/2001, 17/12/2002, 29/05/2002, 31/01/2002, 20/01/2003, 12/12/2004, 08/12/2004, 07/12/2004, 27/08/2004, 21/08/2004, 20/08/2004, 18/08/2004, 28/03/2004, 23/03/2004, 12/01/2004, 08/12/2004, 12/12/2004, 08/12/2004, 18/12/2005, 10/12/2005, 4/12/2005, 04/09/2005, 03/09/2005, 28/08/2005 i 19/04/2005.

Notícies del diari digital *Vilaweb*

Articles publicats en les dates: 28/02/2000, 21/06/2000, 30/09/2000, 05/12/2000, 07/07/2001, 31/08/2003, 06/06/2005.

Butlletí *Rusc*, publicat per l'Atlètic de Terrassa (ATHC)

Números 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 177 i 178.

Butlletí *Barceloní Stick*, publicat pel F.C. Barcelona

Números 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48 i 49.

Butlletí *Drac*, publicat pel Club Egara

Números 62, 62, 64, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81 i 82.

4.8.3 Pàgines web buidades i dates del buidatge

Taula 20. Pàgines d'Internet buidades i data del buidatge

Entitat	Pàgina	Data del buidatge
Federació Catalana de Hockey	www.fchockey.org	18/01/2007
Mowly (Informació i fòrums)	www.mowly.com	19/01/2007
Júnior	www.juniorsportspa.com	19/01/2007
Catalonia Hoquei Club	www.cataloniahoqueiclub.com	19/01/2007
Línia 22	www.ctlf-linia22.terrassa.net	22/01/2007
Club Deportiu Terrassa	www.cdterrassa.com	22/01/2007
Club Egara	www.egara.es	22/01/2007
Matadepera 88 Hoquei	www.m88h.com	23/01/2007
Supporters Ratllats	www.supportersratllats.com	23/01/2007
Els Esports	www.elsesports.cat	23/01/2007

5. Conclusions i propostes

F. Xavier Vila i Moreno; Marina Nogué Pich

5.1 L'esforç: l'anàlisi per a l'avaluació

Els treballs que componen aquest volum van ser concebuts, cadascun en el seu moment i d'acord amb les respectives circumstàncies, per tal d'analitzar l'estat d'implantació de determinades denominacions catalanes en tres camps esportius: l'esgrima, l'escalada esportiva i l'hoquei. Tots tres camps havien estat objecte de codificació terminològica en moments diferents i recents, i en tots tres hi havia hagut algunes tasques de difusió de les solucions promogudes per les diferents institucions codificadores —majoritàriament públiques, però també algunes de privades. Hi havia, per tant, un cert *abans* i un cert *després* de les intervencions, per vagues que aquestes haguessin estat, marcats per la promoció d'unes formes en detriment d'unes altres. Una situació que permetia dur a terme anàlisis i fins i tot una relativa avaluació.

Els camps seleccionats compartien —volgudament— tot un seguit de característiques: es tractava d'unes àrees esportives d'especialització amb un nombre reduït de practicants en terres catalanes, amb una projecció social reduïda i una presència en els mitjans més aviat migrada, si no directament nul·la. Els camps eren diferents entre ells: dos dels esports —l'esgrima i l'hoquei— s'estructuraven d'acord amb les competicions oficials, mentre que l'altre —l'escalada esportiva— es basava en la pràctica lliure i poc competitiva; dos dels esports eren de base més individual —l'esgrima i l'escalada—, mentre que el tercer —l'hoquei— es practicava en equip; l'extracció social dels tres esports era heterogènia, amb un decantament important cap a grups socials benestants en l'esgrima, més dependència de les classes mitjanes urbanes en l'hoquei, i una mica més de

proximitat a les classes populars en l'escalada esportiva. Fins i tot *a priori* s'intuïen relacions diferents amb la llengua catalana en els tres esports: si l'esgrima podia aparèixer com a més distant del català per la seva vinculació especial amb el món militar, l'escalada esportiva es percebia entroncada amb una tradició excursionista marcada pel catalanisme, mentre que en l'hoquei s'intuïa la combinació entre una forta catalanitat de base i certa orientació cosmopolita.

L'objectiu de triar tres camps alhora similars i amb trets distintius propis era poder explorar dimensions diferents en la dinàmica d'implantació dels termes estudiats. Alhora, hom va adoptar perspectives i tècniques diferents segons els casos. Fóra fals, a banda de presumptuós, d'afirmar que tot el disseny va ser mil·limetrat des del primer moment; cal recordar que un dels treballs va realitzar-se força temps abans que els altres dos, i que bona part del procés va dur-se a terme amb una escassa disponibilitat de mitjans. Però el que sí és cert és que els tres estudis van anar-se concebant de manera successiva per tal de permetre de mesurar la rendibilitat de tècniques com l'observació participant, l'entrevista semidirigida, el qüestionari autoadministrat, el buidatge de mitjans orals i audiovisuals, la confecció de corpus escrits i el buidatge de premsa general i especialitzada. Perquè una de les premisses d'aquesta iniciativa de recerca és que hom pretenia estudiar, en la mesura de les possibilitats, tant les pràctiques orals com les escrites, i no sols els usos i les diferències estructurals —de sistema— sinó també els coneixements i les representacions dels usuaris. En pocs mots, l'estudi partia del coneixement de la comunitat d'usuaris abans d'endinsar-se en el seu repertori. És plausible que aquesta aproximació hagi ajudat a millorar els resultats obtinguts.

5.2 Els resultats: variació i escassa implantació

Els resultats obtinguts mostren, en primer lloc, que si més no pel que fa als termes analitzats, en els tres camps hi ha un important grau de variació lingüística, concretada en la presència de diverses variants denominatives en concurrència en la

majoria de casos estudiats. La variació s'organitza en termes estadístics i segons diverses variables, com ara el canal de producció, el nivell de formalitat, l'edat dels usuaris, la pertinença a subgrups determinats per la vinculació a l'activitat objecte d'estudi, l'estructura de la xarxa social d'usuaris, etc. A més, hom ha pogut constatar que aquesta variació no és estàtica, sinó que està travessada per evolucions més o menys pronunciades, de vegades en direcció cap a l'estandardització, de vegades allunyant-se'n, i d'altres vegades sense rumb identificable. Tota aquesta variació només ha estat explorada superficialment i sempre en relació amb els objectius d'aquest estudi, però hauria pogut analitzar-se molt més a fons, sobretot en el cas de l'hoquei, en què es disposava d'una mostra quantitativament prou important. En tot cas, aquesta variació no és en absolut sorprenent per a la recerca de natura sociolingüística, la qual es basa en l'axioma que la llengua s'organitza a partir de l'*heterogeneïtat estructurada*; però tal vegada és important que aquesta heterogeneïtat es posés de manifest en una àrea com la terminologia, que ha estat històricament reticent a la idea de la variació.

El segon dels resultats, i un dels més esperats probablement atesa la natura del treball, és el que té a veure amb l'estat d'implantació de les denominacions estudiades. En aquest sentit, els resultats són força clars: la gran majoria de formes propugnades com a *denominacions normalitzades* no han reeixit a implantar-se. En un nombre molt considerable de casos, aquestes denominacions no han arribat a ser ni conegudes pels practicants dels esports, i de vegades ni tan sols no arriben a ser reconegudes pels seus suposats usuaris principals. En molts casos, encara que els usuaris les sabessin, les denominacions propugnades no han arrelat en l'ús, o ho han fet d'una manera molt limitada. Només en alguns casos, i en són més aviat pocs, pot parlar-se d'implantació àmplia, i només de manera excepcional pot parlar-se d'implantació hegemònica de les solucions *presumptament* normalitzades. Si a això s'hi afegeix que entre aquests darrers hi ha solucions que originalment ja es van seleccionar precisament perquè eren solucions guanyadores en el seu moment —per la seva àmplia implantació prèvia o perquè tenien dinàmiques d'extensió espontània— el balanç general de les polítiques d'implantació és magre.

En pocs mots, doncs, a la pregunta de fins a quin punt s'ha aconseguit traslladar la feina *in vitro* a resultats *in vivo*, la resposta és poc, o molt poc, si més no en els termes analitzats.

5.3 Els matisos: les escletxes per a l'avenç

Aquests resultats han de matisar-se, evidentment, perquè la realitat explorada és complexa i les dinàmiques no són pas tan ombrívoles com podria deixar entendre el paràgraf anterior.

Per començar, hom ha pogut constatar que, d'una manera o d'una altra, en tots tres esports hi havia una certa receptivitat positiva davant de les intervencions normalitzadores. Aquesta receptivitat es copsava, per exemple, en el fet que les produccions orals formals o els textos escrits, contextos en què la consciència dels parlants té un paper més important, presentaven, en termes generals, més ocurrences de les formes catalanes o catalanitzades que no pas els usos orals interpersonals. L'exemple de *presa*, *canto* i *cantell* en escalada esportiva és, en aquest sentit, suggeridor. Les dades mostren que s'està produint una extensió d'origen poc clar del manlleu castellà *canto* a costa de la forma *presa*, la genuïna catalana; però la irrupció recent del calc *cantell* també fa veure que hi ha una certa voluntat espontània de combatre el manlleu amb una forma catalana. Encara que des d'un punt de vista normatiu la resposta pugui considerar-se deplorable, és obvi que mostra una certa actitud de lleialtat lingüística fins i tot en absència de tota intervenció institucional.

És igualment important de tenir en compte que en diverses ocasions s'ha detectat que, en l'ús dels parlants, una alternativa catalana més o menys espontània planta cara a una forma no recomanable, igual de bé o fins i tot millor que la proposta seleccionada per les autoritats codificadores; és el cas, per exemple, d'*escalada en bloc* enfront de *boulder*. Igualment, cal tenir en compte que el fracàs de diverses formes presumptament normalitzades es produeix davant de formes catalanes, ja siguin varietats col·loquials —com *xapar* enfront de *mosquetonejar*— o formes nascudes per procediments alternatius però raonablement genuïns, com *vuit* enfront de *descensor de vuit*.

També es percep una actitud gens desfavorable en les opinions dels usuaris, que rarament s'oposaven frontalment a uns esforços que eren avaluats de manera globalment positiva per a la llengua. Els informants consultats —tots, o una part significativa— no rebutjaven de ple la intervenció sobre la llengua i fins i tot s'hi expressaven moderadament a favor amb relativa freqüència. En aquest sentit, pel que fa al català a Catalunya encara és cert que bona part dels usuaris dipositen certa confiança en les autoritats normatives i s'expressen globalment a favor de les millores que afavoreixin la posició de la llengua. Si després són capaços de traduir aquesta posició favorable en pràctiques i reïxen a superar inèrcies negatives, això ja són figures d'un altre paner. En qualsevol cas, aquesta posició de suport moderat no vol pas dir que els interessats estiguin acríticament a favor de qualsevol canvi. Ben al contrari, precisament per la seva condició d'usuaris potencials dels canvis proposats, els parlants tenen presents un conjunt de consideracions i d'obstacles objectius que caldria tenir molt presents a l'hora de dur a terme qualsevol iniciativa de política terminològica. L'exemple de l'hoquei és, en aquest sentit, prou interessant. Nou dels deu informants consultats van expressar una posició favorable als esforços de normalització del català en el seu esport, alguns de manera contundent, d'altres amb més reserves. Ara bé, aquesta posició favorable en principi no amagava els diferents problemes que s'han assenyalat en el capítol d'aquest esport: es tracta d'un esport minoritari, fortament connectat amb l'esport espanyol i internacional, i on l'anglès és la llengua franca indiscutible; unes inèrcies, totes aquestes, que els usuaris creien que només podrien trencar-se —i encara— amb un canvi generacional i una forta intervenció institucional simbolitzats amb la referència a l'escola. Ara bé, no se'ls pot acusar de *reticents* pel fet d'assenyalar unes dificultats objectives.

5.4 El repte: de la codificació a la difusió i la dinamització

Ningú amb un mínim coneixement de la situació sociolingüística catalana no s'estranyarà dels resultats obtinguts. En pri-

mer lloc, perquè s'adiuen força amb els resultats generals de les polítiques lingüístiques del país. Fa com a mínim tres lustres que el debat sobre la normalització del català dona voltes entorn del problema de com passar del coneixement a l'ús,¹ en un reflex que el segon no segueix els canvis en el primer. Si això és així en la tria de llengües, no resulta sorprenent que també sigui així en la tria de variants denominatives per a un mateix concepte.

El problema, però, és encara més greu en el cas de la promoció del canvi dels usos en terminologia. Perquè si els resultats obtinguts en aquest treball reflecteixen les dinàmiques generals, el tema no és com passar del coneixement a l'ús: el problema de debò és com arribar a assolir primer el coneixement, per la senzilla raó que una part substancial de les propostes terminològiques ni tan sols no han arribat a ser apreses pels seus destinataris. I és clar, resulta difícil passar del coneixement a l'ús quan d'entrada s'és lluny d'haver assolit el primer.

Aquesta és, probablement, la principal conclusió aplicable de la recerca aquí presentada. Si les polítiques de normalització terminològica aspiren a assolir la implantació de les solucions que propugnen, els responsables han de replantejar a fons les polítiques de difusió —inclosa la dinamització o el foment— que duen a terme. En altres paraules, sense descuidar la normalització *in vitro*, cal abordar de manera sistemàtica la normalització *in vivo*. L'alternativa, és a dir, la reclusió en les tasques de codificació sense projecció social ulterior pot resultar individualment gratificant, però no modifica la realitat sociolingüística, i tard o d'hora acabarà generant dubtes entorn de la seva rendibilitat social. Les polítiques terminològiques haurien de començar a plantejar-se, per tant, de quina manera incorporen al seu cicle de treball totes les activitats de difusió —distribució del coneixement, dinamització dels usos, etc.— de les solucions que generen *in vitro*. Aquesta és, a més, una empresa en què, irònicament, podria avançar-se amb considerable rapidesa: atès que fins ara les polítiques de normalització terminològica han estat quasi exclusivament operacions *de bata*, quasi totes les iniciatives *de bata* que puguin imaginar-se estan encara per explorar.

1. Hem intentat imprimir un punt de vista diferent a aquest debat a Vila (2004a).

La inclusió en el seu ordre del dia de la necessitat d'abordar, amb l'ajut extern que calgui, la difusió i la dinamització dels productes terminològics implicarà, per exemple, analitzar les vies de difusió idònies en cada cas, és a dir, identificar les institucions i els parlants amb més capital simbòlic i més capacitat multiplicadora, fer incidència especial en els contextos educatius, plantejar campanyes d'actuació amb agents i objectius concrets, idear mesures d'avaluació, etc. És molt probable que tot plegat impliqui replantejar els materials de difusió i que, sense abandonar ni de bon tros la feina adreçada als professionals de la llengua en forma de diccionaris, bancs de dades i similars, calgui entrar en propostes més imaginatives i lúdiques, ja sigui per la via de concursos, de premis, de jocs, de pòsters. En qualsevol cas, hauria de quedar clar que si es pretén assolir la implantació primer cal cercar la implicació dels destinataris. Altrament, es corre el risc que les propostes neològiques es floreixin i caduquin abans d'arribar a ser posades mai en ús.

Les vies obertes a aquest canvi de plantejament són diverses, i aquest no és el lloc d'explorar-les en profunditat. Amb tot, sí que, coherentment amb el que s'ha exposat fins ara, sembla adient d'advertir dels riscos de desplaçar excessivament lluny de les pràctiques terminològiques totes les activitats *in vivo* —el que podríem dir-ne la temptació d'externalitzar l'activitat *de bota*. El treball de camp i les activitats *in vivo* forneixen un cabal de coneixements de gran utilitat a l'hora de plantejar qualsevol tasca de planificació lingüística, com és la tasca terminològica. Així, per exemple, el fet de conèixer *a priori* les vies de difusió reals per a les innovacions proporciona una perspectiva molt valuosa a l'hora de proposar formes innovadores; hom pot demanar-se, per exemple, si valia la pena d'introduir modificacions ortogràfiques per a catalanitzar uns manlleus com *flick*, *chip* o *chop* si simultàniament no hi havia manera de difondre'n la nova ortografia; el fet és que, com hem vist, ara com ara els mateixos usuaris les continuen escrivint espontàniament en anglès i s'estranyen de veure-les en les formes catalanitzades *flic*, *xip*, *xop*.

El treball de camp previ, durant i després de les operacions de normalització permetria copsar millor les formes existents i tal vegada afinar una mica més en les solucions adoptades: de

fet, sovint és millor una solució menys dolenta però viva que no pas una de totalment genuïna però totalment nova. Fet i fet, tal com plantejàvem al capítol 1, parlar d'avaluació d'un cicle de planificació lingüística només té un sentit ple quan se n'han seguit totes les etapes. En poques paraules, difícilment pot mesurar-se la resposta d'un col·lectiu sobre una proposta que no ha arribat a conèixer. No fóra convenient que l'activitat terminològica es desentengués totalment d'aquest vessant tan important a l'hora de valorar la pròpia activitat.

5.5 Un repte interdisciplinari i —també— terminològic

Aquest volum plantejava inicialment que la col·laboració entre les activitats terminològiques i la recerca sociolingüística i glotopolítica podia resultar positiva per a totes les parts. Els treballs presentats suggereixen força línies de col·laboració que poden ser beneficioses per a tots els camps implicats. Al capdavant, no hauria d'estranyar que els uns i els altres aprofitessin les experiències mútues en l'anàlisi tant de la variació lingüística com de la intervenció sobre la llengua. Això implica, en realitat, uns reptes d'interdisciplinarietat a parer nostre més que engrescadors.

Un bon pas en aquesta direcció podria començar, per exemple, per afavorir la confluència en la terminologia dels diferents camps. En aquest volum, i actuant proactivament, s'ha fet un cert esforç per operativitzar de manera acceptable per a terminòlegs i sociolingüistes el significat de diversos termes, com *difusió* o *implantació*. En aquesta mateixa línia, i tal com el lector ja deu haver notat, s'han hagut de fer nombrosos equilibris pel que fa als termes *normalitzar* i *normalització terminològica*. Resulta certament antiintuïtiu d'afirmar coses de l'estil: «la denominació normalitzada no és coneguda per ningú» o «el terme és molt usat, però no s'ha trobat cap ocurrència de la denominació normalitzada». Per a evitar aquests —quasi— oxímorons, els autors han hagut de fer giragonses com «la denominació *presumptament* normalitzada» i s'han servit d'eufemismes múltiples com ara «la denominació

promoguda». La qüestió és una mica delicada, perquè, com hem vist al començament d'aquest volum, l'ús de *normalització terminològica* ha assolit una certa implantació en el llenguatge d'especialitat català. Fins ara, la contradicció quedava amagada a causa de l'escassa recerca sobre implantació. Però si la política terminològica es llança definitivament a fer treball de camp, les contradiccions apareixeran, com han aparegut en aquest volum, a cada pas.

El problema té, afortunadament, una solució relativament simple, i que servirà alhora d'emblema i d'esperó per al canvi de mentalitat en política terminològica aquí suggerit: es tracta d'establir la distinció entre la *normalització terminològica in vitro*, és a dir, el procés de codificació que condueix a la selecció d'una denominació enfront d'altres, i el seu resultat; i la *normalització terminològica in vivo*, és a dir, el procés i el resultat d'haver-se estandarditzat l'ús de les variants denominatives en favor d'una de sola en les pràctiques lingüístiques reals.² En aquestes condicions, hom podria reconceptualitzar fàcilment el terme *normalització terminològica* per a referir-se al cicle complet que duria des de la selecció fins a la implantació, la qual cosa l'aproximaria substancialment a la visió global que té la noció en sociolingüística.

2. A més, hom pot aprofitar la circumstància —certament irònica— que la denominació *normalització terminològica* està normalitzada *in vivo*, però no pas *in vitro*; si més no, no apareix en el recull de termes normalitzats publicats a TERMCAT (2006).

Bibliografia

- ARACIL, Lluís Vicent. *Conflit linguistique et normalisation linguistique dans l'Europe nouvelle*. Nancy: Centre Universitaire Européen, 1965. [Traducció catalana: ARACIL, Lluís Vicent. «Conflicte lingüístic i normalització lingüística a l'Europa nova». A: ARACIL, Lluís Vicent. *Papers de sociolingüística*. 2a ed. rev. Barcelona: La Magrana, 1986. P. 21-38.]
- ARGELAGUET i ARGEMÍ, Jordi. *L'impacte de la política lingüística de la Generalitat de Catalunya en l'ensenyament obligatori*. Tesi doctoral. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, 1966.
- AUGER, Pierre. «La commission de terminologie de l'Office de la langue française et la normalization terminologique». *Terminogramme* (1984), núm. 26-27, p. 9-12.
- AUGER, Pierre. «Francisation et terminologie. L'aménagement linguistique». A: RONDEAU, G.; SAGER, J.C. (eds.). *Termia 84. Terminologie et coopération internationale*. Québec: Girsterm, 1986. P. 47-55.
- AUGER, Pierre. *L'implantation des officialismes halieutiques au Québec: essai de terminométrie*. Montréal: Office de la langue française, 1999. (*Langues et Sociétés*; 37).
- AZURMENDI AYERBE, María José. *Psicosociolingüística*. Bilbao: Servicio Editorial de la Universidad del País Vasco, 1999.
- BAKER, Colin. *Foundations of Bilingualism and Bilingual Education*. 4th ed. Clevedon: Multilingual Matters, 2006.
- BIBILONI, Gabriel. *Llengua estàndard i variació lingüística*. València: Edicions 3i4, 1997.
- BOIX FUSTER, Emili. «L'entrevista semidirigida en sociolingüística. Alguns suggeriments artesanals». A: BOIX, E. [et al.] (eds.). *El contacte i la variació lingüística: descripció i metodologia*. Barcelona: PPU: Universitat de Barcelona. Departament de Filologia Catalana. Secció de Lingüística, 1998., p. 239-283.

- BOIX i FUSTER, Emili; VILA i MORENO, F. Xavier. *Sociolingüística de la llengua catalana*. Barcelona: Ariel, 1998.
- BOULANGER, Jean-Claude. «Une lecture socio-culturelle de la terminologie». *Cahiers de linguistique sociale* (1991), núm. 18, p. 13-30.
- BUREAU DE NORMALISATION DU QUÉBEC. *Processus d'élaboration d'une norme, d'un devis ou d'un code* [En línia]. Québec: Bureau de normalisation du Québec, 2007.
<http://www.bnq.qc.ca/fr/norme/processus_norme.html>
- CABRÉ, M. Teresa. *La terminologia. Les teories, els mètodes, les aplicacions*. Barcelona: Empúries, 1992.
- CABRÉ, M. Teresa. «Teorías de la terminología: de la prescripción a la descripción.» A: ADAMO, G.; DELLA VALLE, V. (eds.). *Innovazione lessicale e terminologia specialistiche nella società del plurilinguismo*. Firenze: Leo S. Olschki, 2003, p. 168-188. [En línia: <<http://www.upf.edu/pdi/df/teresa.cabre/docs/ca03te.pdf>>]
- CABRÉ, M. Teresa. «Theories of Terminology: description, prescription and explanation». *Terminology*. Vol. 9 (2003), núm. 2, p. 163-199.
- CABRÉ, M. Teresa; FELIU, Judit; TEBÉ, Carles. «Bases cognitivas de la terminología: hacia una visión comunicativa del concepto» *Sendebat* (2001), núm. 12, p. 301-310. [En línia: <<http://www.upf.edu/pdi/df/teresa.cabre/docs/ca01bas.pdf>>]
- CALVET, Louis-Jean. *Les politiques linguistiques*. Paris: Presses Universitaires de France, 1996.
- CALVET, Louis -Jean; DUMONT, P. *L'enquête sociolinguistique*. Paris: Didier-Crédif, 1999.
- CANAGARAJAH, Suresh. «Ethnographic methods in language policy.» A: RICENTO, Thomas (ed.). *An introduction to language policy. Theory and method*. Malden, Mass.; Oxford; Victoria: Blackwell, 2006. P. 153-169.
- CASTELLANOS i LLORENS, Carles. *Llengua, dialectes i estandarització*. Barcelona: Octaedro, 2000.
- CHAMBERS, J. K. *Sociolinguistic theory: linguistic variation and its social significance*. Oxford [etc.]: Blackwell, cop. 1995.
- COULMAS, Florian. *Sociolinguistics. The study of speakers' choices*. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 2005.

- DAOUST, Denise. «Quelques facteurs sociodémographiques qui sous-tendent le choix des langues pour la terminologie en milieu de travail et leur interrelation avec des attitudes». *Meta*. Vol. 40 (1995), núm. 2, p. 260-283.
- DE YZAGUIRRE, Lluís [et al.]. «El seguimiento de la implantación de términos vía internet». *VII Simposio Iberoamericano de Terminología*. Lisboa: Riterm, 2000. [En línia: <<http://www.riterm.net/actes/7simposio/yzaguirre.htm>>]
- DELAVIGNE, Valérie; GAUDIN, François (eds.). «Implantation des termes officiels (actes du séminaire de Rouen)». *Terminologies Nouvelles* (1994), núm. 12.
- DEPECKER, Loïc; MAMAVI, Gina. *La mesure des mots. Cinq études d'implantation terminologique*. Rouen: Publications de l'Université de Rouen, 1997.
- EASTMAN, Carol M. *Language planning. An introduction*. San Francisco: Chander & Sharp Publishers, 1983.
- ECKERT, Penelope; MCCONNELL-GINET, Sally. «The Community of Practice: Theories and methodologies in language and gender research». *Language in Society* (1999), núm. 28, p. 185-201.
- FAULSTICH, Enilde. «A socioterminologia na comunicação científica e técnica». *Ciência e Cultura* (2006), núm. 58, p. 27-31. [En línia: http://cienciaecultura.bvs.br/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S000967252006000200012&lng=es&nrm=iso]
- FISHMAN, Joshua A.; FERGUSON, Charles; DAS GUPTA, Jyotrinda (eds.). *Language Problems of Developing Nations*. New York: John Wiley, 1968.
- FREIXA AYMERICH, Judit. *La variació terminològica. Anàlisi de la variació denominativa en textos de diferent grau d'especialització de l'àrea de medi ambient*. Tesis de doctorat. Barcelona: Departament de Filologia Catalana, Universitat de Barcelona, 2002.
- GAUDIN, François. *Socioterminologie. Des problèmes sémantiques aux pratiques institutionnelles*. Thèse de doctorat. Rouen: Université de Rouen, 1993.
- GAUDIN, François. *Socioterminologie. Une approche sociolinguistique de la terminologie*. Paris: De Boeck; Duculot, 2003.
- HAUGEN, Einar. «Language planning». A: AMMON, U.; DITTMAR, N.; MATTHEIER, K.J. (eds.). *Sociolinguistics. An International Handbook of the Science of Language and Society*. = So-

- ziolinguistik. *Ein Internationales Handbuch zur Wissenschaft von Sprache und Gesellschaft*. Vol. 1. Berlin; New York: Walter de Gruyter, 1987. P. 626-637.
- HELLER, Monica. «Aspects sociolinguistiques de la francisation d'une entreprise privée». *Sociologie et Sociétés*. Vol. 2 (1989), núm. 21, p. 115-127.
- HELLER, Monica. *Linguistic Minorities and Modernity. A Sociolinguistic Ethnography*. London; New York: Longman, 1999.
- HELLER, Monica [et al.]. *Le processus de francisation dans une entreprise montréalaise: une analyse sociolinguistique*. Montréal: Éditeur officiel du Québec, 1984.
- HOLMES, Janet. «Preface». *Language in Society* (1999), núm. 28, p. 171-172.
- HORNBERGER, Nancy H. «Frameworks and models in language policy and planning». A: RICENTO, T. (ed.). *An introduction to language policy. Theory and method*. Malden, Mass.; Oxford; Victoria: Blackwell, 2006. P. 24-41.
- KAPLAN, Robert B.; BALDAUF Jr., Richard B. *Language planning: from practice to theory*. Clevedon: Multilingual Matters, 1997.
- KUHN, Thomas S. *The Structure of Scientific Revolutions*. Chicago: Chicago University Press, 1962. [Traducció castellana: *La estructura de las revoluciones científicas*. México: Fondo de Cultura Económica, 1971.]
- L'HOMME, Marie-Claude; HEID, Ulrich; SAGER, Juan C. «Terminology during the past decade (1994-2004)». *Terminology*. Vol. 9 (2003), núm. 2, p. 151-161.
- LAMUELA, Xavier. *Estandardització i establiment de les llengües*. Barcelona: Edicions 62, 1994.
- MARÍ i MAYANS, Isidor. «Socioterminologia i planificació lingüística» [En línia]. Jornada Panllatina de Terminologia. Barcelona: Institut Universitari de Lingüística Aplicada. Universitat Pompeu Fabra, 1996. <<http://www.realiter.net/spip.php>> [Consulta: 11.07.2007]
- MILROY, Lesley; GORDON, Matthew. *Sociolinguistics. Method and interpretation*. Oxford: Blackwell, 2003.
- MONTANÉ MARCH, M. Amor. *La implantació de la terminologia normalitzada en català*. Projecte de tesi doctoral. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Institut Universitari de Lingüística Aplicada, 2007. [En línia: <http://www.upf.edu/pdi/iula/amor.montane/docums/amm_proj.pdf>

- MONTANÉ, Amor; CABRÉ, M. Teresa. «La implantació de la terminologia normalitzada en llengua catalana». *Jornada Realliter/Ass.I.Term «Terminologia e mediazione linguistica: approcci e metodi a confronto»*. Bertinoro: Ce.U.B, 2007. [En línia: <http://www.uqo.ca/terminologie2007/documents/MontaneMarch_Cabre.pdf>]
- MONTOYA, Brauli. *Normalització i estandardització*. València: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana: Bromera, 2006.
- PRADILLA CARDONA, Miquel Àngel (ed.). *Societat, llengua i norma. A l'entorn de la normativització de la llengua catalana*. Benicarló: Alambor, 2001.
- PRADILLA CARDONA, Miquel Àngel. *El laberint valencià. Apunts per a una sociolingüística del conflicte*. Benicarló: Onada, 2004.
- QUIRION, Jean. *La mesure de l'implantation terminologique: proposition d'un protocole. Étude terminométrique du domaine des transports au Québec*. Montréal: Office québécois de la langue française, 2003.
- QUIRION, Jean. «Travaux sur la mesure de l'implantation terminologique: état des lieux». *Seminaris de l'IULA 2003-2004*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra, 2004. [En línia: <<http://www.iula.upf.edu/materials/040226/quirion.pdf>>]
- QUIVY, Raymond; VAN CAMPENHOUDT, Luc. *Manuel de recherches en sciences sociales*. Paris: Dunod, 1995. [Traducció catalana: *Manual de recerca en ciències socials*. Barcelona: Herder, 1997.]
- RICENTO, Thomas. «Historical and theoretical perspectives on language planning». *Journal of Sociolinguistics* (2000), núm. 4, p. 196-213.
- RICENTO, Thomas (ed.). *An introduction to language policy. Theory and method*. Malden, Mass.; Oxford; Victoria: Blackwell, 2006.
- RICENTO, Thomas. «Methodological perspectives in language policy: An overview.» A: RICENTO, Thomas (ed.). *An introduction to language policy. Theory and method*. Malden, Mass.; Oxford; Victoria: Blackwell, 2006. P. 129-134.
- ROUGES-MARTINEZ, Josiane; FOSSAT, Jean -Louis. «Implantation terminologique en télédétection aérospatiale: métho-

- dologie et mesure». *Terminologies Nouvelles* (1994), núm. 12, p. 123-135.
- RUBIN, Joan; JERNUDD, Björn H. (eds.). *Can language be planned? Sociolinguistic theory and practice for developping nations*. Honolulu: The University Press of Hawaii, 1971.
- SANTOS BORBUJO, Arturo. «Terminología y socioterminología» A: REAL, E. [et al.]. *Écrire, traduire et représenter la fête*. València: Universitat de València, 2001. P. 657-664. [En línia: <http://www.uv.es/~dpujante/PDF/CAP3/A/A_Santos.pdf>]
- SPOLSKY, Bernard. *Language Policy*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.
- SUBIRATS HUMETS, Joan. *Análisis de políticas públicas y eficacia de la Administración*. Madrid: Ministerio para las Administraciones Públicas, 1994.
- TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA. *La normalització terminològica en català: criteris i termes 1986-2004*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat: TERMCAT, Centre de Terminologia, 2006.
- VALLVERDÚ, Francesc. *El català estàndard i els mitjans audiovisuals*. Barcelona: Edicions 62, 2000.
- VAN DIJK, Teun A. *Ideologia i discurs. Una introducció multidisciplinària*. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya, 2001.
- VILA I MORENO, F. Xavier. «De l'ús al coneixement: algunes reflexions sobre la promoció de la llengua al sistema educatiu». A: VALLVERDÚ, Francesc (ed.). *Jornades de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans a Vic (17 i 18 d'octubre de 2003)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans; Vic: Universitat de Vic: Ajuntament de Vic, 2004. P. 149-177.
- VILA I MORENO, F. Xavier. «Hora de fer balanç? Elements per valorar les polítiques lingüístiques a Catalunya en el període constitucional». *Revista de Llengua i Dret* (2004), núm. 41, p. 243-286.
- VILA I MORENO, F. Xavier; VILA I MORENO, Ignasi. «Una perspectiva multimetodològica en l'avaluació de resultats: la difusió social de la terminologia». A: *Actes del Congrés Europeu sobre Planificació Lingüística. Barcelona, 9 i 10 de novembre de 1995*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, 1997. P. 364-373.

- WEBER, Max. *Politik als Beruf, Wissenschaft als Beruf*. Tübingen: J.C.B. Mohr, 1992. [Traducció catalana: *La ciència i la política*. València: Publicacions de la Universitat de València, 2005.].
- WEINREICH, Uriel. *Languages in Contact. Findings and Problems*. The Hague; Paris: Mouton, 1953.
- WÜSTER, Eugen; FELBERT, Helmut; WERSIG, Gernot. *Terminologie als angewandte sprachwissenschaft*. München [etc.]: K. G. Saur, 1979.

Índex general

Presentació

Rosa Colomer i Artigas, directora del TERMCAT	9
---	---

Introducció. Terminologia i sociolingüística: un distanciament innecessari?

F. Xavier Vila i Moreno	13
Dues visions allunyades.	13
Dos paradigmes gairebé oposats	18
Una distància infranquejable?	20
L'avaluació de la implantació terminològica, un camp adobat per a la col·laboració	24
El contingut d'aquest volum	27

1. L'anàlisi de la implantació terminològica en comunitats d'usuaris reduïdes: alguns elements metodològics des de la sociolingüística

F. Xavier Vila i Moreno; Marina Nogué Pich	29
1.1 El procés de normalització terminològica com a problema de política i planificació lingüístiques .	29
1.2 El lloc de la implantació en els processos de normalització terminològica	33
1.3 Entre les anàlisis i l'avaluació.	38
1.4 Les anàlisis d'implantació: una àrea poc explorada	40
1.5 Un projecte de recerca des de Catalunya	43
1.6 L'anàlisi d'implantació terminològica en comunitats d'usuaris reduïdes: les fases d'un procés de recerca	47
1.6.1 Primera fase: la selecció de l'àrea d'estudi. ...	49
1.6.2 Segona fase: la caracterització de l'àrea seleccionada.	51
1.6.3 Tercera fase: la construcció del marc teòric i analític.	54
1.6.4 Quarta fase: la selecció de termes i de tècni- ques	56
1.6.5 Cinquena fase: la recollida de dades	61
1.6.6 Sisena fase: el tractament de les dades.	62
1.6.7 Setena fase: l'anàlisi de les dades	63
1.6.8 Vuitena fase: la redacció de l'informe i la pre- sentació a les entitats implicades	64

1.6.9 Novena fase: consideració de l'informe i inserció en l'avaluació del procés.....	64
1.6.10 Desena fase: la difusió dels resultats.....	65
1.7 L'avaluació de les actuacions terminològiques: síntesi i conclusions.....	67
 2. Touché? La implantació dels neologismes terminològics en el camp de l'esgrima	
F. Xavier Vila i Moreno; Ignasi Vila i Moreno.....	69
2.1 Antecedents: el camp de l'esgrima a Catalunya...	69
2.2 La normalització terminològica del català en el món de l'esgrima	71
2.3 Els objectius de la recerca	72
2.4 Metodologia	73
2.5 Els resultats: la difusió i la implantació de les propostes.....	76
2.5.1 La difusió de les propostes.....	76
2.5.2 El coneixement espontani de les denominacions analitzades	77
2.5.3 La comprensió de les denominacions proposades	79
2.5.4 La implantació de les propostes neològiques en l'ús	81
2.6 La implantació de la terminologia de l'esgrima: síntesi, conclusions i algunes propostes.....	85
 3. Buscant, encara, la via idònia? La implantació dels neologismes terminològics en el camp de l'escalada esportiva	
Marina Nogué Pich; F. Xavier Vila i Moreno	91
3.1 Objectiu de l'estudi	91
3.2 Caracterització general de l'àrea	92
3.2.1 L'escalada esportiva a Catalunya	92
3.2.2 Caracterització sociolingüística de l'escalada esportiva.....	93
3.2.3 Caracterització del camp terminològic.....	97
3.3 Selecció dels objectius, els termes i les tècniques ..	97
3.3.1 La selecció dels objectius i els termes analitzats.....	97
3.3.2 Tècniques aplicades per a l'estudi de les produccions orals: l'enquesta	102
3.3.3 Tècniques aplicades a les produccions escrites: les fonts seleccionades per al buidatge..	104
3.4 Anàlisi dels resultats I: la mostra d'informants entrevistats	107
3.5 Anàlisi dels resultats II: la implantació dels termes i les denominacions analitzats.....	109

3.5.1 Arnès	109
3.5.2 Bavaresa	112
3.5.3 Descensor de huit	115
3.5.4 Escalada de blocs	119
3.5.5 Escalada en politja	124
3.5.6 Mosquetonejar	128
3.5.7 Parabolt	130
3.5.8 Presa	134
3.5.9 (Segellament) químic	138
3.6 Síntesi i conclusions	142
3.7 Annex: els termes analitzats a les fonts lexicogràfiques emprades	148
3.8 Annex: materials per a l'entrevista en escalada esportiva	157
3.9 Annex: materials buidats per a l'anàlisi d'implantació en llengua escrita	158
 4. Entre <i>el hockey</i> i <i>l'hoquei</i>. La implantació dels neologismes terminològics en el camp de l'hoquei sobre herba	
Marina Nogué Pich; F. Xavier Vila i Moreno	161
4.1 Objectiu	161
4.2 Caracterització general del camp de l'hoquei a Catalunya	162
4.2.1 Caracterització general de l'àrea	162
4.2.2 Caracterització sociolingüística de l'hoquei sobre herba	166
4.2.3 Caracterització del camp terminològic	170
4.3 Selecció dels objectius, els termes i les tècniques	172
4.3.1 Els objectius i els termes seleccionats	172
4.3.2 Les tècniques d'anàlisi	177
4.3.3 Els materials buidats	180
4.4 Anàlisi dels resultats I: la mostra d'informants	180
4.4.1 Els informants entrevistats	180
4.4.2 La mostra enquestada	182
4.5 Anàlisi dels resultats II: la implantació dels termes analitzats	185
4.5.1 Cop de càstig	185
4.5.2 Cop picat	190
4.5.3 Empenta	192
4.5.4 Entrada	193
4.5.5 Estic	195
4.5.6 Flic	198
4.5.7 Hoquei	200
4.5.8 Penal	209
4.5.9 Punxada	215
4.5.10 Servei neutral	218

4.5.11 Tir de cullera	220
4.5.12 Xip	222
4.5.13 Xop.	223
4.6 Síntesi, conclusions i propostes	224
4.7 Annex: materials per a l'entrevista semidirigida . . .	231
4.7.1 El guió de l'entrevista semidirigida	231
4.7.2 El qüestionari.	233
4.8 Annex: fonts dels materials televisius, radiofònics, artícles de premsa i pàgines web buidats	238
4.8.1 Dates dels programes televisius i radiofònics buidats	238
4.8.2 Dates dels articles buidats	238
4.8.3 Pàgines web buidades i dates del buidatge. .	240
 5. Conclusions i propostes	
F. Xavier Vila i Moreno; Marina Nogué Pich	241
5.1 L'esforç: l'anàlisi per a l'avaluació.	241
5.2 Els resultats: variació i escassa implantació.	242
5.3 Els matisos: les esclatxes per a l'avenç	244
5.4 El repte: de la codificació a la difusió i la dinamitza- ció	245
5.5 Un repte interdisciplinari i —també— terminològic .	248
 Bibliografia.	251

en primer terme

Aquest volum recull tres estudis sobre la implantació en l'ús real de termes propis de l'esgrima, l'escalada esportiva i l'hoquei sobre herba, especialment de neologismes normalitzats. L'anàlisi de la implantació terminològica en català és encara un terreny poc explorat; el Centre de Terminologia TERMCAT presenta aquesta aproximació, elaborada per especialistes en sociolingüística de la Universitat de Barcelona, amb la intenció d'anar obrint noves vies per a l'avaluació de les actuacions de normalització i difusió de la terminologia catalana.

Els especialistes, investigadors i estudiants de terminologia i de sociolingüística trobaran en aquestes pàgines un primer intent de sistematització metodològica d'aquesta mena d'estudis. També hi trobaran elements d'interès tots els professionals implicats en la normalització lingüística i en la comunicació. I, naturalment, els practicants d'aquests esports hi poden veure reflectits els seus usos lingüístics reals i les seves opinions sobre les propostes terminològiques que es fan des dels organismes que s'hi dediquen. Les conclusions i propostes generals que es deriven d'aquests estudis poden tenir interès, en definitiva, per a qualsevol persona implicada en l'estudi i la promoció de la terminologia catalana.

ISBN 978-84-9766-224-6



9 788497 662246